SOCIETATEA DE ŞTIINŢE ISTORICE
DIN ROMÂNIA

FILIALA CÂMPINA

ANUAR

NR. 4/MMXIII

2013

Coordonator: Prof. dr. GHEORGHE RÂNCU

Redactori/referenţi: Bâlgă Gheorghe, Brezeanu Marius, Caraboi Cecilia, Dulă Marian, Frânculeasa Alin, Furdui Eliza, Furdui Ioan, Gheorghe Mariana, Haiduc Ioana Raluca, Ionescu Roxana Luiziana, Milea Raluca, Milea Sorin, Modoianu Cristina, Modoianu Gheorghe, Moga Petru, Pascu Gabriela, Râncu Emilia, Râncu Gheorghe, Stanciu Gheorghe, Vâlcu Victoria, Vasile Elena, Zaharia Marius

Tehnoredactare: Brezeanu Marius, Sorin Milea

Editura: Casa Municipală De Cultură „Geo Bogza”, Câmpina

Foto coperta 1: Strada Carol
Foto coperta 2: Pasajul CALEA DACIEI

Cele două fotografii ale coperţilor au fost selectate din “Câmpina, bătrânul târg îmbracă haine noi”, autorii: Alin Daniel Ciupală și Şerban Băleanu. Album publicat cu sprijinul Primăriei Câmpina cu ocazia aniversării a 510 ani (2013) de atestare documentară.

Tipărit cu sprijinul financiar al Consiliului Local şi al Primăriei Municipiului Câmpina, prin Casa Tineretului - Câmpina.

Notă:

Îi rugăm pe colaboratorii noștri, actuali și viitori, să-şi redacteze comunicările/articolele în conformitate cu normele ştiinţifice în vigoare.

Responsabilitatea pentru conţinutul fiecăruia dintre articolele publicate revine exclusiv autorului sau autorilor acestuia. Colegiul de redacţie atrage atenția cititorului, că temele abordate, maniera de redactare, cercetarea întreprinsă, calitatea informației istorice, veridicitatea înscrisului, tehnica de redactare, posibilele compilații ca și calitatea limbajului aparțin în exclusivitate fiecărui autor.

Redacţia

ISSN: 2069-2277

SUMAR

Introducere……………………………………………………………... p. 5

I. ISTORIE LOCALĂ

Bâlgă, Gheorghe: *O placă aniversară și o fărâmă de istorie orală*……………………………………………………....... p. 8
Dulă, Marian: *Istoricii câmpineni îşi onorează urbea*……………. p. 27
Furdui, Eliza: *Ţara moţilor-centrul mişcării lui Sofronie din Cioara (1759-1761)*………………………………………… p. 33
Furdui, Ioan: *Moţi, ţopi, mocani*………………………………….. p. 37
Furdui, Ioan: *Atestări documentare ale localităţii Câmpeni*……... p. 41
Frînculeasa, Alin: *Date sintetice privind cimitirul din epoca bronzului cercetat în incinta parohiei biserica Sfântul Nicolae din Câmpina*……………………………………….. p. 44
Modoianu, Cristina și Modoianu, Gheorghe: *Câmpina în anul revoluţionar 1848*……………………………………….. p. 50
Pascu, Gabriela: *Despre prima şcoală publică din Câmpina*……. p. 62
Zaharia, Marius: *Câmpina în anul 1936*………………………….. p. 68

II. ISTORIA ROMÂNILOR

Dulă, Marian: *Pe urmele părinţilor şi bunicilor noştri în teritorii-le de dincolo de Prut şi Nistru*……………………………… p. 73
Gheorghe, Maria, Mariana: *Cantacuzinii în Ţările Române*……… p. 79
Haiduc, Ioana: *România în sistemul ONU (1966-1970)*………….. p. 83
Milea, Raluca: *Traci în rândurile notabililor din oraşele greceşti vest-pontice în epoca Principatului*……………………… p. 154
Moga, Petru: *Din nou despre Iuliu Popper*…………………...... p. 162
Râncu, Emilia: "*Aventura moldovenească" a cazacilor din a doua jumătate a sec. al XVI-lea*……………………………... p. 168
Râncu, Gheorghe: *Eseu. Holocaustul românesc în antiteză*……… p. 181
Vasile, Elena: *Nicolae Costin. Viaţa şi opera*…………………….. p. 206
Vâlcu, Victoria: *Scurtă introspecție în istoria femeilor şi lupta lor pentru emancipare*…………………………………….….... p. 214
Zaharia, Marius: *Izvoarele istorice otomane despre Mihai Viteazul și urmașii săi*……………………………………. p. 233

III. ISTORIE UNIVERSALĂ

Brezeanu, Marius: *Relații politico-diplomatice între China și SUA între 1964 - 1968*………………………………………… p. 239
Caraboi, Cecilia: *Macabeii*……………………………………….. p. 251
Milea, Sorin: *Globalizarea şi consecinţele sale*………………….. p. 267

IV. MISCELLANEA

Ionescu, Roxana, Luiziana: *Izvorul sărbătorii de Halloween*……. p. 274
Stanciu, Gheorghe: *Atitudini, polemici și reacții în presa anilor 1999-2000 privind noile manuale de istorie*………………... p. 277

V. RECENZII

Râncu, Gheorghe: *la "Hașdeu și Iorga. Cultură și civilizație tradițională"*, *Gherasim Rusu Togan*……………………… p. 306
Râncu, Gheorghe: *la "Tinerețea. Cătănia. Războiul.", Gherasim Rusu Togan*…………………………………………………. p. 311

INTRODUCERE

Recitind cartea lui Radu Paraschivescu "Ghidul nesimţitului", apărută în 2007 la Ed. Humanitas (carte pe care o recomand cu căldură) ne propunem, şi am mai scris pe această temă în 2011, doar câteva rânduri.

Nesimţirea a devenit fiinţarea sinelui în afara binelui. Dihotomia dintre bine şi rău (antică, din Extremul Orient, trecând prin Avesta zoroastriană/zathustriană şi până în Europa încă necreştină) este astăzi tranşată doar pentru sine. Răul este doar pentru ceilalţi, pentru sine tot binele. Dacă societatea matură este atinsă de virusul nesimţirii, atunci, în mod firesc, ne întrebăm – Cum ar putea, altfel, să se manifeste tânăra generaţie? Cum tratăm în plan patologic şi postraumatologic boala numită Nesimţire? Mai sunt soluţii: cei 7 ani de acasă sau raţiunea care caracterizează încă pe "politikon zoon" ori empatizarea cu celălalt sau valorile româneşti pe care le refuzăm cu obstinaţie să le mai consacrăm sau să le lăsăm, la polul opus, ca societatea civilă (opinia publică de la individ la colectiv) să se ridice mai mult de prin cafenele sau fotolii confortabile.

Suntem generaţia "second hand", lăsând nesimţitul din noi să-şi recunoască latura opacă a lăuntricităţii sale. Spaţiul public a intrat şi pe portative, cu priză la auditoriul din cartiere: "Lasă bre că merge-aşa" sau "Ce bine-mi pare că ţi-am tras ţeapă". Nesimtologia, invadată de spiritul contrazicerii, face ca dialogul individului cu lumea să devină doar un banal monolog exteriorizat. Desigur, vorbim de un derapaj al societăţii româneşti, care în mod brutal s-a infuzat total: de la economic la politic, de la social şi până la etic, de la individul anguasat şi până la colectivul delirant, depresiv şi fără ţintă.

Scriam în 2013: dacă vrei să distrugi o naţiune loveşte în educaţie şi în învăţământ. Paradoxal, din titulatura Ministerului Educaţiei Naţionale lipseşte piatra de temelie – învăţământul. Înainte de a educa trebuie să învăţăm să-i educăm pe ceilalţi. Criza dintre generaţii este astăzi, în primul rând, una de comunicare. Coexistăm, dar nu trăim, întotdeauna, împreună. Toţi vedem acelaşi lucru, dar îl interpretăm diferit (n-ar fi nimic rău în pluralismul punctelor de vedere), doar că, orizontul nostru cultural, aşteptările, educaţia, formaţia noastră intelectuală şi profesională, ţintele neorânduite şi neierarhizate sunt toate diferite.

Astăzi se ajunge mai repede la pubertate, maturizarea se petrece şi ea într-un interval mai scurt de timp, iar alegerile şi prefigurarea

viitorului sunt mai complicate. Trăim într-o totală artificialitate a alimentaţiei, a comunicării, cu acute probleme de sănătate, stress şi adaptare. Managementul răbdării este diferit de la individ la colectiv, de aici pragmatismul clipei, al momentului. Totul azi, acum – nimic pe mâine, pentru viitor.

Traversăm din 1989 o criză generalizată pe toate palierele: economic, social-politic, educaţional şi instituţional, dar cea mai complexă dintre toate este criza morală. Modelele actuale nu mai provin din lumea instrucţiei intelectuale şi a artei, ci de la VIP-urile intrate “încălţate-dezbrăcate” prin toate canalele mass-media, fără filtraje şi analize, de parcă C.N.A. ar exista doar pe hârtie.

România din 2013 nu mai este România din 1989, dar organismul social rămâne atins de artrita/scleroza vechiului mental comunist. Şi asta pentru că, imediat după 1990, România a pierdut startul în comparaţie cu Polonia, Cehia, Slovacia şi Ungaria. Avem identificaţi vinovaţii?, de la liderii de atunci, dar noi – poporul? Cert este că am intrat în sec. al XXI-lea cu un deficit de talente şi de ce să n-o spunem sincer, chiar la nivel mondial există o reală criză de lideri politici. La noi abisalul n-a fost, încă, atins. Poate că un răspuns este şi indiferenţa din noi faţă de problemele marii colectivităţi. Cădem, iarăşi în sine, neputincioşi în a ne ridica, măcar pentru copiii noştri.

Schimbând universul de analiză, oare cine mai ascultă astăzi un istoric, un profesor, un cercetător, şi de ce nu, pe bătrânii noştri pe care i-am uitat? În Introducerea din Anuarul 2012 al Filialei Câmpina a Societăţii de Ştiinţe Istorice scriam că înţelepţii (şi avem Doamne, dar nu ştim să-i convingem să se implice) sfătuiesc – dar alţii hotărăsc. Se pare că nu s-a modificat mai nimic! Cum ne va judeca pe noi – imediaţii postdecembrişti – posteritatea românească?

Addendă

Filiala de la Câmpina a S.Ş.I.R., în 2013, a împlinit 62 de ani de existenţă. Apariţia din acest an a Anuarului a fost posibilă prin implicarea colegilor noştri, colaboratori şi autori de articole, iar în plan editorial prin sprijinul financiar al Consiliului Local al Municipiului Câmpina, prilej cu care ne simţim obligaţi să le transmitem mulţumirile noastre. Tirajul ca și tipografierea aparține S.C. Premier Ploiești.

Şedinţele societăţii de istorie se desfăşoară în continuare la Casa Tineretului, în Sala de Consiliu, de la orele 9, 30, de regulă, în ultima vineri a fiecărei luni. Tematica intervenţiilor, comunicărilor şi a

concluziilor cercetărilor noastre este diversificată: de la istoria locală, la cea naţională sau universală, la recenzii şi miscellanea. Calitatea conţinuturilor, temele cercetate şi abordate, ca şi concluziile referenţilor aparţin în exclusivitate fiecărui autor.

Cele trei numere ale anuarelor din 2010, 2011 şi 2012 au fost distinse cu premiul "Aurelian Iordănescu", inclusiv cu Diploma Vexillum in Honoris "Nicolae Bălcescu".

Preşedintele Filialei Câmpina a S.Ș.I.R.
Prof. Dr. Râncu Gheorghe

I. ISTORIE LOCALĂ

O PLACĂ ANIVERSARĂ (1) ŞI O FĂRÂMĂ DE ISTORIE ORALĂ

Prof. Gheorghe Bîlgă
Colegiul "Spiru Haret" Ploieşti

Titlul articolului vine să sublinieze rolul esenţial al cercetării orale în demersul meu. Cei mai mulţi dintre noi valorificăm prea puţin aceste metode de cercetare istorică (interviuri luate participanţilor sau martorilor evenimentelor, cercetare la faţa locului etc.) şi ne mulţumim cu strângerea de informaţii din anumite lucrări generale, speciale, colecţii de documente, riscând să pierdem lucruri esenţiale sau întâmplări care niciodată n-ar fi fost consemnate într-un act oficial. Îmi amintesc şi acum cuvintele profesorului Lucian Boia, atunci când ne prezenta avantajele metodei de cercetare orală, din cadrul cursului de istoriografie, citându-l din memorie: „vă daţi seama cât de multe lucruri am afla şi cum, poate, am schimba o sumedenie de teorii dacă am lua un interviu unui dac?!" Dincolo de aparenta glumă regăsim foarte mult adevăr, prezentat cum numai distinsul profesor universitar ştia s-o facă. Nu aş fi putut realiza acest articol fără ajutorul domnului Mihai Cosmineanu, prezent la inaugurarea plăcii aniversare de la Telega - Zorile (2), cel care mi-a furnizat majoritatea informaţiilor din cercetarea mea orală şi căruia ţin să-i mulţumesc şi pe această cale. Tot dumnealui mi-a sugerat să nu mai folosesc termenul de monument, spunea că *mai potrivit ar fi cel de placă aniversară*, mă conformez, numai că pentru a evita repetiţiile, uneori o să mă abat de la recomandare, cu scuzele de rigoare.

În timpul unei discuţii amicale din cadrul unei şedinţe a Societăţii de Ştiinţe Istorice, filiala Câmpina, a fost lansată o ironie cum că Bălcescu în timpul revoluţiei paşoptiste n-a ajuns în Telega. O oarecare strângere de inimă am resimţit, fiindcă de mii de ori am trecut pe lângă monumentul care vine să amintească tocmai prezenţa marelui revoluţionar pe aceste meleaguri. De câteva ori, în calitatea de ghid al unor prieteni care vizitau localitatea Telega am afirmat cu tărie, reproducând începutul textului: *pe acest loc a venit în zilele de iunie 1848 Nicolae Bălcescu...*, iar acum această situaţie să fie răsturnată?!

De la această dilemă am plecat în cercetarea mea, iar pe măsură ce strângeam informaţii apăreau tot mai multe nepotriviri legate de istoria

acestei plăci aniversare. Prima ar fi legată de textul explicativ, acum e altul decât cel de la inaugurare. Apoi faptul că nu avea ce căuta în acel loc, deoarece salina respectivă a fost dată în exploatare 17 ani mai târziu de la data când revoluţionarii munteni l-au mandatat pe Nicolae Bălcescu să vină la Telega. Misiunea lui era de a atrage de partea revoluţiei pe militarii ce păzeau pe ocnaşi, eventual pe lucrătorii salinelor, poate şi pe săteni. Nu în ultimul rând, controversa iscată în istoriografia noastră, dacă şi-a dus la bun sfârşit misiunea primită de a ridica Prahova la lupta revoluţionară, sau nu, strâns legată de prezenţa lui la Telega.

Placa a fost inaugurată la data de 23 iunie 1968 când în ţară se desfăşurau manifestări pentru a sărbători împlinirea a 120 de ani de la izbucnirea revoluţiei în Ţara Românească. De ce tocmai pe 23 şi nu pe 9 iunie când a izbucnit la Islaz, sau pe 11 iunie când şi Bucureştiul era cuprins de febra revoluţiei, sau cu puţin înainte de 9 iunie pentru că atunci a ajuns Nicolae Bălcescu în zonă, greu de spus! Nu cred că programul manifestărilor naţionale a fost dat peste cap de vizita în ţara noastră a secretarului general al Mişcării Naţionale a Revoluţiei, preşedintele Republicii Congo, Alphonse Massamba - Débat care a făcut o vizită de stat în România tocmai în acele zile (3). Nici varianta unei întârzieri cu 12 zile dată de diferenţa de calendar dintre stilul vechi şi cel nou pentru secolul al XIX-lea nu stă în picioare pentru că, aşa cum vom vedea, au existat manifestări legate de împlinirea a 120 de ani de la revoluţie, începând cu 9 iunie. Cred că la nivelul superior al conducerii partidului a fost un declic, o luare de poziţie, o vorbă spusă lui Ceauşescu că ar fi bine să..., pentru că după manifestările iniţiale de la începutul lui iunie au urmat altele, până către sfârşitul lunii, mult mai fastuoase (4).

Flamura Prahovei din 12 iunie are un articol al profesorului emerit Nicolae Simache în care se evidenţiază rolul deosebit al prahovenilor în desfăşurarea revoluţiei. Pe altă pagină, sub titlul general „Manifestări ale tineretului dedicate aniversării Revoluţiei de la 1848” sunt enumerate acţiunile ce au avut, sau urmau să aibă loc:

♦Tineri din mai multe organizaţii U.T.C. din Prahova *au invitat în mijlocul lor profesori de istorie şi alţi oameni de cultură pentru a le vorbi despre importanţa evenimentelor revoluţionare de acum 120 de ani*;

♦La Casa de cultură din Câmpina peste 500 de tineri au ascultat o interesantă expunere pe această temă, susţinută de profesorul Nicolae Simache;

♦Întreprinderea „Flacăra” Ploieşti a găzduit pe profesorul Nicolae Stelian pentru a le vorbi tinerilor despre aceleaşi evenimente;

♦Au fost iniţiate mai multe concursuri pe diferite teme legate de Revoluţia de la 1848. *Un concurs cu tema „Marele revoluţionar democrat Nicolae Bălcescu" organizat pentru elevii utecіştii din licee s-a încheiat recent în oraşul Ploieşti (...). Un alt concurs, aflat în plină desfăşurare are ca temă „Revoluţia de la 1848 în ţară şi în judeţul Prahova". Etapa I a acestui concurs s-a desfăşurat în majoritatea comunelor din judeţ, la întreprinderi şi instituţii*. Etapa judeţeană urma să se desfăşoare la 16 iunie;

♦A fost iniţiat un proiect pentru realizarea unui album „Pe urmele lui N. Bălcescu în judeţul Prahova" ce cădea în sarcina tinerilor din Ploieşti, Câmpina şi Telega. Cuprindea aspecte referitoare la activitatea revoluţionară şi drumul făcut de Bălcescu în judeţul Prahova, despre desfăşurarea evenimentelor revoluţionare din urmă cu 120 de ani pe aceste meleaguri. Albumul urma să fie purtat de un grup de tineri ploieşteni, predat celor din Câmpina, iar din 23 iunie, în cadrul adunării populare desfăşurată la Telega, ajungea în mâna tinerilor din această comună. După completarea lui definitivă, urma să fie depus la Muzeul de Istorie al judeţului, ca un omagiu adus marelui revoluţionar de către tinerii prahoveni (5).

În numerele următoare ale cotidianului menţionat regăsim manifestări patronate de Comitetul judeţean pentru cultură şi artă, ce s-au desfăşurat în toate sferele vieţii publice cum ar fi: Muzeul Judeţean de Ştiinţele Naturii a deschis în holul de intrare o nouă expoziţie de artă plastică, având ca temă anul revoluţionar 1848. Filarmonica de stat din Ploieşti, în cadrul unui concert simfonic, a prezentat piesa *Visul lui Bălcescu* de I. Hartulary – Darclée. În Palatul Culturii din Ploieşti au fost expuse, printre altele, sculptura lui Gheorghe Coman ce înfăţişează pe I. Negulici şi pictura Lucreţiei Zoia de *ce creează cu penelul şi gândirea unui adevărat artist, figura luptătorului paşoptist Ion Codru-Drăguşanu*. Seria articolelor continuă cu „1848 în arta plastică" şi „Anul 1848 şi modernizarea limbii literare" (6), ultimul trebuie subliniat în mod deosebit, cu ironia de rigoare.

Acum se întâmplă ceva la nivelul conducerii superioare de partid. Urmează trei mari evenimente: La 22 iunie a avut loc *Adunarea populară de la Islaz cu prilejul aniversării a 120 de ani de la Revoluţia din 1848 în Ţările Române*, unde au participat peste 40.000 de oameni în frunte cu tovarăşii: Paul Niculescu-Mizil, membru al Comitetului Executiv, al Prezidiului Permanent, secretar al C.C. al P.C.R., Florian Dănălache, membru al Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R., Vasile Patilineţ, secretar al C.C. al P.C.R., Ion Iliescu, prim-secretar al C.C. al U.T.C.,

ministru pentru problemele tineretului şi alţi reprezentanţi ai unor instituţii centrale şi organizaţii obşteşti (7). Apoi a urmat manifestarea de la Telega şi asupra căreia vom insista, la 23 iunie, seria încheindu-se cu *Adunarea populară din Bucureşti*, desfăşurată sâmbătă, 29 iunie 1968, pe stadionul „Republicii”. Ultima *încununează, ca un suprem omagiu, numeroasele manifestări de veneraţie, recunoştinţă şi preţuire care s-au desfăşurat în întreaga ţară faţă de cei ce aveau să aşeze, în toiul luptelor revoluţionare, o piatră de hotar la începuturile istoriei moderne a poporului român (8)*. Nu am putut să nu redau partea de început a articolului din „Flamura Prahovei” pentru că este savuroasă. Nicolae Ceauşescu a ţinut o amplă cuvântare ce *va fi prinsă într-o broşură scoasă în tiraj de masă*, la Editura Politică, cu titlul *120 de ani de la Revoluţia din 1848*, informaţie regăsită tot în aceeaşi publicaţie într-un număr de la începutul lunii iulie.

Noile autorităţi judeţene ale Prahovei, ce aveau un statut provizoriu pentru că tocmai avusese loc reforma administrativă care modifica precedentul mod de organizare ce avea ca sursă de inspiraţie unităţile administrativ-teritoriale existente pe teritoriul URSS, regiuni şi raioane, voiau să iasă în evidenţă cu orice preţ. Mai ales că Telega (asta datorită mitizării lui Nicolae Bălcescu) ocupa un loc central alături de Islaz şi Bucureşti. Aşa le-a venit ideea că pot realiza ceva ce s-ar ridica la nivelul pretenţiilor conducerii centrale, numai că timpul a fost destul de scurt... Totuşi au luat-o înaintea autorităţilor judeţene teleormănene care au ridicat monumentul comemorativ al Adunării de la Islaz, din centrul localităţii, în 1969. Chiar dacă nu era timp pentru ceva grandios, o placă aniversară se putea realiza, un bust de ipsos al lui Nicolae Bălcescu, dat căminului cultural din Telega (9), de asemenea, numai că cei care au formulat textul explicativ nu stăpâneau prea bine limba română.

Pe placa memorial, realizată din marmură albă, se afla următoarea inscripţie: *Lângă lacul format pe locul fostei saline în acest loc unde se afla salina a venit în zilele începutului de iunie 1848 Nicolae Bălcescu pentru a organiza şi porni revoluţia cu ciocănaşii şi măglaşii din Telega*. Graba sau incompetenţa, ori şi una şi alta, reies din: repetiţia supărătoare a cuvintelor „loc” şi „salină”, de aici formularea nereuşită; incizarea textului, aşa cum se poate distinge din fotografiile perioadei respective era una rudimentară; ca să nu mai vorbim de încadrarea lui, ce deranja vizibil ochii privitorului. Aici trebuie să subliniez că în marea majoritate a lucrărilor existente, chiar şi în cele de după 1989, ale unor autori prestigioşi, care fac referire la acest *monument comemorativ*, regăsim această inscripţie şi nu cea actuală.

În anul 1971, d-nii Mihai Apostul şi Mihail Vulpescu publicau lucrarea, "Muzee şi monumente prahovene". Vorbesc despre această *piatră memorială* ce ar avea următoarea inscripţie: *«În acest loc, unde se afla salina, a venit în zilele începutului de iunie 1848, Nicolae Bălcescu, pentru a organiza şi porni revoluţia cu ciocănaşii şi măglaşii din Telega»*. Observăm că lipseşte prima parte a textului iniţial, fapt ce-i conferă un alt statut în ceea ce priveşte corectitudinea exprimării gramaticale. Primele informaţii din cercetarea mea orală duceau către o modificare în acest sens, prin anularea părţii de început pe aceeaşi placă. Era probabil varianta cea mai comodă pentru toţi, şi cu siguranţă a fost luată în calcul de cei care trebuiau să rezolve problema. Numai că tot nu ieşea bine, deoarece se eliminau primele două rânduri, iar încadrarea avea şi mai mult de suferit. Mai exista posibilitatea ca placa din marmură să fie întoarsă, dar necesita demontarea, transportul la un atelier pentru rescriere (poate cealaltă faţă nu era bine şlefuită) şi din nou montarea. Ar fi durat mult, toţi implicaţi doreau discreţie, aşa că s-a optat pentru varianta în care să fie schimbată fără prea multă vâlvă.

De ce distinşii autori au un text diferit faţă de cel iniţial, dar şi faţă de cel prezent astăzi?! De subliniat că la inaugurare a fost prezent, aşa cum vom vedea, d-ul Mihail Vulpescu în calitate de preşedinte al Comitetului judeţean pentru cultură şi artă. Sunt mai multe posibilităţi: poate nu au vrut să-şi lege numele de o gravă greşeală gramaticală; sau au vrut să menajeze pe cei ce au gândit primul text; poate că lucrarea a fost publicată tocmai între momentul nereuşit de eliminare a primelor două rânduri şi fixarea noii plăci; ori pur şi simplu au dorit să sporească calitatea cărţii respective.

Iată textul care se găseşte astăzi: *Pe acest loc a venit în zilele de iunie 1848 Nicolae Bălcescu pentru a organiza şi porni revoluţia cu ciocănaşii şi măglaşii din Telega*. La o simplă lecturare şi comparând încadrările în dreptunghiul plăcii, lesne s-a observat că diferenţele erau mari, drept urmare placa nu putea fi decât înlocuită. Orice urmă de îndoială a fost înlăturată în momentul când am ajuns la faţa locului şi am privit atent monumentul. Placa ce se găseşte astăzi fixată pe acelaşi postament din beton (90/145/20 cm), nu mai este din marmură, ci dintr-un aliaj, înclin să cred că este bronz dar nu mi-am dat seama pentru că este vopsită, cu literele ieşite în relief din turnare. După o atentă comparaţie a imaginilor şi a sistemului de prindere, pot să afirm cu certitudine că prima placă avea aceleaşi dimensiuni ca şi aceasta (80/120/3 cm).

Vechea placă din marmură albă se află astăzi în posesia unui cetăţean din localitatea Telega (m-a rugat să nu-i dau numele), însă m-am lovit de un refuz din partea lui de a colabora. Cu puţin noroc puteam să aflu momentul înlocuirii, să văd dacă sunt urme ale modificării textului, eventual vreo spărtură. Când l-am întrebat cum a intrat în posesia ei, răspunsul a fost iarăşi evaziv, ba că i-a dat-o primarul de la acea dată, ba că a găsit-o aruncată lângă postament şi a pus-o în căruţă, peste nisipul luat din râul Doftana. Până la urmă a recunoscut c-o are *dar se află sub nişte lemne aruncată şi nu putem ajunge la ea*. Fiul său îmi spunea, în glumă, că l-a „urmărit" în toată copilăria lui, deoarece atunci când făcea curat prin curte trebuia s-o mute din loc în loc şi îi *rupea mijlocul de grea ce era*. Cârcotaşii spun că va apărea, într-un târziu, ca monument funerar în cimitirul localităţii Telega, deoarece se pretează foarte bine la aşa ceva, fiind marmură albă, destul de groasă, iar întoarsă poate suporta orice mesaj funerar.

Cum şi când s-au schimbat plăcile nu am aflat. Pot fi mai multe variante: chiar de la inaugurare s-a văzut greşeala, dar nu s-a mai putut face nimic şi s-a gândit „româneşte" pe la partid: *lasă că merge şi aşa*; sau poate a existat promisiunea politrucilor către oamenii cu carte, că imediat ce se va putea lucrurile se vor îndrepta. Cred şi eu în această posibilitate, mai ales că au fost mai mulţi oameni de cultură. Amintesc pe profesorul emerit Nicolae Simache, directorul Muzeului Judeţean de Istorie, Mihail Vulpescu, preşedintele Comitetului judeţean pentru cultură şi artă, mulţi profesori printre care Mihai Cosmineanu, şi oricare dintre aceştia putea observa. Chiar dacă nu toţi ar fi avut curajul să atragă atenţia celor mari de la partid, din aproape în aproape greşeala tot ar fi ajuns la urechile lor. Altă variantă e legată de vizitele la Muzeul Doftana, în luna noiembrie, pentru comemorarea victimelor cutremurului din 1940, făcute de conducerea judeţului, sau chiar de Nicolae Ceaușescu, acestea fiind singurele persoane care ar fi putut dispune schimbarea plăcii. Câteodată se opreau şi la acest monument (sau poate l-au văzut din maşina care mergea foarte încet din cauza unei curbe strânse), nu le-a plăcut realizarea, şi s-a ajuns la înlocuire.

Regia pentru tot ce s-a întâmplat la Telega în data de 23 iunie 1968 a fost semnată de Comitetul judeţean Prahova al U.T.C. şi Comitetului judeţean pentru cultură şi artă, cu sprijinul direct al Comitetului orăşenesc de partid Câmpina. Chiar înainte de inaugurarea plăcii aniversare, presa prahoveană a invitat pe locuitorii zonei să participe, dezvăluind şi o parte a programului: luarea de cuvânt a profesorului emerit Nicolae Simache şi montajul literar-muzical „Deşteptarea

României” susţinut de actorii Teatrului de stat din Ploieşti (10). La adunare au participat Ion Jinga - secretar al Comitetului judeţean de partid, Constantin Oană - prim secretar al Comitetului judeţean al U.T.C., Gheorghe Rusan - prim secretar al Comitetului orăşenesc Câmpina al P.C.R., activişti de partid, de stat şi ai U.T.C., reprezentanţi ai vieţii publice din localităţile înconjurătoare, oameni de cultură. În cadrul adunării a luat cuvântul profesorul emerit Nicolae Simache, directorul Muzeului Judeţean de Istorie, care a făcut o amplă expunere asupra importanţei şi semnificaţiei Revoluţiei de la 1848 pentru poporul nostru, referindu-se în mod deosebit la evenimentele care au avut loc în judeţul Prahova şi în comuna Telega. *Nu este întâmplător, deci, faptul, că Bălcescu a ales chiar acest loc pentru declanşarea revoluţiei din judeţul Prahova*. În numele tineretului din judeţ, Dan Bujor, şeful comisiei culturale a Comitetului judeţean U.T.C., a înmânat profesorului Nicolae Simache albumul ştafetă intitulat „Pe urmele lui Bălcescu în judeţul Prahova” despre care am mai făcut referire. Albumul urma să fie depus la expoziţia organizată în Ploieşti cu acel prilej şi apoi la Muzeul Judeţean de Istorie. Acesta m-a interesat în mod deosebit, în speranţa că poate descopăr ceva nou referitor la subiectul articolului meu, dar mai ales eram curios să văd cum au răstălmăcit traseul prahovean al lui Nicolae Bălcescu şi destinaţia sa finală. Mulţumesc pe această cale personalului Muzeului Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova care a fost prompt în a-mi rezolva cererea. Albumul este un mare nimic! Doar aspectul şi copertele sunt deosebite; destul de mare, cred că se apropie de formatul A3, greu, cu file puţine dar foarte groase. Cred că d-ul Simache a fost în situaţia stânjenitoare a unei promisiuni făcute, probabil pe la Comitetul judeţean U.T.C., după care a regretat gestul, şi a însăilat câteva fotografii şi două texte banale. Din memorie redau ceea ce cuprinde, fără a avea pretenţia că sunt în ordinea corectă, sau că nu am scăpat nimic. Pe pagina de început e imaginea lui Bălcescu; urmează trei schiţe, iar sub ele, ani; mănăstirea Mărgineni-1840 (şi aici ar fi ceva de comentat dar nu intru în amănunte), Câmpina (aici parcă ar fi stilizat Muzeul Haşdeu)-1848 şi Telega-1848, cu nişte clădiri ce ar vrea să însemne construcţiile de la suprafaţa ocnelor. Altă pagină are un text olograf al lui Nicolae Simache despre însemnătatea Revoluţiei de la 1848 cu semnătura domniei sale. În dreapta sunt cca 20 de semnături, tot olografe, cred ale fruntaşilor judeţului de la acel moment, dar fără nume. Urmează poze: de la manifestările ploieştene, apoi cu primirea de către câmpineni a albumului, şi cele mai multe sunt de la Telega. Câteva de la inaugurarea plăcii: când Dan Bujor înmânează albumul d-lui Simache; una în care

acelaşi domn Simache este în mulţime (era şi păcat să nu-şi tragă jar pe spuză dacă tot dumnealui l-a făcut), şi momente ale programului cultural-artistic. Altele sunt din localitatea Telega: clădirea băii centrale, o panoramă a Telegii făcută de pe un deal, poza unei machete ce se găsea la Muzeul Doftana cu exploatarea „în clopot" a unei saline ş.a. Pe o altă pagină se prezintă programul manifestărilor de la Telega, scris tot de mână. Aici mi-a atras atenţia urarea de „bun venit" din partea primarului Mircea Cercel, care în realitate, după spusele profesorului Cosmineanu, nu s-a întâmplat. Nu din cine ştie ce motive, ci fiindcă era modest şi extrem de emotiv. Concluzia?! Mult efort pentru nimic cu acest album! Şi din partea mea de a-l găsi, dar mai ales a celor de atunci. Dar cum partidul a hotărât, musai trebuia îndeplinit!

A urmat un bogat program cultural-artistic. Peste 300 de pionieri din tabăra Telega au intonat cântecele „Trei culori" şi „Pe-al nostru steag", *înălţând cu glasurile lor cristaline în imn de slavă înaintaşilor*. Pioniera Petcu Stănica din detaşamentul nr. 6 a recitat cu mult patos poezia „Ţării mele", prin care, *în numele tinerei generaţii se angajează să ducă mai departe făclia tradiţiilor poporului şi partidului*.

Să ne amintim, suntem în 23 iunie şi tocmai începuse vacanţa de vară, iar odată cu aceasta s-a deschis şi tabăra de elevi, situată la câţiva paşi de locul respectiv. Era mult mai uşor să-i implici pe aceşti pionieri, probabil mai bine instruiţi, din familii mai bune în comparaţie cu cei din Telega, dar asta nu înseamnă că n-au participat şi elevi localnici: *formaţia de dansuri a şcolii generale nr. 2 din Telega, în frumoase costume naţionale, a prezentat o suită de dansuri*. Arcul peste timp şi legătura între generaţii au fost realizate şi prin invitaţia de a cânta la drâmbă melodii vechi româneşti, făcută bătrânului Stan Rîndaşu. Un colectiv al Teatrului de stat din Ploieşti, în regia lui Gigi Ionescu, a prezentat apoi un montaj literar muzical intitulat „Deşteptarea României", *care s-a bucurat de aprecierea celor prezenţi*. Orchestrele şi soliştii Casei de cultură din Câmpina şi ai uzinei Poiana Câmpina au prezentat în încheiere un frumos program. S-a vizitat apoi muzeul Doftana şi casele memoriale Haşdeu şi Grigorescu din Câmpina, barajul de la Paltinu şi alte locuri pitoreşti de pe Valea Prahovei. (11)

În zilele următoare presa prahoveană dezvăluie succesul acţiunii şi participarea numeroasă: *sute de oameni, tineri şi vârstnici, veneau duminică din Telega* (sic), *Câmpina şi satele înconjurătoare spre locul unde, în urmă cu 120 de ani, Bălcescu aducea flacăra Revoluţiei în mijlocul ciocănaşilor, măglaşilor de la Ocnele din Telega. În parcul de lângă gara Telega, în jurul scenei în aer liber, pavoazată sărbătoreşte, s-*

au adunat peste 2.000 de urmaşi ai celor care şi-au legat numele pentru totdeauna de istoria poporului nostru (12).

Din cercetarea orală am aflat că au fost invitate şi oficialităţile locale pentru a lua cuvântul, primarul Mircea Cercel declinând oferta în favoarea proaspătului director al Casei de cultură din localitatea Telega, profesorul Mihai Cosmineanu, care a vorbit despre Telega şi Revoluţia de la 1848: *Am vorbit eu şi după aceea Simache, marele profesor Nicolae Simache, despre care am o amintire grozavă. Era cam aiurit, între ghilimele, dar a fost preocupat toată viaţa de istorie, deoarece toate veniturile sale erau cheltuite pentru a cumpăra exponate, de multe ori în defavoarea imaginii sale. La un moment dat, în timpul discursului, m-am uitam la pantofii lui; într-un pantof la un picior avea ciorap, în celălalt nu avea. Şi tot vorbind a transpirat din cauza însufleţirii cu care o făcea, dar şi a căldurii. Era în iunie, era soare, era frumos afară. Tot transpirând a dat să se şteargă, a dus mâna în buzunar să scoată batista, dar tot explicând venirea lui Bălcescu la Telega nu a observat că în locul batistei era ciorapul de la celălalt picior...* Când s-a terminat festivitatea au mers la restaurantul "Zorile" pentru a "stropi" placa. Nu jos, în faţa mulţimii, ci la etaj, sus, *unde i-am spus domnului profesor Nicolae Simache: «domn' profesor, nu pe aici a venit Bălcescu!» şi mi-a răspuns: «taci mă copile! că ştiu şi eu, nu le mai spune ăstora, unde să pun placa asta?! pe Vale unde n-o vede nimeni? aici este intrarea reprezentativă în comuna Telega şi e în drum spre Doftana* (muzeul n.a.)!» (13). Lucrurile acestea erau cunoscute de o persoană avizată, însă rolul ideologico-propagandistic al unui astfel de monument, dat de autorităţile comuniste, era mult mai puternic decât stabilirea adevărului istoric. Peste asta se adaugă nefericita legătură cu fostul muzeu Doftana (astăzi clădirea fostei închisori stă să cadă). Când i s-a spus d-lui Simache că *nu pe aici a venit Bălcescu,* i se sugera că placa aniversară nu avea ce căuta acolo. Şi ce poate fi mai clar decât faptul, că în anul 1848 nu exista nici salina Doftana şi nici drumul ce lega Telega de Câmpina nu trecea pe acolo. Să le luăm pe rând.

În Telega au fost cele mai renumite saline din Ţara Românească alături de Ocnele Mari şi Slănic Prahova. Aceste ocne din centrul localităţii au fost abandonate pe rând, în 1872 fiind închisă ultima. Doar acestea existau în anul 1848! Centrul exploatării s-a mutat către Telega-Doftana, unde s-a deschis în 1865 o salină ce avea la bază exploatarea modernă pe bază de maşini. S-a renunţat la ocna „clopot" şi s-a trecut la sistemul galeriilor. Cronologia este destul de prezentă în lucrările epocii, nu avea cum să-i scape d-lui Simache. Dacă eşti partizanul ideii că

Bălcescu a ajuns până la ocnă, acestea nu puteau fi decât cele din Telega - Centru, şi în apropierea lor ar fi trebuit să existe monumentul. Indiferent unde s-a oprit, misiunea lui era legată de acea exploatare şi dacă tot voiam să marcăm cumva asta, o făceam cu mai mult respect faţă de istorie, mai ales că exista destul spaţiu lângă băile sărate pentru o construcţie evocativă. Eu cred că nici astăzi nu e târziu pentru a mai îndrepta ceva.

Revenind la drumul dintre Telega şi Câmpina, lucrurile stau cam aşa. Din documentele găsite, principala cale rutieră în toată istoria localităţii era cea către Câmpina, fără să ştim exact traseul. La fel de important putea fi, dar mai puţin prezent în documente, drumul prin Mislea, plecând de la premisa că este mult mai uşor să urmezi firul apei, mai ales când ai o căruţă plină cu sare, decât să treci peste deal, aşa cum se întâmplă cu toate celelalte drumuri ce ies din Telega. Dar importanţa unui drum e influenţată de mai mulţi factori, cum ar fi vămile, legătura cu o localitate mai mare, destinaţia finală etc., şi cel spre Câmpina era, şi este, drumul principal. Ieşirea din Telega către Cosminele, Aluniş se făcea de regulă prin Buştenari dar nu e exclusă nici varianta Meliceşti. Când principele Carol face prima sa ieşire în ţară (1866), mergând pe traseul Telega-Slănic Prahova, urmează calea prin acest din urmă sat. Pentru a marca acest moment a fost ridicată, câţiva ani mai târziu, «Crucea Domnitorului».

Pe noi ne interesează cel dinspre Câmpina pentru că ştim că Bălcescu pe acesta a venit. Când profesorul Simache a scăpat vorba, atunci când a răspuns d-lui Cosmineanu, *unde să pun placa asta?! pe Vale unde n-o vede nimeni?* ştia că drumul era altul. Vechea vatră a localităţii Câmpina era undeva în sudul oraşului de azi. El s-a extins spre nord, est şi vest pentru că aşa permite relieful. Dacă priveşti zona prin google maps observi că linia cea mai scurtă din Câmpina spre Telega trece peste dealul Plai - Ciobu şi iese undeva spre Telega - Vale. Pe acesta a mers Bălcescu, indiferent dacă a ajuns la ocne sau nu. E ilogic să crezi că drumul spre Telega făcea un ocol de câţiva km, o lua spre nord-est şi apoi spre sud-est în situaţia în care şi acesta străbate dealuri la fel de înalte ca cel peste Plai - Ciobu. Este adevărat că drumul principal ce leagă astăzi Telega de Câmpina trece pe la Doftana (Zorile), iar cel pe care a venit Bălcescu nici nu mai există. Schimbarea a avut loc odată cu deschiderea noii saline (1865), dar mai ales după ce s-a construit calea ferată (1883) ce transporta sarea de aici, prin Câmpina spre destinaţia finală.

Motivul adevărat al amplasării monumentului acolo este legătura cu fostul muzeu Doftana. Nu poate fi luat în calcul un considerent turistic. Mult mai mulţi vizitatori ar fi avut dacă ar fi fost amplasat în parcul de lângă vechile saline, din centrul localităţii, unde după abandonare s-au format lacuri sărate. Chiar şi atunci când muzeul exista, turiştii ce veneau la „Băile minerale Telega” erau mult mai numeroşi în comparaţie cu cei care aflau cum fosta închisoare a devenit „Universitate de partid”, în perioada interbelică, pentru membrii ilegalişti ai Partidului Comunist din România.

De altfel d-nii Mihai Apostol şi Mihail Vulpescu, în lucrarea mai sus amintită, ne arată adevăratul motiv al amplasării în acel loc: *Situarea acestei plăci memoriale în imediata apropiere a Muzeului Doftana, subliniază odată mai mult marele adevăr că lupta din veac pentru libertate şi dreptate a fost continuată şi împlinită de cei mai înalţi fii ai patriei noastre – comuniştii*.

Putem vorbi de o iniţiativă de a muta placa în apropierea vechilor saline din centrul localităţii? Da, eu cred că aşa ar fi mai corect. Chiar dacă Bălcescu nu a ajuns până acolo, despre aceste ocne e vorba în toată istoriografia revoluţiei paşoptiste. Actualul loc al plăcii nu are nimic în comun cu anul 1848, ci doar cu propaganda de partid comunistă şi cu oameni de cultură care se abăteau de la propriile convingeri pentru a sluji regimul spre a le fi bine.

Aşa am intrat în cea mai delicată problemă a articolului meu, şi anume dacă Nicolae Bălcescu a ajuns până la Telega. O să-mi exprim punctul de vedere fără a avea naivitatea că se va sfârşi polemica. Nu îmi propun să schimb vreo teorie, de altfel s-a scris atât de mult despre Revoluţia de la 1848 încât nu cred că se mai poate descoperi ceva ce ar răsturna interpretările. Nici nu vreau să minimalizez rolul lui Nicolae Bălcescu în acele zile. Dar nici nu pot să nu subliniez că prea mult s-a scris într-o direcţie. Sunt lucrări publicate în perioada comunistă, tributare naţionalismului-comunist şi mitizării lui Nicolae Bălcescu, care se agaţă de orice informaţie, fie îndoielnică, fie trunchiată, ori scoasă din context, pentru a demonstra rolul deosebit pe care acesta l-a avut în revoluţie.

În mai toate analizele istorice, cauza revoluţiei paşoptiste s-ar pierde în „negura veacurilor” şi atribuie factorului intern, dacă nu singurul, măcar rolul determinant. Pentru că este în opoziţie cu interpretarea anterioară, este ignorată o sursă istorică deosebit de importantă, lucrarea „Biografia domnului Alex. Cristofi”, publicată la Craiova în 1897, în care se spune: *Dupe revoluţiunea de la Paris la 24*

februarie 1848, Lamartin (membru al guvernului revoluţionar francez n.a) *a trimis în ţară pe Nicu Bălcescu şi Alex. G. Golescu, care au debarcat la Islaz pe Dunăre şi au spus căp. Pleşoianu că sunt trimişi de Lamartin ca să înceapă mişcarea; iar Pleşoianu le-a spus că fără Maiorul Tell nu face nici o mişcare. De aici s-a dus la Giurgiu şi a spus* (sic) *lui Tell ce a spus Pleşoianu. –Tell le-a răspuns că nu face nimic fără Ion Heliade Rădulescu. Mergeţi la Bucureşti le-a zis Tell, de împăcaţi pe Heliad cu Iancu Ghica şi să-mi aduceţi bani ca să plătesc mâncarea soldaţilor, să nu se asemene a „zaveră”, aşa s-a şi făcut*. Ce reiese de aici?! Că factorul extern a jucat un rol important. De altfel data începerii revoluţiei este amânată la sfatul aceluiaşi Lamartin care trimite un mesager, pe doctorul Mandl, la Bucureşti. Şi ne mai arată ceva: rolul destul de palid, cel puţin până în acest moment, pe care-l are Bălcescu, în comparaţie cu maiorul Tell şi Ion Heliade Rădulescu. Credibilitatea lucrării lui Alexandru Christofi este sporită şi de faptul că nu a ezitat să se prezinte într-un mod nedemn de un militar (să nu uităm ce caractere aveau ostaşii odinioară), în schimbul adevărului istoric. El a recunoscut că a plâns în faţa lui Bălcescu, atunci când acesta i-a cerut să treacă imediat la acţiune. *Eu am început să plâng şi am descris lui Bălcescu dificultăţile ce întâmpinam (14)*.

Să ne aplecăm asupra altei surse, scrierile lui Ion Ghica, din care reies cam aceleaşi lucruri: *Pe aproape de Paşte am fost trimis de comitet să mă înţeleg cu Tell, ca să fixăm ziua ridicării... Acolo ne-am învoit ca revoluţia să izbucnească în Bucureşti şi Ploieşti în ziua de Paşte şi totodată batalionul lui Tell să fie concentrat la Islaz, unde se afla compania căpitanului Pleşoianu, de unde să pornească spre Craiova răsculând Oltenia...*

La începutul lui aprilie, rolurile noastre ale fiecăruia erau împărţite. Nicu Bălcescu cu Teologu erau destinaţi a merge la Telega, unde Marin Serghiescu (Naţionalu), Telegescu şi Duca erau înţeleşi cu ciocănaşii, ca de-acolo să pornească să răscoale Ploieştii, unde aveam înţelegere cu mai mulţi negustori...

Stăm toţi gata şi aşteptam ordinele comitetului ca să pornim fiecare la destinaţia noastră, când d-ul de Nion, consulul general al Franţei, cheamă pe C. A. Rosetti şi-i arată o depeşă prin care Lamartine, atunci ministrul treburilor din afară, îi scria să-l prevestească că trimitea într-adins la Bucureşti, pe un amic al său credincios, pe doctorul Mandl, care avea să ne facă comunicaţiuni importante din partea sa şi că, înainte de sosirea acelui trimis al său, să nu facem nicio mişcare. Lamartine fusese prevestit de noi de tot ce proiectam. În urma acelei

depeşe, a trebuit să contramandăm toate dispoziţiunile luate şi să aşteptăm sosirea doctorului Mandl (15).

Ce mai aflăm de la Ion Ghica? Că în prealabil, la ocnele din Telega ajunseseră Marin Serghiescu, Telegescu şi Duca pentru înţelegere cu ciocănaşii. Şi această informaţie e prezentă la Christofi, chiar dacă e puţin neclară, în capitolul „Un Episod de la 48”. P. P. Panaitescu în cea mai obiectivă lucrare despre Nicolae Bălcescu după părerea mea, *Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu*, afirmă acelaşi lucru, citând sursa Christofi coroborată cu *Memoires - sur l'histoire dela regeneration* a lui Ion Heliade Rădulescu. De ce subliniez toate acestea?! Pentru a demonstra credibilitatea acestei lucrări, care pentru prezenţa lui Bălcescu la Telega este determinantă şi singulară. Motivul trecerii ei într-un plan secund l-am văzut mai sus.

Alexandru Christofi (membru al „Frăţiei” încă din 1844, cooptat de Cristian Tell), la 10 martie 1848 a fost trimis *la Telega cu o comandă de soldaţi pentru paza arestaţilor.* Începe să fie suspectat de către mai marii săi, drept urmare, *s-a trimis şi praporcicu Racov cu altă comandă de soldaţi tot pentru paza arestaţilor, cu deosebire ca: praporcicu Racov nu era subordonat parucicului Al. Christofi contra regulilor militare.* Ba mai mult, în 10 aprilie 1848 ajunge la Telega *Leţu, directorul penitenciarelor, care da bancheturi ca să mă spioneze.* Pentru a i se câştiga fidelitatea este numit căpitan (16). Asta era atmosfera în Telega cu puţin înainte de izbucnirea revoluţiei.

Pregătirile la Bucureşti sunt pe ultima sută de metri. La începutul lunii iunie, întrucât sosirea doctorului Mandl nu adusese nimic nou, Comitetul s-a orientat spre declanşarea revoluţiei, după planul anterior. Bălcescu a fost însărcinat să ajungă în Prahova din mai multe motive:

- relaţia apropiată cu cei din Filipeşti;
- în urma detenţiei lui la Mărgineni cunoscuse oameni şi locurile, ceea ce constituia un mare avantaj;
- probabil mai venise de multe ori în copilărie şi adolescenţă în zonă, deoarece avea o proprietate la Urlaţi (17).

Plecarea din Bucureşti spre ocnele din Telega a avut loc la începutul lui iunie. Acţiunea nu a rămas necunoscută guvernului, care i-a pus pe urme dorobanţii conduşi de colonelul Banov. A reuşit să ajungă la Călineşti unde a fost găzduit şi ascuns în palatul generalului Mavros, de către fiica proprietarului, Maria, căsătorită din 1845 cu Ioan C. Cantacuzino - Măgureanu (18). Până să ajungă aici trecuse prin Filipeşti de Târg, cel mai scurt drum de la Bucureşti spre Câmpina şi Valea Prahovei (19). Se ştia că urma să ajungă la Telega, de aceea autorităţile

au blocat drumurile către ocne. *1848 Iunie 6. Colonelul Banov, şeful statului major (dejurstva) a fost în inspecţie la Telega. Eşirea pe drumurile de la Mănăstirea Mislea, şi Câmpina era păzită de dorobanţi cu Ispravnicul în cap, un Filipescu dacă nu mă înşel (20)*. În aceste condiţii destul de grele Bălcescu a încercat să-şi îndeplinească misiunea. A fost nevoit să stea ascuns în păduri cca 24 de ore. La un moment dat se părea că va eşua, şi apropiaţii iau măsuri ca să poată fugi peste graniţă cu ajutorul unui emisar trimis la Breaza. Se vorbeşte şi de un campament, unde Bălcescu avea trăsuri şi efecte, dar îi era frică să se aventureze până acolo. Pentru orice eventualitate el luase numele de Basil Olduk. Era ajutat şi de C. Cantacuzino, cu care era atunci în corespondenţă (21). Cu toate acestea a riscat enorm şi s-a întâlnit cu Alexandru Christofi într-un crâng, *pe drumul de la Câmpina (...) şi mi-a dat o ţigaretă în care am găsit un bilet de la Tell care îmi zicea: «Scoală-te dacă îţi iubeşti ţara, că acum este vremea». Eu am început să plâng şi am descris lui Bălcescu dificultăţile ce întâmpinam; cu toate acestea i-am spus că: când tabăra de la Islaz va fi la porţile capitalei, voiu fi şi eu acolo (22)*. Acesta este singurul pasaj, din singura sursă istorică care ne prezintă punctul terminus al lui Bălcescu către ocne.

Există o notă de subsol în lucrarea lui P. P. Panaitescu, cu un pasaj al unui autor ostil lui Nicolae Bălcescu, care afirmă: *Adevărul însă era că nici Bălcescu nu se afla la Telega (?) nici d. Telegeanu (Telegescu) câştigase pe cineva în favoarea mişcării (23)*. Neavând acces la lucrare nu fac nicio presupunere referitoare la afirmaţiile respective.

Personal cred că lucrurile au stat aşa. Deoarece Bălcescu era urmărit şi drumurile spre ocne blocate de militari s-a recurs la o variantă mai sigură, aceea de a se întâlni cu Christofi undeva între Câmpina şi Telega, în speranţa că acesta va răspunde pozitiv solicitării, mai ales că era membru al „Frăţiei”. După cum reiese din promisiunea făcută, şeful pazei de la ocnele din Telega, împreună cu militarii disponibili, ar fi trebuit să-l urmeze pe Bălcescu la Bucureşti, cu oprire în Ploieşti. Referitor la eliberarea deţinuţilor şi antrenarea acestora, împreună cu lucrătorii ocnelor şi săteni, în mişcarea revoluţionară, cred că sunt speculaţii. În cel mai bun caz au existat, ca o eventualitate, în planul fruntaşilor revoluţiei. Dar cum autorităţile au luat toate măsurile pentru a anihila sau îngrădi demersul revoluţionarilor, lucrurile s-au complicat pentru Bălcescu, care avea parte de o atenţie sporită, cunoscându-i-se potenţialul anti-regim. Tot ce a putut face a fost să trimită un mesaj lui Christofi în scopul de a se întâlni. Pentru acesta din urmă nu a fost dificil să treacă de cei ce păzeau drumul, care probabil erau cantonaţi undeva

între ocne şi locul unde drumul din Câmpina întră în localitate, la poalele dealului Plai - Ciobu. Crângul despre care se vorbeşte poate fi pe coama dealului, cam la jumătatea distanţei dintre Câmpina şi Telega, unde astăzi este pădure. A urmat doar o întâlnire, nu mai multe aşa cum Camil Petrecu în romanul *Un om între oameni* prezintă, după care Bălcescu s-a retras spre locul unde se ascundea peste noapte, la Filipeştii de Târg. Aici a primit vestea izbândei la Bucureşti şi s-a îndreptat grăbit pentru a-şi ocupa locul în guvernul revoluţionar.

Aceasta este implicarea lui Nicolae Bălcescu în episodul revoluţionar Telega-1848. E mult..., e puţin..., părerile sunt împărţite. Nouă ne este uşor astăzi să judecăm oameni şi fapte , dar credem că foarte puţini dintre noi ar da dovadă de curaj în astfel de situaţii. Pentru locuitorii comunei trebuie să fie totuşi un moment de mândrie faptul că Telega a fost în planul revoluţionarilor paşoptişti, şi nu ar strica ca în săptămâna „Să ştii mai multe, să fii mai bun!”, elevii de gimnaziu din şcolile de aici să facă o drumeţie pe acea cărare pe care a călcat şi Nicolae Bălcescu. O activitate venită să dezvolte un sentiment naţional modern, lipsit de încărcătură ideologică păguboasă, în totală opoziţie cu manifestările propagandistico-comuniste. Cu mare bucurie cred că ar participa şi profesorul Mihai Cosmineanu care ar spune copiilor: ***pe acest loc*** *a venit în zilele de iunie 1848 Nicolae Bălcescu pentru a organiza şi porni revoluţia cu ciocănaşii şi măglaşii din Telega*.

Aceasta a fost povestea plăcii aniversare de la Telega - Zorile. Cred că Primăria din localitate poate lua în calcul o mutare a ei, lângă lacurile sărate formate pe locul fostelor saline. Se poate face cu discreţie, aşa cum a fost înlocuită placa iniţială, sau poate exista ceva festiv, de ce nu, fie într-un moment de sărbătoare a comunei, fie la început de iunie, dar musai să se amintească că Bălcescu poate nu a ajuns chiar până acolo!

NOTE:

1. Este vorba de placa aniversară de la Telega, judeţul Prahova, inaugurată la 23 iunie 1968, pentru a sărbători împlinirea a 120 de ani de la revoluţia paşoptistă în Ţara Românească.
2. Toponimul „Zorile” este des folosit astăzi, a intrat în uzul localnicilor în a doua jumătate a secolului al XX-lea, atunci când la intersecţia drumurilor ce leagă Câmpina de Telega şi Brebu a fost deschis un restaurant al cooperaţiei de consum cu acest nume. Până atunci zona era cunoscută cu numele „gara Doftana”, dar cum aceasta a fost desfiinţată, treptat s-a impus noua denumire dată de localul respectiv. Mai trebuie menţionat că oficial în componenţa comunei Telega intră şi satul Doftana, dar e perceput de locuitori ca parte integrantă a satului ce dă numele comunei , spre deosebire de cei din Buştenari (a fost comună de sine stătătoare în

perioada 1923-1968) şi Meliceşti care de multe ori îşi afirmă propria identitate sătească. Chiar persoane din alte comune îi numesc uneori „melicari" sau „buştenăreni", însă nimeni, niciodată, nu a folosit apelativul „doftăneni". Pentru a delimita mai precis zona s-au inventat subunităţi teritoriale (ex. Zorile, Muzeu, Plai, Lupa, Podul lui Cocoş etc). Lacul format prin prăbuşirea tavanului fostei saline şi placa aniversară se regăsesc în punctul „Zorile".
3. "Flamura Prahovei", nr. 5072, din 9 iunie 1968, p. 1
4. În practică, evenimentele istorice importante se aniversează sau comemorează la data când au avut loc, indiferent de decalajul dat de stilurile calendaristice. Sărbătorim Unirea Principatelor pe 24 ianuarie (a fost pe stil vechi), 27 martie - Unirea Basarabiei cu Vechiul Regat, tot stil vechi ş.a. 1 Decembrie - Unirea Transilvaniei, Banatului, Crişanei şi Maramureşului cu Patria Mamă, 28 Noiembrie - Unirea Bucovinei cu România, sunt datele stilului nou pentru că în acele provincii ăsta era calendarul, chiar dacă la Bucureşti suntem cu 13 zile în urmă. Un eveniment totuşi trebuia să fie altfel... e în obiceiul bolşevicilor ruşi, drept urmare *Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie*, de fapt lovitura de stat bolşevică, chiar dacă a avut loc pe 25 octombrie 1917 (stil vechi), ea se sărbătorea pe 7 noiembrie după trecerea la calendarul gregorian.
5. "Flamura Prahovei", nr. 5074, din 12 iunie 1968, p. 3
6. "Flamura Prahovei", nr. 5076, din 14 iunie 1968, p. 3
7. "Flamura Prahovei", nr. 5084, din 23 iunie 1968, p. 1
8. "Flamura Prahovei", nr. 5090, din 30 iunie 1968, p. 1
9. Bustul lui Nicolae Bălcescu, realizat din ipsos, a tot zăcut pe o masă din lemn, din ce în ce mai şubredă, pe holurile căminului cultural din Telega, până ce a dispărut cu totul către sfârşitul anilor '80, după vandalizările succesive suferite în urma „atingerilor ca prinos de recunoştinţă" pentru marele revoluţionar, făcute de copiii care se tot jucau pe acolo.
10. "Flamura Prahovei", nr. 5083, din 22 iunie 1968
11. "Flamura Prahovei", nr. 5085, din 25 iunie 1968, p. 1-3
12. "Flamura Prahovei", nr. 5085, din 25 iunie 1968, p. 1
13. Interviul luat profesorului Mihai Cosmineanu. În iunie 1968 era director al Şcolii cu clasele I-VIII, nr. 3, Telega-Meliceşti şi director al Casei de cultură din comuna Telega. A absolvit Facultatea de Istorie, Universitatea din Iaşi, cursuri de zi cu durata de 5 ani, în anul 1964.
14. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 12
15. Ion Ghica, *Opere*, Vol. 1, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1967, p. 462-463 vezi şi Ion Ghica, *Scrisori către Alexandri*, Ediţiune nouă, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, 1887, p. 707-709
16. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 9-10
17. Paul D. Popescu, *Prahova în vremea Revoluţiei de la 1848*, Editura Mectis, Ploieşti, 2001, p. 16
18. Mihai Apostol şi Mihail Vulpescu, *Muzee şi monumente prahovene*, Ploieşti, 1971, p. 129-130
19. Paul D. Popescu, *Prahova în vremea Revoluţiei de la 1848*, Editura Mectis, Ploieşti, 2001, p. 17
20. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 12
21. P. P. Panaitescu, *Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu*, Tipografia Convorbiri Literare, Bucureşti, 1924, p.73

22. *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897, p. 12
23. Zosima, *Biografii politice*, ed. II, p.18-19, apud P. P. Panaitescu, *Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu*, Tipografia Convorbiri Literare, Bucureşti, 1924, p.73

BIBLIOGRAFIE:

Interviuri luate cetăţenilor comunei Telega şi profesorului meu de suflet Mihai Cosmineanu.

Presa:
-„Flamura Prahovei”
-„Scânteia”

Lucrări generale şi speciale:
- Apostol Mihai, Vulpescu Mihail, *Muzee şi monumente prahovene*, Ploieşti, 1971
- Baicu Ion, Popescu Paul, *Istoria Prahovei în date*, Ploieşti, 1977
- Christofi Alexandru, *Biografia domnului Alex. Christofi*, Tipografia N. I. Macavei, Craiova, 1897
- Ghica Ion, *Opere*, Vol. 1, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1967
- Ghica Ion, *Scrisori către Alexandri*, Ediţiune nouă, Editura Librăriei Socec, Bucureşti, 1887
- Marinică Gheorghe, *Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova*, *Omagiu ctitorului - Prof. emerit Nicolae Simache*, Editura „Ploieşti - Mileniul III”, Ploieşti, 2004
- Niculescu Gheorghe, *Valea Prahovei*, Editura Sport - Turism, Bucureşti, 1984
- Panaitescu P. P., *Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu*, Tipografia Convorbiri Literare, Bucureşti, 1924
- Petrescu Camil, *Un om între oameni*, (roman), Editura Tineretului, Vol I şi II, Bucureşti, f.a.
- Popescu D. Paul, *Prahova în vremea Revoluţiei de la 1848*, Editura Mectis, Ploieşti, 2001
- Tucă Florian, Cătălin Zisu, *Monumente şi însemne memoriale din judeţul Prahova*, Memoria pietrei, a bronzului şi a lemnului: Dicţionar enciclopedic, Vol 2, Editura Centrului Tehnic - Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006

Placa aniversară – septembrie 2013

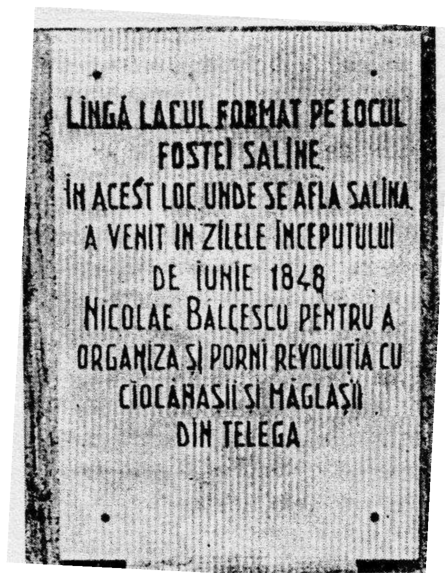

Placa aniversară – la inaugurare
Apud Gheorghe Niculescu, *Valea Prahovei*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1984

Placa aniversară – la inaugurare

Apud Tucă Florian, Cătălin Zisu, *Monumente şi însemne memoriale din judeţul Prahova*, Memoria pietrei, a bronzului şi a lemnului: Dicţionar enciclopedic, Vol 2, Editura Centrului Tehnic - Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006

ISTORICII CÂMPINENI ÎȘI ONOREAZĂ URBEA

Col. Marian Dulă
Asociaţia „Cultul Eroilor"

După ce la 9 iunie 1949 lua fiinţă Societatea de Ştiinţe Istorice din România, iar în 1951 se organiza Subfiliala Valea Prahovei, cu sediul la Breaza, cu istorici din Breaza și Câmpina, din 1979 se constituie Subfiliala Câmpina a SŞIR, prin transferarea activităţii Subfilialei Valea Prahovei la Câmpina. Din subfilială făceau parte 36 de profesori din zona Câmpina - Breaza. Din anul 2007 subfiliala se transformă în Filiala Câmpina a SŞIR, datorită creşterii calităţii comunicărilor prezentate, abordării unei palete largi de problematici ale istoriei românilor și ale istoriei universale. În ultimii ani s-a diversificat și componenţa membrilor Filialei Câmpina, astfel că pe lângă profesorii de istorie se numără și membrii asociaţiei „Cultul Eroilor" Câmpina (Marian Dulă, Dumitru Pârvu şi Gheorghe Nedelcu), preotul paroh al Bisericii „Sf. Nicolae" (părintele Petru Moga), inginerul silvic Adrian Popescu, mari iubitori de istorie.

Despre activitatea Filialei Câmpina a SŞIR s-a scris în presa locală și judeţeană, atunci când au fost acţiuni mai importante: adunarea generală anuală, cercurile pedagogice ale profesorilor de istorie, excursiile documentare, dar și despre organizarea, la Câmpina a Consiliului Naţional al SŞI din România. Activităţile au fost prezentate cu profesionalism de către jurnalişti, pentru informarea publicului cititor.

Cu o manieră profesionistă, despre acţiunile, comunicările și manifestările Filialei Câmpina a SŞIR, specialişti în istorie și pedagogie au prezentat activitatea recentă a filialei în STUDII ŞI ARTICOLE DE ISTORIE, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X.

În paginile acestui număr, al **Studiilor** pe 2012, este prezentată și comunicarea Profesorului dr. Gheorghe Râncu, directorul Colegiului Tehnic Forestier Câmpina – Prahova, MĂRTURII DESPRE BASARABIA ÎN RAPOARTELE DIPLOMATICE REMISE CĂTRE M.A.S. DE CĂTRE GRIGORE GAFENCU, ŞEF AL LEGAŢIEI ROMÂNE DE LA MOSCOVA (17 AUG. 1940 – 22 IUNIE 1941) (1).

Comunicarea profesorului Gheorghe Râncu, care se întinde pe 12 pagini, este bine structurată și documentată, cu note explicite și cu trimiteri la documente rare din arhive. Autorul face o strălucită trecere în revistă a evenimentelor epocii și evidenţiază activitatea diplomatică a omului politic Grigore Gafencu, în perioada de dinaintea declanşării războiului pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord.

În **Jurnalul de lectură**, de la pag. 317 la pag. 332, al prof. dr. Bogdan Teodorescu, sunt aduse în fața cititorilor materialele publicistice apărute în anul 2011, făcând aprecieri asupra cantităţii, dar și a calităţii unora dintre publicaţii. La loc de cinste sunt prezentate şi primele Anuare ale S.Ş.I.R. Filiala Câmpina (2010 si 2011). Deşi au apărut în anii trecuţi pe coperta I, ele au fost lansate în acelaşi an: **Anuarul 2010**, cu ocazia împlinirii a 508 ani de atestare documentară a Câmpinei, la 8 ianuarie 2011, iar **Anuarul 2011**, cu ocazia Conferinţei Naţionale a S.Ș.I.R., în noiembrie 2011. Ambele anuare au beneficiat de susţinerea financiară integrală a Consiliului Local și Primăriei Câmpina. Sunt scoase în evidentă unele materiale de importanță istorică aparte: *„Şcoala din Filipeştii de Pădure”* – prof. Marius Brezeanu, din ediţia 2010 a **Anuarului** şi *„Câmpina în perioada Regenţei (1927-1930)”* – prof. Marius Zaharia, *„Trupele germane şi cele române, din aliaţi, inamici*?” – col. Marian Dulă, C-dor. Dumitru Pârvu, *„Ateneul popular <B.P. Haşdeu> - Focar de activitate cultural-artistică”* – prof. Cecilia Caraboi, *„Şcoala țărănească de la Poiana Câmpina*” – prof. Florin Cosmineanu, *„Ion Câmpineanu, Revoluţionar, militar, om politic şi de cultură, francmason”* – col. Marian Dulă, *„Dr. C.I. Istrati – Sfârşitul şi posteritatea”* – prof. Gheorghe Stanciu, *„Aspecte ale mediului privat în Câmpina după 1990”* – prof. Victoria Vâlcu, în ediţia 2011 a **Anuarului**.

JURNAL DE LECTURA- Bogdan TEODORESCU*

Şi anul 2011 a avut o recoltă publicistica bogată: 10 cărți, destule premiate încă din vară şi 5 reviste, unele la primul număr, altele deja intrate în tradiţie. Anvergura tematică a fost dintre cele mai largi, de la şcoala din Panaci, la şcoala de la Panciu, ambele din Moldova, dar, una din Ţara de Sus, cealaltă din Ţara de Jos, de la sexagenara filială bârlădeană a S.Ş.I.R. la mai mult decât septuagenarul conflict mondial de la jumătatea secolului trecut, de la războaiele balcanice (cu 2 lucrări) la Carol al II-lea într-o nouă monografie. Să mai semnalăm o cercetare de istorie financiară - ”Gorjul bancar" şi nu în ultimul rând un volum de ”Contribuţii bibliografice la istoria Buzăului", demers rarisim chiar la istoricii profesionişti.

*Mai puțin poate decât altădată, desigur si datorită absenţei resursei financiare, revistele noastre au fost concentrate anul trecut in Muntenia şi în Oltenia**; Prahova ne-a dat două publicaţii, Câmpina făcând un adevărat tur de forţă cu două volume ale “Anuarului" lansate în acelaşi an (10 ianuarie si 12 noiembrie 2011),*** *iar de la Ploieşti ne-a sosit un masiv volum de studii; ...*

În planul publicaţiilor judeţene, anul 2011 a fost cu deosebire favorabil mai cu seamă colegilor din Prahova şi Dolj (despre acestea din

urmă vom continua discuţia şi într-un număr ulterior). Astfel de la Ploieşti a ajuns la noi un volum monumental de peste 375 de pagini adunând studii **şi** *comunicări susţinute în două sesiuni succesive, una din 8 aprilie 2009, cealaltă un an mai târziu, la 5 mai 2010. Sunt 70 de materiale, un efort considerabil de cercetare, dar şi de redactare şi nu în ultimul rând de publicare, la care şi-au unit eforturile Filiala judeţeană a S.S.I.R., ”Societatea Culturală - Mileniul III" şi sindicatul ”Şcoala Prahovei", despre care am aflat din prefaţa lui Polin Zorilă că a oferit susţinerea materială necesară tipăririi volumului.*

Majoritatea covârşitoare a studiilor şi comunicărilor au proporţiile unei expuneri într-o reuniune ştiinţifică şi aparţin profesorilor din Ploieşti şi Prahova (unii cu titlu de doctor sau de doctorand). Aici mi se pare a fi marele câştig al acestui volum, care continuă cumva la aceleaşi proporţii ”Anuarul" apărut în mai multe numere la jumătatea anilor '90.

Din aceiaşi categorie şi din aceiaşi arie geografică provine şi cel de-al doilea volum al ”Anuarului" de la Câmpina, promis spre susţinere de Primăria oraşului la zilele festive din ianuarie 2011, pregătit şi tipărit în vară-toamnă şi lansat cu prilejul Conferinţei Naţionale de anul trecut.

De la început se poate observa continuitatea cu volumul de la Ploieşti, mai întâi prin numărul de autori (18) profesori de istorie din oraş şi din împrejurimi (unii cu mai multe articole) majoritatea comunicate în reuniunile din ultima miercuri a fiecărei luni la sala de la ”Casa Tineretului", gazda primitoare a unor reuniuni de anvergură şi pentru S.S.I.R.

Tematica volumului cuprinde subiecte de istorie generală, dar are ca toate revistele de filială, care se respectă, o foarte consistentă rubrică de istorie locală şi în care intră aşezări (Filipeştii de Pădure sau chiar Câmpina, surprinsă în perioada regenței), evenimente (relaţia militară germano-română în august 1944), instituţii urbane (Ateneul popular ”BP Haşdeu", ”Şcoala ţărănească" de la Poiana Câmpina personalități (Ion Câmpineanu, cine altul, sau doctorul Istrati), cu o foarte interesantă evaluare a mediului privat în oraş, după 1990, care aşa cum am aflat produce sponsori şi pentru acţiunile noastre.

Subliniind încă odată meritele incontestabile ale promotorilor publicaţiei în frunte cu domnul profesor Gheorghe Râncu am recomanda pentru numerele viitoare şi o rubrică didactică, atât de necesară nu numai celor tineri, într-un moment în care schimbarea şcolii se arată şovăielnică, decidenţii ezită copleşiţi de discuţii contradictorii, rămânând până la urmă hotărâtor aportul de idei, proiecte şi atitudini al practicienilor de la catedră (2)**.**

În DAREA DE SEAMĂ CU PRIVIRE LA ACTIVITATEA SOCIETĂŢII DE ŞTIINTE ISTORICE DIN ROMÂNIA INTRE ANII 2007-20011, de la pag. 337 la pag. 344, autori: Andrei POPETE-PATRAŞCU şi Dorina NICHIFOR, se trec în revistă cele mai importante acţiuni ale conducerii centrale a S.Ș.I.R. şi ale filialelor, în domeniul cercetării ştiinţifice, dar şi pe plan pedagogic.

Este apreciată pozitiv activitatea Filialei câmpinene a S.Ș.I.R., atât prezența la şedinţele lunare, simpozioanele organizate în urbe, cât şi colaborarea cu alte colectivităţi cu preocupări în domeniul istoriei. Tematica şedinţelor se referă şi la mentalul colectiv („Profilul mental al câmpineanului de la începutul sec. al XXI-lea" – prof. dr. Gheorghe Râncu), precum şi la viaţa cotidiană („Viața cotidiană în Câmpina" – prof. Marin Cerasela). Între Filiala Câmpina a S.Ș.I.R., pe de o parte şi Filiala Câmpina a Asociaţiei "Cultul Eroilor", condusă de col. Marian Dulă şi parohia „Sf. Nicolae", păstorită de preot Petru Moga, pe de altă parte, există parteneriate de colaborare în domeniul istoriei şi al culturii.

Remarcăm, pentru a le lua la rând, că în aproape toate filialele s-au desfăşurat simpozioane ştiinţifice, de regulă cu prilejul unor manifestări festive organizate de comunitatea locului, şi că, în aceste situaţii, s-au reunit comunicări în mod esenţial ale profesorilor din judeţe, bucurându-se uneori şi de participarea unor istorici profesionişti.

De-a lungul timpului s-a impus chiar o anume preferinţă tematică. Astfel. la Bârlad a fost celebrat permanent Alexandru Ioan Cuza, identificat nu fără mari strădanii drept fiu al urbei; la Câmpulung şi Buzău istoria medie a fost la ea acasă iar la Craiova si Reșița preponderentă a rămas istoria secolelor al XVII-lea şi al XIX-lea. ***În fine, la Câmpina şi Constanta au avut câştig de cauză viața cotidiană, şi în cea dintâi localitate şi mentalul colectiv, cu deosebire cel din ultimul veac.*** *Treptat* ***aceste reuniuni ştiinţifice au consacrat parteneriate interesante cu alte organizaţii (la fel de neguvernamentale), precum "Cultul Eroilor" (la Argeş şi la Câmpina), cu instituţiile religioase ale locului (la Resita şi la Câmpina),*** *cu posturi de radio (la Reşiţa) sau cu Muzeul Marinei (la Constanta).În consecinţa acestor activități s-au dezvoltat publicaţii cu o tenace periodicitate, precum Tezaur, la Buzău, Muscelul din Câmpulung, Clio de la Reşiţa, sau* ***recentul Anuar de la Câmpina (ajuns într-un singur an, 2011, la al doilea număr)*** (3).

Autorii **Dării de seamă** subliniază eforturile comunităţilor locale, precum şi ale filialelor din teritoriu pentru găzduirea, finanţarea, organizarea şi desfăşurarea şedinţelor anuale ale Consiliului Naţional. Câmpina a fost gazda reuniunilor la acest nivel în anul 2009, dar şi în 2011.

Sub aspect organizatoric, Consiliul Naţional a desfăşurat patru şedinţe plenare anuale (la Bucureşti în 2008, Câmpina in 2009, la Reşiţa în 2010 şi la Mioveni in 2011), reuniuni consacrate de regulă unui dialog nu de puţine ori fructuos între filiale şi conducere. Problemele majore care au revenit mereu în discuţie au avut în vedere statutul disciplinei istoriei în planurile de învăţământ, statutul profesorului, nevoia schimbării în şcoală; la dificultăţile de tot felul din activitatea curentă, evidenţiindu-se corespunzător şi succesele obţinute.

Recapitulând, activitatea filialelor s-a concretizat după cum urmează: cinci organizaţii au desfăşurat cursuri de vară, cu participarea anuală a 15-17 judeţe, patru au găzduit reuniuni ale Consiliului naţional, simpozioane relevante şi participarea ale unor membri ai conducerii SSIR au avut loc în 15 localităţi. ***Reviste proprii s-au tipărit în judeţele: Buzău, Caraş-Severin, Dâmboviţa și Dolj, precum şi la Câmpulung, Piteşti, Câmpina și Ploieşti,*** *iar numere speciale SAI la Constanţa și Călăraşi. În 10 judeţe, inclusiv Bucureşti, au apărut sub semnătura membrilor noştri cărţi de certă valoare. Din cele 25 de filiale, două (Dolj si Gorj), au activat cu respectiv 65 de membri, media numerică încadrându-se însă intre 20-25 membri; Braşovul s-a reorganizat în 2010, Sibiul şi Galaţii au reapărut în 2009, respectiv 2011, ca şi Iaşii, Bihorul au funcţionat fără a-şi achita cotizaţia, iar Mehedinţi, Ialomiţa, Suceava şi Tulcea au intrat într-o lungă amorţire* (4).

Încă de la primele ediţii, Anuarul S.Ş.I.R. Filiala Câmpina, s-a făcut cunoscut în rândurile istoricilor şi iubitorilor de istorie din toată ţara. Cele două ediţii au fost răspândite în bibliotecile şi şcolile câmpinene, la Filialele S.Ş.I.R. din ţară, precum şi către alte instituţii de cultură. Materialele şi comunicările publicate s-au bucurat de aprecierea cititorilor. Cu ocazia CURSURILOR DE VARĂ – TIMIŞOARA 2011, publicaţiile apărute sub egida Consiliului Local Câmpina şi a Filialei Câmpina a S.Ş.I.R., Anuarul 2010 şi Anuarul 2011 au fost remarcate de cei prezenţi, iar ediţia 2010 a fost premiată cu ***Premiul "Aurelian Iordănescu".*** S-a demonstrat încă o dată *„spiritul dezvoltat de comunicare”, „atracţia spre elitism”* şi *„deschiderea la nou”* a câmpineanului, ca să citâm din prof. dr. Gheorghe Râncu.

În ultima zi a Cursurilor au fost acordate diplome tuturor profesorilor participanţi şi s-au înmânat Premiile Societăţii de Ştiinţe Istorice din România, pe anul 2010, fiind astfel evidenţiată contribuţia membrilor S.Ş.I.R. la cunoaşterea şi promovarea istoriei scrise: Premiul "Nicolae Iorga" - prof. univ. Dr. Bogdan Murgescu pentru lucrarea: „ România şi Europa"; Miodrag Ciuruşchin: lucrarea ,

Relaţii politico-diplomatice ale României cu Serbia în perioada 1903 - 1914"; Nicu Pohoaţ pentru lucrarea "Politica externă a României în timpul Războaielor Balcanice"; Laurenţiu Constantiniu pentru lucrarea "Uniunea Sovietică între obsesia securităţii şi insecurităţii"; Premiul "A. D. Xenopol" - Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor şi Andrei Popete Pătraşcu, pentru lucrarea "Dincă Schileru, o legendă vie a Gorjului" şi Gheorghe Birău, pentru lucrarea, "Gorjul Bancar"; Premiul "Constantin C. Giurescu" - doamnei Angela Rotaru Dumitrescu, pentru lucrarea „Învăţământul românesc din Banat"; Premiul "Gh. Brătianu" - domnului Nicolae Magiar, pentru lucrarea "Protocolul Proto - presbiteriatul Mehadiei"; ***Premiul "Aurelian Iordănescu" - revistelor: "Studii şi comunicări - istorie şi societate" editată de Filiala Prahova a SŞIR, "Anuarul SŞIR" editat de Filiala SŞIR Câmpina,*** *revista "Historica" editată de Filiala SŞIR Dolj, "Historia CNET" editată de filiala SŞIR Gorj şi "Muscelul" editată de Filiala SŞIR Câmpulung Muscel.*

Nu putem încheia aceste rânduri fără a aduce şi un cuvânt de mulţumire organizatorilor, dar şi conducerii Societăţii de Ştiinţe Istorice din România, cu deplina convingere, că şi în acest an cursurile au constituit un succes deplin. Avem să părăsim Timişoara cu gândul ca organizarea unui eveniment ştiinţifico - metodic de o asemenea amploare, a necesitat, pe lângă resurse financiare, o capacitate managerială deosebită a tuturor celor implicaţi, pe ansamblu sau secvenţial, în buna derulare a activităţilor programate (5).

NOTE:

1. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 58-69
2. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 317-332
3. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 337-338
4. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 343-344
5. Studii și articole de istorie, LXXIX, 2012, ISSN 0585-749X., pag. 310-316

* Profesor dr., secretar general al Societăţii de Științe Istorice din România

ȚARA MOȚILOR-CENTRUL MIȘCĂRII LUI SOFRONIE DIN CIOARA (1759-1761)

Prof. Eliza Furdui,
Şcoala Gimnazială Mărginenii de Jos

Augustin Bunea, în cartea sa „Istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764” relatează despre revoluţia călugărului Sofronie şi a popii Tunsu. Lucrarea este deosebit de valoroasă prin bogăţia datelor prezentate şi prin relatarea amplă a tuturor momentelor derulate. Din aceste relatări reiese că moţii au înscris şi de această dată o pagină importantă în istoria locală şi naţională, ei luptând acum şi pentru libertatea conştiinţei religioase(1).

Nu întâmplător, domeniile Zlatnei (de Sus, de Mijloc şi de Jos), au fost centrul mişcării lui Sofronie şi, aceasta pentru că era în firea moţilor spiritul de dreptate şi libertate pentru care s-au luptat până la sacrificiu pentru câştigarea lor.

În primăvara anului 1688, Principele Transilvaniei ajunge, sub sceptrul habsburgilor şi treptat bucuria ardelenilor, arătată la vestea înfrângerii sub zidurile Vienei a oştilor păgâne turceşti, în toamna anului 1683, începe să se spulbere. Tot mai mult constată că jugul de lemn al „suzeranului păgân” se schimbă cu altul mai greu „ jugul de fier al habsburgilor”. Expansiunea militară în Transilvania, şi ocuparea ei se realiza mult mai rapid, cu concursul treimii de „crainici”, deopotrivă de primejdioşi : călugărul iezuit, agentul fiscal şi generalul împărătesc.

Între anii 1700-1705 a fost construită în Câmpeni, sub noua stăpânire, biserica romano-catolică (lăcaşul de pe strada Catedralei) (2). Biserica deservea îndeosebi pe slujbaşii austrieci şi unguri, aduşi aici, la puţin timp după instaurarea regimului habsburgic în Transilvania.

Acum, mai mari decât nemulţumirile de ordin politic, economic şi administrativ erau cele de ordin sufletesc, cauzate de contra reformă, curent deosebit de activ de prozelitism religios, din care stăpânirea habsburgică înţelegea să facă instrumentul principal al politicii sale de expansiune spre est şi sud. În faţa acestei ofensive, îndârjirea poporului în a-şi apăra credinţa străbună a luat proporţii nebănuite de către noii stăpâni.

Punctul culminant al împotrivirii românilor faţă de uniaţia de la 1700 este atins de răscoala poporului răzvrătit, condusă de călugărul Sofronie din Cioara (cu numele de Stan Popovici avut înainte de

călugărie), care în scurtă vreme ajunge să fie cunoscut în întreaga Transilvanie. Triumful şi apogeul acestei revolte a fost marcat de sinodul ţinut la Alba Iulia în zilele de 14-18 februarie 1761. De reţinut că în acea perioadă se derula şi războiul de 7 ani cu Prusia, când armata austriacă era dislocată pe linia frontului şi deci în interior nu dispunea de suficiente forţe pentru a reprima mişcarea religioasă a lui Sofronie(3).

Abia declanşată mişcarea, în părţile Hunedoarei, autorităţile au şi intervenit. Din ordinul Guberniului de la Sibiu, „faimosul impostor" cum era numit de oficialităţi, a fost arestat şi închis în temniţa de la Bobâlna, nu departe de Orăştie. La data de 13 februarie 1760 cinci-şase sute de români din comitatele Hunedoarei şi Zarandului, din scaunul Orăştiei şi din ţinutul Abrudului înarmaţi cu „pari noduroşi" au spart temniţa şi l-au eliberat pe Sofronie. Contele Gabriel Bethlen, cancelar aulic transilvănean, îi scrie împărătesei Maria Tereza că „vorbele blânde" care s-au folosit pentru liniştirea spiritelor nu au avut nici un efect la acest popor atât de îndărătnic şi de încăpăţânat, când era vorba de religie(4). Episcopul Aron de la Blaj scria împărătesei că Sofronie este deja stăpân în domeniul erarial al Zlatnei şi în Abrud. Poporul asculta de Sofronie ca de un rege. Anton Imecs, oficialul domenial din Câmpeni, informa şi el Tezaurariatul, la 25 mai 1760, că la Câmpeni, Sofronie „striga" în faţa proprietarilor şi a dregătorilor: „A trecut puterea Domnilor, acum noi suntem domni!"(5).

După ce la 12 mai 1760, Sofronie şi-a făcut apariţia la Zlatna, însoţit de o mare mulţime a ajuns la Abrud. La 24 mai 1760, în preziua Rusaliilor, la chemarea câmpănarilor, printr-o delegaţie condusă de fruntaşul localităţii Teodor Teoc, cu ţăranii Petru Motora, Urs Popa, Gheorghiţă Stan, Toader Sicoe şi Ioan Moraru, călugărul a sosit la Câmpeni(6). Aici era târgul de ţară şi poporul se adunase în număr mare pentru a-l asculta cu băgare de seamă pe Sofronie. Acesta l-a atacat vehement prin discursul său pe papa de la Roma şi pe episcopul unit de la Blaj, Petru Pavel Aron.

Focul aprins de Sofronie de la Cioara, pe valea Mureşului s-a întins în toate părţile. În iunie 1760, mai multe sate din comitatele Albei, Târnavei şi Turzii au depus la Guberniul de la Sibiu o „rugare" de protest prin care declarau că „mai bine lasă să li se taie capetele…" şi că „mai curând pun toată ţara în foc şi flăcări decât să permită ca cineva să-i silească a se mai face uniţi"(7).

Amploarea mişcării determină guvernul să ia noi măsuri şi astfel, la 7 iulie 1760 a dat ordin tuturor oficialilor să-i prindă pe toţi „răzvrătitorii" de popor şi să-i predea garnizoanei militare celei mai

apropiate unde să fie întemniţaţi. Ca urmare, temniţele garnizoanei din Alba Iulia au început să se umple. Între cei arestaţi s-a aflat şi popa „Tunsu”, Molnar din Sad, de lângă Sibiu, fratele cărturarului Ioan Piuariu Molnar, cel care desfăşura în acele zile procesiuni pe Mureş.

Urmare acestui ordin, la 2 august 1760, un număr de 25 de husari, cu locotenentul Ioan Halmagyi, călăuziţi de Alexandru Aron, protopopul din Roşia Montană, l-au urmărit şi arestat pe Sofronie pe când se afla împreună cu primarul Gavrilă Rus la înmormântarea unei femei, la biserica din Abrud-sat. Cu această ocazie husarii şi-au umplut desagii cu prescuri, spunând că le vor prinde bine ca hrană pentru drum. Românii prinzând de veste, au început să bată toaca şi să tragă clopotele la biserici. Alarma dată i-a adunat pe oameni în număr mare şi grupaţi au pornit pe urmele convoiului spre Zlatna, reuşind, încă de pe drum să-l elibereze pe Gavrilă Rus. Şi apoi, îngroşându-se rândurile mulţimii, ajunsă la peste două mii de români, înarmaţi cu puşti, securi şi măciuci, au impus la Zlatna şi eliberarea călugărului Sofronie(8).

După această etapă, Sofronie rămase singur stăpân al domeniului şi în 5 spre 6 august 1760, circa şapte mii de oameni au ieşit cu toţii în locul numit „Troian”, tocmai locul în care fusese eliberat călugărul, denumire dată după drumul lui Traian care trecea prin acel loc spre Alburnus Maior. Tot atunci la Abrud şi Roşia, mii de români s-au răzbunat pe preotul Alexandru Aron si pe Ioan Halmagyi. Acesta din urmă a scăpat prin fugă. Răsculaţii i-au eliberat pe ostatecii reţinuţi. Sub ameninţătoarea presiune a răsculaţilor şi pentru a scăpa familiile oficialilor montani de la pedepse, guvernul sibian i-a eliberat pe preoţii neuniţi închişi în diferite fortăreţe. Curtea de la Viena se vedea nevoită la 20 octombrie 1760 să dea un decret pentru ca Guberniul transilvan să-i elibereze lui Sofronie un document întărit cu peceţi „Salvus conductus”, act prin care urmăreau să-l îmbuneze pe beneficiar, pe baza căruia călugărul se putea deplasa fără teamă în toată Transilvania.

Cât de amplă era mişcarea condusă de Sofronie se vede şi din faptul că în ianuarie-februarie 1761, emisari ai acestuia erau menţionaţi ca aflându-se prin comitatul Crasnei. Pe seama activităţii acestora este pus şi rezultatul Conscripţiei din 1762 când aici s-au înregistrat 77 de preoţi neuniţi şi nici un preot unit. S-a constatat că şi cei trecuţi anterior la unitaţie s-au întors la situaţia de dinainte de 1700(9).

În 13 martie 1761 împărăteasa Maria Tereza aproba, prin decret constituirea de către Guberniul transilvan a Comisiei Aulice, pusă sub conducerea generalului de cavalerie Nicolas Adolf baron de Buccow, care pe 30 martie sosește deja la Sibiu, iar pe 9 aprilie dă o Patentă în

limba română „Către întreg poporul românesc”, în care se sublinia „iubirea ce o nutreşte împărăteasa faţă de toate popoarele sale” şi chema să vină la Sibiu în faţa comisiei pe 26 aprilie 1761 reprezentanţi din toate parohiile(10). Spre a-i convinge pe delegaţi şi pentru a asigura desfăşurarea lucrărilor comisiei au fost eliberaţi toţi cei închişi pe motive religioase, fiind eliberat din temniţa de la Viena şi popa Tunsu(11).

Sofronie a plecat de la Zlatna însoţit de o trupă de ostaşi împărăteşti, dar şi de o ceată de români. În mai călugărul s-a întors la Zlatna nemulţumit de rezultatul întâlnirii. Buccow a trecut la restabilirea vechii ordini prin forţă şi ameninţări.

Generalul, înainte de a pleca însoţit de toţi membrii Comisiei Aulice la Zlatna, Abrud şi Câmpeni, a trimis în zonă trupe împărăteşti pe trei direcţii: pe Valea Ampoiului, de la Alba Iulia, de la Aiud peste munţi şi pe Valea Crişului. Soldaţii au staţionat apoi la Abrud, Câmpeni şi Zlatna. În acele zile tulburi s-a făcut nevăzut şi călugărul Sofronie, care a plecat în Ţara Românească. Pentru prinderea şi aducerea lui de oriunde s-ar afla, Guberniul a pus un premiu de 50 de galbeni.

Despre sfârşitul lui Sofronie, contemporanul său Samoilă Clain spunea că: „mergând Sofronie în Ţara Românească şi făcând acolo tulburări, muscalii care în acea ţară se băteau cu turcii, cu rea moarte l-au pierdut”.

NOTE:

1. A. Bunea, *Episcopii Petru Pavel Aron şi Dionisiu Novacovici sau Istoria românilor transilvăneni*, Blaj, 1902, p.172.
2. I. Lupaş, *Răscoala ţăranilor din Transilvania la 1784*, Brad, 1934, p. 7.
3. V.Bud, *Câmpeni, studiu monografic,* Ed. Mega, Cluj Napoca, 2011, p. 60.
4. Z. Toth, *Mişcările ţărăneşti din Munţii Apuseni până la 1848*, Ed. Academiei, 1955, p. 290.
5. D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p.14.
6. Şt. Pascu, *Revoluţia populară de sub conducerea lui Horea*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, p. 37
7. A. Bunea, *Op. cit.*, p.211.
8. V. Bud, *Op.cit.*, p.62.
9. N. Josan, *Românii din Munţii Apuseni de la Horea şi Avram Ianci la Marea Unire de la 1918,* Alba Iulia, 2001, p. 18.
10. V. Bud, *Op.cit.*, p.63
11. I. Lupaş, *Răscoala ţăranilor din Transilvania la 1784,* Bucureşti, 1934, p. 34

MOŢI, ŢOPI, MOCANI

Prof. Ioan Furdui
Şcoala Gimnazială Măgureni

Diferenţa dintre moţi, ţopi şi mocani este legată de zona pe care aceştia o ocupă sau de ocupaţiile pe care aceştia le-au avut de-a lungul istoriei. Mulţi istorici şi etnografi au tratat în lucrările lor aspecte referitoare la moţi şi la ţara lor. Printre aceştia se numără şi unii care s-au născut în această zonă: Teofil Frâncu, George Candrea, memorandistul Rubin Patiţa, Dominuţ Pădureanu.

În diverse lucrări se poartă discuţii cu privire la termenii de : „moţ", „ţop" şi „mocan" şi la spaţiile lor de locuire. Potrivit anumitor lucrări, ţopii sunt socotiţi doar locuitorii de pe cursul superior al Arieşului, iar în altele, sub denumirea de moţi sunt socotiţi cei din Bistra, Câmpeni şi de pe Arieşuri, în amonte. Alţi autori dau o extindere mai largă, cuprinzându-i sub această denumire şi pe cei de pe valea Abrudului. Aceştia spun spre exemplu : „când scriem moţi, înţelegem totalitatea românilor din Munţii Auseni, din vârful Dealului Mare, peste Abrud, Câmpeni, Vidre, până sus, în vârful Muntelui Găina".(1). Numele de „ţop" era dat adesea sub formă de poreclă moţilor care-şi împleteau părul.

Unii autori spun: „dacă moţi sunt numai locuitorii din Vidre, Albac, Neagra, Scărişoara, Ponorel şi Săcătură, această teză este incorectă. Căci, ce sunt atunci locuitorii din cele mai fruntaşe comune ale Munţilor Apuseni : Abrud, Câmpeni şi Bucium ?"(2).

Moţii nu sunt moţi cu toţii: unii sunt mocani – cei din munte, care fac şi vând ciubere-n vale; alţi-s ţopchi – mai neciopliţi, vajnici purtători de cojoace! Moţii au rămas, prin comparaţie, numai cu clopul!Orice identitate are nevoie de o alteritate pentru a se identifica şi valoriza pe sine; moţii de la izvoarele Arieşului (cei din aşa-zisă ţară a Moţilor, localizată în partea centrală a masivului, în jurul Câmpenilor) se consideră moţi doar pe sine. Ei sunt cei adevăraţi, cei buni, cei harnici şi destoinici; ceilalţi sunt ţopchi. Pentru ei au inventat zicale de genul celei auzite de mine la Vârtop:" unde-ai văst ţop deştept şi sticlă ruginită?!"

Moţii sau ţopii sunt urmaşii direcţi ai dacilor şi ai coloniştilor romani aduşi de Traian în Dacia. Numele de „moţ" vine de la chica antică, moţul de păr, pe care-l purtau bărbaţii şi care era un obicei dac folosit până in apropierea secolului al XX-lea. Denumirea de „ţopi"

derivă de la cuvântul german „zopf”, care în limba română înseamnă chică. În anumite perioade moţii purtau peste tot numele de „ţop” de la Terra Tzopus. În fruntea acestui teritoriu, adică ţinutul Munţilor Apuseni ai Transilvaniei, se afla un voievod român, care numai pe la începutul secolului al XV-lea şi-a pierdut neatârnarea faţă de regii Ungariei. Ultimul voievod amintit a fost Iacob cu reşedinţa la Abrud.

Este falsă ideea conform căreia denumirea de „ţop” ar fi o formă onomatopeică, slavă sau maghiară, provenită din faptul că moţul, neştiind să danseze ţopăie „ca un urs”, sau că aceşti locuitori fiind înfundaţi cu casele lor răsfirate pe văi şi munţi, sunt consideraţi de cei de la şes drept „grosolani” şi „necioplіţi”.

Există o opinie, puţin susţinută cu argumente, că moţii ar fi de origine alană, dar alanii au năvălit în Ardeal în secolul al V-lea. O altă opinie susţine că moţii ar fi de origine celtică de la denumirea localităţii Albac, o astfel de localitate găsindu-se şi în Scoţia unde locuiesc rămăşiţe ale celţilor.

Mocanii erau consideraţi cei de pe cursul mijlociu al Arieşului şi de pe versanţii exteriori ai Munţilor Apuseni, excepţie făcând cei de pe văile Crişurilor cunoscuţi sub numele generic de „crişeni”. De asemenea mocanii sunt numiţi locuitorii zonelor montane care se ocupau cu creşterea animalelor.

Majoritatea autorilor susţin că regiunea moţilor face parte integrantă din arealul Munţilor Apuseni ai Transilvaniei, areal „ care se întinde pe de o parte din dreapta Mureşului, de la Războieni şi până la Păuliş, în comitatul Aradului, iar pe de altă parte de la Războieni în direcţia Clujului şi până la Oradea. Mai precis, Munţii Apuseni sunt scăldaţi la sud şi sud-vest de apele Mureşului şi Arieşului, iar la nord şi nord-est de apele Someşului Rece, Someşului Cald şi ale Crişului Repede. Regiunea propriu-zisă a moţilor cade în mijlocul Munţilor Apuseni”(3). Privitor la locul unde începe şi unde se termină ţinutul moţilor au fost lansate păreri diferite.

Iosif Sterca Şuluţiu, moţ din Câmpeni, menţionează în Enciclopedia română că : „adevăraţii moţi sunt numai cei din satele Vidra de Jos, Vidra de Sus, Albac, Neagra, Scărişoara, Ponorel şi Săcătura, unde bărbaţii din vechime purtau părul împletit în chică sau legat în vârful capului moţ”. Rubin Patiţa spunea că Şuluţiu a omis să înşire printre comunele moţeşti şi satul Vidra de Mijloc, situat între Vidra de Jos şi Vidra de Sus, precum şi comuna Câmpeni, considerată drept centru al moţilor. Teofil Frâncu şi George Candrea în lucrarea lor „Românii din

Munţii Apuseni” spuneau că „Ţara Moţilor începe dinspre Abrud, de la Cărpiniş în sus, iar dinspre Ofenbaia de la Bistra”(4).

Profesorul etnograf şi folclorist Tache Papahagi scrie în studiul „Cercetări în Munţii Apuseni” : „Geografia umană a Munţilor Apuseni ne determină să împărţim populaţia lor în două categorii bine distincte : în moţi şi mocani. Primii se pot divide în două clase : moţii propriu-zişi, care se ocupă mai mult de industria lemnului, şi minerii , sau băieşii din imediatele împrejurimi ale Abrudului”(5).

Rubin Patiţa afirma că : „În timpurile mai noi însă, şi mai ales după războiul prim mondial, după urma căruia, cu mari sacrificii şi cu râuri de sânge vărsat, neamul nostru s-a întregit formând statul România Mare, noţiunea de moţ a câştigat mult în amploarea şi lărgimea ei. Într-adevăr, deziderátele moţilor propriu-zişi fiind comune ce cele ale vecinilor lor din imediata apropiere, mocanii şi crişenii, cu care au avut contacte de secole şi la bine şi la rău, au făcut ca sub noţiunea de moţ să intre toţi locuitorii satelor începând de la marginea Clujului, mai precis de la Gilău, spre sud până la Baia de Criş şi Brad, precum şi cei care populează satele de la Presaca, lângă Zlatna spre apus, Abrud, câmpeni şi pînă dincolo de Vidra de Sus şi înspre Hălmagiu şi Munţii Bihariei, adică până la Beiuş. Întreaga această populaţie pretinde azi în cor îndreptarea nelegiuirilor de sub regimul unguresc şi asigurarea unui viitor mai bun şi mai omenos. Pe baza suferinţelor comune şi a teatrului luptelor eroice duse tot în comun de moţi cu o parte din crişeni şi mocani, precum şi pe baza concepţiei de mai sus îmbrăţişată şi de guvernul ţării, regiunea moţilor cuprinde extremităţile următoarelor şase judeţe : Alba, Turda, Hunedoara, Cluj, Arad şi Bihor.”

În lucrarea „Din istoria Munţilor Apuseni”, Rubin Patiţa susţinea că: „ţinuturile din Ardeal aveau fiecare voievozi de sine stătători, fără legături strânse între ei, slăbiciune care a pricinuit căderea românilor din Bihor, din Banat şi din Ardeal sub domnia regelui unguresc, domnie care era o suzeranitate, căci voievodatele române se susţineau până în veacul al XIV-lea de sine stătătoare. O dovadă despre existenţa voievozilor români în Ardeal, este şi Bulla Papei Clement al VI-lea, dată în 1345, în care se vorbeşte şi de un voievod în „Terra Tzopus”, cu numele Aprozie sau Ambrozie. Apoi, un principe bavarez Ottokar de Hornek, 1308, ajuns prizonier al regelui Ungariei la Deva este dat în paza voievodului ardelean Apor şi, apoi în seama voievodului din Haţeg. Acesta l-a făcut scăpat şi prin oamenii săi l-a condus prin „Terra Tzopus” apoi prin „Terra Belinis” în Maramureş, adică tot prin ţinuturi ale voievozilor români. Ţinutul numit „Terra Tzopus” dăinuia din epoca romană după

cum o dovedesc tăbliţele cerate descoperite în minele de aur de la Alburnus Major"(6).

Mocanul este mai vioi la petrecere și mai puțin crâncen ca moțul, mai deschis la suflet şi mai sincer…

În prezent locuitorii din zona oraşului Câmpeni consideră că toţi locuitorii Munţilor Apuseni sunt moţi. Ei îi numesc mocani pe locuitorii zonelor de unde s-au extras metale şi nemetale, iar ţopi pe locuitorii satelor şi comunelor din amonte de Câmpeni (Arieşul Mic care începe de la Barajul Mihoeşti: Ponorel, Vidra de Jos, Vidra de Sus, Târsa şi Arieşul Mare: Vadu Moţilor, Scărişoara, Gârda, Albac, Arieşeni).

NOTE:

1. V. Bud, Câmpeni-studiu monografic, Editura Mega, Cluj Napoca, 2011, p. 492
2. N. Josan, Românii din Munţii Apuseni de la Horea şi Avram Iancu la Marea Unire de la Alba Iulia, Alba Iulia, 2001, p. 16
3. Ibidem, p.86.
4. G. Candrea, T. Francu, Românii în Munţii Apuseni, Bucureşti, 1888, p. 54.
5. T. Papahagi, Studii de etnografie şi folclor, I-III, 1928-1934.
6. R. Patiţa, Din istoria Munţilor Apuseni, p. 89.

ATESTĂRI DOCUMENTARE ALE LOCALITĂŢII CÂMPENI

Prof. Furdui Ioan
Şcoala Gimnazială Măgureni

Localitatea Câmpeni este aşezată în centrul "Terrei Tzopus" provincie remarcată şi numită astfel încă din primul mileniu creştin de împăratul şi cărturarul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul (905-959). În anul 1366, în această vatră se afla o comunitate băştinaşă numeroasă, în totalitate românească (1).

În documentele maghiare însă, prima menţiune documentară cu referire la teritoriul Munţilor Apuseni din Transilvania datează din anul 1201, sub denumirea de Terra Obruth, aflată sub stăpânirea unui voievod român, Gyula (Jula, de la Gheorghe) (2). În 1271 principele Ştefan al V-lea dăruieşte regiunea auriferă, precum şi împrejurimile locuite de moţi, Capitlului transilvănean de la Alba Iulia.

În anul 1320, în timpul lui Carol Robert, Ţara Abrudului era district întins de care ţinea şi Zlatna, iar reformele din 1327 au condus la înviorarea mineritului şi la sporirea populaţiei din zonă. Acest lucru a fost favorizat şi de privilegiile întărite la 1318 şi 1327. Ogoarele, fâneţele şi satele din ţinutul aurifer atribuite prin act sunt menţionate şi într-un document din anul 1366, în care apare Bistra (Beoszerey), Câmpeni (Topanfalva) şi Vidra. Râul Mare nu e pomenit deoarece în acea perioadă ţinea de Câmpeni (3). Ca posesiune separată Râul Mare apare abia în secolul al XVII-lea. Documentul din 1366 citează existenţa în acea regiune a unui district „districtum terrae Obrugh cum Zalathna ac villis in teritorio situatis” (districtul ţinutului Abrud, cu Zlatna şi satele situate pe teritoriul său). Dar şi mai apoi, în 1547, satele cneziale de aici sunt menţionate ca „possessiones valachicales” sub voievodul român Iacob.

Principele Cristofor Bathory i-a scutit pe locuitorii din Câmpeni, Vidra, Bistra, Abrud, Bucium şi Cărpiniş de plata treizecimii şi a oricărei vămi pentru grâul, vinul, meiul, ovăsul, secara, orzul sau pentru orice alt articol alimentar adus din alte regiuni. Acelaşi lucru l-a făcut şi Sigismund Bathory prin actul de întărire dat în martie 1595 la Alba Iulia (4).

La 16 martie 1598 Sigismund Bathory îi înnoia lui Nicolae Filimon actul de danie asupra caselor şi moşiilor sale, „ aşa după cum le-a moştenit din strămoşi” precum şi dreptul de a construi o moară la

vărsarea Abrudelului în Arieş. Câmpeniul apare şi în acest act sub denumirea de „Topanfalva”, adică satul lui Topan. Aşezările umane din acest ţinut aurifer al Apusenilor, deci şi din Câmpeni sunt mult mai vechi. După 1649, la organizarea Domeniului Zlatna, Câmpeniul s-a menţinut ca important centru al domeniului montan, zis acum „de sus”, împreună cu Bistra şi aşezările din amonte de pe Arieşul Mare şi Arieşul Mic (Râul Mare, Neagra şi Vidra). Încă din 1603, comisarii lui Rudolf cereau realizarea în Câmpeni a unei instalaţii pentru transportul lemnelor pe Arieş. Istoricul Toth Zoltan menţionează că plutitul lemnelor pe valea Arieşului se practica destul de intens şi mai apoi în secolul al XIX-lea şi, arată că: „Pe apa Arieşului la 1860 porneau de la Câmpeni nenumărate plute cu material lemnos ce se transporta până la Lipova, Arad şi mai departe” (5).

Aici, în Câmpeni, unde exista un vad natural de trecere şi, în acelaşi timp, un loc propice de popas în Valea Arieşului superior, se încrucişau drumurile ce urmau cursul văilor, de-a lungul lor, cu cele care le întretăiau, mai ales cu drumurile de culme, practicate şi bătătorite de om, de cele mai multe ori, cu piciorul. Localitatea era străbătută de un drum de interes comercial şi militar încă dinainte de perioada romană, iar urmele de spălare a aurului din aluviuni existente pe malurile Arieşului şi pe Valea Abrudului, vizibile încă şi în prezent, dovedesc la rândul lor că localitatea era populată din timpuri străvechi.

Continuitatea de vieţuire a populaţiei dace, daco-romane şi apoi a celei româneşti pe aceste meleaguri, ca oriunde pe teritoriul ţării noastre este de necontestat. Fortificaţiile naturale ale munţilor au oferit şi în acele timpuri locuri prielnice pentru stabilire şi de securitate a celor retraşi aici la adăpost, pe culoarele Arieşului şi Ampoiului.

Cu timpul, odată cu înmulţirea populaţiei, s-au construit sălaşuri şi în susul văilor Arieşului, sau chiar pe povârnişurile munţilor, unde cei sosiţi au găsit locuri potrivite pentru păşunatul vitelor şi astfel şi-au întemeiat aşezări stabile, sate, cătune sau crânguri răsfirate până sub crestele lor falnice.

În vremurile îndepărtate se puneau şi bazele meşteşugurilor specifice zonei, între care acela de prelucrare a lemnului în obiecte de uz casnic, prin confecţionarea de ciubere, cofe, putini. Acestea şi alte produse erau valorificate, prin schimb, cu produse agricole în localităţile de la poalele Apusenilor şi de pe Câmpia Transilvaniei. Pe măsura creşterii populaţiei şi a diversificării activităţilor umane se intensifică şi schimbul de produse atât pe plan local cât şi în localităţile mai îndepărtate. Şi, încă de pe atunci, Câmpeniul, favorizat de aşezarea sa,

începea să joace tot mai mult şi rolul de târg. Ca un amănunt de reţinut, încă din acele vremuri, în piaţa situată pe malurile Văii Caselor, se pregătea şi se vindea, la gheretele amplasate peste tot, meniul specific moţesc, deosebit de apetisant : „proaspătă sau cârnaţi cu ţâpău". „Ţâpăul" era o chiflă pe care măcelarul o crăpa pe cant, o desfăcea puţin şi în despicătură punea bucata de friptură caldă sau cârnaţul solicitat de client, cu o linguriţă de untură din tăvile încinse. Aroma se răspândea în tot târgul, încât nu se mai simţea nevoia de o altă „publicitate" (6).

Urmele arheologice atestă şi în Câmpeni, ca şi în aşezările din jur, că în secolul al XIII-lea continua destul de intens alegerea aurului din nisipul aluviunilor aduse de Arieş şi de valea Abrudului. În secolele următoare practicarea aurăritului s-a intensificat, încât la 1793 este consemnată existenţa a 112 şteampuri, numai în perimetrul Câmpeniului. Legat de această îndeletnicire la 1746 lua fiinţă, aici, un oficiu de schimb al aurului. Tot în secolul al XVIII-lea este consemnată şi existenţa a 3 mine, cu peste 100 de lucrători pe raza localităţii Certege, componentă a Câmpeniului.

Pe parcursul Evului Mediu, formele de împotrivire faţă de exploatarea nobiliară se accentuează tot mai mult şi îmbracă noi forme de manifestare, de la plângeri, petiţii, până la revolte. Documentele consemnează în 1618 cum locuitorii din Câmpeni se plângeau împotriva judelui domenial că sunt : „Supuşi la prea multe angarale, pe care nu le mai pot îndura". Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea frământările cresc, atât numeric cât şi în amploare. Între acestea se înscrie şi mişcarea din anii 1759-1761 condusă de călugărul Sofronie din Cioara, mişcare ce a cuprins şi Munţii Apuseni (7).

NOTE:

1. V. Bud, *Câmpeni, studiu monografic*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2011, p. 53.
2. Al. Ciura, *Moţii*, Abrud, 1928, p. 5.
3. V. Bud, *Op.cit.*, p. 54
4. Şt. Pascu, *Din istoria Transilvaniei*, 1963, p. 100
5. Z. Toth, *Mişcările ţărăneşti din Munţii Apuseni până la 1848*, Ed. Academiei, 1955, p.290.
6. Anuarul Liceului de băieţi unit „Vasile cel Mare" pe anul şcolar 1939-1940, p. 86.
7. V. Bud, *Op. cit.*, p.57.

DATE SINTETICE PRIVIND CIMITIRUL DIN EPOCA BRONZULUI CERCETAT ÎN INCINTA PAROHIEI BISERICA SFÂNTUL NICOLAE DIN CÂMPINA

Alin Frînculeasa
Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova

În urma descoperirii întâmplătoare a unui cimitir preistoric în anul 2008 aflat lângă casa parohială, Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Prahova a derulat săpături arheologice sistematice în perioada 2008-2013. În cadrul acestui complex funerar cercetat au fost descoperite atât morminte de inhumație, cât şi de incineraţie. Ca rit de înmormântare predomină înhumarea ce acoperă din punct de vedere procentual aproape 80% din numărul total de morminte. În inventarul acestor morminte se regăsesc vase sau alte obiecte caracteristice culturilor Noua şi Monteoru, dar au fost descoperite și vase decorate în manieră specifică culturii Tei.

Au fost descoperite 60 de morminte, un număr de 47 sunt de înhumaţie (50 indivizi), iar 13 sunt de incineraţie (14 indivizi). În două morminte, unul de incineraţie şi altul de înhumaţie, erau prezenți doi indivizi, iar altul era triplu, segmente osoase de la doi indivizi înhumaţi au fost descoperite în asociere cu un defunct incinerat, depuse într-o ură. În ceea ce priveşte dispunerea în plan a acestor complexe arheologice există zone în care se aflau concentrări de morminte, separate de spaţii în care acestea apăreau ceva mai răsfirate.

Amenajările funerare par să fi avut două componente principale, respectiv groapa în care era depus defunctul şi movila din piatră ce acoperea mormântul. Trebuie evidențiat că aceste amenajări funerare implicau săparea gropilor și perforarea unui strat compact de pietriș, dar şi procurarea de pietre necesare realizării movilei ce acoperea defunctul și în același timp marcau mormântul. Toate aceste etape predictibile marchează o serie de tradiții bine structurate. Utilizarea pietrelor în amenajarea mormintelor este principala caracteristică ce poate fi evidențiată în cazul acestui cimitir. O parte din morminte încă mai păstrau în elevaţie movile din piatră ce acopereau defunctul și în același timp marcau complexul funerar. De asemenea, pietrele erau utilizate pentru stabilizarea/căptuşirea pereţilor laterali, dar şi placarea bazei gropilor; altele erau aşezate sub capul defuncţilor sau în apropierea acestuia, uneori pe aceste „plăci” de piatră se aflau aşezate vasele ce formau

inventarul mormântului. Cu ajutorul pietrelor erau amenajate „ringuri” ce înconjurau defuncţii aşezaţi în gropi foarte puţin adâncite.

Au fost identificate și schelete umane depuse imediat sub nivelul vegetal, acoperite de pietre. Pentru aceste morminte descoperite în intervalul de –0, 05–0, 20 m adâncime nu am identificat urmele unor gropi, ci doar pietre ce păreau a înconjura defunctul şi care delimitau spaţiul complexului funerar. În cazul mormintelor de incineraţie era săpată o mică adâncitură, delimitată apoi de pietre. În spaţiul creat erau aşezate oasele incinerate, fie în interiorul unor vase utilizate ca urne, şi/sau depuse direct pe „patul” de piatră, peste care se ridica o movilă din pietre.

Toate scheletele înhumate descoperite sunt depuse pe fundul gropii în poziţie chircită-lateral, atât pe partea dreaptă cât şi cea stângă, cu membrele inferioare strânse, căzute pe o parte, cu cele superioare îndoite şi aduse spre bărbie sau faţă. Capul era căzut pe o parte, faţa/privirea era îndreptată spre nord sau sud, dar şi spre est, atunci când craniul era dispus la nord. Cu trei excepţii, majoritatea scheletelor au ca ax general de orientare direcţia est – vest cu variaţii mai mici sau mai mari, unele având capul spre est, altele spre vest. Două schelete au capul dispus la nord, sunt aşezate chircit lateral stânga, cu faţa spre sud, iar unul are craniul în sectorul de sud, fiind depus chircit lateral stânga.

Inventarele mormintelor de la Câmpina nu sunt din cele mai spectaculoase, atât din punct de vedere tipologic, cât şi cantitativ. Frecvenţa cea mai mare o au vasele din lut, urmate de obiectele de podoabă ce sunt confecţionate din bronz, os, lut, pastă sticloasă, chihlimbar, argint. Mai remarcăm apariţia unui vârf de săgeată realizat din os și a unuia din silex. Au fost descoperite şi 30 de astragale de ovicaprină prelucrate, toate aflate într-un singur mormânt. În câteva morminte au fost identificate oase de animale provenind de la ofrande. În niciun mormânt de înhumaţie nu au fost depuse mai mult de două vase. Mormintele de incineraţie sunt mai bogate în ce priveşte numărul vaselor, predominând inventarele cu 3–4 vase. Există şi morminte ce nu au avut inventar, deşi în o serie din acestea printre pietrele ce se aflau deasupra şi în umplutura gropii sau chiar între oasele scheletelor, au fost descoperite fragmente ceramice.

Piese de podoabă au fost descoperite doar într-un număr redus de morminte, toate aparținând unor persoane de sex feminin sau eventual copii. Fără să fie numeroase, astfel de piese sunt modelate din os, chihlimbar, sticlă, bronz, lut. Obiecte de podoabă de os apar în cazul mormintelor de incineraţie. Mărgele de lut, chihlimbar, podoabe din

bronz, au fost identificate, exclusiv, în morminte de înhumaţie. Patru mici mărgele din sticlă colorată (trei piese verzui şi una galbenă) au fost descoperite în M.20, iar în M.58 alte cel puțin 4 piese de culoare verde sau albastră. În mormântul de incineraţie M.59 a fost descoperită o sârmă din argint. Remarcăm şiragul din 13 mărgele de chihlimbar asociate cu cele din sticlă descoperit în M.58. Din categoria pieselor de bronz evidențiem prezenţa unor cercei, o brăţară și două piese de tablă de bronz cu marginile zimţate.

Cimitirul de la Câmpina a funcţionat în etapa târzie a epocii bronzului, într-un context cultural și geografic în care coexistau tradiţiile Monteoru, Noua şi ceva mai în sud chiar cele Tei. Pentru acest orizont cronologic am identificat aici ceea ce pare a fi limita vestică în care apar morminte Monteoru şi cea nordică cu elemente culturale Tei. De asemenea, descoperirile Noua sunt aparţii insolite în acest spațiu geografic. Pornind de la criterii ce privesc strict tipologia cu cele două componente, formă şi decor, ceramica de la Câmpina este una ce ridică probleme de ordin social, antropologic şi cultural. Pe acelaşi vas am identificat caracteristici tipologice şi maniere de decorare specifice unor componente culturale diferite şi în acelaşi timp distincte. Interpretarea este una legată de contacte culturale, de procese de sinteză şi interferenţe culturale, conservarea şi transmiterea unor tradiţii, coexistența unor segmente culturale diverse, etc. Apariţia în cadrul aceleiaşi necropole a unor materiale atribuite culturilor Tei, Monteoru şi Noua ar putea marca mai multe situaţii printre care remarcăm: importuri culturale, comunităţi mixte sau care aveau acces la o paletă largă de tradiţii, dincolo de limitele culturale asimilate, simbioze culturale etc.

Datele radiocarbon şi elementele de cronologie relativă, plasează evoluţia acestui cimitir în etapa târzie a epocii bronzului (sec. al-XV-lea-al-XII-lea î.Hr.). Două datări C14 realizate în anul 2013 completează o schemă cronologică care nu exclude chiar prezența aici a unor complexe în debutul primei epoci a fierului (sec. al-IX-lea-al-X-lea î.Hr.).

Movilele realizate din piatră şi pământ ce marcau la suprafaţă mormintele, erau în timpul funcţionării cimitirului vizibile şi mult mai pronunţate decât le-am identificat. În sprijinul acestei aserţiuni este şi adâncimea foarte mică la care apar scheletele umane. O movilă bine individualizată putea să imprime o altă perspectivă acestei realităţi. Deşi necropola a funcţionat o perioadă ce a acoperit mai multe generaţii, doar două complexe sunt suprapuse parţial, ce par mai curând excepţii și arată că mormintele erau îngrijite, iar movilele au conservat o perioadă îndelungată din elevaţia iniţială. Apariţia unor fragmente de vase între

pietrele movilelor ar putea fi legată de ritualuri din timpul sau post-înmormântare ce implicau inclusiv refacerea / îngrijirea movilelor / mormintelor.

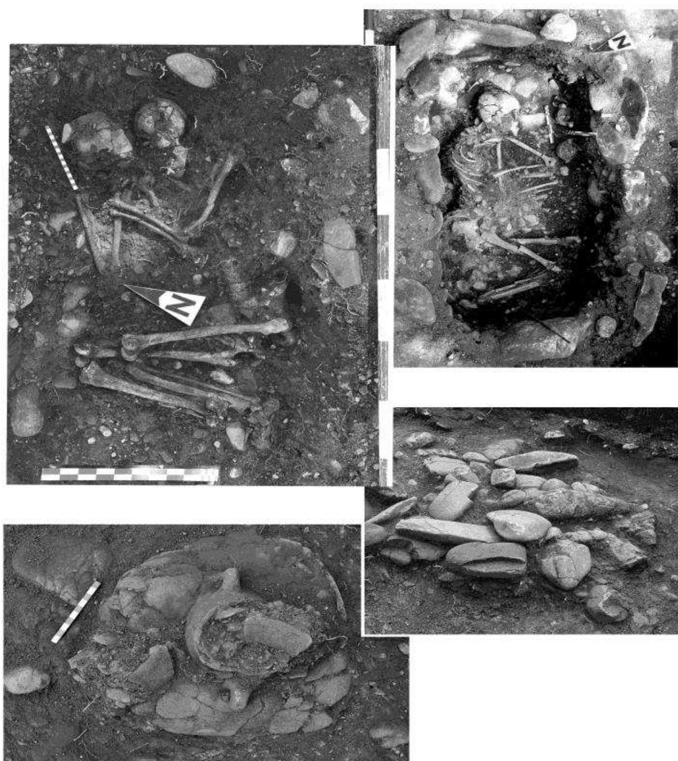
Deşi acest cimitir este unul mai curând de mici dimensiuni cu un lot ce nu poate fi absolut reprezentativ pentru o serie de analize, descoperirile sunt relevante şi în acelaşi timp generează o serie de întrebări. Unele vor putea fi rezolvate de analize suplimentare, altele prin diverse interpretări şi reevaluări, noi cercetări și descoperiri, multe probabil continuând să rămână simple interogații. Informaţiile generate de cercetarea cimitirului de la Câmpina se constituie momentan într-o bază de la care se poate merge mai departe și oferă o serie importantă de observaţii utile pentru înţelegerea evoluţiei comunităţilor umane în acest areal geografic la sfârșitul epocii bronzului, cu o perspectivă spre debutul primei epoci a fierului.

BIBLIOGRAFIE:

1. A. Frînculeasa, *Arheologie şi Istorie. Parohia „Sfântul Nicolae" Câmpina, jud. Prahova*, Târgovişte, 2012.
2. A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, O. Negrea, M. Mărgărit, M. Frînculeasa, B. Preda, C. David, *Cimitirul din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova)*, Studii de Preistorie 8, 2011, p. 139–181.
3. A. Frînculeasa, D. Lichiardopol, *Bronze age funeral discoveries in Câmpina, Prahova County – preliminary notes*, Thraco-Dacica S.N. 11 (XXV–XXVI), 2010–2011, 1–2, p. 47–58.
4. A. Frînculeasa, C. Stihi, *Vitreous Beads Found at the Bronze Age Cemetery from Câmpina (Prahova)*, Annales d'Université „Valahia" Târgovişte, Section d'Archéologie et d'Histoire, Tome XIV, Numero 2, 2012, p. 17-27.
5. A. Frînculeasa, B. Preda, O. Negrea, A. Soficaru, *Cercetări arheologice în cimitirul din epoca bronzului târziu de la Câmpina (jud. Prahova) - campaniile 2011 şi 2012*, Materiale și Cercetări Arheologice, IX, S. N., 2013, p. 97–144.
6. M. Frînculeasa, A. Frînculeasa, P. Moga, *The Awareness of Values through Education. "Saint Nicholas" Parish, Campina (Prahova, Romania) – Crucible of Local Cultural and Spiritual Patrimony – Romanian Funds (The Administration of National Cultural Fund) for Cultural Education*, in: Nicola V, Ka-Lok Ng (Eds.) *Recent Researches In Chemistry, Biology, Environment, Arts And Culture. Proceedings of the 2nd International Conference On Arts And Culture*, Montreux, 2011, p. 40–46.

CÂMPINA ÎN ANUL REVOLUŢIONAR 1848

Prof . Cristina Modoianu
Liceul Tehnologic Mecanic, Câmpina
Prof. Gheorghe Modoianu
Liceul Tehnologic Energetic, Câmpina

Au trecut 165 de ani de la desfăşurarea revoluţiei românilor pentru drepturi şi libertăţi sociale şi naţionale, moment semnificativ pentru afirmarea naţiunii române. Cu acest prilej prezentăm cititorilor o serie de evenimente care s-au petrecut în Câmpina şi în localităţile învecinate, mai puţin sau chiar deloc întâlnite în istoriografia locală.

Liniştea micului târg patriarhal de la poalele Carpaţilor care, de câţiva ani îşi pierduse importanţa deţinută timp de mai multe secole, cea de punct vamal, a fost tulburată de antrenarea în vâltoarea evenimentelor revoluţionare din vara anului 1848.

Conform planului elaborat de comitetul executiv revoluţionar, judeţul Prahova urma să aibă un rol însemnat în declanşarea şi victoria revoluţiei. Localitatea Telega figura între cele patru centre din care urma să izbucnească revoluţia alături de Bucureşti, Islaz şi Ocnele Mari.

Dovadă a importanţei ridicării la luptă a ciocănaşilor şi măglaşilor de la Telega, recunoscuţi pentru spiritul lor protestatari din desele acţiuni anterioare, stă şi faptul că, după mărturisirile lui Ion Ghica: "Nicu Bălcescu cu Teologu erau destinaţi a merge la Telega, unde Marin Serghiescu (Naţionalu), Telegescu şi Duca erau înţeleşi cu ciocănaşii, ca d-acolo să pornească să răscoale Ploieştii, unde aveau înţelegere cu maimulţi dintre negustori"(1).

Facem precizarea că Ion Ghica (1816-1897), scriitor, economist, diplomat, om politic, era un bun cunoscător al Câmpinei, fiind fiul Mariei Câmpineanu, sora marelui om politic Ion Câmpineanu (1798-1863), pe care îl vizita adesea în casa acestuia din Câmpina.

Constatăm că Telega atrăgea personalităţi cu vechi ştate de revoluţionari: Nicolae Bălcescu împreună cu Constantin Telegescu şi Marin Serghiescu făcuseră parte din societatea conspirativă a lui Dimitrie Filipescu care, în anul 1840, îşi propunea să înlăture Regulamentul Organic, să obţină independenţa Ţării Româneşti şi să instaureze o republică democratică. Descoperiți, Telegescu şi Serghiescu au fost condamnaţi la 10 ani de ocnă, din care au executat doi ani, iar Bălcescu, fiind minor, a fost internat la mănăstirea Mărgineni. Abia eliberat, Nicolae Bălcescu înfiinţa în anul 1843, împreună cu Christian Tell şi Ion

Ghica societatea secretă „Frăţia", din care vor face parte aproape toţi revoluţionarii paşoptişti.

Constantin Telegescu se va situa în continuare în prima linie de apărare a drepturilor celor obidiţi. Între anii 1845-1848 îi va apăra în calitate de avocat pe consătenii săi din Telega împotriva încercărilor mănăstirii Mărgineni de supunere a moşnenilor telegeni la dijmă şi clacă, proces câştigat de aceștia, în august 1848 (2).

Constantin Telegescu urmărea atent evenimentele din Transilvania. La 4 februarie 1848 îi scria din Câmpina lui George Bariţiu, redactorul revistei „Gazeta de Transilvania", la care se abonase: „Domnule Bariţ, m-am abonat şi eu la foaia d-tale, am plătit la d-l Karcalechi plata pe o jumătate de an; aveţi bunătate şi-mi trimiteţi numerele de la începutul anului. Eu locuiesc mai mult la Telega dar şi în Bucureşti, însă gazeta se va trimite numai până în Câmpina, şi am vorbit cu d-l Karcalechi, unde să o dea în primire" (3). Faptul că Telegescu locuia „mai mult la Telega dar şi în Bucureşti" îl transforma într-un „excelent agent de legătura între Capitală şi această zonă" (4). Nu cunoaştem dacă acel Karcalechi menţionat în scrisoare este Zaharia Karcalechi, renumitul editor de la Braşov sau este vorba despre starostele imperial Karcalechi, şeful starosteriei din Câmpina menţionat cu doi ani mai înainte în memoriile medicului german Ernst Anton Quitzmann (5) sau în ambele cazuri este vorba despre una şi aceeaşi persoană.

În ajunul izbucnirii revoluţiei, Constantin Telegescu continua să fie în atenţia autorităţilor. La 8 iunie 1848, Departamentul din Lăuntru al Ţării Româneşti se adresa Cârmuirii de Prahova prin ordinul nr. 2881: „Departamentul a luat ştiinţă că un Telegescu, moşnean din satul Telega, care şi în zilele Domnului Ghica, pentru netrebnice fapte ale sale, a fost certat cu osânda criminală, întorcându-se acum din Bucureşti, ar fi înşelat pe locuitorii satului Telega cu cuvinte amăgitoare, că ar fi văzut însuşi Ofis Domnesc, prin care se orânduiesc de iznoavă, a fi clăcaşii proprietăţii mănăstirii Mărgineni, bârfind şi multe alte vorbiri zadarnice, că doară va izbuti a-i aduce la deznădăjnuire şi a face neorânduieli vrednice de toată defăimarea şi osânda.

Argumentul de a întrebuinţat acest turburător este cu totul împotriva hotărârii Măriei Sale Prea Înălţatului nostru Domn, hotărâre prin care a mântuit pe Telegeni de claca moşiei ce dau mai înainte la arendaşii mănăstirii, şi acesta încă pâna a nu se săvârşi judecata ce urma între dânşii cu mănăstirea.

Deci acea Ocârmuire, prin a ei însăşi stăruire în satul Telega, va încredinţa pe locuitorii acestui sat despre toate acestea. Îi va face să

înţeleagă atât ei cât şi alţi locuitori din sate învecinate (de se vor fi amăgit şi acei ca aceştia), că toată bârfirea acelui turburător, le este de mare vătămare, pentru care şi trebuie negreşit să nu dea cea mai mică ascultare, ci să-şi caute de-a lor slujbă şi muncă în toată liniştea şi odihna, rămânând încredinţaţi că pe cât vor fi liniştiţi şi nu se vor abate din datoriile lor, cu atâta vor fi mai bine şi totdeauna dreptăţile lor în totul îngrijite şi sprijinite de înalta Stăpânire" (6).

Activitatea lui Constantin Telegescu şi a altor agitatori asemenea lui îl determina pe domnitorul Gheorghe Bibescu, cu o zi înaintea ordinului sus menţionat, să răspândească în ţară o proclamaţie către săteni, prin care îi îndemna să nu dea crezare unor asemenea „oameni pierduţi" care încearcă să-i amăgească „cu cuvinte măglisitoare". Domnul cerea sătenilor să-i prindă pe aceşti agitatori şi să-i predea la cârmuirea judeţului şi să le confişte hârtiile pe care le-ar fi avut asupra lor. Din însemnările lui Ion Heliade Rădulescu se ştie că „hârtiile" răspândite în lumea satelor erau copii ale programului revoluţiei, ulterior cunoscut sub numele de „Proclamaţia de la Islaz". Lui Nicolae Bălcescu i se încredinţaseră câteva sute de exemplare ale Proclamaţiei pentru a le răspândi în judeţul Prahova, unele dintre ele urmând să ajungă şi la Telega şi la Câmpina (7).

Nicolae Bălcescu va fi urmărit îndeaproape chiar de către polcovnicul (colonelul) Banov, şeful dejurstvei (marele stat major) care s-a deplasat personal la Telega, la data de 6 iunie. Aici a efectuat o inspecţie minuţioasă trupelor comandate de parucicul (locotenent) Alexandru Christofi, membru al „Frăţiei", căruia îi revenea un rol important în declanşarea acţiunii lucrătorilor de la ocnă şi a ostaşilor aflaţi sub comanda sa. Banov a luat măsura izolării localităţii Telega, cerând cârmuitorului judeţului Prahova, Costache Filipescu, să asigure cu dorobanţi paza celor două drumuri: spre Câmpina şi spre mănăstirea Mislea, singurele căi de acces către Ploieşti şi Bucureşti. Suspectat de activitate conspirativă, Alexandru Christofi era supravegheat încă din aprilie 1848. La Telega îşi aveau garnizoana două „roate" de soldaţi, una condusă de Alexandru Christofi, cealaltă de către praporcicul (sublocotenent) Racov, cu menţiunea că acesta era independent şi nu subordonat lui Christofi cum s-ar fi cuvenit, ca ofiţer cu un grad superior, încălcându-se astfel regulile militare. La 10 aprilie 1848, lui Racov i se alătura şi noul director al penitenciarului de la Telega, Leţu, care îl va spiona şi el pe Alexandru Christofi (8).

Cu toate măsurile luate, Nicolae Bălcescu va reuşi să scape de urmărirea oamenilor lui Banov, ajutat fiind şi de Elena Filipescu, sora

revoluţionarului Dimitrie Filipescu. Împreună cu parucicul Racoviceanu, comandantul unui cordon de pază al graniţei, au stat ascunşi în păduri, conform scrisorii din 18 iunie 1848, adresată de Racoviceanu lui Nicolae Bălcescu: „şi în cele din urmă căutat de Banov ca şi pe d-voastră, unde am stat prin păduri 24 ceasuri” (9).

Măsurile de urmărire luate de Banov nu au putut împiedica nici întâlnirea dintre Nicolae Bălcescu şi parucicul Alexandru Christofi, care a avut loc după unii istorici chiar în data de 6 iunie, iar după alţii la 8 iunie. În memoriile sale Alexandru Christofi aminteşte acest episod: „În ajunul acelor zile memorabile de 9 şi 11 iunie eu m-am întâlnit cu Nicu Bălcescu, de fericită amintire, într-un crâng în drumul între Telega şi Câmpina; care mi-a dat o ţigaretă în care era ascuns un bilet de la Tell, care îmi scria:«Scoală-te dacă îţi iubeşti ţara că acum este vremea»”. Emoţionat la aflarea acestei veşti Christofi mărturisea că: „eu am început să plâng şi am descris lui Bălcescu dificultăţile ce întâmpinam; cu toate acestea i-am spus că: când tabăra de la Islaz va fi la porţile Capitalei, voi fi şi eu acolo” (10).

Nu s-au păstrat informaţii în legătură cu prezenţa lui Nicolae Bălcescu în mijlocul ciocănaşilor şi măglaşilor de la Telega, dar semnalul revoltei fusese dat prin intermediul agitatorilor de acolo, printre care s-au remarcat Alexandru Christofi, Constantin Telegescu, Marin Serghiescu-Naţionalul şi alţii. Faptul că Bălcescu şi-a îndeplinit misiunea de a ridica pe prahoveni la momentul oportun în sprijinirea revoluţiei poate fi dedus şi din faptul că nu a fost arestat, după cum nu va fi prins nici Constantin Telegescu.

O altă personalitate cu o mare influenţă asupra populaţiei din zona Câmpina a fost şi arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, stareţul schitului Poiana Câmpina, un înflăcărat simpatizant al cauzei revoluţionarilor şi un foarte bun prieten al lui Nicolae Bălcescu, aşa cum vedem din corespondenţa purtată cu acesta. A fost probabil unul dintre localnicii care l-au ascuns pe Bălcescu în timpul urmăririi sale de către Banov. Despre acţiunile lui Ghenadie Pârvulescu vom aduce necesarele precizări în cuprinsul articolului.

Cu toate măsurile represive şi cu două zile mai târziu decât se planificase , la 11 iunie 1848, revoluţia ieşea victorioasă şi la Bucureşti. Domnitorul Gheorghe Bibescu depunea juramânt pe Constituţie şi accepta componenţa guvernului revoluţionar. Vestea a ajuns cu repeziciune şi la Câmpina, poate prin intermediul „deliganului”, adică a diligenţei care făcea curse regulate între Bucureşti şi Braşov.

În aceeaşi zi de 11/23 iunie 1848, revoluţionarul moldovean Nicolae Ionescu, unul dintre semnatarii programului revoluţionar de la Braşov „Prinţipiile noastre pentru reformarea patriei" (12/24 mai 1848), îi scria prietenului său braşovean Gheorghe Nica despre entuziasmul locuitorilor din Câmpina la aflarea veştii despre declanşarea revoluţiei. Nicolae Ionescu venise în ajun de la Breaza şi urma să se întoarcă tot prin Breaza la Bucureşti ca să capete informaţii sigure de la faţa locului, urmând să ajungă apoi urgent la Cernăuţi. Iată cum descria Nicolae Ionescu evenimentele desfășurate la Câmpina, la care a fost martor ocular: „ Steagul albastru, galbin, roşu s-au preumblat astăzi drept triumf pe uliţa Câmpinei. Câmpineanu este aice bolnav. Ceilalţi miniştri fug de cholerǎ. Patria în ciasul de nevoie şi de durere gǎsi gata pe tinerime. Bătrânii au ajutat cu nepăsarea lor. Dumnezeu să-i ierte. Tinerimea i-au şi iertat. Aice au dus steagul de l-au salutat şi Câmpineanu. Oficerul de la Telega au vrut să strige un vivat lui Bibescu; iar poporul au strigat: «Să trăiască ţara românească, să trăiască românii» ziceţi aşa şi d-voastră şi Dumnezeul Dreptăţii va fi cu noi" (11).

În legătura cu prezenţa la locuinţa sa din Câmpina, în chiar ceasul hotărâtor al declanşării revoluţiei, a ilustrului patriot Ion Câmpineanu, liderul „Partidei Naţionale", care cu un deceniu înainte militase pentru unirea şi independenţa Principatelor Române, considerăm că nu boala, ci mai curând experienţa sa revoluţionară şi necesitatea coordonării acţiunilor din zona Câmpina-Telega, mascată prudent sub forma bolii, explică prezenţa sa aici. De altfel, câteva zile mai târziu, în noua componenţă a guvernului revoluţionar, lui Ion Câmpineanu i se încredinţa conducerea Ministerului Dreptăţii.

Printre măsurile iniţiate de noua putere a fost şi cea de schimbare a administratorilor judeţelor cu oameni de încredere. La data de 23 iunie la Ploieşti era instalat cunoscutul pictor Ion Negulici. Acesta, câteva zile mai târziu, la 27 iunie, numea printre comisarii de propagandă pe Constantin Telegescu şi pe Dimitrie Florescu.

Încrederea în noua conducere a ţării a determinat o avalanşă de reclamaţii prin care locuitorii se plângeau de abuzurile autorităţilor cărora le căzuseră victime. Astfel, la Ministerul din Lăuntru au ajuns şi numeroase plângeri de la locuitorii plaiului Prahova, îndreptate împotriva subadministratorului Ion Dănescu de la Câmpina. La 27 iunie 1848, Ministerul din Lăuntru îl însărcina pe Ion Negulici să cerceteze abuzurile subadministratorului, care, dacă se confirmau, urma a fi schimbat şi obligat să plătească despăgubiri tuturor celor care avuseseră de suferit de pe urma sa. Ion Negulici va trimite la Câmpina să facă cercetări pe

comisarul de propagandă D. Florescu. Acesta a constatat că toate plângerile erau justificate şi ca urmare Ion Dănescu a fost destituit, în locul lui administratorul judeţului Prahova îl va numi pe Manolache Şoimescu, cerând pentru aceasta aprobarea guvernului provizoriu.

Comisarul de propagandă D. Florescu înainta, la 21 iulie 1848, o adresă şi lui Nicolae Bălcescu, secretar al guvernului, în care îi arăta că „prin suspendarea d-lui subt-administrator din acest plaiu, toate lucrările luară un curs mai repede; în locul său se trimise de d-l administrator d-l Manolache Şoimescu, care îmbrăţişă cu toată ardoarea proclamaţiile onorabilului Guvern, le puse în lucrare cu cea mai mare activitate, căci nu e timp de pierdut”. Totodată, D. Florescu, informa că „în târgul Câmpinei găsii toate spiritele iritate, mă silii a le întemeia frăţia, pe care nu lipsii a o introduce, dar cu mari nevoi pentru că se află şi pe aci turburători ai liniştei obştesci ca prin toate părţile. Dintre aceşti turburători am aflat capul care bagă tot felul de idei în capul locuitorilor şi se numesce Ioan Negrescu, de aceea vă rog a mi se da ordine ce fel de măsuri trebuie să ieau pentru un asemenea om”. D. Florescu raporta că „garda naţională începu a se forma regulat dar cam încet”. Comisarul a cercetat şi satele plaiului Prahova unde a constatat aceleaşi reclamaţii la adresa fostului subadministrator: „ După ce văzui linişte şi supunere în Câmpina, trecui prin sate după cum îmi este misia. Cele dintâi sate fuseră amândouă Breburile, unde se află aproape trei sute de ţerani. Îi adunai pe toţi la mănăstirea Brebu, pusei în lucrare instrucţiile ce-mi sunt date, se făcu sfeştania cuviincioasă, jurămantul pe cele 21 de puncturi decretate prin Constituţie, se sfinţi steagul tricolor, şi se înălţă pe turnul bisericii”. Comisarul aducea la cunoştinţă lui Nicolae Bălcescu şi faptul că Ioan Dănescu nu s-a prezentat să predea înlocuitorului său actele postului, circulând şi zvonul că Dănescu făcea toate demersurile pentru a reveni în funcţie. De aceea, D. Florescu cerea grăbirea numirii oficiale ca subadministrator al lui Manolache Şoimescu (12).

Vestea schimbărilor ce urmau să se producă şi în starea ţăranilor clăcaşi, a determinat unele „spirite iritate” din rândul acestora să-şi facă singure dreptate. Astfel, serdarul Ioan Negrescu din Câmpina, amintit şi în documentul anterior ca un vrăjmaş al revoluţiei, se plângea Cârmuirii judeţului Prahova pentru „fâneaţa ce în silnicie i s-a cosit de către locuitorii slobozeni în prilejul răscoalei trecută”. Reclamaţia sa va fi cercetată de subcârmuitorul plaiului Prahova, dar nu a obţinut decât un răspuns scris, justificativ, de la locuitorii din cătunul Slobozia din Câmpina. Această hârtie, împreună cu plângerea lui Ioan Negrescu va fi trimisă înapoi la Cârmuire, la 19 octombrie 1849 (13).

O situaţie mult mai tensionată se crease în Cornu şi Comarnic. Aici, pitarul Procopie Filitis, proprietarul moşiei Cornu de Jos şi arendaşul moşiei Comarnic, revenit după reprimarea revoluţiei se plângea de nesupunerea clăcaşilor. La 14 noiembrie 1848, cârmuitorul judeţului Prahova s-a deplasat la faţa locului unde a constatat că locuitorii nu „s-au supus să-i dea un ban măcar din datoriile proprietăţii pe anul curgător", ba au „deschis şi cârciumi pe arătatele proprietăţi" şi au arendat şi morile. Pe proprietar „l-au ameninţat de viaţă" dacă „va cerea măcar să-i supuie la cea mai mică dare" (14).

Activitatea propagandistică a continuat până în ultima lună a desfăşurării revoluţiei. N. Kretzulescu, „revizor a şase judeţe", raporta Ministerului Trebilor din Lăuntru, la 2 septembrie 1848, constatările făcute după ce vizitase şi judeţul Prahova, aducând laude comisarilor de propagandă din acest judeţ. El mărturisea că: „simţi cea mai mare satisfacţie a expune, că în toate oraşele prin care am trecut, Vălenii de Munte, Câmpina, Filipesci...pretutindenea, toţi fără osebire au arătat cea mai mare supunere în stăpânirea de astăzi şi voinţa de a apăra într-însa dreptatea şi egalitatea" (15).

Despre starea de spirit a locuitorilor plaiului Prahova îi relata într-o scrisoare din 27 iunie 1848 lui Nicolae Bălcescu şi stareţul schitului Poiana Câmpina, arhimandritul Ghenadie Pârvulescu, cunoscut şi sub numele de Poenaru de la denumirea schitului pe care îl păstorea. El arăta că „aici, în acest plaiu, Prahova, poporul este în pace şi linişte binecuvântând pe slobozitorii şi mântuitorii lor". Stareţul i se adresa lui Nicolae Bălcescu cu apelativul, „scumpul meu frate şi fiule al slobozeniei", amintindu-i că i-a mai trimis cu câteva zile înainte „încă o scrisoare despre oarecari mişcări, ce am simţit că făceau fii întunericului". Apelativul „frate" ne conduce la ideea că stareţul era membru sau cel puţin simpatizant al societăţii secrete „Frăţia", al cărei lider era însuşi Nicolae Bălcescu. De altfel, Ghenadie Pârvulescu (George Poenaru) „era câştigat de mult cauzei şi în timpul revoluţiei servea de legătură pentru misionarii ce treceau spre Ardeal. Ţine la curent guvernul cu starea de spirit şi mişcările reacţionarilor din regiune, fiind un sincer apărător al guvernului provizoriu şi al constituţiei" (16).

În scrisoarea amintită mărturisea că „după ce am insuflat în duhurile cele înţelepte de atâtea veacuri, că la venirea unor duşmani străini ca iară să ne puie juguri de fer vecinice, să fie gătiţi, mulţi s-au aprins şi au făcut legături că sânt gata să moară pentru ţeara lor". De asemenea sublinia şi devotamentul călugărilor faţă de revoluţie

„asemenea din partea părinţilor călugări ce sânt un număr frumos prin mănăstiri şi schituri sânt gata a muri pentru patria lor şi a se face martiri”.

Stareţul era informat că „aristocraţii feluri de comploturi fac în Braşov, pentru care pe larg am făcut cunoscut bunului nostru guvern”. Informaţiile îi parveneau, probabil, prin intermediul lui Vasici, directorul carantinei Timişului, care „lucră neobosit pentru românii acestei ţări”. Vasici câştigase încrederea guvernului Ungariei şi a „gheneral-comandă” (comadamentul general) de la Sibiu, cărora le recomanda să încheie preventiv o alianţă cu Principatele Române, în cazul că „la întâmplare de vre-o armie rusească ce ar obrăznici a păşi în ţările moldo-româneşti pricinuieşte atât Transilvaniei cât şi Ungariei lovituri de moarte”. Arhimandritul cerea ca Vasici „să aibă ştire din vreme şi a fi pregătite şi întocmite lucrurile ca când se va trimite din partea guvernului nostru vre-un comisar din acest Principat, în orice privire prietenească să fie făcute şi de grab hotărâte”. Un asemenea emisar al guvernului revoluţionar de la Bucureşti chiar a fost trimis în persoana profesorului Ioan Maiorescu, care l-a vizitat mai întâi pe Ghenadie Pârvulescu, apoi s-a deplasat la Braşov unde urma să rămână câteva zile, răstimp în care hârtiile lui Vasici, urmau să ajungă la Sibiu, la „gheneral-comandă” şi la guvernul Ungariei, în legătură cu problema alianţei „în privirea de mai sus zisă”. Ioan Maiorescu chiar va parcurge acest traseu al hârtiilor lui Vasici, deplasându-se de la Braşov la Sibiu, apoi la Buda şi la Viena, şi în cele din urmă la Dieta de la Frankfurt, ca emisar al guvernului revoluţionar român.

Stareţul îi cerea stăruitor lui Bălcescu să mijlocească „scăparea Vernescului, că este de mare trebuinţă într-acestă epohă; şi el a luat ceva parte la acestă revoluţie cu sfat şi îndemînare”. De asemenea îşi exprima nădejdea că zvonul că August Treboniu Laurian va fi trimis la Bucureşti „ca agent nemţesc” se va adeveri. În ceea ce îl privea, stareţul se angaja că „iară eu, ca român, ca propovăduitorul sfintei dreptăţi, al slobozeniei, nu voi înceta a sprijini acest dar dat de providenţă din toată virtutea, socotindu-mă şi eu adevărat fiul libertăţii” şi îşi încheia scrioarea oferindu-se ca „de sânt ceva trebuincios în Capitală, vestiţi că sânt gata” (17).

Prilejul pentru a-şi arăta patriotismul şi devotamentul faţă de revoluţie s-a ivit la scurt timp. Conform relatărilor dintr-un articol publicat în „Pruncul român”, nr. 27, din 14 august 1848, stareţul Ghenadie Poenaru a condus, în data de 11 august, „o deputăţie ca de o mie de persoane din cele patru sute de comunităţi ale judeţului Prahova, având de fiecare comunitate câte un steag tricolor” cu care „s-a înfăţişat

la Excelenţia Sa Suleiman Paşa". Arhimandritul a rostit în faţa trimisului Porţii Otomane un înflăcărat discurs patriotic în care arăta că „o sută şi nouă zeci de mii de români, locuitori în judeţul Prahova, ne-au trimis pe noi cu pâine şi sare, simbolul îndestulării, ca să aşternem al lor omagiu la picioarele Excelenţiei Voastre ca să arătaţi graţiosului Padişah, că poporul român e cel mai loial şi mai fidel din toţi populii supuşi Înaltei Porţi, şi că din piepturi virtuoase strigă în milioane de glasuri, ca Augustul lor suzeran să caute cu ochi părinteşti spre sfânta lor nouă constituţie şi să o îmbrăţişeze ca pe singura bază a vieţii şi fericirii lor fãra nici o modificare". Încheia cu urările „ Trăiască Sultanul!Trăiască Suleiman Paşa, Trăiască Constituţia română!".

După discurs „ E. S. Suleiman Paşa răspunde prin dragomanul ce-i explicase esenţa lui cu vorbele cele mai dulci, îndemnând deputăţia a se întoarce acasă şi a aştepta în linişte hotărârea ce se va da de I. S. Sultanul deputăţiei noastre trimise la Constantinopole. Apoi pofti pe părintele Ghenadie sus, îl tratã după datina otomană cu cafea ş.c.l. şi se întreţinu cu Sfinţia Sa asupra trebilor noastre mai bine de o oră, înainte de a-l congedia" (18).

Urmărind în continuare destinul acestui fascinant personaj, care a fost arhimandritul Ghenadie Pârvulescu (1805-1873), mare admirator al lui Tudor Vladimirescu şi luptător pentru unirea Principatelor Române, după înăbuşirea revoluţiei din Ţara Românească, va figura pe lista revoluţionarilor exilaţi , alături de alţi prahoveni ca Marin Serghiescu sau Constantin Telegescu.

La 24 septembrie 1848 se refugia în Transilvania, revenind în ţară la 1 septembrie 1849, când va fi arestat. La 29 septembrie 1849, Departamentul din Lăuntru primea raportul nr. 18609 al Poliţiei Capitalei „întemeiat pă porunca dată ei de Ecselenţiea Sa D. Ghenăral Maior Danilevschi, comandantul oraşului, cu cerere de a să mărgini la vreo mănăstire mai cu depărtare arhimandritu Ghenadie, fostul egumen al mănăstirii Poiana din judeţul Prahova, spre osândă pentru netrebnicile sale urmări, mărturisite prin tacrirul ce au dat că au fost căpet[en]ia revoluţionarilor lăcuitori dintr-acel judeţ, chind a mers însoţit de dânşii şi a cetit un cuvânt către Ecselenţiea Sa Suleiman Paşa". Departamentul îl poftea pe mitropolit să ridice „pă acel arhimandrit de la Poliţie, unde era arestuit, să-l trimiţă la mănăstirea Sinaia, cu îndatorire asupra năstavnicului de acolo a-l avea supt bună pază până la al doilea poruncă".

În primăvara anului 1850, în condiţiile în care unii revoluţionari au fost graţiaţi de către domnitorul Barbu Ştirbei, mitropolitul pe lângă adresa nr. 955 trimisă Departamentului din Lăuntru ataşa „în copie jalba

ce au dat numitul Ghenadie, prin care se roagă a i se da iertare lăsându-se slobod de osânda în care se află, precum s-au urmat şi cu alţii asemenea lui”. La 2 aprilie 1850, Constantin Cantacuzino, şeful Departamentului trimitea domnitorului raportul nr. 2689, înregistrat de primire cu nr. 1261 din 3 aprilie 1850 conţinând cererea de graţiere. Domnitorul Barbu Ştirbei va pune următoarea rezoluţie: „Nu cunosc nici purtarea lui de mai nainte, nici ce poate chezăşui al lui caracter pe viitor. Se trimite la Departamentul din Lăuntru ca înţelegându-se cu cârmuitorul mitropolii, să facă punerea la cale ce va găsi cu cale despre aceasta şi pe cât să vor încredinţa de venirea întru pocăinţa a acestui om”. La 8 aprilie 1850, prin adresa nr. 1259, Secretariatul de Stat comunica Departamentului din Lăuntru hotărârea domnitorului privind pe Ghenadie Pârvulescu „spre a face cuvenita urmare” (19).

După graţiere, Ghenadie Pârvulescu va ajunge egumen al mănăstirii Brebu unde a funcţionat până în anul 1861. În documente este numit de acum Ghenadie Brebeanu (20). La 1 decembrie 1855, impresionanta sa bibliotecă, alcătuită din vechi manuscrise şi cărţi valoroase piere în întregime într-un incendiu care a distrus şi chiliile şi anexele mănăstirii. Între anii 1861-1863 va reveni la mănăstirea Poiana, fiind ultimul ei stareţ.

După pătrunderea trupelor turceşti şi ruseşti în Ţara Românească în septembrie 1848, lua sfârşit revoluţia şi începeau represaliile. Zeci de revoluţionari au luat calea exilului, alţii erau în continuare urmăriţi pentru a fi arestaţi. Autorităţile militare ruse informau, în toamna anului 1848, Departamentul din Lăuntru că la Vălenii de Munte şi la Câmpina „să umbresc mulţi din arestaţii politici”, solicitând şi pentru aceştia „cuviincioasa punere la cale”. Sub cârmuitorii judeţului Prahova urmau să facă cercetări, iar cei descoperiţi să fie puşi „supt bună asigurare” şi să se raporteze la Bucureşti pentru stabilirea de măsuri (21).

Dintr-o scrisoare adresată de George Bariţiu lui Ioan Maiorescu, la 16 septembrie 1848, aflăm că „destul că toţi pompierii scăpaţi şi toţi soldaţii, chiar şi cei de la Telega, 150, cu robi cu tot, fugiră la el peste Olt” (în tabăra militară de la Râureni, judeţul Vâlcea, condusă de generalul Gheorghe Magheru). În aceste condiţii, ocna de la Telega a fost luată în pază de către un corp de oaste otoman. Prezenţa sa la Telega este semnalată la 10 octombrie 1848, dată la care comandantul turc intrase în conflict cu Vornicia temniţelor, pentru că eliberase un arestat care trecuse la religia islamică. Din această pricină, Căimăcămia Ţării Româneşti se adresa lui Omer Paşa cu rugămintea de a-l determina pe comandant să

readucă în temniţă pe cel eliberat şi să înceteze pe viitor asemenea practici (22).

În noiembrie 1848, în condiţiile ofensivei armatei maghiare în sudul Transilvaniei şi a valului de refugiaţi români, cârmuitorul judeţului Prahova, Costache Filipescu, împreună cu „gheneralul Ergelgarten" se găsea la Predeal pentru a lua măsuri de apărare a graniţei. De aici, el raporta Departamentului din Lăuntru că generalul rus a dispus ca pe lângă soldaţii cordonului de pază să rămână şi 11 cazaci, 35 urmând să întărească mănăstirea Sinaia, la târgul Breaza o roată de soldaţi din cei trimişi de la Târgovişte, la târgul Câmpina erau instalate două roate de soldaţi, pe lângă cea existentă, iar la Ploieşti rămânea batalionul venit de la Bucureşti, alături de trupele deja existente. Alţi o sută de cazaci, aduşi de la Bucureşti erau repartizaţi pe drumul de la Câmpina la Predeal (23).

În judeţul Prahova şi-au găsit adăpost sute de refugiaţi români din Transilvania. În luna mai 1849, subcârmuirea plaiului Prahova informa cârmuirea judeţului că la Câmpina se găseau 30 de „refugiaţi băjenari din Braşov, ţinutul Transilvaniei", prezentând şi tabelul lor nominal. Toţi erau bărbaţi, mânaţi fie de frica de represalii sau de teama de recrutare forţată. Subcârmuitorul plaiului, cu aprobarea „domnului polcovnic Vranghin", le-a dat bilet spre a fi slobozi a merge la Ploieşti, unde se vor putea mai uşor rostui (24).

Printre refugiaţii ajunşi în Câmpina se numără şi marele gazetar George Bariţiu. După căderea Sibiului, la 11 martie 1849, în mâinile armatei maghiare, membrii Comitetului naţional român, printre ei fiind şi George Bariţiu s-au refugiat în Muntenia. Aici vor fi cu toţii arestaţi, printre ei aflându-se Timotei Cipariu, Simion Bărnuţiu, Aron Florian, Nifon Bălăşescu „până la un număr de 84. Iar cel din urmă arestat fu G. Bariţ în Câmpina, unde după jaful de la Predeal, se retrăsese cu familia sa; iar de acolo fu condus la Ploieşti în primirea generalului Harford şi a maiorului Münnich. Iar după două săptămâni – în urma ordinului venit de la Bucureşti – nici arestat nu a fost suferit în Muntenia, ci fu escortat milităreşte în capitala Bucovinei, prin care se făcuse pe voia unor amici ai săi care se rugaseră să nu-l ducă la Odessa, ci să-l îndrepte în cea mai de aproape provincie austriacă. Aceasta fu răzbunarea reacţiunii conservatoare din Muntenia" (25). După câteva zile de temniţă, Bariţiu va fi eliberat în urma intervenţiei lui Alexandru Hurmuzaki.

În concluzie, fără a fi un important centru revoluţionar, Câmpina a fost implicată din plin în desfăşurarea evenimentelor revoluţionare din anii 1848-1849.

Mulţumim pe această cale Bibliotecii Metropolitane Bucureşti care, prin intermediului site-ului http://www.dacoromanica.ro, ne-a facilitat accesul la o serie de documente şi cărţi absolut necesare realizării acestui articol.

NOTE:

1. Ion Ghica, *Opere, vol. I*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. 462.
2. Ilie Cristian, *Telega în felurite ipostaze*, Editura Grai şi suflet – cultura naţională, Bucureşti, 2013, p. 63-70.
3. *Ibidem*, p. 490.
4. Paul D. Popescu, *Prahova în vremea revoluţiei de la 1848*, Editura Mectis, Ploieşti, 2001, p. 15.
5. Cristina Modoianu, Gheorghe Modoianu, *Călatori străini în Câmpina la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în Anuar, nr. 3, 2012, Societatea de Ştiinţe Istorice, filiala Câmpina, p. 27-28, apud *Călatori străini în Ţările Române în secolul al XIX-lea*, vol. 5, p. 570-571.
6. Ilie Cristian, *op. cit.*, p. 491.
7. *Ibidem*, p. 85.
8. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 88-89.
9. Ilie Cristian, *op. cit.*, p. 87.
10. Paul D. Popescu, op. cit., p. 89.
11. Cornelia Bodea, Lupta românilor pentru unitatea naţională: 1834-1849, Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1967, p. 141-142.
12. *Anul 1848 în Principatele Române*, tomul II, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, Bucureşti, 1902, p. 667-668.
13. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p 217-218.
14. *Ibidem*, p. 219-220.
15. *Anul 1848*, tomul IV, p. 168-169.
16. Petre Constantinescu – Iaşi, *Intelectualii şi revoluţia de la 1848 în Principatele Române*, Editura Naţiunea, Bucureşti, 1948, p. 38.
17. *Anul 1848*, tomul II, p. 148-149.
18. *Idem*, tomul III, p. 345-346.
19. Andrei Pippidi, *Repatrierea exilaţilor după revoluţia din 1848*, p. 335-337.
20. G. D. Iscru, *Introducere în istoria modernă a românilor*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 343.
21. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 224.
22. Ilie Cristian, *op. cit.*, p. 88.
23. Paul D. Popescu, *op. cit.*, p. 198.
24. *Ibidem*, p. 202.
25. Virgil Şotropa, *Maltratarea lui Gh. Bariţ în Cernăuţi*, în Arhiva Someşană, nr. 27, Năsăud, 1940, p. 181-186.

DESPRE PRIMA ŞCOALĂ PUBLICĂ DIN CÂMPINA

Prof. Gabriela Pascu
Şcoala Gimnazială Ion Câmpineanu Câmpina

Programul de modernizare al societăţii româneşti a început în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Şcoala de stat va fi o importantă pârghie a progresului şi în comunitatea câmpineană. În oraşul nostru, prima şcoală publică de băieţi a fost înfiinţată prin decretul domnitorului Al. I. Cuza din 25 noiembrie 1863. Începutul a fost dificil pentru că autorităţile şi cetăţenii urbei noastre au acceptat cu greu programa cu conţinut laic şi ideea că învăţământul este obligatoriu. Institutorul Nicolae Marin, primul învăţător cu studii care a predat în oraşul nostru, s-a implicat atât pentru a convinge autorităţile locale să asigure condiţiile materiale ale desfăşurării cursurilor, cât mai ales să convingă familiile modeste să-şi trimită copiii la şcoală pentru a le asigura viitorul. La un număr de 2777 de locuitori, au fost înscrişi în anul 1864-1865, 40 de băieţi în clasele I şi a II-a, care funcţionau simultan. Au promovat doar 8, pentru că frecvenţa era foarte scăzută. Prima inspecţie a avut loc în mai 1866, revizorul şcolar fiind invitat chiar de învăţătorul şcolii pentru a compara cum se învăţa carte în şcoala de stat şi în cea particulară, care încă mai funcţiona. Raportul revizorului şcolar adresat scriitorului Dimitrie Bolintineanu, ministru al Instrucţiunii Publice şi Cultelor, lăuda munca şi devotamentul institutorului faţă de elevi şi învăţământul de stat, făcând astfel un demers pe lângă autorităţile locale să sprijine material şcoala.

Avem şi o descriere a şcolii, ale cărei clase erau lângă biserica Sf. Treime: “sălile de clasă erau ruinate şi igrasioase, nu existau bănci suficiente, nici table de scris şi nici sobe”. Autorităţile locale au început să se implice aşa cum reiese dintr-o primă situaţie statistică, tipizată, din 1879. Aflăm de aici că şcoala era proprietatea primăriei şi reprezenta o donaţie din 1827 a boierilor Bujoreanu, avea 3 camere din zid pentru sălile de clasă şi o cămăruţă de serviciu. Mobilierul era format din 13 bănci, 3 catedre, 3 table de scris, 4 scaune, 1 orologiu şi 9 hărţi. Au fost înscrişi 93 de elevi din care 28 fii de agricultori, 12 fii de comercianţi, 14 fii de meseriaşi, 18 alte profesii, 14 erau orfani. Au promovat 49 şi 4 au absolvit. Numărul mic de absolvenţi arată că puţini părinţi îşi permiteau să-şi trimită băieţii la şcoală 4 ani, cei mai mulţi se mulţumeau să înveţe să scrie şi să citească. Pentru a încuraja obţinerea certificatului de

absolvent, în legea electorală din 1864, principiul cenzitar era dublat de principiul educaţiei, adică primeau drept de vot nu doar cei care aveau avere, ci şi cei care erau absolvenţii cu certificat a 4 clase primare. Oraşul se moderniza şi arhiva păstrează o adresă a primăriei prin care în 1882 învăţătorii au fost solicitaţi să meargă pe teren pentru a pune nume străzilor şi pentru a numerota casele.

La 20 de ani de la înfiinţarea învăţământului de stat, putem spune că acesta câştigase lupta cu şcoala particulară. Elevii care studiau în particular primeau certificat de absolvire după ce susţineau un examen cu institutorii de la şcoala publică. Examenul era dificil, căci elevii erau verificaţi la limba română, religie, aritmetică, geografie, istorie, geometrie, științele naturii, drept, desen şi caligrafie (Ordinul Ministrului Instrucţiunii Publice şi Cultelor 8665/1883).

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, Câmpina se dezvoltă într-un ritm accelerat pentru că existenţa şi prosperitatea sa sunt legate de industria petrolului. Din 1895, când se construieşte rafinăria, un număr important de străini lucrează şi aleg să se mute la Câmpina. Şcoala nu mai este o opţiune, ci o necesitate. În doar câţiva ani, numărul elevilor înscrişi se dublează, depăşind 200.

În 1906, îşi începe activitatea în şcoala noastră învăţătorul Atanasie Scripcă. Implicarea acestui dascăl în viaţa şcolii şi comunităţii câmpinene a fost excepţională. Sprijinit de Bogdan Petriceicu Haşdeu, pe 26 august 1907 a pus bazele primei biblioteci a şcolii, care a primit numele "Dr. C. Istrati". Această bibliotecă populară a fost inaugurată cu conferinţa "Mândria de a fi român". La înființare, au fost donate 479 de volume şi numeroase abonamente la reviste şi ziare ("Luceafărul" - Sibiu, "Tribuna" - Arad, "Uniunea literară" - Suceava). La inaugurare a participat şi prefectul judeţului Prahova. Biblioteca avea să devină centrul vieţii culturale a oraşului. Aici aveau loc şezători culturale şi conferinţe pe diverse teme, la care participau numeroşi câmpineni, pentru că şcoala dispunea de o sală de conferinţe cu 200 de locuri.

Din aprilie 1907 se păstrează ciorna unui raport întocmit de directorul Atanasie Scripcă şi trimis ministrului Instrucţiunii Publice şi Cultelor, în care se argumenta necesitatea înfiinţării unei şcoli pentru adulţi care să fie găzduită de şcoala publică de băieţi. În argument se arată că în Câmpina erau 3 categorii de muncitori: meseriaşii din ateliere, sondorii şi zilierii. Lucrătorii doreau să organizeze un sindicat. Ei duceau o viaţă liniştită şi cumpătată şi ţineau să se cultive citind ziare şi reviste. Foarte mulţi frecventau biblioteca. Învăţătorul susţinea necesitatea introducerii zilei de muncă de 8 ore pentru ca muncitorii să poată

participa la şcoala serală, fapt ce i-ar fi ajutat să concureze pentru locurile de muncă cu "puhoiul de străini". Directorul Atanasie Scripcă se angaja să organizeze şcoala pentru adulţi. De asemenea, raportul prezenta condiţiile improprii pentru a şcolariza cei 290 de elevi înscrişi şi solicita construirea unei noi şcoli. Primăria avea 70.000 de lei şi un loc viran în suprafaţă de 4500 mp, unde directorul a susţinut să se facă o şcoală cu 6 săli de clasă, sală pentru lucru manual, sală pentru cantina şcolară, o sală pentru biblioteca populară, care să servească şi pentru conferinţe publice şi serbări şi, eventual, o cancelarie, o locuinţă pentru servitori şi o magazie pentru lemne. La începutul anului 1907 iau fiinţă pe lângă şcoala de băieţi o şcoală primară de adulţi, o şcoală de ucenici industriali şi o şcoală practică de comerţ, unde predau lecţii învăţătorii din Câmpina şi câţiva ingineri de la societăţile petrolifere. Elevii adulţi înscrişi la cursuri se vor implica intens în viaţa culturală a oraşului, de menţionat fiind faptul că însăşi biblioteca populară era condusă de trei dintre aceştia, muncitori în Câmpina.

În 1907 a început construcţia noului local de şcoală, astăzi la intersecţia bulevardului Carol I cu Calea Doftanei. Anul şcolar 1908-1909 începe în noul sediu, care va găzdui prima şcoală publică a oraşului timp de şapte decenii.

In luna februarie a anului 1908, tot ca urmare a eforturilor învăţătorului Atanasie Scripca, se înființează la Câmpina Ateneul Popular, inaugurat cu conferinţa "Oameni bogaţi, oameni săraci", urmată de un program artistic, susţinut de elevii şcolii de adulţi şi ai şcolii industriale.

În 1913, şcoala publică a primit numele de Şcoala primară de băieţi nr. 1, fapt ce evidenţia existenţa mai multor şcoli în oraş. Unele dintre acestea, de exemplu cele din cartierele Broaşte şi Slobozia, fuseseră înfiinţate chiar din iniţiativa lui Atanasie Scripcă.

În noiembrie 1916, oraşul a fost ocupat de armata germană şi se afla sub administraţie militară – Comandamentul etapei 300. În timpul războiului, şcoala nu a funcţionat, căci în majoritate cursanţii şi pedagogii erau pe front. Directorul Atanasie Scripcă şi soţia lui s-au refugiat la Botoşani cu spitalul Crucii Roşii. Singura şcoală care funcţiona era şcoala particulară germană de pe strada Castanilor. În timpul războiului clădirile şcolilor au fost folosite de armata germană în diferite scopuri. Localul şcolii de băieţi nr. 1 a fost folosit drept cazarmă, iar biblioteca a fost transformată în bufet pentru soldaţi. Aceştia au distrus o bună parte din mobilier, precum şi cărţile adunate cu efort.

După război cursurile s-au reluat cu întârziere din cauza devastării clădirilor publice de către armata inamică, odată cu retragerea: geamurile au fost sparte, lemnăria zdrobită şi aruncată pe foc, sobele au fost dărâmate şi mobilierul distrus. Mai gravă şi de neînlocuit a fost pierderea bibliotecii şcolii nr.1 şi a unei părţi importante din arhiva oraşului. Printre volumele distruse se numără şi singurul exemplar al monografiei şcolii, scrisă de Atanasie Scripcă.

Odată cu terminarea războiului, directorul Atanasie Scripcă, susţinut de autorităţi şi de societatea civilă a refăcut şcoala, dar mai ales a reorganizat instituţiile culturale. Un proiect important al Ateneului Popular în colaborare cu presa locală a fost refacerea castelului Iulia Haşdeu, abandonat din indiferenţa moştenitorilor şi folosit ca grajd în timpul războiului. Biblioteca s-a refăcut, punând la dispoziţia cititorilor din oraş 7100 de volume. În 1929, directorul Atanasie Scripcă a intrat în dizgraţia autorităţilor şi a fost obligat să demisioneze pentru că a permis organizarea unei adunări a muncitorilor în holul şcolii. Recunoscându-i-se însă meritele deosebite, după un an a redevenit director. Astăzi, doar o modestă cruce de lemn aminteşte de faptul că a fost locuitor al oraşului nostru.

În 1925, ministerul a aprobat ca şcoala să primească numele "Şcoala primară urbană de băieţi nr.1 Pictor Nicolae Grigorescu".

În 1932 clădirea şcolii devine neîncăpătoare şi se trece la cursuri în 2 schimburi. Din 1937 se organizează cursul complementar supraprimar, elevii fiind absolvenţi a 7 clase.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial au fost întâmpinate numeroase greutăţi deoarece oraşul era deseori ţinta atacurilor aeriene şi o mare parte a populaţiei se retrăsese în zona rurală. După război s-au organizat programe intense de alfabetizare în cadrul uzinelor din oraş şi aici funcţiona o şcoală de ucenici industriali cu 600 de elevi.

În 1947-1948 a avut loc o reformă a învăţământului prin care s-a stabilit învăţământul obligatoriu de 7 ani, astfel fiind întrerupta tradiţia celor 13 ani consecutivi de funcţionare a şcolii complementare. În perioada comunistă, toată populaţia va frecventa cursurile învăţământului de stat, dar manualele noi, impuse de regim şi de aliaţii lor sovietici vor prezenta o istorie denaturată, spoliată de valorile naţionale româneşti. Mulţi autori valoroşi sunt interzişi şi excluşi din manuale, iar limba rusă se studiază obligatoriu.

În 1956 şcoala a fost redenumită "Şcoala primară mixtă de 7 ani nr.1", de unde reiese că instituţia adoptase deja învăţământul pentru fete şi băieţi după o programă unică.

La cutremurul din 1977 localul şcolii a fost grav avariat. Se impunea astfel construcţia unei noi clădiri, care va fi dată în folosinţă în 1979, în timpul directoratului profesorului Barbu Silvan. Până în 1989, cei 1000 de elevi înscrişi anual şi profesorii lor erau găzduiţi în 16 de săli de clasă, 2 ateliere pentru orele de tehnologie, 3 laboratoare, cancelarie, secretariat, biroul direcţiunii, arhivă, atelier mecanic. Proiectul prevăzuse şi o sală de sport, dar ea nu a fost construită.

După 1990, tendinţa generală a scăderii populaţiei şcolare a dus la micşorarea numărului de elevi până la 600. Şcoala funcţionează în 2 schimburi, iar colectivele sunt reduse de la clase cu peste 40 de elevi la unele formate din aproximativ 30 de elevi. Apar noi programe şcolare şi manuale alternative.

La începutul anului școlar 1997-1998 am fost gazdele unei întâlniri de suflet cu Însuși Preafericitul Părinte Patriarh al României, Teoctist.

În 1998, la inițiativa directorului Nicolae Oancea, şcoala a primit numele ilustrului om politic paşoptist Ion Câmpineanu, model de patriotism şi gândire liberală.

În prezent, cei 625 de elevi ai şcolii sunt pregătiți de 14 profesori învăţământ primar, 23 profesori gimnaziu şi un profesor de sprijin. În ultimii ani au fost modernizate laboratoarele, s-a înfiinţat un cabinet AEL şi s-a amenajat sala de sport într-o clasă de la parter.

Din anul şcolar 2012-2013 s-au format clasele pregătitoare, dotate corespunzător pentru a primi elevii de 6 ani. Fondurile pentru reparaţii şi modernizări provin de la Consiliul Local şi de la Asociaţia “Prietenii şcolii Ion Câmpineanu”, precum şi din donaţiile părinților.

Școala Gimnazială Ion Câmpineanu a primit denumirea ECO ȘCOALA ION CÂMPINEANU, Certificat de recunoaștere internațional și simbolul internațional Steagul Verde, în urma implicării timp de 2 ani, în Proiectul Mondial Eco Școala. Este unica școală cu acest statut din Câmpina.

Cadrele didactice din școala noastră sunt preocupate de pregătirea elevilor pentru performanță, dovadă fiind numeroasele premii la concursurile și olimpiadele școlare de nivel județean, național și internațional.

Elevii sunt implicați și în activități extrașcolare numeroase, prin care își dezvoltă aptitudinile și interesele. Formația de dansuri populare “Ciobănașul”, coordonată de doamna profesor Maria Câmpean, a obținut numeroase premii în județ și în afara țării.

Școala Gimnazială Ion Câmpineanu oferă programe educative de calitate, în cadrul cărora elevii au ocazia de a-și cultiva și valorifica

aptitudinile și competențele în domenii variate. Activitățile didactice și extracurriculare atractive, sub îndrumarea unui colectiv de profesioniști în educație asigură copiilor o pregătire temeinică și un start bun în viață.

BIBLIOGRAFIE

1. Vlad, Ion, *Istoricul primei şcoli din Câmpina*, 1973, manuscris xxx Documente din arhiva şcoli

CÂMPINA ÎN ANUL 1936

Prof. Marius Zaharia
Şcoala B.P. Haşdeu Câmpina

După criza economică din 1929-1933 a urmat o perioadă de progres economic în istoria României interbelice. Scopul studiului de față este de a surprinde dinamica vieții orașului prahovean pe parcursul unui an de zile din această perioadă.

În fruntea urbei se afla primarul Ion Gh. Ionescu, iar Gheorghe H. Tocescu și Nicolae I. Davidescu erau viceprimari (1). Victor Rădulescu, fost primar, era membru al Parlamentului, în calitate de deputat (2).

În acel moment istoric, unitatea teritorial - administrativă de bază era județul, împărțit, la rândul său, înplăși. Plasa Câmpina era una dintre cele zece care alcătuiau județul Prahova, învecinându-se la nord cu plasa Sinaia, la sud cu plasa Filipești, la est cu plasa Vărbilău iar la vest cu județul Dâmbovița. Ea avea 43 de sate și o populație de circa 66.000 locuitori, din care circa 18.000 în orașul Câmpina (3).

Localitatea se caracteriza printr-o vie activitate economică. Schela Câmpina, unde majoritatea sondelor erau deținute de societatea „Steaua Română", avea 30.072 tone extrase, ceea ce reprezenta 0, 35% din totalul pe țară (4). Un loc de frunte ocupa rafinăria „Stelei Române" care prelucra 1.400.000 tone țiței (5). Pe conducta Câmpina - Constanța s-au transportat, în anul de care ne ocupăm, 154.501 tone de petrol lampant (6).

În peisajul economic se încadrau și Atelierele mecanice centrale ale societății „Steaua Română", o fabrică de acid sulfuric, o fabrică de tricotaje, o turnătorie și o piuă de aba, iar pe plan financiar activau Banca „Salvatorul", Banca „Progresul" și două bănci populare (7).

Localitatea era alimentată de o uzină electrică, avea pavaj cu asfalt și piatră cubică, iar la 21 mai se ținea un târg anual (8) Era una din puținele așezări urbane care se baza pe consumul de gaze, existând 10, 3 km conducte (9).

În domeniul sănătății existau un spital județean de izolare și un spital comunal, iar în cel religios 5 biserici ortodoxe, una romano-catolică, una evanghelică și o sinagogă (10).

Un rol important îl aveau atelierul foto Olteanu, tipografiile Gutenberg (proprietar M. Gheorghiu) și Ştefănescu, librăria Crăciun.

În domeniul învățământului existau Liceul de băieți „Barbu Știrbei”, Liceul de fete „Iulia Hasdeu”, Liceul industrial de băieți, Liceul industrial casnic de fete, o școală profesională, 8 școli primare și 3 grădinițe (11).

Pe plan cultural activau căminul cultural al Fundației Culturale Regale „Principele Carol”, Societatea culturală „Principesa Ileana”, 5 biblioteci, 3 societăți muzicale și 2 cinematografe (12). Existau 4 societăți sportive (Principesa Ileana, Venus, Sportul Muncitoresc, Libertas) și una de vânătoare (13).

În oraș exista și un club Rotary (al oamenilor de afaceri, urmărind dezvoltarea și scopuri umanitare), înființat în 1933, fiind al șaselea din țară și primul din județul Prahova (14).

Sindicatele muncitorești își aveau sediu în Casa Poporului, care era dotată cu sală de conferințe și bibliotecă. Clădirea a fost distrusă de cutremurul din 1940 și demolată.

La 20 august 1936, se înființa pe dealul Muscel școala de zbor cu avioane și planoare (ARPA) (15). Primul instructor a fost Nello Bucevschi venit de la Cernăuți cu două planoare Zogling și un sandou (16). În același an, la 26 noiembrie, au primit, în urma unui examen, brevet categoria A șase candidați: Apostolescu Vasile, Bilic Veselod, Langa Alexandru, Rădulescu Olga, Stoienovici Alexandru, Walter Alfred. Alți 12 candidați au obținut brevetele A+B: Aldea Mihai, Bengescu Alexandru, Candea Nicolae, Corneșeanu Teodor, Cucu Coca, Dudu Ioan, Ionescu Stere, Ionescu Nicolae, KirilMitzi, Langa Florian, Nicolescu Nicolae, Săndulescu Vasile (17).

La 26 iulie 1936 are loc pe dealul Muscel un miting aviatic la care sare cu parașuta cunoscutul compozitor Ionel Fernic (18).

Un eveniment notabil în domeniul cinematografiei îl constituie apariția filmului german intitulat „Domnița din Câmpina”, a cărui acțiune se petrece în orașul prahovean (19).

În ceea ce privește publicațiile câmpinene, până în mai apare „Strada”, având ca subtitlu „Ziar liber literar-social” (director Al. Tudor - Miu, redactor George Bogza) iar până în februarie „Gazeta Câmpinei”, ziar de informație tipărit la tipografia Gutenberg (20).

În noiembrie 1936, George Enescu a susținut două concerte în aceeași zi, unul pentru petroliștii câmpineni, fiind invitat și corul petroliștilor condus de Gheorghe Danga, al doilea pentru ceilalți câmpineni, la sala Monovici (21).

Orașul s-a caracterizat și printr-o viață politică activă. În martie au avut loc alegeri comunale unde s-a înregistrat următoarea situație:

- votanți înscriși:2822;
- voturi exprimate: 2148;
- voturi anulate: 48;
- Partidul Național Liberal: 1300 voturi;
- Partidul Național Țărănesc: 321 voturi;
- Lista lui Gică Iliescu: 320 voturi;
- Frontul Românesc: 159 voturi.

Deoarece nici o grupare din opoziție nu a întrunit suficiente voturi, a fost declarată aleasă lista Partidului Național Liberal (22).

Pe 19 mai, în localul lui Stelică Măcelaru a avut loc o întrunire a Partidului Național Liberal Georgist (condus de Gheorghe Brătianu), unde au fost criticate starea de asediu și cenzura iar despre Gheorghe Tătărescu s-a afirmat că: „n-are și nici nu a avut vreo meserie definitivă, a ajuns prin fuste prim-ministru” (23).

Au avut loc și unele manifestări antisemite din partea lăncierilor, organizație paramilitară a Partidului Național Creștin. La 25 iunie, lăncierii, în frunte cu Alexandru Căproiu și preotul Chirică, au pornit pe străzile orașului scoțând etichetele de reclamă ale ziarelor „Dimineața” și „Adevărul” (care aveau patroni evrei) cărora le-au dat foc. De asemenea, au luat de la un copil, vânzător de ziare, 50 de exemplare pe care le-au ars (24). La 13 iulie, lăncierii au aruncat pe unele străzi mărginașe câteva afișe cu următorul conținut: „Anatema, blestemat el și copiii lui cel care citește ziarele comuniste jidovești Adevărul și Dimineața” (25).La 2 august, corul legionarilor din Câmpina, condus de Aurel Chira, de la societatea „Steaua Română”, a cântat la deschiderea taberei de muncă de pe muntele Susai, lângă Predeal (26).La 4 august, Ion C. Aldescu, vânzător de ziare, a strigat pe lângă titlul ziarului „Porunca vremii” și cuvintele: „Porunca vremii doi bani, feriți-vă de jidani”. Expresia l-a revoltat pe cetățeanul evreu Sigmund Kreiss, rezultând o încăierare între acesta și vânzătorul de ziare, amândoi fiind duși la poliție (27). Acestea au fost însă manifestări izolate, viața politică a localității caracterizându-se prin toleranță și fiind în limitele democrației. Un exemplu îl constituie inaugurarea, la 24 octombrie, a Căminului cultural evreiesc din Câmpina, eveniment la care au participat circa 70 persoane, luând parte și șeful rabin din București (28).

În concluzie, se poate afirma că, deși nu era un oraș mare, Câmpina a avut un rol important în viața politică, economică și culturală a României interbelice.

NOTE

1. http://www.primăriacâmpina.ro
2. Constantin Dobrescu, Mihai Racheru, Ion Şt. Baicu, Viața politică prahoveană 1919-1938, Documente, Scrisul prahovean-Cerașu, 2000, p. 311.
3. http://Româniainterbelica.memoria.ro
4. Silviu Dan Cratochvil, Monografia orașului Câmpina, 1990, p.88.
5. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Direcția Prahova, fond Steaua Română, dosar 7/1937, f.39.
6. Constantin Zidaru, Lucian Stanciu, Nicolae Dumitrescu, Din istoria transportului țițeiului prin conducte, Editura Silex, București, 1998, vol. I, p.211.
7. http://Româniainterbelica.memoria.ro
8. Ibidem.
9. C. Zidaru, L. Stanciu, N. Dumitrescu, op. cit. vol.I, p. 160
10. http://România interbelica.memoria.ro
11. Ibidem.
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. http://www.rotaract-bucurești.ro
15. http://pilotmagazin.ro/2011/01.
16. Ibidem.
17. Ibidem.
18. http://www.aviatori.ro.
19. http://www.cinemagia.ro
20. Gherasim Rusu Togan, coordonator, Spiritualități câmpinene, Editura Premier, Ploiești, 2009, p. 84-85.
21. Ibidem, p. 80.
22. C. Dobrescu, M. Racheru, I. Şt. Baicu, op.cit., p. 359.
23. Ibidem, p. 367.
24. Ibidem, p. 369.
25. Ibidem, p. 371.
26. Ibidem, p. 374.
27. Ibidem, p. 374-375.
28. Ibidem, p. 387.

BIBLIOGRAFIE

1. http://www.aviatori.ro
2. http://www.cinemagia.ro
3. http://www.pilotmagazin.ro/2011/01
4. http://www.primăriacâmpina.ro
5. http://Româniainterbelica.memoria.ro
6. http://rotaract-Bucuresti.ro
7. Arhivele Naționale Istorice Centrale, Direcția Prahova, fond Steaua Română, dosar 7/1937.
8. Cratochvil, Dan, Silviu, Monografia orașului Câmpina, 1990.

9. Dobrescu, Constantin, Rachieru, Mihai, Baicu, Şt. Ion, Viaţa politică prahoveană 1919-1938, Documente, Scrisul prahovean-Cerașu, 2000.
10. Rusu Togan, Gherasim, coordonator, Spiritualități câmpinene, Editura Premier, Ploiești, 2009.
11. Zidaru, Constantin, Stanciu, Lucian, Dumitrescu, Nicolae, Din istoria transportului țițeiului prin conducte, Editura Silex, București, 1998.

II. ISTORIA ROMÂNILOR

PE URMELE PĂRINŢILOR ŞI BUNICILOR NOŞTRI ÎN TERITORIILE DE DINCOLO DE PRUT ŞI NISTRU

Colonel (r) Marian Dulă
Asociaţia „Cultul Eroilor”, Câmpina

Asociaţia „Cultul Eroilor” din Câmpina, cu 10 membri, rezervişti militari, printre care şi trei membri ai Societăţii de Ştiinţe Istorice din Câmpina, a efectuat o excursie cu temă istorică în Republica Moldova și Ucraina. Delegaţia s-a mărit, incluzând persoane din Vălenii de Munte, Ploieşti, dar și din Râmnicu Sărat. În total am fost 18 călători în această inedită excursie. Am fost pregătiţi cu două coroane de flori pentru primele locaţii de vizitat, drapele tricolore, cărţi în limba română, revistele „România Eroică” şi „Prahova Eroică”.

Ideea unei excursii istorice pe locurile unde au luptat și au căzut părinţii și bunicii noştri a venit după vizitarea oraşului Cimişlia, în toamna anului 2012. Nu a fost greu să găsesc doritori în a cunoaşte istoria noastră, dar și ţinuturile de dincolo de Prut și Nistru. Personal, până la deplasarea în Cimişlia, nu mai văzusem Republica Moldova și e de datoria noastră de români să ne vizităm fraţii, aşa cum o facem și cu cei din Transilvania, Oltenia, Banat sau Dobrogea.

Traseul, lung de 2.200 de km, a cuprins localităţi precum: Galaţi, Ţiganca, Cania, Cimişlia, Cetatea Albă, Odessa, Chişinău, Orhei, dar și aşezări de pe malul estic al Nistrului. Pe timpul deplasării către primul obiectiv de vizitat, s-au prezentat informări despre drumul de luptă al Armatei române în războiul împotriva bolşevismului și eliberarea Basarabiei.

În ziua de 21 iunie 1941 comandanţii de unităţi, batalioane şi companii din sectorul Oancea - Rogojeni, subordonaţi Diviziei 21 Infanterie din Galaţi, au fost convocaţi la sediul comandamentului diviziei, unde li s-a comunicat ordinul de începere a războiului, în noaptea de 21/22 iunie 1941. Toţi comandanţii au primit ordin să-şi pregătească ostaşii pentru acţiunea de eliberare a pământului românesc aflat între Prut şi Nistru şi răpit în mod samavolnic prin notele ultimative date de guvernul Uniunii Sovietice la datele de 26 şi 28 iunie 1940. Înapoindu-se la unităţi şi subunităţi, ofiţerii şi-au pregătit sufleteşte ostaşii pentru a duce la bun sfârşit misiunea primită. La ora 24.00 ostaşii

au ascultat la radio ordinul mareşalului Ion Antonescu: „Ostaşi! Războiul a început. Vă ordon: Treceţi Prutul!”.

În noaptea de 7/8 iulie efectivele Diviziei 21 Infanterie, din care făcea parte şi Regimentul 12 Dorobanţi „Cantemir”, au traversat Prutul. În timpul luptelor din ziua de 8 iulie pierderile regimentului au fost mari, dar incomparabile cu cele ale zilei următoare, când s-au înregistrat foarte mari pierderi în oameni şi tehnică de luptă. În ziua de 9 iulie, la ora 9.10, a fost rănit mortal comandantul Regimentului 12 „Cantemir”, colonelul Gheorghe Niculescu, care se afla în fruntea Batalionului nr. 2 pentru a cuceri cota 228, de pe Dealul Epureni/Cania - Ţiganca. În cele două zile de lupte, Regimentul 12 Dorobanţi „Cantemir” a pierdut 35% din efective, printre ei numărându-se şi comandanţii de companie: căpitanii Ioan Voicu şi Petru Marin şi locotenenţii Gheorghe Rizea şi Ioan Lazăr. Luptele de la Ţiganca, Dealul Epureni şi Cania s-au încheiat la data de 13 iulie.

În prima zi a drumeţiei s-a depus o coroană de flori de la Cimitirul de Onoare al Eroilor Români de la Ţiganca, judeţul Cahul. Este cel mai important cimitir de onoare al ostașilor români de pe teritoriul Republicii Moldova, din punct de vedere al numărului celor îngropați. Primarul localităţii, Petru Grandabur și preotul Vasile Burduja ne-au prezentat istoricul cimitirului și câteva date despre luptele duse de ostaşii români, în iulie 1941. Monumentul este ridicat în amintirea militarilor din Regimentul 12 Dorobanţi Bârlad și cuprinde mormintele a 1.020 eroi. De la ei am aflat că tot ce a însemnat cimitir românesc pe teritoriul URSS a fost distrus, nivelat cu lama de buldozer, iar pe locurile unde au fost îngropați românii au fost ridicate spitale, ferme sau terenurile au fost folosite pentru agricultură. Același lucru s-a întâmplat și cu cimitirele Armatei Române aflate pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, devenită Republica Moldova după declararea independenței în 1991.

Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor şi-a propus, încă de la înfiinţarea sa în 2004, să reabiliteze cele mai importante locuri de înhumare ale eroilor români care au fost distruse după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Cimitirul de Onoare de la Ţiganca se impunea a fi reamenajat, încât să devină un loc de reculegere în memoria celor peste 71.000 de militari români căzuţi în Campania din Est (iunie 1941 – august 1944). În acest context, Oficiul Naţional pentru Cultul Eroilor a lansat – la data de 9 iunie 2005, de Ziua Eroilor – proiectul reconstrucţiei acestui veritabil memorial. Reconstrucţia Cimitirului de Onoare Românesc de la Ţiganca constă în: împrejmuirea acestuia,

reamenajarea celor 9 gropi comune, instalarea a 142 de însemne de căpătâi (cruci creştine), amplasarea a 11 plăci de marmură (pe 9 dintre ele fiind înscrise numele celor 830 de eroi români identificaţi), amenajarea peisagistică şi a căilor de acces, montarea unei troiţe, a unei porţi monumentale tradiţionale şi a candelelor ce vor arde întru veşnica recunoştinţă a celor ce s-au sacrificat pentru Ţară.

Gazdele ne-au condus, apoi la Cimitirul localităţii Cania, unde, în Parcela de Onoare, sunt înhumaţi 938 de eroi români. Şi aici s-a depus o coroană de flori. În ziua de 9 iulie 1941, a fost rănit mortal comandantul Regimentului 12 „Cantemir" colonelul Gheorghe Niculescu, născut în Ploieşti. Ostaşii înhumaţi aici luptaseră în regimente: 11 şi 12 Dorobanţi, 30 Artilerie, 2 Gardă şi 6 Mihai Viteazul, din care au făcut parte şi mulţi câmpineni. Aici s-a evidenţiat și sublocotenentul Ioan Stoica, făcând parte din Regimentul 30 Artilerie, care a fost decorat cu Ordinul Steaua României. Câmpineanul Ioan Stoica, a fost avansat, după război, până la gradul de general de brigadă și a primit titlul de Cetăţean de Onoare al municipiului Câmpina.

Am ajuns în oraşul Cimişlia, trecând prin teritoriul autoproclamatei republici Găgăuze unde, la intrare este aşezat, ameninţător parcă, un tanc T 34, cu ţeava tunului îndreptată spre vest. La Cimişlia ne-au aşteptat primarul oraşului Gheorghe Răileanu, acompaniat de câţiva consilieri locali şi prieteni ai românilor de dincoace de Prut. Am fost ospătaţi cu bucate tradiţionale şi un Cabernet negru. Am înmânat cărţile în limba română și revistele patriotice.

Excursia a continuat, a doua zi, cu vizitarea locurilor unde s-a dat bătălia pentru Odessa din august – octombrie 1941, Armata a 4-a având pierderi de 92 545 de militari. Din păcate, nu se mai păstrează urme ale bătăliilor purtate de români (opere comemorative, clădiri etc.). Când, în vara anului 1944, acţiunile militare s-au mutat la vest de Prut, a început demolarea tuturor cimitirelor şi însemnelor comemorative de război amenajate în întregul spaţiu în care armata română a luptat în timpul Campaniei din Est. Din cauza intervenţiilor făcute asupra locului, inclusiv cu buldozerele, oasele celor căzuţi pentru ţară au fost purtate de şuvoaie şi împrăştiate.

Un obiectiv important l-a constituit Cetatea Albă, „prietenul" lui Ştefan cel Mare. Cetatea Albă (Bilhorod-Dnistrovschi) este un oraș în raionul omonim din regiunea istorică Bugeac, în Ucraina de astăzi. În timpul lui Burebista, cetatea se numea "Tyras" și ținea de regatul dacic al lui Burebista. Cetatea este aşezată pe un teren stâncos, lângă ţărmul abrupt al limanului Nistrului, dominând faţa lacului, de la o înălţime de

aproximativ 30 de metri. Nucleul cetăţii îl formează vechea citadelă, poate genoveză, de plan aproape pătrat (35 x 37 m), prevăzută la colţuri cu turnuri rotunde. Aceasta rămâne în extremitatea nordică a celei de a doua incinte, de formă vag trapezoidală, cu latura de nord-est formând baza mică. Din pânza de ziduri din vremea lui Ştefan cel Mare s-a mai păstrat numai poarta cea mare. Aceasta are două etaje, cu două porţi, una exterioară şi alta interioară, cu câte două canaturi fiecare. Avea pod mobil, peste şanţul ce înconjoară cetatea. Pe vremurile domnitorului moldav, cetatea de la Dunăre era considerată unul dintre bastioanele importante ale creştinătăţii şi una dintre cele mai importante fortăreţe ale Moldovei.

Am avut ceva de mers până la cetate. Drumurile nu sunt într-o stare prea bună în Ucraina (începusem chiar să le apreciem pe cele din România). Dar odată ajunşi, am văzut că tot efortul a meritat. După ani și ani de izbânzi și înfrângeri Cetatea Albă și-a pierdut strălucirea și importanţa de pe vremuri. Zidurile ei neînvinse de trecerea vremii mai amintesc și astăzi de nişte strămoşi vrednici și un trecut glorios, îndemnându-ne să nu uităm cine am fost, ce-am ajuns să fim și încotro ne îndreptăm.

După câteva ore de mers prin Ucraina, de data aceasta pe drumuri mai bune, având Marea Neagră în partea dreaptă, am ajuns la alt obiectiv deosebit al drumeţiei noastre: Odessa.

Am vizitat oraşul, care a impresionat prin caracterul cosmopolit al urbanisticii și manifestările turistice prezente la tot pasul. Bulevarde și străzi largi, străjuite de platani, multe flori, spaţii verzi generoase, cu bănci pentru odihna trecătorilor, trotuare ca-n palmă, statui și mobilier stradal fac din Odessa un oraş căutat de clasa de mijloc din Rusia și nu numai.

Ne-am întrebat: cum era viaţa în Odessa, sub administraţia română, în 1941-1944? Guvernatorul Odessei a fost numit basarabeanul Gherman Pântea. Românii au reconstruit, în primul rând, bisericile. Ulterior, au demarat lucrările de refacere a fondului locativ-comunal. S-a dat undă verde comerţului liber. Orice doritor putea primi licenţa pentru a deschide un local. Deja, în primăvara lui 1942, Odessa era de nerecunoscut, magazinele abundau de fel de fel de bunuri. Odessa atrăgea comercianţii români şi europeni. Ei au deschis magazine cu produse industriale pe care oamenii nu le-au avut niciodată în perioada stalinistă.

După o deplasare, cu trecerea din nou a frontierei în Republica Moldova, am încheiat a doua zi a excursiei în Chişinău, fiind cazaţi la Academia de Administrare Publică.

Pentru următoarele două zile ne-a fost ghid colonelul Anatolie Caraman, veteran al Războiului nedeclarat din 1992. Un nou obiectiv vizitat a fost Cimitirul militar românesc din Slobozia-Horodişte (raion Rezina). El a fost amenajat în toamna anului 1941, în curtea bisericii din satul Slobozia-Horodişte și cuprinde mormintele individuale a 15 militari români (14 identificaţi, 1 neidentificat), aparţinând regimentelor 9 Dorobanţi şi 5 Pionieri, precum şi mormântul unui militar german necunoscut.

Am vizitat, apoi, mănăstirea Ţipova, în apropiere de Orhei. Este situată pe malul drept al râului Nistru, lângă satul Ţipova, judeţul Chişinău. Mănăstirea este zidită pe vârful unei stânci abrupte, deschizând o privelişte fermecătoare a luncii fluviului Nistru. Pe poteci înguste, pline de taine, coborând printre stânci abrupte, către albia fluviului, am ajuns la intrarea în mănăstirea care e situată la înălţime. Ea a fost fondată la începutul sec. XVI, unele documente istorice atestând-o mai devreme, sec. al XII-lea – al XIV-lea. Despre mănăstirea - cetate de la "Ţipova" s-au creat câteva legende. Se spune că aici, marele domnitor Ştefan cel Mare şi Sfânt s-ar fi cununat cu soţia sa Maria Voichiţa. Mănăstirea rupestră "Ţipova" e perfect armonizată cu natura din jur, săpată în rocile calcaroase incluzând trei niveluri, cu mai multe încăperi, inclusiv două biserici.

Delegaţia noastră a fost însoţită de membrii Asociaţiei Veteranilor Războiului din 1992 „Tiras – Tighina", la locurile unde s-au desfăşurat luptele dintre separatiştii transnistreni și patrioţii români din Republica Moldova - Coșniţa şi Cocieri. În aceste locuri sunt ridicate monumente, în memoria celor căzuţi, unde s-au depus buchete de flori.

Am avut onoarea să fim invitaţi: Anatolie Caraman, președintele Asociaţiei Veteranilor Războiului din 1992 „Tiras – Tighina", Constantin Micleușanu, participant la evenimentele din toamna anului 1990, în legătură cu Găgăuzii și autorul relatării de faţă, la postul de radio Vocea Basarabiei, în cadrul emisiunii Rostul zilei, a realizatoarei Maria Bulat-Săhărneanu. S-a vorbit, timp de o oră despre Cultul Eroilor, despre cum e văzută unirea celor două ţări, despre patriotism.

A patra zi a periplului nostru am petrecut-o la Cimişlia, unde, din nou, am fost oaspeţii gospodarului Gheorghe Răileanu, primarul oraşului.

Delegaţia câmpineană a înmânat, prin consilierii locali Marian Dulă și Viorel Bondoc, o scrisoare de salut din partea primarului

municipiului Câmpina, Horia Laurenţiu Tiseanu. În document este adresată invitaţia unei delegatii din Cimişlia de a vizita Câmpina. Autorităţile publice locale din oraşul vizitat au făcut tratative ca Cimişlia să devină capitala viitoarei regiuni de dezvoltare Sud-Est, în detrimentul Comratului, reşedinţa aşa-zisei republici găgăuze.

În ziua de 21 iulie am participat la comemorarea eroilor (în număr de zece) oraşului Cimişlia căzuţi în luptele Războiului de independenţă din 1992. Comemorarea a fost condusă de primarul localităţii, Gheorghe Răileanu, la care au participat veteranii de război din împrejurimi, dar și delegaţiile (compuse din 18 persoane) din Câmpina și Vălenii de Munte, oraş înfrăţit cu Cimişlia. Colonelul Nicolae Moise, din Vălenii de Munte și Marian Dulă, din Câmpina au rostit scurte alocuţiuni.

Scopurile excursiei, vizitarea locurilor unde au purtat bătălii înaintaşii noştri, comemorarea eroilor români de pe ambele maluri ale Prutului, strângerea legăturilor cu românii de peste Prut și cu autorităţile publice locale din Republica Moldova, au fost îndeplinite. Asociaţia „Cultul Eroilor" Câmpina și-a propus să facă o excursie cu tematică istorică, de două zile, cu elevii care sunt membri ai Cercurilor „Cultul Eroilor" din şcolile câmpinene, în anul următor.

CANTACUZINII ÎN ŢĂRILE ROMÂNE

Insp. Prof. dr. Maria Mariana Gheorghe
ISJ Prahova

Istoria familiei Cantacuzino se va confunda cu istoria Ţării Româneşti, membrii acestei familii devenind conducătorii partidei româneşti şi purtătorii de cuvânt ai românilor, "*sentimentul religios ca şi patriotismul fiind trăsătura dominantă a caracterului acestui puternic neam*"(1).

Drăghici, primul fecior al Cantacuzinilor munteni , născut în jur de 1630, a moştenit o fire dreaptă, blândă; avea un temperament cumpătat şi o inteligenţă ascuţită. După moartea tatălui său, Constantin Cantacuzino, el devine capul familiei - într-o scrisoare către dânsul, mama sa, Elina, se referea la locul pe care el avea să-l deţină în familie, faţă de fraţii săi: "*Drăghici, te las să fi tata ...toţi să te aibă a te cunoaşte ca pe un părinte. Ştiu că tu nu pofteşti rău vreunuia(2).*" Se va căsători cu Păuna, fiica marelui dregător Diicu Buicescu, cu care a avut patru fii, ajunşi şi ei mari dregători, şi patru fiice, Maria căsătorită cu Radu Izvoreanu, mare stolnic, Caliţa căsătorită cu Manta Câmpineanu, vistier II, Alexandra căsătorită cu Mihalcea Cândescu mare stolnic şi Neaga.

Ramura lui Drăghici s-a numit şi Măgureanu pentru a o deosebi de ramura lui Şerban numită Râfoveanu.

În 1689 era numit ispravnic al mănăstirii Horezu pe care Brâncoveanu începuse să o zidească. Cu ce a moştenit de la tatăl său, cu zestrea soţiei şi cu propriile achiziţii ajunge unul din marii stăpâni de moşii din Ţara Românească. Averea i-a înlesnit (pe lângă calităţile sale) posibilitatea deţinerii unor dregători ca: sluger, logofăt, mare paharnic, mare spătar.

Drăgici Cantacuzino a ocupat rând pe rând aceste funcţii:

- mai întâi a fost trimis în solie, la Poartă, cu alţi boieri, de către Constantin Şerban la începutul domniei sale (1654);
- logofăt (1656, 3 martie 1658-1659);
- mare paharnic (1659, 4 septembrie 1663, 17 iunie);
- în calitate de paharnic, participa în solia lui Grigore Ghica la Mihai Apafi (1661);
- mare paharnic (după reîntoarcerea de la Poartă), 27 noiembrie 1664;

- mare spătar (17 februarie 1665 - 21 septembrie 1667)(3).

Deşi nu era un om de luptă şi de ambiţie(4), principele Gheorghe Rákóczy II, printr-un hrisov din 1658 îl integra "*în suma celor adevăraţi şi mai vechi nobili ai principatului nostru Transilvania*", după ce-i acordase, în 1656, drept de azil lui şi familiei sale(5).

Diploma de înnobilare a lui Drăghici avea ca semn distinctiv: "*copac ostăşesc albastru în care se afla coroana împodobită cu multe feluri de pietre scumpe, din care coroană ese un leu cu limba scoasă, ţiind în labă un paloş gol, în care este înfipt cap al neprietenului, şi de-asupra coif ostăşesc, iar de-asupra coifului coroana crăiască, împodobită cu pietre scumpe care acest (adică semn) este înconjurat cu multe feluri de flori...(6)*".

Blazonul acesta îl putea folosi "*atât la oaste cât şi la jocurile de suliţă*", "*la ceartă, la toate exerciţiile ostăşeşti şi la adunările nobililor, la pecetie, la jale, la covoară, la inel, la calcan, la cort, la case şi la mormânt*"(7).

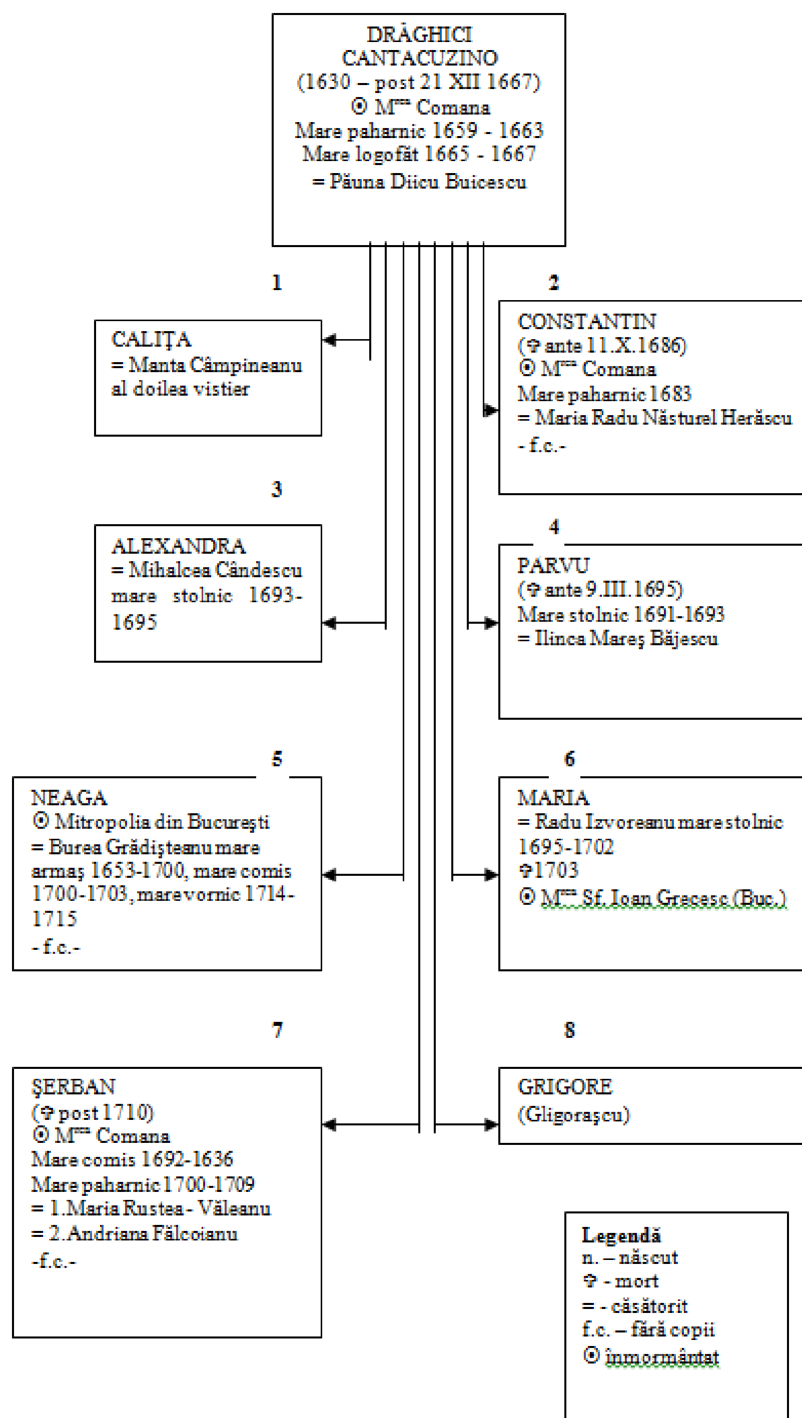
Cu toate acestea, Drăghici Cantacuzino a preferat stema familiei lor cu vulturul bicefal bizantin, moştenit de la tatăl său şi corbul cu crucea în cioc, doveditor al descendenţei domneşti a mamei sale. Stema aceasta împodobea casele, inelele şi toate lucrurile Cantacuzinilor munteni, ea stătea deasupra pisaniilor de pe fruntea caselor şi, în acelaşi timp, împodobea lespezile de pe mormintele celor dispăruţi din familie.

Şi domnul Ţării Româneşti îi recunoştea meritele şi pentru "*credincioasa slujbă care au arătat către ţară*", îi scutea pe fii săi, în 1667, de toate dările(8).

Genealogul familiei scria despre Drăghici că "*şi-a câştigat acel prost norod al Valahiei*", pentru că - spune legenda- ar fi fost omorât de turci, întrucât s-a opus măriri haraciului(9). Stoica Ludescu spune că Drăghici a fost otrăvit(10) de alţi doi boieri greci, Nicula Sofialăul şi Balasache, în timp ce Constantin Căpitanul afirmă că ar fi murit de ciumă(11).

Legenda oglindeşte sentimentul de gratitudine al ţăranilor faţă de generozitatea lui şi se întemeiază pe realitatea dureroasă a morţii sale timpurii, întâmplată la Constantinopol, în timpul unei misiuni politice(12).

A fost înmormântat la mănăstirea Comana(13).

DRĂGHICI CANTACUZINO
(1630 – post 21 XII 1667)
⦿ Mre Comana
Mare paharnic 1659 - 1663
Mare logofăt 1665 - 1667
= Păuna Diicu Buicescu
1
CALIȚA
= Manta Câmpineanu
al doilea vistier
2
CONSTANTIN
(✞ ante 11.X.1686)
⦿ Mre Comana
Mare paharnic 1683
= Maria Radu Năsturel Herăscu
- f.c.-
3
ALEXANDRA
= Mihalcea Cândescu
mare stolnic 1693-1695
4
PARVU
(✞ ante 9.III.1695)
Mare stolnic 1691-1693
= Ilinca Mareș Băjescu
5
NEAGA
⦿ Mitropolia din București
= Burea Grădișteanu mare armaș 1653-1700, mare comis 1700-1703, mare vornic 1714-1715
- f.c.-
6
MARIA
= Radu Izvoreanu mare stolnic 1695-1702
✞1703
⦿ M[re] Sf. Ioan Grecesc (Buc.)
7
ȘERBAN
(✞ post 1710)
⦿ Mre Comana
Mare comis 1692-1636
Mare paharnic 1700-1709
= 1.Maria Rustea - Văleanu
= 2.Andriana Fălcoianu
-f.c.-
8
GRIGORE
(Gligorașcu)
Legendă
n. – născut
✞ - mort
= - căsătorit
f.c. – fără copii
⦿ înmormântat

1. G. M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor*, *Lupescilor (Sf. Elefterie) şi Grozăveştilor*, Bucureşti, 1902, p. 10.
2. Banul Mihai Cantacuzino, *op. cit.*, p. 95; Constantin Rezachievici, ***op. cit.,*** p.140.
3. Constantin Cantacuzino Stolnicu**, op.cit**., p. 11; Nicolae Iorga , *Documentele Cantacuzinilor*, scoase în cea mai mare parte din arhiva d-lui G. Gr. Cantacuzino, Institutul de Arte Grafice, Bucureşti, 1902, p. 11-42, nr. XVI.
4. Nicolae Iorga, **op. cit**., p. LXXXIII.
5. Banul Mihai Cantacuzino, **op. cit**., p. 103-105.
6. *Ibidem*, p. 103-105.
7. Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacâru, ***op. cit***., p. 34.
8. Banul Mihai Cantacuzino***, op. cit***., p. 101.
9. Corneliu Dima-Drăgan, Livia Bacăru, ***op. cit.***, p. 33-34.
10. Letopiseţul Cantacuzinesc, ed. cit., p. 94.
11. Nicolae Iorga, *Cronicile muntene*, vol. I: *Cronicile din sec. XVII-lea, extras din "Analele Acad. Rom.* Mem. Secţ. Ist.", seria 2, tom. XXI, Bucureşti, 1899, p. 24.
12. Ibidem; N. Stoicescu, ***op. cit***., p. 137.
13. Banul Mihai Cantacuzino, ***op. cit***., p. 98.

ROMÂNIA ÎN SISTEMUL ONU (1966-1970)

Prof. dr. Ioana Raluca Haiduc
Colegiul „Mihail Cantacuzino" Sinaia

1. România şi războiul din Orientul Apropiat

Venirea la putere la Damasc a aripii de stânga din partidul Baas, adeptă a luptei revoluţionare şi a acţiunilor fedaienilor, problema exploatării apelor Iordanului şi destrămarea Republicii Arabe Unite (RAU) (1)au dus la creşterea tensiunii în regiune. Eşecul RAU a făcut ca Egiptul şi tarile arabe să se întoarcă la neînțelegerile dintre ele devenite tradiţionale, singurul lucru asupra căruia erau cu toate de acord fiind poziția ostilă faţa de Israel. În ceea ce priveşte marile puteri, ele şi-au păstrat preferinţele, astfel URSS înarma Siria şi Egiptul, Franţa vindea arme şi avioane Israelului, iar SUA, dacă în primele două conflicte arabo-israeliene a " susţinut'' din umbră Israelul, în acest război n-a mai avut nicio reţinere, ea livrând echipamente militare atât Israelului, cât şi Iordaniei şi Arabiei Saudite.

Datorită prezenţei forţelor ONU de menţinere a păcii la graniţa dintre Egipt şi Israel, aceasta din urmă a reuşit să transforme micul oraş Eliat, iniţial cu mai puţin de 1000 de locuitori, într-un port dinamic cu peste 13000 de locuitori(2). De asemenea a fost construită o conductă de petrol de la Eliat pâna la Haifa, prin care circula petrolul iranian pentru industriile israeliene, fapt pentru care Egiptul a rupt relaţiile diplomatice cu Iranul. În acelaşi timp, refugiaţii palestinieni au format un guvern în exil, iar Armata de Eliberare a Palestinei avea tabere de antrenament în Siria şi Fâşia Gaza.

La 15 mai 1967, în ciuda obiecţiilor Organizaţiei Naţiunilor Unite, Israelul a sărbătorit a 19-a aniversare a independenţei cu paradă militară în zona demilitarizată a Ierusalimului. Primul Ministru, Levi Eshkol a menţionat că Israelul „va fi nevoit să adopte măsuri punitive potrivite"(3), având în vedere faptul că situaţia era din ce în ce mai tensionată şi că sentimentul de insecuritate al Israelului, care din 1956 adoptase doctrina militară a atacului preventiv, se agravase şi pentru a contracara agitaţiile în creştere ale Siriei împotriva Israelului.

Egiptenii nu au acceptat niciodată decizia ONU la sfârşitul campaniei din Sinai(1956), deoarece erau siguri că „internaţionalizarea golfului Aqaba şi controlul de către ONU în Sinai subminau

suveranitatea sa" (4), drept pentru care, aceştia s-au hotărât să îndrepte situaţia provocată în urma expediţiei de la Suez. Având în vedere faptul că poziţia lui Nasser în rândul ţărilor arabe era în declin, mai ales din cauza intervenţiei sale în Yemen, acesta s-a hotărât să treacă la acţiune.

Astfel, la 16 mai 1967, "a prezentat o cerere pentru retragerea Forţei ONU pentru cazuri de necesitate (UN Emergency Force –UNEF) care se afla în Sinai din 1957şi a desfăşurat trupe pentru a ataca poziţiile ONU"(5), însă după două zile cererea a fost respinsă de comandantul ONU. Nasser a repropus cererea lui U Thant, Secretarul General al Naţiunilor Unite, care, după ce s-a consultat cu comitetul consultativ asupra problemei UNEF, a acceptat cererea sa, iar la 23 mai forțele ONU s-au retras din Sharm el sheik, fiind înlocuite de trupele egiptene, care controlau strâmtorile Tiran şi Golful Aqaba(6). Cu o zi înainte, la 22 mai, Nasser a decis să închidă Golful Aqaba pentru vasele sub pavilion israelian şi a contrabandei de război pe orice vas, iar Israelul, considerând hotărârea acestuia de a închide canalul internaţional un act de război, a început imediat mobilizarea, creând un pericol real de război între Egipt şi Israel(7).

La 30 mai, Egiptul şi Iordania au semnat o alianţa militară pentru a respinge atacul asupra oricărui stat, la 3 iunie Libia s-a alăturat armatei egiptene, iar a doua zi Irakul s-a asociat alianţei egipteano - iordaniene, "inelul în jurul Israelului fiind astfel complet"(8). Marile puteri nu doreau război în regiune, fiecare dintre ele adoptând poziţii diferite:URSS era de partea arabilor, SUA şi Marea Britanie au susţinut ca şi Israelul că strâmtorile Tiran erau internaţionale, iar Franţa şi-a declarat neutralitatea. În martie 1957 aceste state, în afară de URSS, au declarat „că ele considerau strâmtorile Tiran un canal navigabil internaţional şi vor acţiona pentru a asigura libera trecere prin ele în Golful Aqaba"(9).

La 1 iunie 1967, emisarul personal al preşedintelui american Johnson, Robert Andersen, fost ministru de finanţe în timpul administraţiei preşedintelui Eisenhower, a întreprins o vizită secretă la Cairo. Trimis în mod confidenţial pentru a se întâlni cu preşedintele Nasser, acesta a încercat, ca şi trimisul special al Departamentului de Stat, Charles Yost, să obţină căi viabile pentru împiedicarea războiului. Yost primise asigurări din partea lui Mahmoud Riad, şeful diplomaţiei egiptene, că"Egiptul n-are deloc în vedere să angajeze ostilităţi împotriva Israelului".

În ceea ce priveşte problema strâmtorii, aceasta se poate aranja(10). Ca şi colegul său, Andersen a primit şi el aceleaşi asigurări optimiste din

partea preşedintelui egiptean, Raisul urmând să trimită la Washington pentru negocieri pe vicepreşedintele său, Zakaria Mohieddine.

Pentru a lua o hotărâre cu privire la situaţia creată odată cu închiderea Golfului Aqaba, la 2 iunie a avut loc o şedinţă a statului major de la Tel Aviv, la care au participat şi noul ministru al apărării, Moshe Dayan, ministrul afacerilor externe Abba Eban, ministrul muncii Yigal Allon şi premierul Levi Eshkol(11). Toţi cei prezenţi la şedinţă, în afară de Abba Eban, s-au pronunţat mai mult sau mai puţin explicit pentru o intervenţie militară, în zona Gaza, de-a lungul coastei mediteraneene şi în centrul Sinaiului(12).

Aflat într-o vizită scurtă în capitala SUA, şeful Mossadului, Meir Amit, a încercat să afle părerile colegilor săi de la C. I. A cu privire la evenimentele ce se pregăteau, şi mai ales, poziţia SUA faţă de un eventual război. Fiind întrebat de Amit, dacă ţara să poate conta pe suportul şi atitudinea favorabilă a preşedintelui Johnson, Helms, directorul C. I. A, a răspuns că Israelul s-a bucurat în repetate rânduri de întregul sprijin al Casei Albe. Şeful Mossadului, a transmis imediat acest mesaj pozitiv în ţara sa:''Statele Unite nu vor întreprinde nicio acţiune pentru a-l obliga pe Nasser să redeschidă strâmtoarea Tiran. Dar americanii nu vor întreprinde niciun fel de presiuni împotriva Israelului în cazul în care statul evreiesc va lua iniţiativa unei ieşiri din situaţie"(13).

Americanii încercau să evite participarea lor militară, în conflict, ţinând seama atât de ecoul negativ pe care l-ar fi avut în zonele de interes direct ale SUA din lumea arabă, cât şi de complicaţiile imprevizibile, mult mai grave, pe plan general internaţional, drept pentru care, la începutul lunii iunie, SUA a deplasat în bazinul răsăritean al Mediteranei o mare parte a flotei a şasea. În dimineaţa zilei de 4 iunie a avut loc o şedinţă hotărâtoare în cadrul căreia, Abba Eben a prezentat un raport cu privire la desfăşurarea evenimentelor din punct de vedere diplomatic(14). Guvernul israelian primise din partea preşedintelui Johnson o notă indicând că SUA încerca crearea unei forţe navale ocazionale care trebuia să se desfăşoare la 11 iunie, împreună cu cel puţin şase state, cu scopul de a demonstra libertatea navigaţiei.

În cadrul şedinţei, ministrul afacerilor externe, Andre Gromiko, a amintit şi de nota oficială sovietică primită de către ambasadorul israelian la Moscova la 2 iunie, prin care Uniunea Sovietică menţiona cu claritate că'' va face tot ce-i stă în puterea să pentru a împiedica posibilitatea unui conflict militar"(15). De asemenea Eben a mai anunţat şi faptul că de la data de 3 iunie Franţa a hotărât să nu mai livreze armament Israelului,

industria franceză de armament fiind principala furnizoare a armatei israeliene, iar Marea Britanie urma să se ralieze politicii Statelor Unite. În timpul discursului lui Eshkol, a sosit o nouă telegramă din partea preşedintelui american prin care Johnson afirma „ că se va ajunge, printr-o acţiune energică, la o soluţie satisfăcătoare în problema libertății navigaţiei prin strâmtoarea Tiran, dar această acţiune va trebui întreprinsă de Organizaţia Naţiunilor Unite şi în niciun caz de Statele Unite singure"(16).

A urmat o şedinţă guvernamentală în cadrul căreia au fost supuse la vot două rezoluţii: propunerea lui Dayan care dorea să prevină atacul ce urma a fi lansat de către armatele unificate ale statelor arabe din jurul Israelului şi propunerea reprezentanţilor membrilor partidului de stânga Mapam de a da curs eforturilor preşedintelui american pentru constituirea unei flote multinaţionale care să forţeze blocada golfului Aqaba. Toţi cei 16 membri ai guvernului, în afară de cei doi membri ai partidului de stânga s-au pronunţat în favoarea propunerii lui Dayan, şi anume pentru război.

Egiptenii au fost atacaţi la ora stabilită în timpul şedinţei, la 7:45 în ziua de 5 iunie 1967, fiind luaţi prin surprindere, deoarece la Cairo nu se gândea nimeni la începerea atacului în următoarele zile(17). Operaţiunile de atac au început prin bombardarea aeriană masivă a aerodromurilor militare egiptene, cât şi a staţiilor de radar. Cel dintâi val de atac israelian a fost format din 183 de avioane ce zburau la mică înălţime deasupra Mediteranei şi pentru a nu fi depistate de radar, au intrat în spaţiul aerian egiptean la mare distanţă de frontiera israeliană, în zona deltei Nilului, atacând dinspre Vest şi nu dinspre Est aşa cum ar fi fost de aşteptat(18).

Eliminând astfel susţinerea aeriană a trupelor terestre egiptene, simultan cu bombardarea terenurilor de aviaţie din peninsulă şi de lângă Suez, armata terestră a fost şi ea supusă masiv bombardamentelor avioanelor de luptă adverse, operaţiunea ofensivă fiind alcătuită din trei grupări divizionare. Armata israeliană a înaintat rapid, fără să întâmpine o rezistenţă prea mare, ajungând la periferiile principalului centru urban al Sinaiului, oraşul El Arish, apoi s-au îndreptat spre Vest în direcţia Canalului de Suez.

Imediat după declanşarea războiului la 5 iunie, Robert J. McCloskey, asistentul adjunct al secretarului de stat pentru afaceri publice, a declarat că poziţia Statelor Unite era"neutră atât ca idee, cât şi ca vorbă şi acţiune"(19). Afirmaţia acestuia a fost criticată de către mulţi membri ai Congresului şi alţi susţinători ai Israelului, care făceau trimitere la legătura de prietenie de lungă durată dintre cele două ţări. În

cadrul conferinţei de presă, secretarul de stat american, Dean Rusk, a ţinut să menţioneze faptul că termenul „neutru”în dreptul internaţional însemna faptul că”Statele Unite nu era beligerantă”(20).

La numai două zile de la declanşarea atacului, la 7 iunie, oraşul Sharm El Sheik a fost asaltat de paraşutiştii israelieni şi în acelaşi timp două detaşamente de infanterie marină au debarcat pe ţărm, poziţiile egiptenilor fiind părăsite de forţele egiptene. Armata israeliană a reuşit în acest fel să pună mâna pe strâmtoarea Tiran, ce constituise motivul declanşării războiului, fără a fi nevoiţi să tragă nici măcar un foc de armă. În tot acest timp de la izbucnirea ostilităţilor, între cele 2 superputeri au avut loc diverse schimburi de mesaje;”telefonul roşu ”dintre Moscova şi Washington funcţionând de mai multe ori în această perioadă.

La ONU, la cererea reprezentantului israelian adresată preşedintelui în exerciţiu al Consiliului de Securitate ONU, danezul Hans Tabor, în ziua de 5 iunie Consiliul de Securitate s-a întrunit pentru a examina plângerile celor două părţi. În ziua următoare a fost adoptată în unanimitate una dintre cele mai scurte rezoluţii din istoria sa:”Consiliul de Securitate cere tuturor guvernelor interesate să ia măsurile necesare pentru a se ajunge la o încetare a focului şi pentru a pune capăt la toate activităţile militare în Orientul Mijlociu. El cere secretarului general să-i prezinte, în cel mai scurt timp, un raport asupra situaţiei. ”(21). Cum era de aşteptat, reprezentanţii arabi au respins această rezoluţie, optând pentru continuarea ostilităţilor. În după-amiaza zilei de 5 iunie, profitând de starea de război, israelienii au decis să desfăşoare operaţiuni militare pentru a ocupa întregul Ierusalim, declanşând un atac terestru. După două zile de lupte curajoase, mai ales din partea armatei iordaniene, şi în urma atacului aerian israelian, bătălia Ierusalimului a fost în cele din urmă câştigată tot de israelieni, iar după ultima luptă mai importantă, linia frontului s-a stabilit de-a lungul Iordanului, între lacul Tiberiada şi Marea Moartă.

În cursul după-amiezii de 7 iunie, în urma unui nou schimb de mesaje, între Kremlin şi Casa Albă, „s-a ajuns la înţelegerea ca cele două puteri să acţioneze de comun acord la ONU pentru ca forul internaţional să decidă încetarea focului pe toate liniile de front din Orientul Mijlociu”(22). Drept pentru care, în cadrul unei reuniuni urgente, Consiliul de Securitate a aprobat proiectul de rezoluţie propus de URSS, care cerea încetarea ostilităţilor dintre cele două părţi aflate în conflict, în aceeaşi zi la Greenwich, orele 20. Între timp armata israeliană ocupase malul vestic al Iordanului, zonă cunoscută sub numele de Cisiordania, cu o suprafaţă de „5900 kilometri pătraţi şi o populaţie de un milion de

locuitori, în întregime arabi palestinieni”(23), iar în cursul nopţii Iordania a acceptat încetarea ostilităţilor dintre cele două ţări. Statul major israelian, fiind la curent cu dezbaterile din Consiliul de Securitate, a avut grijă ca unităţile sale să ajungă până dimineaţă la Canalul Suez în zona Qantara şi lângă podul de la Firdan.

La 8 iunie, când operaţiunile militare continuau în Sinai, un incident petrecut în apropierea litoralului mediteranean al Peninsulei a provocat o îngrijorătoare alarmă pe plan internaţional, cu implicaţii ce puteau fi extrem de grave(24). Vasul „Liberty”, care purta în arhivele secrete ale marinei americane numele de „Elint Liberty” („Elint”prescurtarea de la”Electronic Intelligence”- spionaj electronic) era o navă pentru misiuni speciale de ascultare şi culegere de informaţii pe calea undelor şi ţinea direct de N. S. A(National Security Agency)- serviciu secret dispunând de mijloace ultra sofisticate, inclusiv de sateliţi artificiali lansaţi în scopuri de spionaj(25).

Acest incident din 8 iunie a provocat multe polemici faţă de explicaţia israeliană privind confundarea vasului american cu cel egiptean. După 18 ani, într-o declaraţie din 1985, fostul şef de stat major inter-arme, între anii1982-1984, amiralul american Thomas Moorer, a acuzat autorităţile americane că au disimulat anumite fapte privind distrugerea navei ”Liberty” în apele internaţionale din faţa Peninsulei Sinai(26). Amiralul a lăsat să se înţeleagă că nava a fost atacată în mod deliberat, pentru a împiedica să detecteze mişcarea de trupe israeliene spre frontiera siriană, pregătite să atace această ţară, după ce SUA subscrisese la rezoluţia ONU de încetare a ostilităţilor în întreaga regiune. (27).

Atacul israelian asupra navei „Liberty”, eronat sau intenţionat, a pus în pericol, prin implicaţiile pe care putea să le aibă, însăşi pacea mondială. Supus unui astfel de „război fulger”, suferind enorme pagube materiale, la 8 iunie, reprezentantul Egiptului la Organizaţia Naţiunilor Unite i-a comunicat lui U Thant că ţara să acceptă încetarea focului, imediat şi necondiţionat. Chiar dacă războiul se încheiase între Israel şi Egipt, luptele au mai continuat până la 10 iunie, armata israeliană reuşind să ocupe întreaga Peninsulă Sinai şi regiunea Gaza.

După încheierea ostilităţilor din Egipt şi Iordania, a urmat apoi rândul Siriei, care suferise multe pierderi umane, atacată la 9 iunie, de pe Înălţimile Golan(28). După o puternică rezistenţă în zona podişului, armata siriană s-a retras de pe poziţiile deţinute în Golan, pentru a organiza o linie defensivă în apropiere de Damasc, de teamă că adversarii ameninţau direct capitala. Drept pentru care, israelienii, înaintând în

Kuneitra, Massada şi Butmia, nu au întâlnit nicio rezistenţă, ocupând înălţimile Golanului, conform obiectivelor planurilor de atac.

Atacul Israelului împotriva Siriei a declanşat o mare nemulţumire atât la Washington, cât şi la Moscova, al cărei reprezentant în Consiliul de Securitate''a avertizat că dacă nu se supune imediat deciziei de încetare a focului adoptată de organismul internaţional, Israelul va suporta toate consecinţele"(29). La rândul său, secretarul de stat, Dean Rusk, i-a cerut lui Abba Eban ca Israelul să aplice prevederile rezoluţiei de încetare a ostilităţilor, adoptată în cadrul Consiliului de Securitate.

Israelul a anunţat acceptarea rezoluţiei după ce războiul se încheiase de fapt, luând astfel sfârşit şi cel de-al treilea conflict arabo-israelian, care deşi a intrat în istorie sub numele de „războiul de şase zile", Israelul a învins Egiptul şi Iordania în doar 2 zile, reuşind să anexeze Ierusalimul şi să ocupe tot malul de Vest al râului Iordan(30). Siria a pierdut Înălţimile Golan, Egiptul Gaza şi Peninsula Sinai, până la Canalul Suez; astfel „datorită noilor cuceriri, Israelul şi-a dobândit mai multă siguranţă"(31), mărindu-şi teritoriul de patru ori.

Ştirea acceptării încetării focului fără condiţii de către Egipt a fost primită cu nedumerire şi ostilitate de populaţia Egiptului. Fiind învinuit pentru decizia să de a nu ataca primul, conducând în acest fel ţara spre dezastru, la 9 iunie, în cadrul unei reuniuni a consiliului de conducere a grupării de guvernământ, Nasser a declarat:"Deoarece Zakaria Mohieddine preconizase o altă politică decât a mea, pentru că gândeşte că un compromis este necesar, el îmi va prelua succesiunea:are binecuvântarea mea"(32).

Această declaraţie a provocato mare explozie populară, egiptenii ieşind în stradă pentru a-l ruga pe cel care se aflase la conducerea revoluţiei şi în fruntea ţării un deceniu şi jumătate, să nu demisioneze:"Nasser, Nasser, nu ne părăsi, avem nevoie de tine!"(33). După o noapte grea, în care sute de mii de oameni aşteptau în faţa Adunării Naţionale, la 10 iunie Nasser a revenit la putere"sub impulsul extraordinarei presiuni a maselor ieşite în stradă şi exprimând voinţa întregului popor mai elocvent decât orice referendum"(34).

La 19 iunie, preşedintele Johnson a subliniat în cea mai puternică declaraţie a politicii SUA în Orientul Mijlociu, de la izbucnirea războiului, o formulă de pace care conţinea cinci puncte. Cele cinci principii erau:" recunoaşterea dreptului naţionalităţii, justiţie pentru refugiaţi, dreptul la libera navigaţie maritimă, limitarea cursei înarmării inutile şi distructive, independenţă politică şi integritate teritorială tuturor"(35).

Spre deosebire de conflictul din 1956, când în urma puternicei presiuni sovietico - americane, trupele israeliene s-au retras din spaţiile ocupate, de data aceasta Tel Avivul a anunţat că Israelul rămânea pe teritoriile ocupate până când nu se făceau noi progrese pentru o reglementare definitivă. Noile cuceriri ale Israelului nu erau de păstrat, ci pentru a putea negocia:" Israelul spera că acum are puterea şi mijloacele pentru a-şi sili vecinii să încheie pace şi să recunoască statul Israel, ale cărui graniţe nu erau foarte diferite de cele de dinaintea războiului"(36).

Între timp, Uniunea Sovietică a rupt relaţiile diplomatice cu Israelul şi a început reînarmarea Egiptului, postura Moscovei de „prietenă a arabilor nefiind niciodată mai evidentă"(37), iar Nasser, considerând că avioanele americane au contribuit la înfrângerea ţării sale, ca şi alte şase state arabe, au rupt relaţiile diplomatice cu SUA.

În august, liderii arabi din Arabia Saudită, Kuweit, Egipt, Iordania, Yemen, Siria, Irak şi Sudan, reuniţi la Khartoum, au hotarât nerecunoaşterea Israelului, nicio pace şi nicio negociere cu el(38). Rezoluţia adoptată, cunoscută şi sub numele de „cei trei nu"(39), a fost văzută de Israel ca o respingere totală a unei soluţii pe cale diplomatică.

La 22 noiembrie 1967, Marea Britanie a reuşit să obţină sprijinul Statelor Unite, URSS şi al Franţei pentru o rezoluţie a Consiliului de Securitate care condamna dobândirea de teritorii prin forţă, cerea Israelului să se retragă din teritoriile recent cucerite şi susţinea o rezolvare a acestei situaţii care să includă recunoaşterea statului Israel şi o soluţie corectă pentru refugiaţii palestinieni, garantarea libertăţii de navigaţie prin strâmtorile internaţionale din zonă(40).

Această rezoluţie (242-67) a fost susţinută de statele arabe(cu excepţia Siriei)după anumite ezitări;ea a fost respinsă însă de Israel, dar rezoluţia a constituit baza abordării în continuare a problematicii conflictului din Orientul Mijlociu şi a tuturor încercărilor de a se ajunge la o reglementare pe cale paşnică. (41)

Cauza imediată a izbucnirii războiului din 1967 a fost eşecul eforturilor diplomatice de a ridica blocada golfului Aqaba instituită de preşedintele Nasser pentru navele israeliene, decizie ce a constituit pentru statul evreu un *casus belli*.

Cel de-al treilea conflict arabo-israelian s-a încheiat cu pierderi grele pentru arabi:numai din rândurile armatei egiptene se numărau circa 10000 de morţi, în timp ce israelienii avuseseră, pe toate cele trei fronturi doar 800 de morţi. (42). De asemenea, războiul de şase zile s-a aflat la originea unui adevărat exod, astfel că din cei 1, 4 milioane de palestinieni care trăiau înainte de 5 iunie 1967 în Cisiordania şi Gaza, la sfârşitul

acelui an mai rămăseseră doar 900 000 (peste două decenii, datorită sporului demografic, vor ajunge la un milion şi jumătate 850 000 în Cisiordania şi 650 000 în Gaza)(43).

Primele ştiri despre apariţia unei stări de tensiune între Israel şi vecinii săi arabi, au apărut în ziarul:"Scânteia"la data de 21 mai 1967. Articolul nesemnat, intitulat „Tensiune în Orientul Apropiat "ajungea la concluzia că în zona amintită se înregistra o situaţie „nemaiîntâlnită", potrivit observatorilor politici, de la „Conflictul Globului" din 1956(44). Informaţiile date în continuare de „Scânteia"veneau să sublinieze gravitatea momentului. Astfel, se arăta că secretarul general al ONU, U. Thant, a anunţat că avioane israeliene au tras „focuri de avertisment".

Pe plan arab, ministrul de externe sirian a sosit la Cairo în vederea coordonării acţiunilor celor două ţări. Interesul SUA faţă de regiunea respectivă a fost exprimat în acele zile de secretarul de stat american Dean Rusk, care declara la Washington că ţara să „se consulta" cu Marea Britanie, Franţa şi alte state, precum şi cu secretarul general al ONU în legătură cu criza din Orientul Mijlociu. Ziarul „Scânteia"din 21 mai 1967, în care au apărut toate aceste informaţii, sublinia interesul statului român pentru evoluţia evenimentelor din Orientul Apropiat, interes care se va manifesta din ce în ce mai pregnant(45).

Din mai multe puncte de vedere, atitudinea presei româneşti faţă de conflictul din Orientul Mijlociu, prin poziţia de neutralitate adoptată la indicaţia autorităţilor, se poate asemăna cu atitudinea aceleiaşi prese din perioada conflictului ideologic dintre comuniştii ruşi şi cei chinezi. Cu observaţia că atunci neînţelegerile răzbăteau în presă punctual, legate de un eveniment şi durau o zi - două, în timp ce conflictul din Orientul Mijlociu a fost urmărit timp îndelungat. Dar şi într-o situaţie şi în alta, informaţiile apărute în presa din România au fost imparţiale, neutrale, echidistanţa dintre cele două tabere a fost păstrată cu grijă, apropierile sau distanţările faţă de punctele de vedere exprimate de forţele care se confruntau erau făcute de pe poziţia prietenului comun, îngrijorat de situaţia creată şi care îşi prezintă în mod onest şi public propriile consideraţii asupra conflictului, inclusiv asupra căilor şi principiilor pe baza cărora s-ar putea ajunge la o soluţie de compromis, şi implicit, instaura pacea în regiune(46).

Începând cu numărul din 22 mai 1967, ziarul „Scânteia" a deschis o rubrică specială despre „Situaţia din Orientul Mijlociu". În zilele următoare au fost publicate numeroase declaraţii privind hotărârea guvernului egiptean de a nu ceda în problema golfului Aqaba şi a strâmtorii Tiran, solidarizarea unor ţări arabe cu statul egiptean, dar şi

luări ferme de poziţie împotriva hotărârii egiptene. Ceea ce este surprinzător în relatările apărute în ziarul"Scânteia" cu privire la criza din Orientul Mijlociu este lipsa totală a prezentării poziţiilor statelor socialiste faţă de situaţia din zonă, cu două excepţii:Uniunea Sovietică şi China. La sfârşitul lunii mai apare şi prima luare de poziţie oficială românească faţă de situaţia din Orientul Mijlociu. Ca în toate celelalte cazuri, punctul de vedere al guvernului român a fost prezentat de Nicolae Ceauşescu.

La 31 mai, cu prilejul unei întâlniri cu activul din armată, Nicolae Ceauşescu a ţinut o cuvântare în care declara: „O situaţie deosebit de gravă, ce ne nelinişteşte profund toate popoarele s-a creat în ultimul timp în Orientul Mijlociu. Poporul român sprijină lupta dreaptă a popoarelor arabe pentru apărarea independenţei şi cuceririlor lor democratice şi sociale, pentru realizarea aspiraţiilor lor de unitate naţională. Ne pronunţăm împotriva tuturor uneltirilor reacţiunii, ale cercurilor imperialiste, în frunte cu cele ale imperialismului american, la adresa ţărilor din Orientul Mijlociu. După părerea noastră, un război sau un conflict armat între statele arabe şi Israel nu ar servi nici unora, nici altora ci numai cercurilor reacţionare, imperialismului internaţional. De aceea, poporul nostru îşi exprimă speranţa că se va face totul pentru evitarea unui conflict armat, că problemele litigioase se vor rezolva pe calea înţelegerii între părţi, că se va ajunge la acorduri raţionale şi echitabile, care să ţină seama de drepturile legitime ale popoarelor interesate. Interesele popoarelor din Orientul Mijlociu, interesele generale ale păcii cer excluderea amestecului reacţiunii imperialiste în treburile lor interne, asigurarea progresului economic, naţional şi social al acestor ţări"(47).

Această cuvântare sugera poziţia singulară printre ţările socialiste ce va fi luată de România faţă de conflictul ce va izbucni cinci zile mai târziu în Orientul Mijlociu(48).

În primele zile din iunie, până la declanşarea conflictului „Scânteia" a continuat să publice informaţii privind evoluţia situaţiei din Orientul Mijlociu. Pe lângă ştiri privind numeroasele incidente de frontieră dintre Israel şi vecinii săi arabi, prezentate cu aceeaşi imparţialitate şi situaţia internă din Israel, în ziar au fost reproduse informaţii preluate de la agenţiile de presă internaţionale privind evoluţiile în cazul blocării strâmtorii Tiran şi a golfului Aqaba.

Odată cu declanşarea ostilităţilor, reacţia autorităţilor române a fost promptă. În după-amiaza zilei de 5 iunie, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, l-a invitat pe ambasadorul

egiptean la Bucureşti, Mohamed Fahmy Hamad, căruia în numele guvernului român i-a exprimat îngrijorarea faţă de începerea ostilităţilor. George Macovescu a adresat un apel guvernului egiptean, în numele guvernului român, pentru încetarea imediată a ostilităţilor şi soluţionarea diferendelor pe calea tratativelor, ajungerea la acorduri echitabile şi raţionale, care să ţină seama de drepturile legitime ale popoarelor interesate. Totodată, a fost invitat la Ministerul Afacerilor Externe şi ambasadorul Israelului la Bucureşti, Eliezer Doron, căruia George Macovescu i-a adresat un apel în termeni identici(49).

Pe toată durata războiului, ziarul"Scânteia"a publicat cu regularitate ştiri provenind de la oficialităţile guvernamentale sau militare ale beligeranţilor asupra mersului operaţiunilor militare. Materialele publicate în oficiosul guvernului român despre conflictul din Orientul Mijlociu au ilustrat poziţia perfect echidistantă adoptată.

Informaţiile privind declanşarea conflictului, apoi desfăşurarea acestuia şi poziţia adoptată de diverse ţări, inclusiv în cadrul dezbaterilor din Consiliul de Securitate al ONU, au evidenţiat aceeaşi grijă pentru o redare corectă, nepartizană a evenimentelor. Astfel, putem remarca astfel grija pentru corecta prezentare a punctelor de vedere ale fiecăreia dintre părţile aflate în conflict este linia de conduită trasată de autorităţile române ziarului „Scânteia" în toată perioada războiului(50).

Aceeaşi atitudine echidistantă a avut-o ziarul „Scânteia"şi faţă de dezbaterile din Consiliul de Securitate al ONU consacrate războiului din Orientul Mijlociu. Oficiosul guvernamental a reprodus prima rezoluţie adoptată de Consiliu, în seara zilei de 6 iunie, asupra conflictului, prin care acesta îşi exprima îngrijorarea faţă de „începerea luptelor şi situaţia primejdioasă din Orientul Apropiat" şi cerea părţilor implicate „ca un prim pas", să ia „toate măsurile pentru încetarea imediată a focului şi pentru întreruperea tuturor activităţilor militare din această regiune", iar secretarului general al ONU i se cerea să ţină la curent Consiliul de Securitate şi să-l informeze" imediat" asupra evoluţiilor din regiune.

Următoarea zi, pe 7 iunie, Consiliul de Securitate s-a întrunit din nou „de urgenţă", de data aceasta la cererea reprezentantului Uniunii Sovietice, Nikolai Fedorenko. Acesta a lansat atacuri dure la adresa Israelului, acuzând „trupele agresorului" că desfăşoară în continuare acţiuni militare împotriva vecinilor arabi, fără să ţină cont de rezoluţia Consiliului de Securitate privind „încetarea imediată "a focului. El arăta că nu este timp pentru întreruperi şi amânări, întrucât „dezvoltarea continuă a evenimentelor "poate crea o atmosferă şi mai primejdioasă în zonă. De aceea cerea Israelului" să înceteze imediat şi fără condiţii

agresiunea împotriva statelor arabe", propunând şi un proiect de rezoluţie care cerea încetarea focului la 7 iunie, ora 20. 00GMT, pe care membrii Consiliului de Securitate l-au adoptat în unanimitate.

Acţiunea guvernului român de a scoate în evidenţă poziţia guvernului sovietic –ceea ce nu se întâmplase deloc până atunci –ridică un semn de întrebare asupra interesului guvernului de la Bucureşti de a face cunoscută componenta puternic antiisraeliană a poziţie sovietice faţă de războiul din Orientul Apropiat. Explicaţia nu putea fi decât una singură:a doua zi era programată la, Moscova o consfătuire a conducătorilor de partid şi de stat din ţările membre ale Tratatului de la Varşovia, care trebuia să examineze situaţia din Orientul Mijlociu.

La 8 iunie era deja finalizat proiectul „Declaraţiei"ce urma să fie discutat şi aprobat a doua zi. Prin conţinutul lui antiisraelian, proiectul respectiv nu putea satisface exigenţele de abordare echidistantă, nepartizană, ale guvernului român. Prezentând însă opiniei publice româneşti punctul de vedere sovietic, guvernul român pregătea terenul pentru o eventuală detaşare românească de grupul format din sovietici şi celelalte ţări socialiste europene în cazul în care spiritul iniţial al „Declaraţiei"nu ar fi putut fi schimbat.

În acest timp, în Consiliul de Securitate, Nikolai Fedorenko a continuat să acuze Israelul de agresiune. Într-un proiect de rezoluţie prezentat în şedinţa Consiliului de Securitate din seara zilei de 8 iunie, el acuza Israelul nu numai că nu a pus capăt acţiunilor militare, dar a folosit timpul scurs de la adoptarea rezoluţiilor de încetare a focului pentru ocuparea a noi teritorii de la RAU şi Iordania.

Proiectul de rezoluţie sovietic condamna „cu hotărâre" acţiunile„ agresive" ale Israelului şi cerea acestuia să-şi retragă trupele dincolo de linia de armistiţiu şi să respecte statutul zonelor demilitarizate. În contrast cu proiectul sovietic, „Scânteia" publica şi un rezumat al proiectului de rezoluţie prezentat de delegatul american Arthur Goldberg:un text echilibrat, fără excese de limbaj, prin care se cerea Israelului să înceapă rapid tratative în vederea retragerii şi dezangajării forţelor şi stabilirii unei"păci durabile" cu ajutorul unei terţe părţi sau al ONU.

2. Adunarea Generală Extraordinară a ONU în urma războiului de 6 zile

Problema retragerii trupelor israeliene de pe teritoriile arabe ocupate a ajuns şi în dezbaterile Consiliului de Securitate. La 14 iunie, Uniunea Sovietică a iniţiat un proiect de rezoluţie care condamna Israelul

şi cerea acestuia să-şi retragă”imediat şi fără niciun fel de condiţii ”trupele dincolo de linia de armistiţiu şi să respecte statutul zonelor demilitarizate.

Deşi a avut sprijinul Bulgariei, Mali, Indiei, Nigeriei şi Etiopiei, proiectul a căzut. În aceste condiţii, URSS-ul a propus convocarea unei Adunări Generale Extraordinare a Organizaţiei Naţiunilor Unite, având înscris pe ordinea de zi un singur punct:” Lichidarea consecinţelor agresiunii Israelului împotriva ţărilor arabe şi retragerea imediată a forţelor israeliene în spatele liniilor de armistiţiu”. Deşi Statele Unite au avut rezerve faţă de convocarea Adunării Extraordinare, 73 de state, printre care şi România, adică mai mult decât necesarul de jumătate plus unu dintre ţările membre, au sprijinit convocarea Adunării Generale Extraordinare.

Astfel, la 15 iunie, reprezentantul permanent al României la Naţiunile Unite, ambasadorul Gheorghe Diaconescu, a comunicat secretarului general al ONU, U Thant, că România este favorabilă convocării unei Adunări Generale Extraordinare a ONU, cu ordinea de zi anunţată. La 18 iunie, Scânteia, anunţa componenţa delegaţiei :primul ministru Ion Gheorghe Maurer, Ministrul de Externe Corneliu Mănescu, diplomaţi şi experţi(51).

Dezbaterile pe fond ale Adunării Generale Extraordinare a ONU au început în după - amiaza zilei de luni, 19 iunie. Primul a luat cuvântul Alexei Kosîghin, preşedintele Consiliului de Miniştri al URSS, şeful delegaţiei sovietice. El a propus un proiect de rezoluţie care cerea condamnarea „acţiunilor agresive” ale Israelului şi a ocupării în continuare de către acesta a unei părţi din teritoriul RAU, Siriei şi Iordaniei ;cerea ca Israelul să-şi retragă” imediat şi necondiţionat”forţele armate de pe teritoriile statelor menţionate la linia de armistiţiu şi să respecte statutul zonelor demilitarizate, după cum era consemnat în acordurile comune de armistiţiu;în sfârşit chema Consiliul de Securitate să ia măsuri active şi imediate în vederea lichidării tuturor urmărilor agresiunii săvârşite de Israel(52).

A doua zi, printre vorbitori s-a aflat şi reprezentantul permanent al SUA la ONU, ambasadorul Arthur Goldberg. Din cuvântarea lui Arthur Goldberg sunt de reţinut trei elemente:respingerea acuzaţiilor potrivit cărora Statele Unite s-ar fi implicat logistic în războiul din 5-10 iunie dintre Israel şi vecinii săi arabi;respingerea proiectului de rezoluţie propus de primul ministru sovietic ;propunerea unui proiect propriu de rezoluţie privind situaţia din Orientul Apropiat.

Interesant este faptul că „Scânteia” nu face o prezentare proprie proiectului de rezoluţie american, ci recurge la reproducerea unei relatări după” Associated Press”. Prin mesajul pe care îl transmitea ţărilor implicate în conflictul din Orientul Apropiat, prin importanţa pe care o acorda negocierilor dintre părţi, prin celelalte elemente pe care le conţinea, proiectul de rezoluţie american corespundea în mare măsură punctului de vedere al guvernului român, ceea ce ar putea explica şi atitudinea ziarului” Scânteia”(53).

Poziţia României faţă de problematica conflictului din Orientul Apropiat a fost prezentată la New York de preşedintele Consiliului de Miniştri, Ion Gheorghe Maurer. Remarcăm că este cea mai completă prezentare făcută de un oficial punctului de vedere românesc asupra situaţiei din regiune, în care susţinerea poziţiei adoptate se face cu argumente diverse, de ordin juridic, politic, istoric, moral. Nu este pentru prima dată-îşi începea premierul român discursul în faţa Adunării Generale Extraordinare a ONU –când problematica Orientului Apropiat se află pe ordinea de zi a unor dezbateri ale organizaţiilor internaţionale. Grevată de o moştenire istorică încărcată, situaţia din zonă, prin implicaţiile sale, a demonstrat că poate antrena consecinţe grave pentru pacea şi securitatea internaţională. Iar recenta recrudescenţă a crizei, în forme acute care au produs o legitimă îngrijorare tuturor ţărilor, indiferent de depărtarea lor de locul de conflict, îl îndreptăţea pe premierul român să pună întrebarea logică, firească: „dacă fenomenul din această regiune are un caracter peren şi ireductibil”?

În numele guvernului român, Ion Gheorghe Maurer îşi exprima încrederea în capacitatea popoarelor de a soluţiona probleme oricât de complicate şi de a imprima evenimentelor un curs raţional, ţinând seama de interesele fundamentale le tuturor statelor din regiune. Din analiza evenimentelor care au avut loc în Orientul Apropiat în ultimii 20 de ani, Ion Gheorghe Maurer trăgea concluzia că tensiunea din regiune în loc să scadă, practic după fiecare conflict diferendele „au fost amplificate şi sporite ”Este timpul-aprecia el-ca acumularea de tensiune în Orientul Apropiat să fie stopată, să înceapă un proces de detensionare care să ducă la crearea unui climat propice „soluţiilor echitabile şi constructive”, care să respecte drepturile tuturor statelor din regiune la existenţă de sine stătătoare, în condiţii de securitate. La o astfel de reorientare erau chemate să contribuie toate statele, în primul rând prin abţinerea de la orice act susceptibil să agraveze situaţia, să stimuleze adversităţile sau să conducă din nou la ciocniri periculoase pentru pacea şi securitatea internaţională”În continuare, premierul român a expus un proiect în patru

puncte care, în concepţia guvernului român, chiar dacă nu rezolva în mod miraculos problemele litigioase, făcea posibilă „adoptarea unor soluţii raţionale şi durabile"(54). Dacă ar fi să caracterizăm proiectul românesc, atunci credem că sintagma cea mai adecvată, mai aproape de esenţa şi de intenţia guvernului român, ar fi aceea de „sfaturi pentru prieteni".

Prima cerinţă a acestui proiect consta în folosirea exclusivă a mijloacelor paşnice pentru soluţionarea litigiilor :Eliminarea recurgerii la forţă pentru rezolvarea diferendelor dintre state-arăta premierul Ion Gheorghe Maurer –este un principiu care, după o experienţă îndelungată a omenirii, și-a făcut loc printre postulatele fundamentale ale relaţiilor internaţionale(. . .). Fiecare confruntare armată sau act de violenţă, departe de a contribui la reglementarea vreunei probleme în Orientul Apropiat, a constituit o îndepărtare de la obiectivul instaurării păcii, mărind instabilitatea şi insecuritatea regiunii". Pe lângă faptul că impunerea unui drept prin forţă era susceptibilă"de a crea precedente primejdioase şi de a atrage riposte similare"", folosirea forţei –se sublinia în documentul guvernului român –nu dădea răspunsuri viabile situaţiilor complicate, nu putea justifica pretenţii de anexiuni teritoriale. Pornind de la această bază principială, delegaţia română s-a pronunţat pentru retragerea trupelor israeliene de pe teritoriile ocupate, precum şi a tuturor trupelor în limitele graniţelor dinainte de izbucnirea conflictului.

A doua cerinţă enunţată în cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer în faţa înaltului for al ONU, pentru „căutarea unei soluţii raţionale", era eliminarea imixtiunii străine în treburile ţărilor din regiune. Această cerinţă se înscria în concepţia mai largă a guvernului român privind rolul ţărilor mici şi mijlocii în relaţiile internaţionale" Nu trebuie subapreciată capacitatea ţărilor mici şi mijlocii, cum sunt cele din Orientul Apropiat –sublinia Ion Gheorghe Maurer-de a promova regulile convieţuirii paşnice, de a-şi acomoda treptat interesele lor de bază şi de a cultiva respectul reciproc al personalităţii şi culturii fiecăruia". În continuare, critica era dirijată împotriva „puterilor colonialiste", care au folosit, în cursul unei întregi perioade istorice, procedeul imixtiunii în treburile interne cu scopul realizării diferitelor forme de dominaţie şi influenţă.

A treia cerinţă avută în vedere de Ion Gheorghe Maurer pentru determinarea unei soluţii eficiente în Orientul Mijlociu era respectul intereselor fundamentale ale fiecărui stat din regiune pe baza existenţei sale independente şi suverane. Nesocotirea acestui factor - arăta premierul român - a dus la o acumulare de tensiuni până la atingerea punctului exploziv. Erau aduse în discuţie la acest punct problema

populaţiei strămutate din Palestina precum şi victimele conflictului recent.

A patra cerinţă a lui Ion Gheorghe Maurer s-a referit la metoda care putea duce la o rezolvare paşnică, raţională şi de lungă durată a problemelor în suspensie:aceea a tratativelor, a înţelegerii. Abordate în spirit realist, cu calm şi luciditate, cu respect mutual problemele relaţiilor internaţionale, oricât de dificile ar fi, pot fi soluţionate pe baza respectării intereselor legitime ale tuturor părţilor. Efortul principal în acest proces trebuia să aparţină ţărilor direct interesate, singurele soluţii durabile fiind cele izvorâte din regiune, emanate din cunoaşterea aprofundată a situaţiei, dintr-o experienţă de convieţuire îndelungată. Numai în cazul în care" împrejurările" ar împiedica contactul nemijlocit între părţile direct interesate, comunitatea internaţională trebuia să intervină pentru „a crea climatul prielnic realizării acestui dialog în viitor". Ion Gheorghe Maurer sublinia însă că pentru reuşita oricărei negocieri era necesară asigurarea deplinei egalităţi între interlocutori, îndepărtarea tendinţei de a impune soluţii sau „de a exploata situaţii militare avantajoase"(55).

Ultima parte a cuvântării premierului român a fost consacrată unor probleme de ordin general privind raporturile dintre state. Principiile relaţiilor între state şi ideile fundamentale ale convieţuirii popoarelor – arăta Ion Gheorghe Maurer –formează acel bun comun din care se pot desprinde elementele unei dezvoltări în care să nu se mai producă confruntări violente, să nu mai fie victime şi distrugeri. Promovarea unei etici internaţionale, recunoaşterea unor norme ale conduitei statelor în raporturile cu alte state şi aplicarea strictă a principiilor fundamentale ale dreptului internaţional –sublinia premierul român –constituie „nu numai una din căile posibile pentru înfăptuirea treburilor politice internaţionale, ci singura alternativă în calea dezastrului şi a nimicirii"România se angajase, prin politica să externă, la promovarea principiilor ce trebuie să guverneze raporturile dintre state, convinsă fiind că`" vocaţia unei ţări de a contribui la elaborarea şi consolidarea principiilor relaţiilor internaţionale nu este limitată de niciun considerent de mărime sau putere economică şi militară`".

Despre „recentele evenimente "din Orientul Apropiat, Ion Gheorghe Maurer arăta că acestea conţin, în acelaşi timp, virtual, două modalităţi de desfăşurare în viitor:a) continuarea stării de criză, cu plata unor" „tributuri sporite" b) din întreaga desfăşurare a conflictului din regiune să se tragă învăţămintele necesare unei noi abordări, pe o bază nouă, a unei soluţii paşnice, de perspectivă. O astfel de evoluţie depindea de capacitatea statelor din regiune, precum şi a membrilor ONU, de a

desprinde „adevăratele învăţăminte"şi de a consolida „arsenalul instrumentelor politice ale convieţuirii".

Ultimele cuvinte ale premierului României erau o chemare sinceră la o soluţionare paşnică a conflictului din Orientul Apropiat: „Considerăm că au fost în această zonă, ca şi în alte părţi ale lumii, suficiente experienţe scump plătite pentru a demonstra necesitatea abordării într-un mod nou, constructiv, a treburilor internaţionale. Numeroasele victime şi suferinţele populaţiei, imensele distrugeri de bunuri materiale şi paralizarea resurselor necesare pentru o dezvoltare economică accelerată sunt numai o parte din consecinţele generate de menţinerea situaţiei conflictuale din Orientul Mijlociu. La scara istoriei nu există succese durabile, impuse prin forţă, în dispreţul drepturilor legitime ale popoarelor. Metoda elaborării răbdătoare a soluţiilor, respectul în spirit de egalitate al personalităţii distincte a fiecărui stat şi introducerea în relaţii a unei conduceri întemeiate pe principiile convieţuirii paşnice oferă în cazul Orientului Apropiat (. . .) garanţia îndreptării spre o soluţie eficientă şi trainică de pace şi prosperitate pentru popoarele lumii"(56).

Cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer şi activitatea delegaţiei române la Adunarea Generală Extraordinară a ONU, votul acesteia, întâlnirile primului ministru cu şefi de stat şi de guvern prezenţi la New York, inclusiv o întâlnire la Washington cu preşedintele SUA, Lyndon B. Johnson a fost urmărită cu atenţie, iar comentariile purtau amprenta interesului celui ce le făcea. N. Cable, un diplomat englez, însărcinat cu afaceri la Beirut, de exemplu, declara ambasadorului Iacob Ionaşcu că „a citit cu multă atenţie şi interes " discursul premierului român, care i-a părut „plin de substanţă şi sens constructiv, mai ales în timpurile actuale ale evoluţiei conflictului din Orientul Apropiat". Modul practic de a avea în vedere posibilităţile de soluţionare a conflictului, crearea unui climat necesar pentru ca părţile interesate să poată discuta la masa tratativelor- aprecia diplomatul britanic – „ dau valoare poziţiei României".

Aprecierile însărcinatului cu afaceri britanic asupra problemelor Orientului Apropiat coincideau în mare parte cu punctul de vedere al guvernului român:ţările arabe, deşi în prezent nu vor să negocieze cu Israelul, vor trebui să le accepte, chiar dacă la început se vor realiza poate indirect; Israelul nu poate să rămână mult timp în situaţia actuală a frontierelor, euforia victoriei va începe să se risipească treptat, dar el nu poate să se retragă fără să aibă garanţia că nu vor fi reluate ameninţările ţărilor arabe; consolidarea încetării ostilităţilor şi realizarea unei apropieri

între părţi; o „revanşă" din partea ţărilor arabe riscă să complice şi mai mult situaţia etc. Diplomatul britanic a adăugat aplică unele „elemente istorice" din discurs nu au fost apreciate de cercurile britanice: pasajele referitoare la imperialism şi colonialism. „A încheiat însă zâmbind, spunând că de fapt era iluzoriu să se aştepte că ele ar putea lipsi din discurs" – raporta ambasadorul I. Ionaşcu(57).

Din Israel, ambasadorul Valeriu Georgescu informa Ministerul Afacerilor Externe asupra modului în care a fost receptată cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer: „În cercurile politice, diplomatice şi ziaristice din Israel-raporta el –cuvântarea Consiliului de Miniştri{. . . }, cât şi întreaga atitudine a Republicii Socialiste România în problema Orientului Apropiat este mult şi favorabil comentată ".

Ambasadorul român arăta că I. Hazan şi Ifrat Aron, din conducerea partidului Mapai, Hendel, redactor la ziarul „ Hoiom", în mod repetat au ţinut să evidenţieze faptul că ţara noastră era singura ţară din blocul ţărilor socialiste care nu au condamnat Israelul de agresiune, a pus în faţă cele două imperative ale situaţiei din regiune :retragerea trupelor la frontierele dinaintea începerii ostilităţilor şi tratative directe între ţările în conflict. De asemenea, I. Beker, secretar general al Histadrutului, precum şi ambasadorii Franţei şi Olandei în Israel au relevat că ţara noastră, prin linia principală, obiectivă faţă de Israel şi statele arabe, prin faptul că nu a rupt relaţiile diplomatice cu aceste ţări, „a reuşit să aprecieze fundamental conflictul".

Tot de la Tel-Aviv a parvenit şi aprecierea pe care Richard Nixon, fostul vicepreşedinte şi viitor preşedinte la SUA, a făcut-o în faţa ministrului israelian de finanţe, Pinhas Sapir, la 23 iunie: „ România a dat dovadă de curaj, demnitate, personalitate şi independenţă în poziţia pe care o are faţă de conflictul din Orientul Apropiat" (58). În lumea arabă, cuvântarea premierului Ion Gheorghe Maurer şi poziţia României faţă de criza din Orientul Mijlociu, în general au avut urmări importante şi de durată. De la Beirut, tot ambasadorul Iacob Ionaşcu informa Bucureştiul şi despre „primele ecouri" în presa din Liban ale cuvântării preşedintelui Consiliului de Miniştri.

Chiar a doua zi după pronunţarea discursului la ONU, la 24 iunie, trei ziare care apăreau la Beirut în limbi străine au publicat largi extrase din cuvântare. Sub titlul„Primul ministru român se pronunţă în favoarea negocierilor directe", „L'Orient "puncta ideea care îl interesa cel mai mult din discurs. Iar subtitlul articolului era „Maurer se detaşează de Est". În rezumatul pe care îl făcea, ziarul evidenţia şi alte idei:retragerea trupelor, solidaritatea cu ţările arabe, necesitatea unei reglementări

„veritabile"între părţile interesate, punându-se astfel capăt unei „drame care a durat prea mult". Pentru „Le Jour", trei erau ideile principale:retragerea trupelor, solidaritatea cu ţările arabe şi necesitatea unei reglementări „între ţările interesate". „Daily Star", punea, în schimb, accentul pe partea din discurs privind eliminarea amestecului străin, contacte directe între părţi, retragerea trupelor de pe teritoriile ocupate şi sublinia faptul că „România nu a sprijinit ideile sovietice de condamnare a Israelului ". „L'Orient" făcea şi o evaluare de ansamblu asupra discursului : „abil echilibru" între sprijinirea arabilor şi necondamnarea Israelului.

Interesul pentru discursul premierului Ion Gheorghe Maurer este ilustrat şi de faptul că ziarul „Le Soir" din Liban a publicat textul integral al acestuia. Rezultatul final al Adunării Generale Extraordinare a ONU, convocată la cererea Uniunii Sovietice, nu a dat rezultatele scontate de aceasta. La Cairo, în mediile diplomatice se aprecia că sesiunea a constituit „nu numai un serios insucces al URSS", dar ea a reflectat şi „adevăratele sentimente ale ţărilor lumii faţă de lumea arabă şi în special faţă de Nasser", că a scăzut „şi mai mult, atât pe plan arab, cât şi afro-asiatic, prestigiul RAU şi al lui Nasser personal, şi cu aceasta şi al URSS, ca principal sprijinitor".

Un proiect de rezoluţie iniţiat de un grup de ţări nealiniate, prin care se cerea retragerea trupelor israeliene de pe teritoriile ocupate, nu a fost adoptat, neîntrunind nici adeziunea majorităţii ţărilor afro-asiatice. Ţările socialiste, inclusiv România, au votat în favoarea proiectului. De asemenea, ţara noastră a susţinut şi rezoluţia pakistaneză, privind Ierusalimul, precum şi rezoluţia iniţiată de Suedia privind asistenţa umanitară. Faptul, Însă, că România s-a desprins de o manieră clară şi spectaculoasă de grupul ţărilor socialiste, în problemele crizei din Orientul Apropiat, adoptând o poziţie proprie, echilibrată, că a căutat să diminueze muntele de ură şi de intoleranţă reciprocă ce domina raporturile dintre ţările din zonă, că nu a condamnat Israelul, iar în unele puncte de vedere s-a apropiat sau chiar s-a identificat cu poziţia ţărilor occidentale a nemulţumit unele guverne şi oficialităţi din lumea arabă(59).

3. România în sistemul ONU(1968-1970)

Valoarea contribuţiei pe care organismele internaţionale au adus-o la promovarea unui curs nou în viaţa politică mondială, rezidă în vocaţia lor de universalitate şi, prin urmare, în menirea lor de a crea posibilităţi

efective pentru abordarea şi rezolvarea problemelor, nu din punctul de vedere al unor state sau grupuri de state, ci prin prisma intereselor generale ale întregii omeniri. Funcţiile specifice ale diferitelor organisme s-au modelat în raport cu obiectivele promovate în spiritul colaborării dintre state, crearea condiţiilor necesare pentru a-şi exprima opiniile în cadrul ONU. În acest spirit, se înscrie şi discursul Ministrului Afacerilor Externe al României, Corneliu Mănescu, cu ocazia alegerii sale în calitate de preşedinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a ONU din 19 septembrie 1967.

În discursul său, după o retrospectivă istorică în evoluţia poporului român, el va sublinia dorinţa de a respecta aplicarea regulilor de conduită internaţională, prin observarea strictă a acestor reguli de către fiecare, unul faţă de altul. Practic, aceste idei exprimau convingerea fermă cu care abilul diplomat îşi anunţa programul, respectând astfel principiul fundamental pe care era construită Cartea Naţiunilor Unite, a egalităţii în drepturi, subliniind că acest principiu comportă nu numai drepturi, dar şi obligaţii.

Ca membră a ONU, România a privit acest organism, menit să consolideze pacea şi securitatea şi să instaleze cooperarea internaţională ca un for de armonizare a eforturilor tuturor naţiunilor, spre realizarea ţelurilor lor comune(60). Fiecare naţiune este deţinătoare a unei experienţe originale, ce reclamă respect, atenţie şi receptivitate. Fiecare are drumul său de dezvoltare istorică, drum ce îi determină în ultimă instanţă fizionomia şi personalitatea, specifice în marea familie a naţiunilor. În lumina obiectivelor şi metodelor Cartei, această diversitate, departe de a fi o sursă de încordare şi de conflict între state, constituie punctul de plecare sănătos pentru apropierea lor, pârghia de stimularea aportului sporit al fiecăruia la întărirea păcii şi securităţii internaţionale.

În opinia sa, România ca ţară socialistă era dornică să extindă cooperarea cu toate ţările, indiferent de regimul sau filosofia sa, ea punând în centrul politicii sale prietenia cu ţările ce împărtăşeau această concepţie. Într-o lume a prefacerilor ce s-au succedat cu rapiditate fără precedent a ţine seama de fapte şi a recunoaşte realităţile cu clarviziune şi fără idei preconcepute reprezintă o condiţie de seamă a capacităţii de a le îndrepta cursul într-un sens pozitiv.

“ Această sală-arăta Corneliu Mănescu-*în care am salutat primirea atâtor membri ai organizaţiei, mai numeroşi decât cei fondatori, reflectă şi ea toate prefacerile ce au avut loc în lume, inclusiv apariţia pe harta politică a lumii a unui mare număr de state tinere care-şi afirmau dreptul la existenţă, independenţă, şi suveranitate. Ele adăugând o nouă*

dimensiune a problemelor internaţionale prin lupta lor pentru libertate şi pentru construirea unei vieţi mai bune, de sine stătătoare, întărită şi de actualitatea deosebită a acelui drept cardinal, dreptul popoarelor de a dispune liber, fără amestec străin de soarta lor , de respectarea căruia depinde în ultimă instanţă pacea lumii. În respectarea acestui drept, vedem garanţia desăvârşirii procesului de închegare şi de dezvoltarea naţiunilor care reprezentau o forţă motrice a progresului societăţii".

În perspectiva dimensiunii problemelor care confruntau pe cei 6 miliarde de locuitori ai Terrei, în cursul acestei generaţii, problema pusă la acea Adunare, cu acuitate, viza lichidarea conflictelor armate şi a focarelor de încordare, adevărate obstacole ridicate în calea propăşirii popoarelor. Erau cuvinte calde ce vizau problema păcii şi securităţii, legată indisolubil de satisfacerea aspiraţiilor legitime de bunăstare şi progres, ale celei mai mari părţi din omenire. Ca soluţie, propunea lichidarea discrepanţelor dintre stadiile de dezvoltare a ţărilor ca un imperativ major pentru toată comunitatea, iar cheia pentru combaterea înapoierii, a analfabetismului, a foametei, rezidă în ultimă instanţă din capacitatea fiecărei ţări de a-şi pune în mişcare resursele materiale şi umane proprii şi de a se angaja într-un program de dezvoltare bazat pe ştiinţă(61)şi tehnologia modernă care să revină comunităţii omenirii şi, în primul rând marilor ţări industrializate, cu sarcina nobilă de a sprijini şi stimula aceste acţiuni.

Cursa înarmărilor continuă să fie un afront la adresa omenirii, o condamnabilă risipă de resurse într-o lume lipsită de mijloace de existenţă, o periculoasă sursă de încordare. Se ştie că fabricarea armelor creează un potenţial de primejdii, fiind susceptibile de a fi folosite, fie direct, fie ca instrument al politicii de presiune şi ameninţare. Arăta că dezarmarea, ca deziderat fundamental al umanităţii impune măsuri eficace îndreptate spre distrugerea stocurilor de armamente şi în primul rând, pentru interzice rea şi distrugerea armelor nucleare(62).

În spiritul discursului său, va fi adoptată la 20 decembrie 1968, Rezoluţia 2458 (XXIII)a Adunării Generale a ONU pentru cooperare internaţională în domeniul utilizării calculatoarelor, electronice şi tehnicilor de calcul pentru dezvoltare. De fapt, era rezumată rezoluţia 1365 (XLV), a Consiliului Economic şi Social din 2 august 1968 privind folosirea tehnicilor electronice în stocarea, prelucrarea şi cercetarea automată a informaţiilor în cadrul ONU.

De remarcat faptul că iniţiativele româneşti nu se limitau doar la un an ci urmăreau finalizare în perspectivă a propunerilor formulate aşa cum rezultă, atât din discursul lui Corneliu Mănescu cât şi din interviurile

acordate la încheierea mandatului său(63). În interviu s-a referit la atmosfera ce a caracterizat sesiunea XXII-a, prin toate dezbaterile care s-au desfăşurat pe parcursul celor cinci luni de activitate Aprecierea enunţată ce a caracterizat atmosfera sesiunii care încredinţase României mandatul prezidenţial, pornea de la importanţa problemelor abordate şi a rezultatelor concrete obţinute în cadrul dezbaterilor.

Astfel, după prima parte a sesiunii, prin eforturile statelor membre şi colaborarea activă a delegaţiilor, s-a reuşit să se acorde o atenţie deosebită ale aspectelor de fond ale problemelor de pe agenda de lucru, care au condus la soluţii de substanţă, concretizate în rezoluţiile adoptate în unanimitate.

Sesiunea a demonstrat marea valoare a consultărilor oficiale şi neoficiale cu o largă participare a reprezentanţilor statelor, care în final, într-un spirit de egalitate a tuturor poziţiilor delegaţiilor interesa-te, să evite angajări în dispute care puteau afecta desfăşurarea lucrărilor. Punctele de vedere exprimate degajau posibilităţi de armonizare, iar consacrarea unor metode de lucru la ONU reflectă pozitiv raporturile dintre state, contribuind la încetăţenirea lor în arsenalul diplomaţiei.

Dezbaterea celor două puncte „neproliferarea armelor nucleare" şi „problema Africii de sud-vest, rămase pe ordinea de zi în urma primei părţi a sesiunii a reliefat strădania delegaţiilor statelor membre de a găsi soluţii viabile acestor probleme majore ale vieţii. Eforturile depuse la ONU pentru lichidarea surselor de încordare şi conflict, asociate cu strădania omenirii de a trăi în pace şi siguranţă, au fost vizibil prezentate în modul de tratare a celor două teme, diferenţiate prin aspectele lor concrete dar direcţionate spre stabilitate şi înţelegere. În interviu s-a referit la recomandarea adresată statelor de către Adunarea Generală privind Tratatul de Neproliferare. Rămâne un act cu implicaţii multiple şi majore pentru întreaga evoluţie a omenirii până la realizarea obiectivelor de dezarmare generală, dezideratul esenţial al omenirii, pasul ce trebuia făcut vizând oprirea răspândirii armelor nucleare ce reflectă preocuparea generală de a se limita efectele existenţei în lume a armelor nucleare. Tratatul elaborat pe baza unor negocieri îndelungate la care şi-a adus contribuţia şi România, care a avansat numeroase propuneri de ameliorare dintre care se remarcă eliminarea pericolului nuclear, exprimându-şi convingerea că adoptarea tratatului trebuie să echivaleze cu deschiderea unei noi etape în urmărirea obiectivului dezarmării generale(64).

În opinia exprimată după experienţa sesiunii se atestă că în viitor, ONU va acţiona cu fidelitate faţă de acordurile realizate prin consens de

cooperare şi înţelegere şi care conferă rezoluţiilor adunării generale, puternice şi înalte trăsături moral-politice. A subliniat necesară acordarea posibilităţii ca ONU să-şi poată îndeplini eficient rolul în promovarea destinderii în rezolvarea problemelor litigioase şi dezvoltarea colaborării între state. Se concluziona că ONU trebuie să reflecte pe deplin realităţile vremii, ceea ce înseamnă universalitatea organizaţiei, vocaţie care i-a fost încredinţată încă de la fondarea sa.

În interviu se insista pe necesitatea restabilirii drepturilor legitime ale R. P. Chineză, ca un imperativ esenţial pentru întărirea rolului şi eficacităţii ONU în viaţa internaţională. Programul amplu consacrat de sesiunea XXII-a, atestă consacrarea problemelor politice, a dezarmării, a cooperării internaţionale, a dezvoltării sociale şi economice a statelor, care să ofere posibilităţi multiple ca ONU să contribuie la opera de promovare a păcii şi colaborării. În opinia sa, continuarea şi dezvoltarea spiritului constructiv ce s-a impus în dezbaterile sesiunii încheiate, pe baza respectării principiilor Cartei reprezintă una din cele mai importante chezăşii în reuşita viitoarelor acţiuni ale ONU(65).

Prin glasul reprezentanţilor României se susţinea colaborarea largă a statelor, pe baza egalităţii în drepturi, echităţii, şi respectului reciproc, prin considerarea cu răbdare şi bunăvoinţă a argumentelor şi propunerilor tuturor părţilor, se pot dobândi soluţii viabile, de durată, în cele mai spinoase probleme. Aceste idei atestă contribuţia pe care România a adus-o la sesiunea a XXII-a, fiind de natură să întrunească numeroase noi aprecieri, elogioase, ale politicii externe pe care guvernul român le-a promovat consecvent cu realism şi principialitate, în interesul major al păcii şi securităţii internaţionale.

De la admiterea să în 14 decembrie 1955 ca membră a ONU, România s-a afirmat ca un motor activ al diplomaţiei, lărgindu-şi necontenit sfera de preocupări şi de acţiune, prin contribuţii proprii şi iniţiative originale la activitatea instituţiilor ce alcătuiesc sistemul ONU. Astfel, era membră a 41 de organizaţii internaţionale, guvernamentale şi a 312 organizaţii internaţionale neguvernamentale, România împreună cu ţările socialiste şi cu numeroase alte ţări de pe toate continentele fiind participantă la această formă de cooperare a statelor, aducând o contribuţie proprie la dezbaterea şi soluţionarea problemelor care pre ocupă naţiunile lumii (66). Numai în 1968, R. S. R a găzduit 7 manifestări de amploare ale organismelor ONU. Un ecou deosebit l-a avut reuniunea mixtă a Comitetului de Administrare şi Coordonare a ONU şi a Comitetului pentru programe şi coordonare a ONU.

Guvernul român a invitat organismele de coordonare ale ONU într-o reuniune ce a avut loc între 3 şi 5 iulie 1968 la Bucureşti, în Palatul Marii Adunări Naţionale. În faza pregătitoare, într-un interviu realizat de Eugen Preda la sediul ONU din New York, cu Martin Hill (67), asistentul special al secretarului general al ONU, acesta preciza obiectivele şi problemele concrete ce erau puse în faţa reuniunii mixte de la Bucureşti, a celor două organisme din sistemul ONU, Comitetul administrativ de coordonare şi Comitetul de programare şi coordonare. De obicei, aceste reuniuni aveau loc în cele două sedii permanente ale ONU. Palatul de sticlă din New York şi Palatul Naţiunilor din Geneva. Treptat, aceste reuniuni au început să se desfăşoare în funcţie de invitaţiile unor state şi în alte capitale.

Răspunzând cu amabilitate, din relatările sale desprindem importanţa acordată iniţiativei României şi a guvernului său, de a găzdui reuniunea celor două organisme, cu funcţii deosebite în sistemul ONU:Comitetul Administrativ de Coordonare ce era în atenţia Secretarului General al ONU şi din conducătorii executivi ai diferitelor organizaţii specializate, având totodată, responsabilitatea majoră în a asigura ca organismele sistemului ONU, inclusiv organizaţiile independente, să lucreze împreună cantitativ şi eficient. Comitetul de Programare şi Cooperare cuprindea reprezentanţi ai 16 guverne, printre care şi al României. Scopul activităţilor a fost de a examina programul de lucru al ONU în domeniul economic, social şi al drepturilor omului şi de a furniza consultări Consiliului Economic şi Social(E. C. O. S. O. C), în probleme de coordonare.

Cel mai important scop al reuniunii mixte de la Bucureşti (cea de-a patra) era să continue prin contacte personale la o mai bună şi sinceră înţelegere şi conlucrare între guvernele reprezentate în Comitetul de Programare şi Coordonare şi oficialităţile internaţionale care conduc diferitele agenţii ale ONU.

Reuniunea mixtă de la Bucureşti a prilejuit schimburi de vederi, iar cele două organisme au primit cu bucurie iniţiativa guvernului român pentru care secretariatul ONU şi-a exprimat profunda recunoştinţă şi apreciere faţă de cooperarea strânsă a autorităţilor române, în vederea reuniunilor. Se cuvine să marcăm semnificaţia reuniunii organismelor de coordonare care au avut loc între 3 -5 iulie 1968. Marile probleme puse în discuţie în cadrul Comitetului Administrativ de Coordonare şi al Comitetului pentru Programe şi Coordonare, atestă participarea conducătorilor tuturor organizaţiilor specializate ce lucrau în sistemul ONU. Astfel, Comitetul Administrativ de Coordonare se întrunea sub

președinția secretarului general al ONU, spre a examina diferite probleme de colaborare între agenţii, probleme care apăreau în procesul înfăptuirii hotărârilor adoptate, fie de către Adunarea Generală a ONU, fie de către organele de conducere ale instituţiilor respective. Comitetul pentru Programe şi Coordonare este un organism al E. C. O. S. O. C. , fiind format din reprezentanţi ai 16 state, aleşi prin vot secret, pe o durată de 3 ani. (România se număra printre ele).

Comitetul a fost înfiinţat cu scopul de a examina şi informa Consiliul Economic şi Social asupra măsurilor necesare pentru o cât mai raţională integrare a diferitelor programe speciale într-un coerent program de ansamblu al ONU şi pentru concentrarea eforturilor care se depuneau în complexul sistem instituţional al Naţiunilor Unite, în vederea afirmării unor obiective prioritare, legate îndeosebi de nevoia ţărilor în curs de dezvoltare.

Dezbaterile din reuniunea mixtă au evidenţiat faptul că, pe prim plan erau situate problemele locului omului în procesul complex al dezvoltării economico-sociale, că reprezintă un prilej de satisfac-ţie privind spiritul cooperării care i-a însufleţit pe toţi membrii. În acest sens, sunt edificatoare opiniile şi impresiile participanţilor, inclusiv declaraţia secretarului general al ONU, atât înaintea reuniunii, cât şi după.

Înaintea deschiderii reuniunii mixte, secretarul general, U. Thant a precizat că a avut ocazia de a veni în România, în a treia vizită, păstrând amintiri foarte bune despre primirea deosebit de călduroasă făcută, despre cele două vizite anterioare, despre ospitalitatea cu care a fost întâmpinat de poporul şi de guvernul român. El le-a exprimat cu această ocazie, cele mai calde salutări şi cele mai calde urări guvernului şi poporului român. În interviul său, preciza scopul principal al sosirii sale în România, acela de a participa la şedinţe sub egida ONU, inclusiv ale Comitetului Administrativ de Conducere, din care făcea parte, alături de toţi conducătorii executivi ai organizaţiilor specializate. Totodată, preciza că va lua parte şi la şedinţele Comitetului pentru Programe şi Coordonare ale Consiliului Economic şi Social, dar şi la şedinţele mixte ce erau utile şi fructuoase pentru activitatea Naţiunilor Unite(68).

Se cuvine să precizăm că la deschiderea sesiunii mixte din 3 iulie 1968, de la Palatul MAN, au participat numeroşi înalţi funcţionari internaţionali, conducători ai instituţiilor specializate de sub egida ONU. Din partea României au participat, preşedintele Consiliului de Stat, Nicolae Ceauşescu, cu care U. Thant a avut întrevederi şi convorbiri utile pe timpul vizitei la Bucureşti, preşedintele Consiliului de Miniştri, Ion Gheorghe Maurer şi Ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu,

distinsul preşedinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale (opinia lui U. Thant) cu care a avut convorbiri în probleme de interes reciproc între România şi ONU. Erau prezentate opinii şi impresii ale participanţilor, potrivit surselor studiate(69):astfel, U. Thant , aprecia desfăşurarea şedinţelor pe care le-a condus ca încununate de succes, determinând rezultate deosebit de bune. Concluzia să a fost că atmosfera de lucru care a domnit în timpul şedinţelor, cordială pe toată durata reuniunii, s-a caracterizat prin spirit de înţelegere şi cooperare. Aceasta s-a datorat bunei conlucrări din partea tuturor reprezentanţilor guvernelor, cu şefii instituţiilor specializate.

În dezbaterile comisiei a II-a asupra raportului E. C. O. S. O. C. , se face o evaluare a anului analizat, urmând a se întreprinde în mod mai eficient, în viitor, acţiuni, ca bilanţul să nu mai fie atât de descurajant (70). Discuţii vii şi contradictorii au existat cu prilejul analizei raportului în cea de-a II-a conferinţă a Naţiunilor Unite pentru comerţ şi dezvoltare şi a Consiliului de Comerţ şi Dezvoltare, care a avut loc în ianuarie 1968, la New Delhi, deşi concepută şi aşteptată ca fiind de natură să introducă în practica curentă a relaţiilor, cele mai multe din recomandările primei conferinţe, s-a terminat fără rezultatele scontate.

Cu prilejul sesiunii de la Geneva a Consiliului pentru comerţ şi dezvoltare, care a avut un caracter mai constructiv, ca şi în cadrul sesiunii Adunării Generale a XXIII-a, rechizitoriul ţărilor în curs de dezvoltare a ţinut să exprime nemulţumirea acestora faţă de ţările puternic dezvoltate.

În raportul ONU pentru industrializare, ca şi în sesiunea Consiliului ONU, ţinută la Viena în aprilie –mai 1968, se dădeau speranţe legitime cu privire la posibilităţile reale de cooperare în domeniul dezvoltării industriale şi abordării realiste a dificultăţilor majore ce stăteau în calea accelerării dezvoltării industriale. Sesiunea a XXIII-a a Adunării Generale, a analizat raportul asupra fondului Naţiunilor Unite pentru investiţii capitale, readucând amărăciunea profundă pe care majoritatea ţărilor în curs de dezvoltare o resimţeau ca urmare a faptului că acest fond era doar pe hârtie, contribuţiile făcute până atunci erau insuficiente pentru aparatul său administrativ.

O trăsătură caracteristică a iniţiativelor ţării noastre în plan diplomatic o constituie abordarea unor teme de mare importanţă, pornind de la realităţile concrete ale timpului şi vizând prin anticipare o dezvoltare în perspectivă cu ramificaţii şi incidenţe, în diferite sfere ale colaborării internaţionale. Sunt acţiuni specifice de mare importanţă, care conferă prin retrospectivă, valoare unor idei şi confirmă vitalitatea principiilor pe care România îşi fundamenta participarea la progresul

umanităţii(71). Respectul de care se bucura România în lume este dovedit prin întreţinerea relaţiilor diplomatice şi consulare cu 96 de state şi legături economice cu peste 100 de ţări (31 iulie 1969).

România promova apropierea între popoare, prin mijlocirea organizaţiilor internaţionale adevărate foruri de afirmare a specificităţii fiecărui popor şi de armonizare a eforturilor pentru pace, înţelegere şi progres. Apărarea şi promovarea principiilor relaţiilor interstatale erau determinate atât de interesele specifice fiecărei naţiuni, cât şi de necesitatea însumării eforturilor pentru edificarea unui climat de securitate, în sensul legalităţii internaţionale, prin promovarea principiilor consacrate şi în Carta ONU.

Toate acţiunile întreprinse de statul român pentru intensificarea legăturilor cu ţările europene, în vederea afirmării unei atmosfere generale de destindere, propice cooperării şi apropierii între popoare, vizau asigurarea securităţii în Europa şi în lume, astfel, în cadrul organizaţiilor internaţionale propunerile României, ca şi punctul ei de vedere în chestiunea securităţii europene, au fost unanim acceptate. Este cazul rezoluţiei intitulată „Acţiuni pe plan regional, în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate dintre statele europene, cu sisteme sociale diferite"(72), fiind prima rezoluţie a Adunării Generale, care consacra importanţa fenomenului de destindere în Europa şi a afirma influenţa acestui proces asupra ansamblului relaţiilor internaţionale şi soluţionării marilor probleme încă nerezolvate(73).

Valoarea politică a acestui document era sintetizată în cuvintele pe care Thant, le-a rostit în Adunarea Generală cu prilejul adoptării rezoluţiei:această rezoluţie conţine un număr de principii şi realităţi ale cooperării internaţionale la nivel regional care sunt în deplină consonanţă cu ţările Cartei ONU şi capabile, dacă sunt aplicate, la probleme practice să contribuie în mod direct şi pozitiv la destinderea încordării şi la îmbunătăţirea relaţiilor dintre naţiuni, pretutindeni(74).

Schimburile de vederi, contactele bilaterale cu reprezentanţii statelor coautoare, în cadrul ONU, a unor rezoluţii, a avut ca scop stimularea iniţiativelor şi găsirea de noi modalităţi cât mai eficiente pentru realizarea principiilor afirmate de rezoluţia cu privire la dezvoltarea colaborării în Europa. Reprezentanţii României au acţionat în lupta politică pentru triumful principiilor în relaţiile internaţionale să fie consacrate prin termenul juridic al încorporărilor într-un cod al normelor de conduită internaţională. România a propus ca în 1970, an jubiliar, să fie momentul prielnic pentru adoptarea declaraţiei ce enumera aceste principii.

Semnarea Tratatului de Neproliferare (1iulie 1968), atestă că România susţinea necesitatea acordării de către statele europene a unor garanţii de securitate reală într-o formă juridică adecvată pentru statele neposesoare de arme atomice, până la completa interzicere şi distrugere a armelor nucleare. Prin această poziţie, România susţinea necesitatea convieţuirii paşnice şi a colaborării internaţionale. Ţara noastră fiind printre coautorii rezoluţiei ONU, în acest sens, al cooperării paşnice între state, conştientă de importanţa spaţiului cosmic pentru preocuparea lumii viitoare, care a condus la încheierea Tratatului privind utilizarea cosmosului şi corpurilor cereşti în scopuri paşnice(75). Totodată, a iniţiat acţiuni ce au culminat prin adoptarea în 1965, a declaraţiei privind promovarea în rândurile tineretului a idealurilor păcii, înţelegerii şi respectului între popoare (76), document ce constituie dovada vie a preocupării pentru destinele ei de mâine.

Iniţiativa României în cadrul sesiunii a XXIII-a a Adunării Generale a atras atenţia asupra importanţei cooperării în folosirea calculatoarelor electronice în economie.

Rezoluţia adoptată(2458 din 20. XII. 1968)reflecta importanţa ordinatoarelor pentru progresul unor sectoare economice şi sociale vitale. De reţinut preocuparea ce a determinat România să facă o serie de propuneri. , sporind numărul de specialişti cu calificare superioară, inclusiv formarea cadrelor pe domenii stricte de specialitate. Iniţiativa va fi însuşită şi înscrisă în programele de acţiune ale diverselor instituţii specializate, interesate, fie O. I. M. , fie UNESCO, care au elaborat rapoarte în problema resurselor umane şi au propus de a se proclama anul 1970 ca an internaţional al educaţiei(77).

În concepţia românească, cooperarea economică internaţională în sistemul ONU a trebuit permanent orientată spre înlesnirea eforturilor tuturor statelor ce doreau să creeze condiţii prielnice, necesare cooperării în domeniul economic şi tehnico-ştiinţific. Toate proiectele iniţiate prin cooperare cu Naţiunile Unite(P. N. U. D, F. A. O. , O. I. M)se realizau în Romania în domeniul irigaţiilor care au fost distruse şi al organizării şi conducerii ştiinţifice a producţiei. În toate studiile iniţiate se atestă că numai în 1968 capitala ţării a găzduit 7 manifestări de amploare printre care şi simpozioanele desfăşurate sub auspiciile C. E. E. /ONU. Cu rezonanţă deosebită a rămas Reuniunea mixtă a Comitetului Administrativ şi a Comitetului pentru Programe şi Coordonare ale ONU, prima reuniune a acestor organe desfăşurată în afara sediilor ONU(78).

4. Noile poziţii ale României în cadrul ONU

În condiţiile de tensiune şi încordare din Europa şi întreaga lume, începea în septembrie 1968 sesiunea a XXIII-a a Naţiunilor Unite, în cursul căreia s-a încercat unirea eforturilor popoarelor în vederea menţinerii păcii şi securităţii internaţionale. Astfel, delegatul Suediei pentru ţările occidentale şi delegatul Cehoslovaciei, pentru ţările socialiste, ori delegatul Siriei pentru Asia, al Algeriei pentru Africa, al Ecuadorului pentru America Latină, la care s-a adăugat în numele ţării sale delegatul cubanez, au relevat cu toţii, în cuvinte deosebit de calde, contribuţia Ministrului de Externe al României, Corneliu Mănescu, în exercitarea funcţiei de preşedinte al celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale. Împreună cu aprecierile pozitive unanime, privind competenţa, calmul, obiectivitatea şi spiritul de echitate al acestuia, dovedit în dificila sesiune trecută, era apreciată contribuţia constructivă la lucrările sesiunii, de către toţi participanţii la şedinţa finală care au reţinut cu interes evident, contextul în care au fost formulate aprecieri, sublinierile de principiu care le-au însoţit. Era marcat tactul diplomatic şi atitudinea României faţă de tensiunile existente în Europa, în urma intervenţiei militare din Cehoslovacia.

Respectarea principiilor Cartei ONU de care Corneliu Mănescu s-a dovedit atât de ferm ataşat, se impunea a fi pe primul plan al atenţiei tuturor preşedinţilor viitoarelor Adunări Generale. Cuvintele rosti-te au fost, de altfel, aprecieri directe faţă de politica externă a României, îndeosebi subliniindu-se noile orientări şi o reală adeziune exprimată faţă de această politică principală a cărei vie şi constant manifestată acţiune, s-a simţit atât în viaţa internaţională ca atare, cât şi în cadrul acestui important for care rămâne ONU.

La deschiderea oficială a celei de-a XIII-a sesiuni a Adunării Generale, din septembrie 1968, s-a insistat pe conţinutul poziţiei româneşti, subliniindu-se astfel, promovarea principiilor Cartei ONU prin toate eforturile delegaţiei române. Pentru statornicirea unui climat de încredere şi cooperare –a arătat Corneliu Mănescu la deschiderea noii sesiuni, „este astăzi mai necesară ca oricând mobilizarea acţiunilor tuturor statelor, ale tuturor guvernelor”(79).

Amplificarea activă în acţiunile internaţionale ale României, vizau diferitele aspecte ale realizării dezarmării în care s-au înscris şi iniţiativele româneşti, astfel, participarea la Conferinţa statelor neposesoare de arme nucleare, desfăşurată între 29 august -28 septembrie 1968 la Geneva (80) şi acceptarea propunerii suedeze privind extinderea

cooperării în domeniul seismic, în condiţiile în care Tratatul de la Moscova din 1963 a vizat doar interzicerea experimentelor nucleare în aer, în cosmos şi apă fără a se ajunge la un acord între cele două mari puteri(SUA şi URSS), pentru mediul subteran, datorită diferende-lor legate de convenirea unor modalităţi de control, atestă cu claritate orientarea spre noi direcţii în politica externă, total diferită de a Moscovei.

La 30 de ani de la invadarea Cehoslovaciei, istoricul Ioan Scurtu a realizat o analiză pertinentă în succesiune cronologică ale noilor orientări iniţiate de conducerea partidului şi statului pentru anii:1968-1972. După evocarea evenimentelor celor mai semnificative ale distanţării de Moscova, se atestă atitudinea nouă a României ce adoptase după 1960 linii proprii în abordarea problemelor internaţionale. Uniunea Sovietică nu mai putea conta cu anticipaţie pe votul României la ONU, iar nu o dată, reprezentanţii ţării noastre au votat diferit de „blocul socialist".

Realitatea istorică, este relevată concret: „În mod firesc-arăta Ioan Scurtu-conducerea de la Bucureşti a privit cu simpatie evenimentele din Cehoslovacia, unde sub conducerea lui Alexandru Dubcek s-a încercat construirea unui socialism cu faţă umană". Aşa se explică faptul că Nicolae Ceauşescu a efectuat o vizită oficială în Cehoslovacia în zilele de 15-17 august 1968, prilej cu careşi – a exprimat deschis solidaritatea cu politica lui Dubcek şi a stăruit pentru dezvoltarea de sine stătătoarea fiecărei ţări socialiste, fără niciun amestec din afară.

În aceste condiţii atitudinea Bucureştiului de condamnare energică a invaziei trupelor Tratatului de la Varşovia în Cehoslovacia, declanşată în noaptea de 20/21 august 1968, nu a fost un act izolat şi nici unul de conjunctură, ci se înscrie într-o anumită linie politică, urmată de regimul de la Bucureşti pe parcursul celor 10 ani, de după retragerea trupelor sovietice din România(81).

În acest mod de abordare se înscrie şi istoricul Petre Otu, care aduce în spiritul celor afirmate, documente inedite privind raportul româno-cehoslovac, în timpul „Primăverii de la Praga", care atestă prietenia şi sprijinul necondiţionat al României, faţă de încercarea de democratizare a socialismului. În opinia istoricului Petre Otu, momentul cel mai important al raporturilor româno-cehoslovace l-a constituit vizita delegaţiei conduse de Ceauşescu în Cehoslovacia (15-17 august). Liderii politici, la 16 august au semnat Tratatul de Prietenie, Colaborare şi Asistenţă Mutuală, conform articolului 51 al Cartei ONU, prin care se obligau să acorde neîntârziat tot ajutorul pentru respingerea în caz de agresiune. Tratatul semnat pe o perioadă de 20 de ani, urma să fie

prelungit la fiecare 5 ani, atâta timp cât niciuna din părţinul va denunţa în scris. Liderul Ceauşescu a declarat la Bucureşti deplina înţelegere şi calda simpatie, reafirmând cele spuse la Praga faţă de procesul reformator declanşat în ianuarie 1968, în Cehoslovacia. Deosebit de semnificativ este faptul că în 1968 România a reînnoit Tratatul de Asistenţă Mutuală numai cu Cehoslovacia, deşi în acel an se împlineau două decenii de la parafarea tratatelor similare cu ţările socialiste(82).

Larga deschidere a noilor orientări din politica externă vor fi concretizate prin acţiunile iniţiate de Bucureşti, cu rezonanţă deosebită în lumea occidentală ce a culminat cu vizita preşedintelui Richard Nixon la Bucureşti, din 2-3 august 1969.

În eşalonarea momentelor importante în care România s-a implicat se remarcă colocviul european al cooperării şi securităţii ce a avut loc între 26 şi 28 iunie 1969 la Bucureşti, având ca temă: „Dezvoltarea cooperării între statele europene –premisă a unui climat de pace şi securitate în Europa". A fost organizat sub auspiciile Asociaţiei de Drept Internaţional şi Relaţii Internaţionale din România(A. D. I. R. I), având ca invitaţi prestigioase personalităţi din domeniul relaţiilor internaţionale, diplomaţi, economişti, parlamentari şi ziarişti din Europa şi de pe alte continente. Cei 20 de participanţi au avut posibilitatea să-şi împărtăşească în cadrul acestei reuniuni, opiniile şi să-şi exprime punctele de vedere în legătură cu una din problemele de importanţă majoră pentru întărirea păcii şi înţelegerii între popoare-problema securităţii europene.

În opinia lui Mircea Maliţa, adjunct al ministrului afacerilor externe, secretar general al A. D. I. R. I dezbaterile sincere ale participanţilor au subliniat că întâlnirea a jucat rolul unui laborator de idei, al unui atelier în care s-au formulat noile poziţii privind examinarea factorilor de decizie politică a statelor europene. Soluţiile asupra securităţii, păcii şi cooperării au necesitat o fază intermediară de pregătire în care oamenii de ştiinţă, observatorii atenţi ai fenomenelor europene, cercetători şi analişti, şi-au expus părerile, inclusiv participanţii din SUA, Canada, Liban şi din Mexic. Ca şi europenii, ei s-au pronunţat cu competenţa câştigată în anii îndelungaţi de studii politice, într-un spirit deschis asupra ideilor care puteau genera soluţii pentru securitatea şi pacea în Europa. La Bucureşti, ei au cunoscut mai îndeaproape principiile pentru care se milita. În acest cadru, preşedintele Consiliului de Miniştri al R. S. R, acad. Ion Gheorghe Maurer, preşedinte de onoare al A. D. I. R. I aprecia„pentru a fi eficiente şi viabile răspunsurile la problemele importante ale Europei, trebuiesc căutate şi găsite exclusiv

prin căi şi mijloace paşnice, pe temeiul principiilor şi metodelor consfinţite în Carta ONU, a căror respectare şi aplicare riguroasă de către toţi şi faţă de toţi, oferă chezăşia unei păci şi securităţi paşnice"(83).

În spiritul acestor iniţiative, România a participat la diviziunea internaţională a muncii, prin intensificarea şi diversificarea relaţiilor economice internaţionale. Schimburile economice şi colaborarea tehnico-ştiinţifică dintre state a constituit În concepţia românească o bază trainică a cooperării internaţionale, un factor important al progresului fiecărei ţări, prin creaţiile materiale şi spirituale. Opinia românească era consacrată şi apreciată pe arena mondială deoarece fiecare ţară era interesată în mod vital în dezvoltarea continuă în schimburile economice (84).

Noile cercetări în politica externă a ţării au fost sintetizate şi de Tezele C. C. ale P. C. R pentru Congresul al X-lea al partidului, care subliniau:RSR va promova în continuare o politică externă în centrul care ia să situeze în mod statornic prietenia frăţească, alianţa şi colaborarea multilaterală cu ţările socialiste(85). Dezvoltarea relaţiilor României cu ţările europene dovedesc că „promovarea în mod constant, pe baza principiilor enunţate, permit dezvoltarea relaţiilor bilaterale inter-europene, drept una din căile cele mai eficiente pentru întărirea încrederii şi stimei reciproce între naţiunile europene"(86). În opinia noastră, toate materialele comentate erau menite să asigure pregătirea şi desfăşurarea Congresului al X-lea al P. C. R. Opiniile exprimate erau de fapt, cadrul necesar de a argumenta ecoul intern şi internaţional al lucrărilor Congresului al X-lea, care vor fi amânate datorită vizitei preşedintelui SUA, Richard Nixon. (87).

Luna august a anului 1969 a fost una specială pentru regimul Ceauşescu. A fost mai întâi vizita lui Richard Nixon (2-3 august), prima vizită a unui şef de stat american în România. A urmat Congresul al X-lea al P. C. R(6-12 august)amânat 2 zile pentru a permite prezenţa oaspetelui american pe pământ românesc. Gestul a iritat considerabil Moscova, care a considerat vizita lui Nixon şi gestul liderilor români, o intervenţie în sfera să de influenţă(Magazin istoric, nr. 3/2008). Apoi la 17 august, România şi Israelul au procedat la ridicarea nivelului de reprezentare diplomatică la rang de ambasadă, ceea ce a generat o gravă criză a raporturilor dintre Bucureşti şi ţările arabe(Siria, Irak, Egipt, Sudan)(93).

Prin prezentarea celor amintite, am considerat necesar să evidenţiem accentuarea distanţării faţă de Kremlin şi noile orientări ale ţării, spre marile puteri occidentale. Vizita lui Nixon era încununarea

unui moment deosebit de fructuos din partea activităţii diplomaţilor, delegaţilor şi reprezentanţilor României la Washington şi la New York. Vizita a fost pregătită temeinic prin întâlnirile avute în tot cursul anului 1969.

Astfel:în ianuarie a avut loc vizita în România a senatorului Walter Mondiale, democrat din partea statului Minnesota. A fost primit de preşedintele Ceauşescu şi la conducerea M. A. N. şi M. A. E. Concomitent schimburi culturale şi comerciale întregeau bunele relaţii. La 26 iunie Casa Albă a anunţat oficial că preşedintele Richard Nixon a acceptat invitaţia de a vizita România. El va expune liderilor Congresului SUA, motivul vizitei: „ noi trebuie să arătăm celor 150 de milioane care locuiesc în acea parte a lumii vechi că SUA nu a renunţat la ele. . . noi nu mergem acolo pentru a antagoniza pe sovietici sau pentru a crea o situaţie revoluţionară pe care nu o vom pute ajuta ci mergem acolo pentru a oferi speranţă popoarelor din Europa de răsărit”(88).

În pregătirea vizitei, preşedintele Nixon numea la 22 iulie pe Leonard Carpenter Meeker în calitate de ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al SUA, în România, ce a ocupat această funcţie până la 10 mai 1973. Era unul din diplomaţii de prestigiu pe care Departamentul de Stat European îl desemna pentru calităţile sale.

Vizita oficială a avut loc în zilele de 2-3 august 1969, în România, fiind prima vizită a unui preşedinte SUA, în România după 1945, în acelaşi timp, prima într-o ţară din Europa de răsărit. Întrucât la Departamentul de Stat domnea părerea că o astfel de vizită ar fi putut submina negocierile sovieto-americane pentru Limitarea Armelor Strategice (S. A. L. T), toate discuţiile legate de realizarea vizitei s-au purtat între Consiliul pentru Securitate Naţională de pe lângă Casa Albă(Henry Kissinger şi a adjunctului său Helmut Sonnenfeldt)şi Ambasada Română la Washington (ambasadorul Corneliu Bogdan şi primul său colaborator, consilierul Iosif Gheorghiu). Departamentul de Stat şi Ambasada SUA din Bucureşti au fost implicate în realizarea vizitei, numai după anunţul oficial al Casei Albe din 28 iunie. În timpul vizitei, preşedintele Nixon a fost însoţit de soţia sa, de Henry Kissinger şi consilierii săi de la Casa Albă.

În afara oficialităţilor române, Nixon a avut întâlniri cu reprezentanţi ai vieţii sociale şi culturale române. Reţine atenţia următoarea declaraţie făcută de Nixon, când a vorbit despre raporturile româno-americane: “o legătură pe care o împărtăşim este aceea a originii a peste 160 de mii de persoane ce au venit în SUA pentru a ne ajuta să clădim naţiunea noastră”. În cadrul discuţiilor dintre cei doi preşedinţi a

fost abordată şi chestiunea chineză (inclusiv iniţiativa României de a sprijini R. P Chineză să devină membră a ONU). S-a discutat şi necesitatea reducerii tensiunii în Europa şi în Orientul Apropiat şi în mod deosebit în Asia.

În acest context, Nixon a folosit vizita să la Bucureşti pentru a transmite un mesaj liderului nord-vietnamez, Ho Şi Min. Printre ziariştii şi comentatorii de radio şi de televiziune, care au însoţit delegaţia SUA a fost şi un reprezentant al postului de radio Vocea Americii(Mircea Carp). A fost pentru prima dată de la instalarea regimului comunist, când autorităţile române au permis intrarea în România a unui reprezentant al postului Vocea Americii, ca un gest de respect faţă de preşedintele SUA, deşi postul respectiv ca şi Europa Liberă, continuau să fie considerate ostile României. Căldura cu care a fost primit de către populaţia Bucureştiului, l-a impresionat profund pe Nixon, care a declarat ulterior că în România a avut **cea mai emoţionantă experienţă** dintre cele peste 60 de ţări vizitate(89).

Trebuie spus că această vizită a creat un climat extrem de favorabil dezvoltării relaţiilor bilaterale româno-americane, inclusiv consacrarea noilor orientări de politică externă ale ţării, datorită prestigiu-lui câştigat prin iniţiativele în cadrul ONU, (după admiterea să ca membră în 1955). Era astfel, preţuirea şi recunoaşterea unei ţări iubitoare de pace, care făcea treptat, opinie separată de sistemul „bolşevic ” al Moscovei.

Este edificator în acest sens faptul că, după revenirea să în SUA, Richard Nixon declara la 4 august 1970, în cadrul informării pe care a făcut-o la Casa Albă, liderilor din Senat şi Camera Reprezentanţilor, opinia să cu privire la turneul efectuat în unele ţări din Asia şi România. Nixon a afirmat printre altele:„Statele Unite trebuie să renunţe la abordarea monolitică faţă de ţările din zonă”după care a continuat „a meritat să ocolesc o jumătate de glob pentru a-l întâlni pe Yahya Khan în Pakistan şi pe Ceauşescu în România”. În cartea sa, Henry Kissinger „Anii de la Casa Albă”, scria că scopul vizitei lui Nixon a fost „de a reaminti Moscovei că el a avut opţiuni faţă de Europa de Răsărit şi de asemenea, faţă de RP. Chineză, pe care, de câtva timp România o sprijină”(90).

Vizita a stimulat raporturile comerciale româno-americane, fapt ce corespundea preocupărilor României de a diminua dependenţa economică faţă de Moscova şi de a intensifica comerţul său cu ţările din afara blocului socialist. La rândul său, administraţia SUA a văzut, în dezvoltarea schimburilor economice bilaterale, un domeniu care putea să contribuie la diminuarea influenţei Moscovei asupra Bucureştiului.

Rezultatele practice nu au întârziat să apară;ele s-au concretizat în succesiune cronologică dovedindu-se astfel schimbarea raporturilor în relaţiile româno-americane, raporturi speciale, accentuate după 1967.

Astfel, la 3 august s-a semnat la Bucureşti *Înţelegerea privind stabilirea şi funcţionarea* în Statele Unite şi în România a unei Biblioteci Americane şi respectiv a Bibliotecii Române, care de atunci au oferit condiţii noi de informare pe multiple planuri. Trebuie spus că înţelegerea a intrat în vigoare chiar în aceeaşi zi. La 4 august 1969, Paul Findley, deputat republican din partea statului Illinois, a introdus în Camera Reprezentanţilor rezoluţia H. R. 13305, prin care se cerea Congresului să acorde preşedintelui SUA, autoritatea să extindă statutul clauzei naţiunii celei mai favorizate, României. La 5 august, Walter Mondale, senator democrat din partea statului Minnesota, a introdus în Senat rezoluţia S. 2775, privind acordarea statului clauzei naţiunii celei mai favorizate, României(91).

Pe de altă parte, s-a acţionat concret prin diverse schimburi sportive(92), culturale(93) ori traduceri de cărţi, care în tot cursul anului au contribuit la intensificarea cunoaşterii ştiinţifice în plan cultural. Intensificarea schimburilor pe multiple planuri, atestă dorinţa reciprocă de extindere a relaţiilor bilaterale româno-americane. Pe baza unei analize pertinente, Mircea Maliţa, în virtutea atribuţiilor sale deţinute ca martor direct la numeroase evenimente ale anului internaţional, a făcut o amplă caracterizare a principalelor direcţii de dezvoltare a trăsăturilor esenţiale ale ambianţei politice, morale, ale anului 1969. El evidenţia faptul că orice negociere începută în 1969, rămâne de bun augur. Sublinia înmulţirea iniţiativelor de pace, când tot mai multe metropole au devenit sedii de tratative, unde s-au reînnoit eforturile de a închide focarele deschise de conflicte. Se concluziona astfel, că anul 1969 merită atributul de diplomatic(94). În spiritul concluziei formulate cu o autoritate diplomatică, exemplificăm abordarea temeinică a unor rezoluţii adoptate, precum şi consacrarea unor studii care să reflecte în evoluţie poziţia României faţă de problemele omenirii. Au fost publicate sinteze privind universalitatea principiilor fundamentale ale dreptului internaţional(95), sinteze „România şi cooperarea economică internaţională” (96).

Delegaţia română la ONU va susţine în cadrul lucrărilor sesiunii a XXIV-a a Adunării Generale, coordonatele dezvoltării politicii noastre externe, pe baza recomandărilor Consiliului de Stat şi Consiliului de Miniştri al RSR, exprimând acordul organelor constituţionale ale ţării faţă de propunerea de a se organiza o conferinţă europeană, adresându-se tuturor statelor europene şi tuturor factorilor interesaţi, chemarea de a

conlucra în spiritul înţelegerii reciproce, pentru pregătirea şi reuşita unei asemenea reuniuni. Toate acestea îşi găsesc reflectarea în studiul „ Exigenţele unui climat de destindere în Europa"(97).

Nu întâmplător, la Bucureşti primul ministru al Suediei, formula cu înţelepciune o cerinţă majoră de perspectivă, care va duce la instaurarea unei atmosfere de înţelegere şi prietenie, a popoarelor, în anul 1969: contactul dintre oameni creează contracte între naţiuni, Aria acţiunilor şi măsurilor ce pot asigura colaborarea statelor europene, în direcţia obiectivului esenţial care era securitatea europeană, trebuia extinsă. Toate propunerile şi aprecierile formulate de România ca şi de alte state erau pătrunse de justeţea avansării, în vederea realizării securităţii, într-un climat ce mai condiţiona elemente de încredere ori consideraţii ce puteau fi interpretate diferit. Dar toate vizau dorinţa de a contribui la succesul eforturilor întreprinse în sensul dorit de popoarele Europei.

Afirmaţiile lui Mircea Maliţa exprimau concret faptul că anul 1969 trebuie considerat ca an diplomatic. Astfel, la ultimele dezbateri a celei de-a XXIV-a sesiuni a Comisiei Economice a Naţiunilor Unite pentru Europa, marile probleme s-au cristalizat, iar opţiunile participanţilor s-au concretizat în rezoluţiile adoptate. Mircea Maliţa, ca adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, a participat la lucrările sesiunii, dând o largă apreciere dezbaterilor ce au avut loc, prin comparaţie cu sesiunea a XIX-a, la care participase. În opina să exista o diferenţă, în bine, trecându-se de la discuţii sterile, la propuneri practice ale guvernelor, cu dorinţa acestora de cooperare, îndeosebi în Europa. El aprecia faptul că ţările occidentale erau absolvite de Piaţa comună şi instituţiile lor proprii, subliniind necesitatea cooperării, atât în cadrul acestor organizaţii, şi care oferea posibilitatea elaborării de produse de calitate, în schimburile comerciale, cât şi în afara acestor organizaţii, în raporturi cu ţările din estul Europei.

În opinia lui Mircea Maliţa, această ierarhizare atestă reorientarea eficientă a comisiei. El susţinea rolul Comisiei de a studia şi difuza rezultatele diverselor forme de cooperare practicate în Europa, evidenţiind faptul că ţările sunt mult mai legate decât se credea, prin contracte de colaborare, de producţie şi de desfacere, invenţii şi brevete, de cercetare şi comerţ. În acest sens susţinea o sinteză concretă a mijloacelor de conlucrare în materie de cercetare, producţie şi desfacere. Era convins că o documentaţie vie şi concretă, formarea de cadre pentru comerţ, care să cunoască realităţile din ţările partenere, ar constitui un imens avantaj pentru desfăşurarea comerţului internaţional. El susţinea în

baza rezoluţiilor ONU, ca activitatea să fie desfăşurată în perspectivă, pe 10-15 ani(98).

Convingerile sale vor fi susţinute argumentat de delegaţia română, care continua tradiţia prezenţei neîntrerupte de 13 ani în cadrul comisiei. Se ştie 2 ani, comisia a funcţionat sub preşedinţia lui Gheorghe Rădulescu, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Munca delegaţiei, ca şi a reprezentanţilor români la cele peste 100 de întâlniri anuale, a avut un caracter tehnic, dar şi de schimb de experienţă şi informaţii pe diverse teme ce prezentau un interes real pentru ţara noastră.

La sesiunea la care a participat s-a exprimat clar poziţia României de a diversifica preocupările comisiei, chemată să se pregătească pentru aniversarea a 25 ani de activitate a ONU. Delegaţia română, prin cele peste 20 de intervenţii, a marcat o ilustrare a faptului că această comisie oferea un cadru de înfăţişare a poziţiei României pe plan european, cât şi dorinţa să de a promova cooperarea, ca un pas spre pace şi colaborare.

Toate aceste metode erau susţinute şi de guvernul român care înţelegea să le aplice şi să le extindă pentru atingerea aceluiaşi scop. O analiză aprofundată de ansamblu, demonstrează pregnant că existau posibilităţi reale de a consacra o bună conlucrare a tuturor popoarelor în spiritul intereselor proprii ce primau faţă de profundele deplasări social-politice, care se petreceau pe arena europeană şi mondială. Trebuie spus că în toate ocaziile erau mereu susţinute ideile că statele mici şi mijlocii pot acţiona tot mai ferm pe arena mondială şi să-şi aducă contribuţia activă la instaurarea unor relaţii de deplină egalitate între naţiuni, de respect faţă de voinţa şi aspiraţiile fiecărei ţări. Aceste idei şi-au găsit o rezonanţă şi în lucrările Comitetului celor 18 de la Geneva, care dezbăteau problemele dezarmării. (99)

O altă mare problemă a constituit-o dezbaterea în comitet a interzicerii armelor chimice şi bacteriologice, pe baza schimburilor de păreri din sesiunea18 martie-23 mai 1969, reluată în şedinţa din 8 iulie în Comitetul de dezarmare, unde s-a prezentat „raportul secretarului general asupra armelor chimice şi bacteriologice şi asupra efectelor, eventualelor utilizări”(100), întocmit de un grup de 14 experţi în materie, desemnaţi de eficace relative la încetarea cursei înarmărilor. Toate aceste idei îşi vor găsi reflectarea în rezoluţiile finale ale sesiunii jubiliare a ONU.

La 3 februarie 1970 în răspunsul guvernului român la scrisoarea secretarului general al ONU în problema întăririi securităţii internaţionale, se sublinia necesitatea realizării de programe pe calea dezarmării. În acest sens se înscrie şi interviul acordat de Nicolae

Ecobescu privind momentele care au dus la geneza ideii de a se proclama Deceniu al Dezarmării(101)

La 3 aprilie 1969, delegaţia României la Conferinţa Comitetului pentru Dezarmare de la Geneva a avansat pentru prima dată ideea deceniului dezarmării, subliniind necesitatea eforturilor statelor lumii la realizarea unor paşi obiectivi pe calea dezarmării. Acestea ar fi trebuit să fie ordonate într-un chip nou , conferind tratativelor perspective şi continuitate, consistenţă şi eficacitate. Delegaţia română a susţinut că era cazul să se recurgă la o abordare funcţională cu o suită de măsuri integrate scopului fundamental urmărit, dezarmarea generală şi înainte de toate, dezarmarea nucleară. În această optică s-a conceput proclamarea Deceniului Dezarmării de către Naţiunile Unite (1970-1980)care, armonizat cu cel de-al doilea deceniu al dezvoltării permitea conjugarea eforturilor întreprinse de comunitatea internaţională în aceste domenii de importanţă vitală pentru omenire.

U. Thant, secretarul general al ONU, , consacra la 3 septembrie 1969, în „Introducerea” la raportul său anual asupra activităţii, un capitol cu un postulat cheie :Lumea se găsea la o cotitură extrem de critică. Ea poate continua cursa înarmărilor la un preţ teribil pentru securitatea şi progresul popoarelor lumii sau poate înainta către obiectivul dezarmării generale, obiectiv pe care prin decizie unanimă Adunarea Generală l-a atribuit în 1959în ajunul deceniului 1960-1970. Cea de-a doua cale aleasă ar fi asigurat securitatea, bunăstarea şi progresul întregii omeniri, ar fi avut considerabil de câştigat. A propus ca membrii ONU să proclame deceniul 1970-1980 (care era deja desemnat ca al doilea deceniu al Naţiunilor Unite pentru dezvoltare) ca deceniu al dezarmării.

Printr-o rezoluţie specială, Adunarea Generală a ONU hotăra să proclame Deceniul Dezarmării, iar în termenii aceleiaşi rezoluţii să se adreseze guvernelor cu chemarea de a intensifica fără întârziere eforturile lor concertate şi concretizate pentru a întreprinde măsuri eficace relative la încetarea cursei înarmărilor, iar prin încheierea unui tratat de dezarmare generală şi totală să poată fi pus sub controlul internaţional strict şi eficace. Trebuie spus că negocierile de dezarmare au demarat încă din prima sesiune a Adunării Generale a ONU prin prima rezoluţie adoptată la 24 ianuarie 1946, ce consacra problema dezarmării nucleare.

Rezoluţia se referea expres la eliminarea armelor atomice şi a tuturor celorlalte arme de distrugere în noiembrie 1959 a rezoluţiei 1378 (XIV)(102) a Adunării Generale, prin care dezarmarea generală era proclamată drept *cea mai importantă problemă căreia omenirea trebuie să-i facă faţă* şi în care se sublinia necesitatea adoptării unor măsuri care

să conducă la obiectivul dezarmării generale şi totale sub un control eficace.

Au fost încheiate acorduri colaterale privind demilitarizarea Antarcticii, Tratatul cu privire la interzi cerea experimentelor cu arme nucleare în atmosferă, în spaţiu şi sub apă, Tratatul privind principiile care guvernează activitatea statelor în domeniul explorării şi folosirii spaţiului extraterestru inclusiv Luna, ori alte corpuri cereşti, Tratatul de interzicere a armelor nucleare În America Latină şi Tratatul de Neproliferare a armelor nucleare. Dar aceste acorduri nu au putut fi respectate şi nu au stăvilit acumula rea unor cantităţi tot mai mari de armament. În ciuda eforturilor depuse în Comitetul pentru Dezarmare nu s-au înregistrat progrese către dezarmare generală rămânând doar în stadiu de discuţii, deoarece cheltuielile militare au sporit în anul 1969, depăşind peste 200 mld. dolari. Omenirea a ajuns să cheltuiască pentru înarmare o cantitate din resursele sale ce depăşea valoarea totală a producţiei lunii anului 1900, ajungându-se numai pentru scopuri militare din 1900 până în 1970 să fie cheltuiţi peste4000 mld. dol.

Cheltuielile militare ale tuturor statelor în anul 1967 după date analizate au însumat 182 mld. dolari ce reprezintă 53 de dolari pentru fiecare cetăţean al omenirii. Cifra ca atare oricât de sugestivă ar fi, nu poate să dezvăluie dimensiunile reale ale eforturilor pentru înarmare. Reperele comparative atestă până în 1970 o creştere a cheltuielilor militare raportată la produsul naţional brut al întregii omeniri în raport cu alocaţiile care au fost percepute. Astfel, pentru educaţia celor peste 1 miliard de tineri de vârstă şcolară de pe glob, statele cheltuiau în medie 100 de dolari. Pentru un tânăr îmbrăcat în uniformă militară, se cheltuiau anual 7800 de dolari. Stocurile au ajuns la cifre fantastice de peste un miliard de megatone, echivalentul a peste 50 mil. de bombe de tip Hiroshima.

Stadiul tratativelor de dezarmare în Comitetul de la Geneva ar fi trebuit să depăşească stadiul declaraţii lor şi să nu fi ajuns pe făgaşul realizărilor practice. În concepţia românească enunţată cu diverse prilejuri se exprima necesitatea unor acţiuni astfel încât, toate popoarele să-şi ridice hotărât glasul şi să oblige guvernele să treacă în mod concret la realizarea dezarmării. România a apreciat că este necesar să se acţioneze hotărât pentru a se obţine succese concrete. În acest sens la 5 martie 1970, în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva, reprezentantul său a prezentat propunerile guvernului român pentru înfăptuirea dezarmării generale. Problema dezarmării va rămâne în tot

cursul anului 1970 ca una din problemele centrale ale vieţii, concentrând atenţia atât a cercurilor politice, cât şi a opiniei publice internaţionale.

În opinia guvernului român(103) cristalizarea unei concepţii unitare şi o viziune clară, precisă şi cuprinzătoare asupra scopului urmărit în problema dezarmării trebuie să pornească de la acţiuni raţionale pe baza unui program şi o planificare impusă în toate sferele activităţii umane. În activitatea ONU, dezvoltarea şi decolonizarea rămân concepte prin prisma unei strategii de ansamblu constituită dintr-un complex de măsuri eşalonate în timp şi subordonate unor finalităţi practice. Adică, dezarmarea trebuie integrată într-o strategie globală a păcii(104) care vizând atacarea celor mai acute probleme de interes universal să stea la baza unor acţiuni energice imediate şi viitoare.

Aceste propuneri prezentate de România în Comitetul de la Geneva se disting prin caracterul lor concret, constructiv, practic, pătrunse de realism şi traducerea lor în viaţă, preconizate de guvernul român au promovat în mod viguros destinderea internaţională şi încrederea reciprocă, corespunzând intereselor fundamentale ale tuturor statelor. Era o consecinţă firească *a vocaţiei de universalitate a propunerilor avansate de ţara noastră*.

Umanitatea nu putea să-şi permită să irosească în continuare în scopuri iraţionale resursele financiare , materiale şi umane fără să –şi pericliteze interesele sale vitale, pacea şi securitate, progresul şi bunăstarea. . Erau raţiuni care au impus măsuri energice şi neîntârziate pentru stăvilirea cursei înarmărilor şi reducerea treptată a cheltuielilor militare propunând ca soluţie îngheţarea de către toate statele a cuantumului bugetelor militare prin diminuarea succesivă a cheltuielilor militare.

Asumarea într-un document internaţional cu cerinţă obligatorie şi vocaţie universală a unor angajamente ferme de nerecurgere la forţă, la ameninţarea cu forţa, de neamestec sub nicio formă şi nicio împrejurare în treburile interne ale altor state, atestă acţiunea concretă legată indisolubil între lupta pentru dezarmare şi luptă pentru abolirea politicii de forţă promovată de România.

Consecinţa directă a interdependenţelor caracteristicii timpului prin indivizibilitatea păcii şi securităţii internaţionale reclamau în mod imperios un sistem universal de pace şi securitate colectivă. Era conceptul fundamental consacrat de Carta ONU fiind chiar raţiunea de a fi a Organizaţiei Naţiunilor Unite activitatea sa, normele fundamentale înscrise în Carta ONU, iar în baza tradiţiilor de colaborare între ţările europene putea conjuga efortul tuturor statelor în direcţia dialogului

constructiv, permanent în vede rea edificării unor domenii noi de cooperare şi iniţierii de acţiuni practice de interes general(105)

Comisia Economică a ONU pentru Europa a creat terenul prielnic confruntării diferitelor experienţe şi inventarierii aspectelor cooperării economice prin mijloace specifice :cooperare ştiinţifică şi tehnică, aplicarea metodelor de dezvoltare economice, inclusive metodelor matematice în modelarea fenomenelor economice, cooperarea în domeniul eficacităţii conducerii şi cercetării operaţionale, promovarea comerţului între ţările Europei şi planificarea pe termen lung în scopul ameliorării condiţiilor de viaţă. În cadrul sesiunii Comisiei, delegaţia română a formulat propuneri care au adus o largă contribuţie la dezvoltarea relaţiilor dintre statele europene. Sesiunea Comisiei şi-a desfăşurat lucrările sub auspiciile deosebit de favorabile –comemorarea unui sfert de veac de la crearea ONU.

În contextul pregătirii sesiunii jubiliare a ONU, Comitetul de dezarmare continua la Geneva tratativele începute. Spiritul negocierilor ale căror lucrări începute la 17 februarie 1970 după două luni de activitate jalonau principalele demersuri în Comitetul de dezarmare. sfera largă de probleme fixate continua de fapt, negocierile începute la 15 august 1968 care includeau patru mari grupe de măsuri: dezarmare nucleară, dezarmare generală, probleme de dezarmare nenucleară şi măsuri colaterale ale dezarmării. În cadrul dezbaterilor generale au intervenit toate cele 25 de delegaţii membre, care şi-au expus consideraţiile de principiu asupra problemelor dezbătute(106).

Discuţiile purtate au evidenţiat nemulţumirile şi frustrările statelor membre în legătură cu ritmul lent al tratativelor de dezarmare ce fuseseră analizate şi în cadrul sesiunii a XXIV-a a Adunării Generale a ONU. Măsurile energice şi radicale nu s-au concretizat în eforturile Comitetului asupra problemelor fundamentale ale dezarmării. Delegaţia română a solicitat Comitetului date statistice privind fenomenul negativ ce marchează profund umanitatea dar mai ales consecinţele asupra securităţii şi păcii omenirii. România îşi exprima opinia critică asupra activităţilor desfăşurate, Comitetul neglijând una din componentele esenţiale ale activităţii sale, care constituia mandatul şi însăşi raţiunea de a fi.

În acest spirit s-a organizat în 1969 Colocviul internaţional pe tema„Dezvoltarea cooperării între statele europene-premisă a stabilirii unui climat de pace şi securitate în Europa”. Lucrările Colocviului de la Bucureşti desfăşurate între26-28 iunie 1969 au dovedit prin prezenţa oamenilor de ştiinţă şi specialişti în domeniul relaţiilor internaţionale din

majoritatea ţărilor Europei, dar şi ţări din afară prin reprezentanţii lor, necesitatea unei mai bune conlucrări. Au fost prezenţi reprezentanţii Comisiei Economice ONU pentru Europa, Oficiul Naţiunilor Unite de la Geneva, UNESCO şi O. I. M. (107).

În acest context, preşedintele Consiliului de Miniştri Ion Gheorghe Maurer, ca preşedinte de onoare al A. D. I. R. I. , sublinia „Securitatea europeană trebuie să fie pentru fiecare popor garanţia că niciodată în nicio împrejurare nu se va găsi în faţa unui act de forţă sau ameninţarea libertăţii şi independenţei, a drepturilor şi intereselor sale legitime ”. Toţi participanţii au recunoscut unanim necesitatea de a se porni în făurirea securităţii de la realităţile existente pe continent ca urmare firească a dezvoltării istorice după 1945. Institutul regal de afaceri internaţionale din Londra s-a oferit să colaboreze la pregătirea şi organizarea pe plan ştiinţific a celui de-al doilea Colocviu, care s-a desfăşurat la Bucureşti între 4-6 iunie 1970.

Tema colocviului a fost„ *Probleme ale Conferinţei pentru cooperare şi securitate în Europa* ”. Alegerea temei era determinată de înţelegerea faptului că atâta timp cât securitatea europeană nu poate fi decât opera tuturor statelor continentului Conferinţa generală europeană apare ca o necesitate obiectivă. Întrunirea conferinţei tuturor statelor europene a deschis o nouă etapă a înfăptuirilor concrete în edificarea securităţii şi cooperării în Europa. Iniţiativa statelor socialiste întrunite la Bucureşti în 1966, şi reluată la Budapesta şi Praga, iar la propunerea Finlandei de a găzdui la Helsinki această conferinţă s-a ajuns ca până în 1970 să se creeze noi premise favorabile pregătirii şi desfăşurării întrunirii tuturor statelor europene.

Prin eforturile şi contribuţia oamenilor de ştiinţă Colocviul de la Bucureşti din 1970 şi-a propus dezbaterea unei viitoare Conferinţe europene care să clarifice aspectele concrete organizatorice şi temele puse în dezbatere care să atragă atenţia, atât oamenilor de ştiinţă cât şi liderilor politici şi opiniei publice asupra celor mai eficiente căi de abordare a problematicii atât de complexe a securităţii europene La acest colocviu au participat invitaţi din 31 de ţări europene, din Canada şi SUA precum şi din conducerile unor organisme internaţionale. S-a realizat un schimb de idei fructuoase, Colocviul de la Bucureşti fiind conceput ca o dezbatere liberă, fiecare participant cu opinii şi consideraţii personale susţinute cu argumente concrete. Asociaţia de Drept internaţional şi Relaţii internaţionale s-a consacrat ca un laborator de idei în care participanţii la colocviu prin dezbaterile concrete dincolo de ideile păcii şi securităţii să promoveze prin oamenii de ştiinţă un larg ecou şi o nouă

contribuţie pozitivă în cooperarea rezolvării marilor probleme ale continentului european. Aceste considerente îşi găsesc rezolvarea concretă în reuniunea experţilor ONU, privind promovarea exporturilor şi priorităţilor industriale (108).

Încă de la începutul existenţei sale la 1 ianuarie 1967, ONUDI. , ca organizaţie autonomă a promovat industrializarea ţărilor în curs de dezvoltare şi cooperare a activităţilor organismelor ONU. Pe măsură ce industrializarea statelor independente a realizat progrese, instituţiile specializate ale ONU au încercat treptat să coordoneze şi să susţină dezvoltarea industrializării creându-se astfel condiţiile pentru ONUDI. În anii 1963, 1965 şi 1966, în cadrul ONU erau adoptate rezoluţii ca ONUDI să devină în funcţiune din 1ianuarie 1967. În mandatul său ONUDI a întreprins două tipuri fundamentale de activităţi :cele operaţionale, reprezentând ajutorul direct acordat ţărilor în curs de dezvoltare şi cele de susţinere ce cuprindeau studii orientate spre activitatea şi programele de cercetare.

Comunitatea internaţională şi-a pus îndreptăţite speranţe de pace. Agenda diplomatică de la Geneva a cuprins reuniuni ale unor importante organisme internaţionale cum au fost:Comisia de drept internaţional, Comitetul pentru definirea agresiunii, Sesiunea E. C. O. S. O. C. , întrunirile de lucru ale unor comitete şi comisii ale U. N. C. T. A. D şi comisiei economice a ONU pentru Europa, inclusiv alte organizaţii şi grupe de lucru cu caracter economic, social, ştiinţific şi cultural.

În ansamblul acestor dezbateri sesiunea a doua din 1970, a Conferinţei Comitetului pentru dezarmare reluată la 16 iunie a ocupat un loc distinct prin problemele examinate ca şi prin momentul în care aveau loc negocierile de dezarmare. Aşadar, concluzionăm că problemele dezarmării au rămas un capitol de mare însemnătate şi de stringentă actualitate în ansamblul vieţii internaţionale, a timpului istoric, prin eforturile şi preocupările pentru asigurarea şi edificarea unui cadru de pace şi securitate, indispensabil pentru progresul omenirii. Trebuie să subliniem că o deosebit de sugestivă remarcă a secretarului general al ONU, făcută la începutul lunii iulie 1970 la Geneva în faţa E. C. O. S. O. C. el sublinia însemnătatea tuturor activităţilor economice şi tehnico-ştiinţifice ale ONU, relevând cu deplin temei că popoarele de pretutindeni apreciază organizaţia în primul rând după rezultatele obţinute pe plan politic, al soluţionării conflictelor curente sau potenţiale pentru că omenirea era lovită înainte de toate de **conflicte, disensiuni, armamente**. (109). Primul moment l-a constituit aniversarea a 25 de ani de la crearea ONU-organizaţie înfiinţată în urma experienţei tragice al

celui de-al doilea război mondial şi care a înscris ca obiectiv fundamental ocroti rea generaţiilor viitoare de repetare a unor configuraţii pustiitoare. Bilanţul rezultatelor negocierilor de dezarmare apare după 25 de ani sumar şi lipsit de consistenţă, deoarece au fost încheiate doar câteva acorduri de prevenire sau de preîntâpinare a penetraţiei factorului militar în anumite zone care îşi au oricum valoarea lor, dar niciunul nu a condus la reducerea cursei înarmărilor.

O analiză critică asupra acestei situaţii atestă că din 1948 până în 1968 cheltuielile militare s-au triplat iar în 1970 cifra uriaşă însuma 200 mld. dolari. Sesiunea jubiliară ce s-a desfăşurat din septembrie – decembrie 1970 era chemată să formuleze judecăţi şi concluzii politice în legătură cu disproporţia între înarmare şi dezarmare de toţi reprezentanţii organismelor ONU prezenţi în sesiunea de vară de la Geneva.

Al doilea moment care a definit locul sesiunii Comitetului în ansamblul negocierilor de dezarmare , l-a constituit faptul că se desfăşura în primul an (1970)al deceniului proclamat de Adunarea Generală drept Deceniu al Dezarmării. În baza rezoluţiei 2602(XXIV) adoptată de Adunarea Generală, a fost proclamat deceniul dezarmării. Comitetului de la Geneva, specializat pentru problemele dezarmării i s-a trasat sarcina de a elabora un program al deceniului care să fie o bază a negocierilor de dezarmare şi adoptării unor măsuri concrete în viitor.

Aceasta reflectă preocupările majore ale organizaţiei şi înţelegerea de către marea majoritate a celor 126 de ţări membre ale ONU, că problematica dezarmării trebuie abordată în viitor cu energii sporite şi cu voinţă de a ajunge la rezultate palpabile în cadrul unor strategii unitare cu obiective bine conturate. Era mesajul direct de a se ajunge la atenuarea şi lichidarea decalajului extrem de periculos care există între cursa accelerată a înarmărilor şi ritmul lent al negocierilor de dezarmare, decalaj ce va avea în perspectivă efecte deosebit de nocive asupra securităţii şi dezvoltării omenirii(110).

Lucrările se desfăşurau în sesiunea Comitetului de Dezarmare în prezenţa delegaţilor statelor. Deşi membrii participanţi la lucrările Comitetului erau de acord cu măsurile practice, nu s-a reuşit să se asigure prioritatea în cadrul negocierilor. Prezenţa ţărilor nenucleare membre ale Comitetului şi reiterarea în cadrul sesiunii a opţiunii lor pentru prioritatea dezarmării nucleare prin invocarea rezoluţiilor ONU şi obligativitatea unor negocieri de fond, nu a găsit calea directă a angajării şi adoptării unor măsuri concrete de dezarmare nucleară.

În asemenea condiţii, dezbaterile din sesiune, cu toate expunerile unui mare număr de delegaţii, nu au ajuns la finalizare, preconizându-se

că mandatul Comitetului să prevadă potrivit Cartei ONU o gamă largă de măsuri în vederea interzicerii demonstraţiilor de forţă şi retragerea trupelor străine în graniţele proprii. Toate negocierile şi propunerile în Comitet prezentate de SUA, Japonia, Italia, Suedia, România, încercau să clarifice în documentele de lucru diferitele aspecte tehnice.

5.Iniţiative româneşti în domeniul cooperării şi colaborării internaţionale

În ansamblul politicii externe a României, dezvoltarea cooperării şi colaborării cu ţările socialiste, cu toate ţările lumii, indiferent de orânduirea social –politică pe baza respectării principiilor fundamentale ale Cartei ONU, a ocupat un loc important. Promovarea României în spiritul colaborării şi cooperării îndeosebi cu ţările europene era apreciată în mod deosebit în cadrul ONU.

În acest context se înscrie şi vizita preşedintelui Consiliului de Miniştri al României, Ion Gheorghe Maurer, efectuată la invitaţia cancelarului Willy Brandt în zilele de 22-26 iunie 1970, în R. F. G. România dezvolta în 1970, concomitent, multiple relaţii atât cu RFG cât şi cu RDG căutând să afirme cu consecvenţă că o condiţie esenţială a realizării securităţii europene este aprecierea obiectivă a relaţiilor istorice concrete din viaţa politică europeană

România a militat în cadrul ONU susţinând necesitatea participării ambelor state germane la viaţa politică a Europei în scopul eliminării focarelor de tensiune, pentru destindere şi securitate în Europa. Semnificative rămân frecventele luări de poziţie din țările vestice în favoarea recunoaşterii RDG pentru dezvoltarea unor relaţii bilaterale normale(116). Guvernul federal şi Guvernul român nu nutreau iluzii, ele fiind interesate în lichidarea încordării, promovarea colaborării şi organizarea păcii în Europa(108)

Stabilirea în 1967a relaţiilor diplomatice şi remarcabila dezvoltare a raporturilor economice au constituit baza pentru o continuă dezvoltare bilaterale. Tratatele promovate de guvernul federal german atestau practic dorinţa bilaterală de nerecurgere la forţă cu URSS ori alte state membre ale Tratatului de la Varşovia. Pronunţându-se în cadrul alianţei nord-atlantice pentru tratative privind reducerea echilibrată a trupelor şi a armamentelor.

Trebuie menţionată strădania încheierii tratatelor privind renunţarea la folosirea forţei, iar în cadrul tratativelor dezbătute şi la renunţarea la forţă sau la ameninţarea cu forţa, principii apreciate îndeosebi pentru

promovarea acestora de către România. În situaţia concretă a Europei din 1970 se promova calea întâlnirilor directe şi depunerea eforturilor pentru stabilirea în continuare a unor reglementări pe baza de tratat între Bonn şi Berlinul de Est.

În interviul său, cancelarul a apreciat vizita din 1967 în România, păstrând amintiri şi gânduri plăcute faţă de ospitalitatea românească. A evocat cu plăcere vizita făcută în calitate de ministru al afacerilor externe, rămânând cu o impresie deosebită lăsată de convorbirile purtate cu liderii români, de prietenia arătată de populaţie precum şi de dezvoltarea economică, *din păcate atât de grav afectată de catastrofă naturală abătută asupra ţării.* A exprimat cu sinceritate prietenia şi respectul datorat, dorind să promoveze colaborarea în cadrul unei reglementări de pace europene iar poporului german *să i se dea posibilitatea de a hotărî singur şi liber asupra unităţii sale naţionale. Acela care se pronunţă pentru inviolabilitatea frontierelor trebuie să se preocupe de armonizarea intereselor naţionale şi europene.*

În opinia noastră sincronizarea dialogurilor bilaterale iniţiate de România în ajunul zilei de 26 iunie 1970 nu erau întâmplătoare. Astfel, Corneliu Mănescu, ca ministru al Afacerilor Externe, fiind prezent la festivitatea unui sfert de veac de la semnarea Cartei Naţiunilor Unite, la San Francisco, în 26 iunie 1970, s-a întâlnit şi a avut discuţii la 28 iunie cu secretarul de stat al SUA, William Rogers. La Bucureşti se marca ziua de 26 iunie prin evocări şi retrospective privind principiile Cartei ONU, ce au fost consacrate la San Francisco. (111)

În evocarea să cronologică va face practic un istoric în derulare a Conferinţei de la San Francisco, relevând scopul şi obiectivul fundamental al Cartei actul constitutiv al Organizaţiei Naţiunilor Unite. Evocând însemnătatea Cartei, pornind de la preambulul unde erau expuse condiţiile istorice în care a fost adoptată Carta, intenţiile care au prezidat la alcătuirea ei marca semnificativ cuvintele „ Noi popoarele. . . . . . ”subliniind astfel voinţa popoarelor, adevăratele făuritoare ale istoriei, nu voinţa guverne-lor ori a liderilor politici.

În acest context se înscrie întărirea relaţiilor de prietenie şi colaborare cu ţările din spaţiul balcanic „România a acţionat cu perseverenţă pe linia eforturilor sale pentru îmbunătăţirea continuă a climatului politic şi întărirea relaţiilor de colaborare şi bună vecinătate între ţările din Balcani, considerând că acesta este în folosul şi spre binele popoarelor care trăiesc în această zonă” (112)

Importanţa relaţiilor regionale se impunea a fi luată în consideraţie deoarece accentuarea caracterului de interdependenţă în relaţiile dintre

state releva permanent că la edificarea păcii în lume puteau să-şi aducă contribuţia remarcabilă prin acţiuni concrete, eficiente, care vizau normalizarea relaţiilor interstatale şi stingerea tuturor focarelor de încordare, cât şi a unor conflicte fiind eliminate astfel tensiunile în diferitele zone geografice de pe glob. Deoarece Balcanii au constituit aria de înfruntare de-a lungul deceniilor, a intereselor unor mari puteri fiind considerat metaforic „butoiul cu pulbere al Europei" se preconiza eliminarea tuturor neînţelegerilor locale şi învrăjbirea acestora în jocul de interese al marilor puteri. În acest sens, România acţiona pentru realizarea unei colaborări şi cooperări interbalcanice în interesul reciproc prin intensificarea schimburilor comerciale atât cu Albania, Bulgaria şi Iugoslavia, cât şi cu Grecia şi Turcia.

Contractele diplomatice şi dialogurile purtate prin vizite reciproce sau întâlniri la nivel înalt dovedeau atât lărgirea relaţiilor comerciale, economice şi tehnico-ştiinţifice pe baza egalităţii în drepturi şi avantajului reciproc, cât şi o colaborare pe plan politic dintre statele din această regiune.

Încă din 1966 nivelul de reprezentare diplomatică al relaţiilor bilaterale a crescut excepţie făcând relaţiile dintre Grecia şi Albania. Este însă evident că toate acordurile intervenite pe parcurs atestă interesul comun iar convorbirile ce au avut loc demonstrează concret posibilitatea reală de a se dezvolta alte acţiuni concrete dând un impuls relaţiilor reciproce. Cooperarea României cu ţările balcanice ilustrează sensul ascendent întreţinut de-a lungul anilor pentru asigurarea unei evoluţii paşnice şi constructive. Întâlnirile liderilor politici atestă înţelegerile realizate în special cu ocazia sesiunii din decembrie 1969 a Comisiei guvernamentale mixte româno-iugoslave de colaborare economică.

Vizita preşedintelui Consiliului de Miniştri, Ion Gheorghe Maurer, în ianuarie 1970 la Belgrad a contribuit la evoluţia ascendentă a raporturilor de colaborare dintre cele două ţări. În acelaşi spirit s-a acţionat în relaţiile bilaterale româno-bulgare care s-au intensificat până în 1970, astfel încât la Comisia Mixtă guvernamentală în sesiunea a VIII-a de la Sofia între 26-28 martie 1970, s-au făcut noi paşi înainte privind dezvoltarea colaborării şi cooperării economice.

Interesul României pentru crearea unor zone de pace şi securitate, de destindere fusese manifestat –după cum am arătat-încă din 1965. Atunci, România a iniţiat o rezoluţie, pe care Adunarea Generală a ONU a adaptat-o la 21 decembrie 1965. Este vorba de „Măsuri de luat la nivel regional în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate între state europene având regimuri sociale şi politice diferite" (Rezoluţia

2129)(`113). Atunci, la propunerea României s-au alăturat alte 8 state europene (este vorba de Austria, Belgia, Bulgaria, Danemarca, Finlanda, Iugoslavia, Suedia şi Ungaria)în calitate de coautoare, fiind acceptată în unanimitate la sesiunea a XX-a a Adunării Generale a ONU din 1965, fiind prima rezoluţie care consacră importanţa fenomenului de destindere în Europa şi afirma influenţa acestui proces asupra ansamblului relaţiilor internaţionale şi a soluţionării marilor probleme nerezolvate România a acţionat şi s-a pronunţat cu consecvenţă pentru transformarea Balcanilor într-o zonă denuclearizată, considerând că realizarea acestei zone este o parte componentă a luptei pentru dezarmare.

La 13 iunie 1970, misiunea permanentă a României socialiste pe lângă ONU-New York transmitea o notă secretarului general, cuprinzând consideraţiile guvernului român în problema întăririi securităţii internaţionale, ca răspuns la recomandările rezoluţiei 2606 (XXIV) adoptată de Adunarea Generală, la 16 decembrie 1969.

România a fost coautoarea a numeroase rezoluţii care au marcat prezenţa activă a ţării noastre, preocuparea ei constantă pentru respectul suveranităţii şi egalităţii statelor, pentru promovarea unor acţiuni de natură să asigure participarea sporită a tuturor statelor la soluţionarea problemelor internaţionale (114). În sinteză putem concluziona cele afirmate prin enumerarea în succesiune a problemelor fundamentale abordate. Astfel, se atestă poziţia României în problemele păcii şi securităţii internaţionale, propunerile româneşti având un larg ecou în cadrul ONU prin participarea delegaţiei oficiale, cât şi a experţilor aflaţi în sediile din New York, Geneva, Paris, Viena.

Contribuţia României la codificarea dreptului internaţional şi la elaborarea unor instrumente juridice internaţionale în domenii specifice a fost apreciată pe parcursul pregătirii sesiunii jubiliare (a XXV-a) care s-a desfăşurat între septembrie-decembrie 1970. În perspectiva aniversării enunţate s-a acţionat în scopul eliminării politicii de dominaţie din viaţa internaţională. Faţă de aceste mari probleme enunţate delegaţiile ţării au acţionat în cadrul ONU şi a organismelor sale cu consecvenţă. Ilustrăm cele afirmate prin participarea la al doilea congres mondial al alimentaţiei, România acţionând în lupta contra subnutriţiei şi lichidării în viitor a decalajelor economice în cadrul campaniei mondiale contra foamei prin programul de cooperare F. A. O. şi industrie adoptată în 1966 şi dezvoltat pe parcurs (115).

La 22 iunie 1970, în palatul UNESCO de la Paris s-a deschis prima Conferinţă a miniştrilor ştiinţei din Europa, care, prin acţiunile lor vor dezvolta ideea promovată de România ce a propus pregătirea unei

asemenea reuniuni internaţionale la nivel european, delegaţia română fiind apreciată de Conferinţa generală şi directorul general Rene Maheu. În acest scop s-a convocat o comisie internaţională de experţi care au pregătit documentele de lucru ale conferinţei.

La invitaţia guvernului român reuniunea comitetului de experţi s-a ţinut la Bucureşti în aprilie 1968, apoi în cursul anului 1969, secretariatul UNESCO, cu ajutorul a numeroşi consultanţi, între care şi specialişti români, au elaborat documente de lucru şi a hotărât convocarea ei la sediul Organizaţiei în 1970. Lucrările s-au desfăşurat între 22-27 iunie concomitent cu aniversarea adoptării Cartei ONU(116).

România şi-a adus contribuţia activă la realizarea acţiunilor enunţate, fiind reprezentată la lucrările conferinţei miniştrilor ştiinţei de o delegaţie condusă de prof. dr. Gheorghe Buzdugan, preşedintele Consiliului Naţional al Cercetării Ştiinţifice, iar la San Francisco de o delegaţie condusă de ministrul Afaceri lor Externe, Corneliu Mănescu.

În acest context vor fi afirmate poziţiile României în ideea cooperării internaţionale în vederea asigurării păcii şi securităţii, principiu inclus în articolul 2 al Cartei ONU. Împlinirea a 25 de ani de la semnarea Cartei ONU a invitat la reflecţii obligând eforturi sporite pentru a traduce în fapt ceea ce reprezentanţii popoarelor au hotărât a fi înscrise în Cartă ca deziderate esenţiale ale propăşirii.

În acest sens putem remarca iniţiativa României în cadrul sesiunii de la Geneva(1-31 martie 1970)în comitetul special al ONU, pentru principii, care a adoptat proiectul documentului final ce sintetiza eforturile mai bine de un deceniu pentru formularea normelor fundamentale ale relaţiilor dintre state:declaraţia referitoare la principiile dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi cooperarea dintre state.

Declaraţia a fost supusă aprobării Adunării Generale a ONU la sesiunea comemorativă desfăşurată între septembrie-decembrie 1970. Documentul sublinia că respectarea riguroasă a principiilor dreptului internaţional privind relaţiile prieteneşti şi de cooperare între state pentru îndeplinirea cu bună credinţă a obligaţiilor asumate de statele membre în conformitate cu Carta ONU. Declarația reafirma drepturile inalienabile ale statelor derivând din atributele lor fundamentale de suveranitate şi independenţă, consfinţind protecţia juridică a libertăţii, a integrităţii teritoriale şi independenţei politice a statelor, a egalităţii lor în drepturi, a dreptului de a-si alege şi dezvolta în mod liber sistemul politic, social, economic şi cultural potrivit nevoilor şi aspiraţiilor fiecărui popor. (117).

În acest context s-a pronunţat şi reprezentantul ţării noastre la ONU împotriva politicii zonelor şi a sferelor de influenţă prin combaterea formelor de încălcare a libertăţilor popoarelor. Au fost făcute aprecieri critice la adresa menţinerii Consiliului de tutelă în structura ONU. Motivaţia era clară. Carta elaborată în 1945 nu a ţinut cont că în lume existau zeci de state şi popoare sub dominaţie colonială. Car ta cuprindea formulări în care se pornea de la acceptarea şi recunoaşterea de fapt a drepturilor unor ţări de a domina şi a avea colonii şi a ţine sub tutelă alte popoare şi teritoriile acestora(118).

România a activat consecvent pentru îmbunătăţirea Cartei ONU şi democratizarea organismelor ONU ca singura modalitate de a face din ONU un for eficient care să răspundă concret cerinţelor vieţii întregii omeniri. În concepţia românească democratizarea trebuia să reprezinte o transformare profundă a întregului sistem existent în măsură să asigure participarea liberă şi neîngrădită a tuturor statelor la viaţa internaţională. În spiritul acestor idei, România, prin iniţiativele şi propunerile sale a acţionat pentru democratizarea structurilor şi mecanismului organismelor specializate ale ONU vestigiilor de dominaţie.

Întreaga activitate desfăşurată de delegaţiile române în cadrul sesiunilor ONU atestă promovarea unei politici de pace şi colaborare internaţională ce se va concretiza în luările de poziţie pe toată durata sesiunii jubiliare. Concomitent, s-a acţionat în cadrul sesiunii a treia a Comitetului special al ONU pentru definirea agresiunii. Scopul era de a întări şi promova autoritatea justiţiei şi a dreptului în relaţiile internaţionale, a principiilor fundamentale ale acestor relaţii astfel încât definirea agresiunii era menită să constituie un instrument juridic eficace pentru menţinerea păcii şi un obstacol în calea folosirii forţei sau a ameninţării cu forţa.

Lucrările primelor două sesiuni ale Comitetului special s-au desfăşurat la Geneva în 1968 şi la New York în 1969. Reînnoind mandatul Comitetului cea de-a XXIV-a sesiune a Adunării Generale a ONU a precizat că este urgent să se definească agresiunea şi că ar fi de dorit ca înainte de cea de-a XXV-a aniversare a ONU acest îndemn şi această sarcină de mare răspundere să fie aplicată de lucrările celei de-a treia sesiuni a Comitetului special încheiată în luna august 1970(119).

Delegaţia română a participat activ prin iniţiative, propuneri şi intervenţii în toate dezbaterile începu te în septembrie 1970 prin şeful delegaţiei Corneliu Mănescu, ca ministru de externe şi adjuncţii săi, Mircea Maliţa şi George Macovescu, pregătind practic primirea şefului statului român, invitat la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a ONU.

Reprezentantul României în” Comitetul de dezarmare” prezenta punctul de vedere al României, încă din 6 august 1970, în cadrul programului deceniului dezarmării axat pe următoarele categorii de măsuri: încheierea tratatului de dezarmare generală şi completă; adoptarea unor măsuri de frânare a înarmărilor, negocierea de acorduri în domeniul dezarmării nucleare, reducerea armamentelor convenţionale şi a efectivelor forţelor armate(120).

Abordarea problemelor majore ale omenirii viza rezolvarea în lume a conflictelor şi lichidarea subdezvoltării precizând că sunt zone întregi ale globului care erau rămase în urmă, iar bogăţiile lor erau ţinute sub dominaţia străină. Guvernul Român aprecia că era timpul să se treacă de la rezoluţii generale privind lichidarea subdezvoltării la măsuri practice, la un program multilateral, apreciind deviza sub care se desfăşurau lucrările sesiunii, program ce arăta esenţa activităţilor consacrate de ONU sub deviza „ Dezarmare, dezvoltare, decolonizare”.

De asemenea, România considera ca anormală existenţa ONU fără prezenţa poporului chinez, susţinând ca necesară restabilirea drepturilor legitime ale RP. Chineze în ONU şi organismele sale. Intervenţia reprezentantului României se încheia cu îndemnul de a inaugura noul pătrar de veac al existenţei ONU, prin eforturi şi mai mari pentru unirea popoarelor indiferent de mărimea teritorială, de puterea lor economică şi militară, de orânduirea socială, pentru triumful păcii şi progresului omenirii. Sublinia prezentarea opiniei guvernului român faţă de marile probleme ale omenirii văzând soluţionarea prin munca cu răbdare, cu perseverenţă şi cu răspundere pentru rezolvarea conflictelor că singura alternativă spre viitor. În numele poporului român pe care îl reprezenta spunea: „ Să nu uităm că istoria va judeca felul în care noi, oamenii politici de astăzi, am pregătit viitorul generaţiilor de mâine, am înţeles aspiraţiile şi voinţa popoarelor, am slujit progresul, civilizaţia şi pacea”(121).

Delegaţia română în tot cursul lunii decembrie 1970, depăşind momentele de rutină din ordinea de zi a sesiunii şi-a afirmat preocuparea de a se evita o confruntare armată şi mai ales nucleară, catastrofală pentru omenire, promovând acţiuni concrete pe baza unui sistem clar de angajamente în care fiecare naţiune să acţioneze pentru oprirea cursei înarmărilor şi în general a ameninţării cu forţa.

Delegaţia română sublinia „războiul îndoliază încă populaţii din numeroasele regiuni ale globului”. Indochina şi Orientul Apropiat continua să constituie sfera unei periculoase confruntări militare ce provocau o legitimă îngrijorare a popoarelor. Dezarmarea rămânea încă

un deziderat în timp ce o cursă a înarmărilor devenea o circumstanţă agresivă a conflictelor existente şi o sursă de alimentare sau de declanşare a unor potenţiale conflicte.

Totodată, preocuparea de a rezolva problemele vitale, care existau din cauza decalajului economic şi tehnologic în continuă creştere între ţările dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare atestă cu putere iniţiativele României de a aborda temele principale ale sesiunii ONU ce trebuia să consacre deceniul dezarmării şi deceniul dezvoltării.

În timpul dezbaterilor erau aprecieri pozitive formulate la adresa iniţiativelor româneşti. Se sublinia că în urma acordului intervenit între guvernul român şi ONU la Bucureşti s-a deschis un centru de informa real ONU. Secretarul general, U. Thant l-a numit ca director al centrului pe Dr. Sayed Abbas Chedid, personalitate cu preocupări cunoscute şi recunoscute în domeniul informaţiei(122).

6. Sesiunea a XXV-a a ONU în cifre şi fapte

Încheierea primei decade de la demararea lucrărilor celei de-a 25-a sesiuni a Adunării Generale a ONU a găsit atât plenara adunării, cât şi toate cele şapte comitete ale sale în plină activitate. Dezbaterile generale de politică externă din plenară au început după numai două zile de la deschiderea sesiunii, operativitate fără precedent în istoria ONU. Apoi, în numai două şedinţe, Comitetul General, din care fă cea parte şi Maria Groza, în calitate de preşedintă a Comitetului pentru probleme sociale, umanitare şi culturale, a definitivat ordinea de zi şi a repartizat-o pe comitete.

Din cele 108 puncte înscrise iniţial pe agenda provizorie a actualei sesiuni, au mai rămas 98, restul fiind înscrise ca subpuncte ale unor probleme aflate pe ordinea de zi sau trimise sesiunii viitoare spre dezbatere. Din cele 98 puncte, 85 sunt probleme de substanţă. Din cele 85, 23 au fost cândva iniţiate de România sub formă de propuneri sau proiecte de rezoluţie sau au la bază rapoarte ale unor organisme ONU din ţara noastră.

La sesiunea enunţată, România a înscris pe agendă, două noi puncte, ambele aprobate în unanimitate de către Comitetul General: 1) *„ Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume ”2) „Rolul ştiinţei şi tehnicii moderne în dezvoltarea naţională şi necesitatea întăririi cooperării economice, tehnice şi ştiinţifice între state”.* Primul punct a fost repartizat spre dezbatere în Comitetul nr. 1 pentru problemele

politice şi de securitate, iar al doilea, în Comitetul nr. 2 pentru problemele economice şi financiare.

Anul 1970, împlinindu-se un pătrar de veac de la fondarea ONU, între 13 -24 octombrie a avut loc o sesiune jubiliară în prezenţa unor şefi de state şi guverne. Potrivit unor surse ale secretariatului ONU, la lucrările sesiunii jubiliare, care s-au desfăşurat sub deviza: „Pace, Justiţie şi Progres”, au luat parte cel puţin 60 de şefi de state şi guverne, zeci de vicepreşedinţi şi vicepremieri, circa 150 de miniştri şi miniştri adjuncţi, sute de experţi şi consilieri.

În sesiune, două comitete speciale şi comitetele numărul 2 şi 3 ale Adunării Generale au lucrat intens la pregătirea a patru documente ce urmau a fi adoptate în cadrul solemn al sesiunii jubiliare, în ziua de 24 octombrie, când se vor împlini 25 de ani de la intrarea în vigoare a Cartei ONU. Acestea erau:Declaraţia solemnă de reafirmare a încrederii statelor în viabilitatea principiilor Cartei, a angajamentului lor de a acţiona pentru sporirea rolului şi eficacităţii Organizaţiei în scopul de a deveni un instrument eficient în întărirea securităţii internaţionale şi promovarea progresului tuturor popoarelor ;Declaraţia privind strategia dezvoltării şi lansarea celui de-al doilea deceniu al ONU pentru dezvoltare (1971-1980); Declaraţia cu privire la principiile relaţiilor prieteneşti şi de cooperare între state;Programul de acţiune, sub forma unui document al ONU, conţinând o serie de măsuri eficiente pentru lichidarea definitivă şi cât mai urgentă a ultimelor vestigii ale colonialismului.

Potrivit hotărârii Adunării Generale, cea de-a 25a sesiune ordinară a Adunării şi-a încheiat lucrările la 15 decembrie. În cadrul ei se așteaptă a se adopta peste 120 de rezoluţii şi hotărâri. Sesiunea trecută fuseseră adoptate 139 de asemenea documente(123).

Unanimitatea cu care a fost acceptată propunerea românească intitulată „Rolul ştiinţei şi tehnologiei moderne în dezvoltarea naţiunilor şi necesitatea întăririi cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice între state”, dezbaterile vii pe care le determina în rândul participanţilor la sesiunea Adunării Generale sunt prin ele însele o confirmare a înţelegerii mereu mai profunde de către statele comunităţii internaţionale a rolului ştiinţei şi tehnicii în dezvoltarea naţională, a influenţei pe care cooperarea în acest domeniu o exercită asupra atmosferei politice generale.

Experienţă a 25 de ani de existenţă şi activitate a ONU a relevat cu pregnanţă necesitatea abordării problemei în termenii noi. Experienţele pozitive ale anilor trecuţi, dar mai ales neajunsurile, măsurile parţiale şi efectele limitate ale programelor de până acum releva acuitatea punerii acestei probleme în noi coordonate, necesitatea de a-i asigura un cadru de

dezbatere, abordare şi rezolvare nou, cu participare generală. Apare mai mult ca oricând necesitatea de a asigura operei, pe care Organizaţia Naţiunilor Unite şi instituţiile sale specializate o au de împlinit în această direcţie, cadrul organizatoric şi unitatea de concepţie necesare în vederea unei activităţi de viitor eficiente. Propunerea românească a venit în întâmpinarea acestui imperativ, pe care sesiunea jubiliară a Adunării Generale a ONU, ce s-a desfăşurat sub egida „pace, justiţie şi progres", a trebuit să-l aibă în atenţie ca un obiectiv esenţial.

Abordând problema efectelor sociale ale dezvoltării colaborării economice, ştiinţifice şi tehnologice, nu ar putea fi ignorat nicidecum efectul pozitiv pe care acesta îl exercita, în mod direct sau indirect asupra atmosferei politice. Este unul din argumentele care a condus ţările socialiste la propunerea –formulată în Declaraţia Consfătuirii de la Praga a miniştrilor afacerilor externe din statele participante la Tratatul de la Varşovia –de a include pe ordinea de zi a unei viitoare conferinţe general europene pentru cooperare şi securitate problemă: „Lărgirea relaţiilor comerciale, economice şi tehnico – ştiinţifice, pe baza egalităţii în drepturi, în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene" O asemenea viziune asupra relaţiei dintre economic şi politic pe care propunerea amintită o reflecta în cel mai înalt grad, dovedeşte spirit constructiv şi realism politic. Într-un schimb viu de valori materiale şi spirituale, corespunzător necesităţilor tuturor popoarelor, pacea, înţelegerea, aprecierea şi stima mutuală dobândesc noi argumente şi garanţii. „În epoca actuală, când cuceririle ştiinţifice şi tehnice pun la îndemână popoarelor imense mijloace şi posibilităţi de a-şi spori avuţia materială şi spirituală, de a valorifica resursele naturale în folosul societăţii – arăta Nicolae Ceauşescu – dezvoltarea relațiilor economice între state, participarea la diviziunea internaţională a muncii se impun ca o cerinţă obiectivă a progresului uman. Schimbând între ele produsul muncii, participând împreună la accelerarea progresului economic, ştiinţific şi cultural, aducându-şi contribuţia la dezvoltarea patrimoniului civilizaţiei moderne, popoarele se cunosc mai bine, se preţuiesc mai mult, conlucrează mai eficient şi în direcţia consolidării păcii"(124).

Din multitudinea punctelor de vedere care ilustrează aceste preocupări, reţinem de pildă, pe acela al preşedintelui Comisiei Economice ONU pentru Europa, Evgheni Mateev, care declară: „După cum se ştie, comisia noastră, alături de celelalte comisii regionale ale ONU, are drept preocupare fundamentală dezvoltarea colaborării în Europa în domeniul economic şi tehnico-ştiinţific. Totodată, acest organism are şi un important rol politic. Lucru explicabil, întrucât se ştie

că îmbunătăţirea colaborării economice favorizează climatul politic internaţional”.

Ni se par, de asemenea, semnificative părerile unui om de ştiinţă, ale acad. M. D, Milionscikov, prim-vicepreşedinte al Academiei de Ştiinţe a URSS, care, într-un interviu acordat la începutul anului 1970, sublinia: „ De pe urma folosirii mai eficiente a mijloacelor materiale şi a potenţialului colectivelor ştiinţifice, ar avea de câştigat toate statele Europei. Sunt extrem de numeroase domeniile în care se poate realiza o asemenea colaborare tehnico-ştiinţifică. Este binecunoscut că cooperarea dintre ţările socialiste în domeniul ştiinţei şi tehnicii se dezvoltă cu succes, de pildă activitatea din cadrul institutului unificat de cercetări de la Dubna sau lucrările pe planul cercetării Cosmosului, care au dus deja la lansarea în comun a unui satelit artificial al Pământului. Există exemple şi în relaţiile dintre ţările socialiste şi ţări cu altă orânduire”(125)

Subliniind actualitatea rezoluţiei 2318 (XXII) din 21 decembrie 1967, referitoare la „cooperarea în domeniul ştiinţei şi tehnicii”. adoptată de Adunarea Generală a ONU, Memoriul explicativ al guvernului român atrage atenţia asupra problemei perfecţionărilor de ordin instituţional, care se cer a fi realizate în scopul înglobării, într-o viziune de ansamblu şi pe un front atotcuprinzător, a multiplelor aspecte ale promovării şi aplicării ştiinţei şi tehnicii, ale amplificării cooperării între state, corespunzător funcţiei pe care ştiinţa şi tehnica o exercită ca pârghie de bază a creşterii economice şi prosperităţii naţiunilor”. Opera pe care viitorul o cere întreprinsă impune implicit o întărire a rolului ONU şi al organismelor sale, o coordonare mai eficace a activităţilor prezente şi de perspectivă, o orientare fermă, consecvent susţinută, spre obiective esenţiale. În context, crearea unui mecanism interguvernamental pentru aplicarea ştiinţei şi tehnicii în favoarea dezvoltării, apare ca un mijloc adecvat de natură să impulsioneze aceste activităţi.

Venind în întâmpinarea năzuinţei fireşti a tuturor naţiunilor de a vedea cooperarea economică, ştiinţifică şi tehnică căpătând noi dimensiuni şi o sporită eficienţă, propunerea prezentată de guvernul Republicii Socialiste România dobândeşte o nouă semnificaţie prin prezentarea ei într-un moment în care Organizaţia Naţiunilor Unite îşi va face nu numai bilanţul unei activităţi de un sfert de veac, ci îşi va stabili, fără îndoială, şi programul ei de viitor. ” Pace, Justiţie şi Progres”, a constituit egida celei de-a XXV-a sesiuni a Adunării Generale a ONU. A urmări şi a aduce o contribuţie eficientă la împlinirea acestor deziderate vitale ale umanităţii înseamnă a acţiona perseverent şi în domeniul

cooperării economice, ştiinţifice şi tehnice în favoarea dezvoltării –era imperativul momentului.

Tabloul lumii contemporane oferea încă imaginea unor decalaje şi disparităţi economice pe care cifrele şi nu numai ele le pot exprima în mod elocvent. Numeroase ţări asupra cărora colonialismul sau alte vicisitudini istorice au pus amprenta subdezvoltării, revendica cu justeţe măsuri rapide pentru ameliorarea situaţiei.

Oportunitatea unei abordări de ansamblu a problemei cooperării economice, ştiinţifice şi tehnice, pe care propunerea guvernului român o iniţiază, este reliefată cu pregnanţă şi de preocuparea actuală pentru definirea programului de acţiuni a ONU în favoarea dezvoltării pe durata viitorului deceniu.

În faţa actualei sesiuni stă sarcina adoptării unei Declaraţii privind strategia dezvoltării şi lansarea celui de-al doilea deceniu al ONU pentru dezvoltare (1971-1980), lacunele şi neîmplinirile primului deceniu ONU pentru dezvoltare întăresc convingerea că în locul declaraţiilor de intenţii, este necesar să fie introduse acţiuni concrete, eficiente astfel încât viitorul deceniu să răspundă atât nevoilor şi aspiraţiilor ţărilor în curs de dezvoltare cât şi intereselor generale legate de o cooperare atotcuprinzătoare, cu perspective nelimitate.

Faţă de cele enunţate aducem argumente prin iniţiativele României privind cooperarea economică şi tehnico-ştiinţifică. De-a lungul anilor, în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite şi a diverselor sale, organisme, România a avut numeroase iniţiative în domeniul cooperării economice şi tehnico-ştiinţifice prezentate de cele mai multe ori împreună cu alte state în calitate de coautoare, aceste iniţiative s-au concretizat în valoroase rezoluţii, dintre care vom nota pe cele care ni se par a fi semnificative. În concepţia României principiile propuse au exercitat o influenţă serioasă asupra tuturor lucrărilor ce urmăreau o largă colaborare economică internaţională a statelor indiferent de regimul lor social sau politic, considerând că o astfel de colaborare ar putea avea o influenţă pozitivă asupra relaţiilor internaţionale (126).

Concluzii

Rivalităţile apărute între foştii aliaţi din timpul celui de-al doilea război mondial se vor actualiza după 1946. Ele vor conduce la conflictul dintre cele două superputeri, cunoscut sub denumirea de „Război rece”. Părerile istoricilor sunt convergente în privinţa stării de încordare între

cele două sisteme social-politice. :după o pace ratată a urmat un război al nervilor care includea aspecte controversate ce au influenţat viaţa întregii omeniri. Pentru România, intrată în zona de influenţă sovietică, după divizarea Europei, va începe un regim politic impus de Kremlin, ce a trecut de la democraţia populară din România, schimbând complet cursul firesc al vechiului sistem politic.

Influenţele sovietice din România au depăşit implicaţiile politice (prin ocupaţia militară), ele erau transpuse şi în celelalte planuri, economic, social, cultural. Chiar şi politica externă a României era, datorită regimului impus grevată între anii 1945-1958 de tutela sau umbrela sovietică, ce a marcat „diplomaţia pumnului de fier”. După consolidarea regimului politic, prin grupul naţional, s-a trecut treptat de la starea de dependenţă faţă de directivele de la Moscova, prin politica internaţionalistă la o politica externă, naţională şi raţională. În acest sens am evidenţiat semnificaţia istorică a anului 1963 care a marcat noile direcţii de politică externă (începutul a fost făcut în 1961 prin numirea ca preşedinte al Consiliului de Miniştri a lui Ion Gheorghe Maurer, iar ca Ministru de Externe pe Corneliu Mănescu).

Cu toate că România n-a putut ocupa locul ce-l merita şi i se cuvenea de drept în cadrul celui mai important for internaţional –este vorba de Organizaţia Naţiunilor Unite abia la 10 ani de la crearea acesteia, iar intrarea să în toate instituţiile specializate ale ONU s-a desăvârşit abia în 1972, când ţara noastră a fost admisă în două instituţii financiare cu vocaţie universală - Fondul Monetar Internaţional şi Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare-prezenţa României în organisme internaţionale s-a impus treptat prin profesionalism, credibilitate, respectul faţă de normele dreptului internaţional.

Contribuţiei României prin iniţiativele şi propunerile delegaţiilor române, cât şi a reprezentanţilor permanenţi în cadrul ONU şi al organismelor sale a urmărit să evidenţieze afirmarea şi consacrarea concepţiei româneşti privind coordonatele majore şi luările de poziţii faţă de marile probleme care au influenţat existenţa omenirii. Pentru România şi conducerea P. M. R. izbucnirea unei crize în interiorul blocului comunist şi anume polemică ideologică sovieto-chineză a fost un prilej de a-şi croi un drum propriu faţă de Moscova, fără a părăsi însă structurile politice, economice şi militare create de sovietici.

Relaţiile est-vest în special cele dintre SUA şi URSS au fost de asemenea atent urmărite de liderul de la Bucureşti, mărturie fiind notele reprezentanţilor români din Moscova şi Washington. Aceasta a făcut că România să aibă o poziţie echilibrată în momentele de criză izbucnită

între SUA şi URSS, este vorba despre o criză cubaneză din 1961-1962, de criza Berlinului care va acutiza starea de încordare cu tot dezgheţul produs în relaţiile est-vest.

Erau două momente de încordare internaţională, atunci când liderii SUA şi URSS, îşi făceau declaraţii pacifiste, iar propaganda pentru coexistenţă paşnică era în plină desfăşurare. Nu întâmplător, Gheorghiu-Dej preciza într-un interviu acordat unui ziarist american de la Washington Post, atât în 1960, cât şi în 1963: „ guvernul român a aderat la acordul din 1963, între URSS, SUA şi Marea Britanie asupra interzicerii experimentelor cu arme nucleare în atmosferă, în spaţiul cosmic şi sub apă, care reprezintă o contribuţie la destinderea internaţională, o expresie a politicii de coexistenţă paşnică între state cu sisteme sociale diferite, o dovadă că problemele litigioase ale vieţii internaţionale pot fi rezolvate pe calea tratativelor”(127).

În acest context politica externă a României marcată de anul 1964 se va afirma în cadrul ONU şi organismelor sale prin iniţiative şi propuneri apreciate direct în rândul diplomaţilor ce activau în acest for mondial al păcii, iar sub rezerva practicării limbajului diplomatic se afirmau gesturile de independenţă ale conducerii de la Bucureşti care provocau o iritare sporită la Moscova. Ea nu era dispusă să permită sateliţilor săi să se dirijeze în mediatori în conflictul ce o opuneau unei alte mari puteri.

Atitudinea de independenţă a României în cadrul blocului comunist îndelung gândită va fi continuată prin declaraţia din aprilie 1964 şi apoi după decesul lui Gheorghiu –Dej (19 martie 1965), cât şi de urmaşul său Nicolae Ceauşescu ce a folosit cu abilitate poziţia dobândită. Practic, marile probleme ce au stat în atenţia României ca participantă activă în cadrul ONU încă de la admiterea să ca membră, a acestui for mondial au fost :consacrarea păcii într-o nouă concepţie despre forțele care trebuiau antrenate pentru cauza păcii ;problema cursei înarmărilor şi a dezvoltării omenirii ce frâna evoluţia normală a statelor lumii prin accentuarea decalajelor între ţările puternic dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare ;dezarmarea în raport cu dezvoltarea cooperării şi colaborării dintre state.

În raport cu cele enunţate iată principalele acţiuni româneşti privind dezarmarea:neproliferarea nucleară şi altor arme de distrugere în masă ;problema dezarmării în cadrul ONU;problema cheltuielilor militare ;problema denuclearizării Europei, securitatea şi cooperarea în Europa şi în zona Balcani lor;reglementarea pe cale paşnică a diferendelor internaţionale, şi nu în ultimul rând, problema educaţiei tineretului în spiritul păcii, colaborării şi cooperării între popoare.

Principiul reglementării pe cale paşnică a diferendelor dintre state a constituit o parte integrantă a programului românesc consacrat instaurării şi menţinerii unei păci trainice în lume. El era inclus atât în iniţiativele şi propunerile susţinute în cadrul sesiunilor ONU, cât şi documentele finale ale congreselor P. M/C. R (AL IX-lea şi al X-LEA). Opinia publică din România era informată doar cu finalizările întreprinse în cadrul ONU, fiind elogiate doar formulările distincte atribuite liderului comunist român Nicolae Ceauşescu, dar şi a unor iniţiative ori acţiuni practice susţinute de reprezentanţii permanenţi ai României la ONU şi în cadrul organismelor sale.

În concepţia românească, reglementarea paşnică a diferendelor era considerată a fi o cerinţă fundamentală a salvgardării păcii şi securităţii mondiale. Contribuţia teoretică era atribuită liderului comunist Ceauşescu, privind necesitatea reglementării pe cale paşnică a diferendelor dintre state, ce poate fi sintetizată prin următoarele idei:recursul la forţă, la mijloacele militare, nu reprezintă o soluţie viabilă pentru soluţionarea diferendelor, soluţionarea pe cale politică prin negocieri a tuturor litigiilor ori stări conflictuale cu condiţia existenţei unei disponibilităţi reale din partea statelor implicate ;angajarea unor negocieri pornindu-se de la principiul respectării legitime ale fiecăruia;necesitatea menţinerii dialogului şi a „canalelor de comunicare" şi în general a stabilirii unor raporturi normale între state, indiferent de opţiunile lor politice sau sociale ;implicarea statelor în acţiunea de soluţionare a oricărui diferend în cadru bilateral sau cu alte state prin intermediul ONU(128).

Punerea în aplicare a reglementării pe cale paşnică a diferendelor a vizat în practică trei direcţii/domenii: raporturile bilaterale ale României cu celelalte ţări; iniţiative pe plan european şi zonal/regional; iniţiative în cadrul organismelor ONU, dar toate acţiunile iniţiate îşi vor găsi o posibilă realizare concretă. Marile principii ale Cartei ONU –adevărate comandamente ale moralei, raţiunii şi legalităţii internaţionale –s-au impus pe parcursul întregii activităţi desfăşurate de România, ca membră a acestui organism (1955 – 1970), fiind singura bază raţională pe care s-au soluţionat problemele care interes au toate popoarele. Era un fapt ce a devenit tot mai greu de contestat că singura cale pentru soluţionarea problemelor majore ale vieţii internaţionale a constituit-o aşezarea fermă a relaţiilor dintre state pe principiile suveranităţii şi a independenţei raţionale, a egalităţii în drepturi şi avantajului reciproc, a neamestecului în treburile interne, a interzicerii forţei şi a ameninţării cu forţa.

Astfel, prezenţa lui Gheorghiu Dej la a XV-a sesiune a ONU în 1960, a dovedit o nouă orientare în politica externă românească. Participarea şefului statului, Nicolae Ceauşescu la a XXV-a sesiune jubiliară a ONU a constituit un prilej de analiză a coordonatelor de politică externă, a afirmării dorinţei de pace, a formulării unor propuneri care au găsit rezonanţă şi aprecieri favorabile din partea miniştrilor de externe, ori a şefilor de state prezenţi, ori a şefilor delegaţiilor statelor membre (în sesiunea jubiliară au rostit discursuri 76 de delegaţii ale statelor), a presei şi opiniei publice mondiale. Cu aceeaşi intensitate şi-a exprimat adeziunea întreaga naţiune faţă de iniţiativele prezentate.

Iniţiativa punerii în discuţia Adunării Generale a ONU a problemei reglementării pe cale paşnică a conflictelor dintre state, i-a revenit lui Ceauşescu, care în discursul său rostit la cea de-a XXV-a sesiune jubiliară sublinia că pentru asigurarea păcii în lume, trebuie să se pună capăt oricărei agresiuni şi conflicte armate în raporturile dintre state, ceea ce impunea ca toate statele să –şi asume obligaţia solemnă de a renunţa la folosirea forţei sau ameninţarea cu forţa în rezolvarea problemelor litigioase(129).

De fapt, toate iniţiativele, propunerile şi soluţiile expuse de reprezentanţii României în cadrul sesiunilor ONU sau organismelor sale, evidenţiau că, în practică există o legătură strânsă între aspectele politice şi cele juridice în viaţa internaţională. Toate motivaţiile politice au încercat să justifice anumite construcţii juridice în sprijinul drepturilor popoarelor la autodeterminare, dar şi să consacre potrivit Cartei principiile fundamentale ale relaţiilor dintre state. Trebuie spus că se acţiona în strânsă interdependenţă în spiritul raporturilor politice dintre state consacrate pe cale diplomatică, iar prin acordurile bilaterale pe baza dialogului să fie finalizate negocierile şi tratativele. Aşadar concepţia românească urmărea să asigure un climat de pace şi securitate, prin acţiuni concrete susţinute ce deveneau viabile, într-o lume în care fiecare stat urmărea scopurile sale naţionale sau interese vitale şi unde adesea puteau deveni incompatibile cu cele ale altor state.

Din analiza experienţei anilor de activitate la ONU (1960-1970) rezultă că izvorul principal al diferitelor forme de cooperare economică internaţională vine atât din respectarea principiilor Cartei, cât şi din preocuparea consecventă a fiecărui stat de a-şi mobiliza în primul rând toate resursele naturale şi umane de care dispuneau şi de a folosi avantajele cooperării în scopul valorificării lor superioare. În spiritul acestor idei au fost formulate propuneri de către reprezentanţii României încă din 1957 la a XII-a sesiune a Adunării Generale a ONU privind

necesitatea elaborării şi adoptării unor principii de cooperare economică care să călăuzească statele în relaţiile dintre ele, şi care păstrează întreaga lor actualitate şi astăzi. Unei asemenea forme de cooperare i se adresau în mod special acele domenii care prin amplificarea influenţei lor antrenau responsabilitatea tuturor statelor. Primul domeniu important este şi azi energia atomului.

Promisiunile puterilor nucleare de creştere a cooperării cu ţările în curs de dezvoltare de a se crea baza energeticii nucleare a dus omenirea pe panta ascendentă a curbei cooperării în acest domeniu. Al doilea domeniu de cooperare este spaţiul cosmic. Aplicaţiile (practice)paşnice ale exploatării cosmosului –meteorologice şi comunicaţii –au fost mai rapide decât speranţele iniţiale, creând unul din capitolele de interes ale întregii omeniri.

Oceanul, cu resursele sale, practic inepuizabile, constituie încă un domeniu important de cooperare. O sesiune a ONU a consacrat acest domeniu, iar întrunirile unui Comitet de studii asupra oceanului au devenit tot mai frecvente. Pe măsură ce cooperarea paşnică în aceste domenii a crescut, au sporit şi finalizările unor tratate de interzicere a experienţelor nucleare în adâncurile abisale. Tratatul de neproliferare a armelor de distrugere în masă, la care România şi-a adus contribuţia prin ratificarea acestuia întărită prin semnătura reprezentanţilor săi diplomatici, a intrat în vigoare.

Este necesar să evidenţiem că există încă şi alte domenii de importanţă primordială care solicită impulsionarea unei largi cooperări între state. Acestea sunt :apă, hrană, populaţia, urbanizarea şi dezvoltarea economică. Ele au stat şi în atenţia propunerilor şi iniţiativelor româneşti. Statele membre, care sub egida ONU şi a organismelor sale specializate (O. M. M, UNESCO, FAO) au iniţiat acţiuni concrete pentru domeniile enunţate. Dar problema cea mai ascuţită din toate rămâne dezvoltarea economică de care depinde ansamblul relaţiilor dintre state. Agravarea discrepanţelor între nivele de dezvoltare a diferitelor state a condus la diferenţieri şi disensiuni ce contribuiau la agravarea păcii omenirii. Intensificarea continuă a decalajelor deja existente au determinat şi acţiunile ce vor fi iniţiate. Căutarea de soluţii din partea ONU a fost sprijinită de România prin iniţiativele propuse spre dezbatere şi apoi consacrate prin rezoluţii.

Un alt domeniu în care România a activat pentru cooperarea internaţională, prin numeroase iniţiative a fost rolul omului în progresul dezvoltării economice, comerţ, tehnică şi ştiinţă. În concepţia românească omul rămâne resortul principal al progresului. De investiţiile care se fac

în cultura şi capacităţile lui depinde forma societăţii viitoare. O dovadă în acest sens o constituie faptul că la 17 decembrie 1968, Adunarea Generală a ONU a procedat la adoptarea anului internaţional al educaţiei ce a fost stabilit pentru marcarea jubileului de la crearea sa-1970. Scopul proclamării acestui an sub auspiciile ONU a fost de a promova o nouă atitudine mai dinamică a educaţiei, consacrându-se astfel iniţiativa românească. În toate domeniile capitale legate de însăşi existenţa materială a umanităţii s-au derulat programe şi acţiuni care au rămas însă cu un pas în urma cerinţelor presante ale realităţii. Oricare derulare a acţiunilor promovate în scopul cooperării internaţionale a rămas sub nivelul necesităţilor, oferind un câmp larg de iniţiative.

Principalul obstacol pentru cei 15 ani analizaţi (1955-1970) care a făcut cooperarea internaţională insuficient de viabilă a fost cursa înarmărilor. Este cunoscut faptul că încetarea acesteia ar fi eliberat resurse financiare cât şi intelectuale necesare unor soluţii paşnice. Dar, tot la fel este ştiut că majoritatea cercetărilor din lume erau îndreptate spre programe militare. În concepţia românească privind acţiunile ce pot fi iniţiate găsim reflectată ideea că realizarea unei păci trainice între naţiuni era condiţionată de succesul eforturilor pentru întărirea legalităţii internaţionale, pentru perfecţionarea sistemului de norme ce trebuia să guverneze relaţiile dintre state în scopul eliminării definitive a forţei şi a ameninţării cu forţa din viaţa internaţională. România a desfăşurat consecvent promovarea unei securităţi reale care nu se putea realiza decât prin demersuri treptate privind stăvilirea cursei înarmărilor.

Al doilea obstacol ce a rămas şi astăzi viabil îl constituie conflictele deschise. În timp ce afectează tot ceea ce părţile în conflict au ca potenţial uman şi material, ele aruncă o umbră de neîncredere asupra ansamblului realităţii omenirii, abătându-le de la sarcinile primordiale. Al treilea obstacol constă în însăşi structura organismelor ONU care nu au realizat participarea nediscriminată a tuturor subiectelor de drept internaţional, respectiv a tuturor statelor la activităţile lor şi care nu reuşiseră să funcţioneze cu eficacitatea unor instituţii productive. Faţă de problemele litigioase ale omenirii, singura cale de rezolvare a acestora rămâne promovarea în cele mai bune condiţii a cooperării internaţionale. Nu întâmplător s-a consacrat ideea ce a dăinuit în rândul tuturor statelor membre ale ONU „Cooperarea este un exerciţiu al păcii prin cultivarea acelor principii care asigură şi stabilitatea relaţiilor politice dintre state”.

În concluzie, concepţia românească se reflectă prin iniţiativele şi propunerile în cadrul sesiunilor Adunărilor Generale ale ONU, cât şi în

organismele sale a coordonatelor de politică externă a unei ţări iubitoare de pace.

În centrul activităţii sale internaţionale a susţinut colaborarea şi cooperarea pe toate planurile cu ţările socialiste. Concomitent a amplificat relaţiile cu ţările în curs de dezvoltare ori cu cele care luptau pentru dezvoltarea lor independentă pe baza respectării dreptului fiecărui popor de a fi stăpân pe destinele sale, pe resursele naturale, de a-şi făuri viitorul aşa cum doreşte fiecare. În scopul instaurării unei politici de destindere şi pace în lume, a întreţinut bune relaţii cu ţările capitaliste puternic dezvoltate, căutând să se asigure o colaborare paşnică între ele.

România a promovat cu consecvenţă principiile coexistenţei paşnice, acţionând pentru lărgirea relaţiilor bilaterale pe baza tratativelor, a dialogului, a vizitelor reciproce ale delegaţiilor oficiale ori a şefilor de state, finalizate prin declaraţii solemne ori acorduri economice şi culturale. Sunt acţiuni concrete care se reflectau în rezoluţiile Adunărilor Generale ale ONU (ca autoare sau co-autoare alături de Canada, Franţa ori alte state). România îşi fundamenta politica să pe cunoaşterea realităţii, prin aprofundarea condiţiilor social-politice ale momentului istoric concret:în criza rachetelor din Cuba, a canalului din Suez, a conflictelor din Orientul Mijlociu ori din Extremul Orient.

În activitatea să desfăşurată între anii 1955-1970, România a ţinut cont de interesele vitale ale poporului, de cauză generală a păcii şi destinderii, ca imperative ale existenţei umanităţii. Totodată a avut în vedere şi alte elemente definitorii pentru poziţia ce o ocupa „în concertul naţiunilor ”sau „cutia de rezonanţă a naţiunilor”, cum era considerat Palatul de Sticlă al ONU, din insula Manhatan (New York). Ca stat socialist a căutat să îmbine politica să internaţionalistă cu cea naţională şi raţională, care va trebui să primeze prin tactica paşilor mărunţi în scopul distanţării de Moscova.

Ca stat european, România a militat pentru edificarea unui sistem real de securitate şi colaborare, bazat pe egalitatea tuturor statelor din regiune şi luarea în considerare a intereselor acestora, în care scop s-a pronunţat în mod constant şi a acţionat cu perseverenţă pentru realizarea unui cadru politic şi juridic adecvat, pentru lărgirea şi diversificarea relaţiilor sale cu toate statele europene(137), de a-şi făuri viaţa aşa cum o doreşte fiecare, de a colabora în pace şi înţelegere cu celelalte state şi popoare, depăşind astfel raporturile de dominaţie.

Ca stat în curs de dezvoltare, România era legată de toate celelalte state în curs de dezvoltare, prin aspiraţiile comune spre progres şi prosperitate, pentru relaţii noi de adevărata egalitate şi colaborare

reciproc avantajoasă între naţiuni, în cadrul unei noi ordini economice şi în cadrul lucrărilor sesiunilor jubiliare din 1970, delegaţia română inclusiv şeful statului s-a pronunţat pentru desfiinţarea bazelor militare străine aflate pe teritoriul altor naţiuni, precum şi pentru desfiinţarea blocurilor militare. În acest context s-a declarat în favoarea unei soluţionări politice internaţionale(130).

O constantă a iniţiativelor şi propunerilor româneşti a constituit-o cerinţa repudierii tendinţelor de dominaţie prin forţă şi dictat, pe împărţirea lumii în zone de influenţă şi dominaţie, politice a conflicte lor din Orientul Mijlociu, pentru pace şi bună înţelegere, pentru retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, pentru rezolvarea problemei palestiniene în conformitate cu interesele sale legitime, inclusiv de a-şi constitui un stat naţional propriu, pentru asigurarea independenţei şi suveranităţii tuturor statelor din regiune.

Faţă de problema cipriotă, România s-a pronunţat ferm pentru soluţionarea pe cale politică cu menţine rea integrităţii şi suveranităţii Ciprului, pentru o colaborare paşnică între cele două comunităţi din insulă (greacă şi turcă). Ecoul internaţional al acţiunilor, propunerilor şi iniţiativelor româneşti, al poziţiilor adoptate faţă de marile probleme ale omenirii, atestă concret viabilitatea politicii externe promovată de România prin reprezentanţii săi în forumul păcii.

Ca membru al ONU, România s-a făcut remarcată printr-o participare activă şi avizată la soluţionarea problemelor complexe din viaţa omenirii. Importante rezoluţii ale Adunării Generale în variate domenii politice, economice, tehnico-ştiinţifice(131), cultural, juridic, militar, au avut la bază iniţiative româneşti sau promovate în calitate de co-autoare.

În 1965, Adunarea Generală a ONU a adoptat la propunerea României rezoluţii care s-au bucurat de o largă audienţă internaţională (din 21 decembrie) intitulată „Acţiuni pe plan regional în vederea reglementării relaţiilor de bună vecinătate între state europene aparţinând unor sisteme social-politice diferite. La această rezoluţie s-au raliat în calitate de co-autoare alte 8 state europene:Austria, Belgia, R. P Bulgaria, Danemarca, Finlanda, R. S. F Iugoslavia, Suedia, R. P. Ungaria(132): Rezoluţia nr. 2037(XX)din 7 decembrie 1965 intitulată „Declaraţia cu privire la promovarea în rândul tineretului, a idealurilor de pace, respect reciproc şi înţelegere între popoare”. În această rezoluţie se prefigurau ideile şi preocupările care ulterior şi-au găsit o materializare strălucită.

Pentru o mai bună înţelegere trebuie spus că aceste iniţiative vizau o activitate de perspectivă fără a fi limitată la un timp istoric concret.

Prima rezoluţie se consacra prin actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa, fiind şi prima rezoluţie adoptată de Adunarea Generală a ONU în probleme europene, iar cea de-a doua era cel dintâi document oficial prin care ONU se adresă tinerei generaţii şi care s-a finalizat în cadrul sesiunii jubiliare din 1970. Un alt important document adoptat a fost „Declaraţia asupra întăririi securităţii internaţionale”(133) ce are drept coautor România, s-a dovedit în perspectiva deosebit de utilă prin observaţii şi propuneri de mare importanţă pentru realizarea unui climat de pace şi progres tocmai prin prevederile sale. Aşadar, în concepţia românească, asigurarea păcii depindea, în primul rând, de încetarea cursei înarmărilor şi de realizarea dezarmărilor, mai ales a celei nucleare, în condiţiile în care pacea mondială era ameninţată de escaladarea fără precedent din punctul de vedere cantitativ şi calitativ a cursei înarmărilor. Astfel că, departe de a contribui la edificarea unei securităţi durabile, acumulările de armament nu puteau fi justificate prin invocarea unor raţiuni de securitate.

Principala raţiune a fenomenului cursei înarmărilor –aceea de a obţine o superioritate permanentă în domeniul militar, atât din punct de vedere cantitativ, cât şi din punct de vedere calitativ şi/sau de a realiza un echilibru militar, „acel echilibru strategic”, ca modalitate de a obţine securitatea mult dorită – determină statele să intre într-un cerc vicios, în care sporirea puterii militare a unor state sau a unor grupuri de state, atrăgea după sine adoptarea de noi măsuri de sporire a capacităţii militare de către partea adversă. În acest sens, soluţia românească pentru realizarea unei securităţi reale, pe plan intern sau internaţional, era realizarea unui echilibru militar însă la nivele tot mai scăzute de înarmare, prin dezarmare, prin oprirea şi inversarea cursei înarmărilor, prin îngheţarea şi reducerea efectivă a cheltuielilor militare şi armamentelor, şi nu prin„limitarea ”sau controlul creşterii lor.

Agravarea climatului politic internaţional în sensul creşterii suspiciunii şi neîncrederii dintre state prin cursa înarmărilor, sublinia de fapt cursul destinderii internaţionale şi a desfăşurării cu succes a negocierilor de dezarmare, sporind pericolul izbucnirii unor conflicte locale prin multiplicarea geografică şi numerică a deţinătorilor de armament (mai ales prin atragerea ca parteneri în comerţul cu arme a ţărilor în curs de dezvoltare), agravând criza economică mondială.

NOTE:

1. Uniunea dintre Egipt şi Siria din perioada 1958-1961
2. Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, Bucureşti, Editura Alfa, 2000, pag. 368
3. Yahya Armajani, Thomas M. Ricks, *Middle East:past&present*, Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1986. pag. 406
4. François Massoulié, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Bucureşti, Editura All, 2003, pag. 86
5. Chaim Herzog, *The Arab-Israeli wars:war and peace*, New York, Vintage Books, 1984, pag. 149.
6. Jacques Massu, *Vérité sur Suez*, Paris, Plon, 1978, pag. 126
7. Chaim Herzog, *Op. cit.* , pag 149
8. Yahya Armajani, Thomas M. Ricks, *Op. cit*. pag. 406
9. Peter Calvocoressi, *Op. cit.* , pag. 368
10. Crăciun Ionescu, *Zile fierbinţi în Orient*, Bucureşti, Editura Politică, 1988, pag. 309
11. *Ibidem*, pag. 313
12. Steven L. Spiegel, The *other Arab-Israeli conflict:making America`s middle east policy from Truman to Reagan*, Chicago;London, University of Chicago Press, 1985, pag. 148
13. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 313
14. Abba Eban, http://www. jewishvirtuallibrary. org/jsource/biography/Eban. html.
15. Hélène Carrière d`Encausse, *La politique soviétique au Moyen-Orient:1955-1975*, Paris, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1975, pag. 184
16. Cristopher Andrew, *C. I. A Şi Casa Albă. Serviciul Secret şi preşedenţia americană de la George Washington la George Bush*, Bucureşti, Editura All, 1998, pag. 300
17. Lorand Gaspar, *Histoire de la Palestine*, Paris, François Maspero, 1978, pag. 181
18. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 318
19. Michael D. Wormser, *The Middle-East(fifth edition*), Washington, Congressional Quarterly, 1981 pag. 18
20. Steven L. Spiegel, *Op. cit.* , pag. 152
21. Itamar Rabinovich, Reinharz Jehuda, *Israel în the Middle-East :documents and readings on society, politics and foreign relations 1948-present*, New York, Oxford University Press, 1984, pag. 221
22. Hélène Carrière d `Encausse, *Op cit*. , pag. 185
23. Crăciun Ionescu, *Op cit*. pag 322
24. *Ibidem*, pag. 323
25. The liberty incident, http://www. thelibertyincident. com/nowicki-sigint. html.
26. Thomas Moorer, http://www. ussliberty. org/moorer3. htm.
27. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 325
28. Itamar Rabinovich, Reinharz Jehuda, *Op. cit.* , pag. 321
29. Hélène Carrière d`Encausse, *Op. cit.* , pag. 186
30. Alan Dowty, *Israel/Palestine*, Cambridge Polity Press, 2005, pag. 100
31. Crăciun Ionescu, Op. cit. , pag. 327

32. Walter Laquer, *Confrontation the Middle East and world politics*, New York, Quadrangle, The New York Times Book, 1974, pag. 2
33. Crăciun Ionescu, *Op. cit.* , pag. 328
34. Michael D. Wormser, Op. cit. , pag. 18
35. Peter Calvocoressi, Op. cit. , pag. 371
36. Martin Mc. Cauley, *Rusia, America şi războiul rece :1949-1991*, Iaşi, Editura Polirom, 1999, pag. 83
37. Alan Dowty, *Israel /Palestine*, Cambridge, Polity Press, 2005, pag. 100
38. *Ibidem*, pag. 100
39. Serge Berstein, Pierre Milza, *Istoria secolului XX*, Bucureşti, Editura All, 1998, pag. 248.
40. Peter Calvocoressi, *Op. cit.* , pag. 373
41. Crăciun Ionescu, *Op. cit*. , pag. 329
42. *Ibidem*, pag. 330
43. *Scânteia*, din 21 mai 1967
44. Ion Calafeteanu, Alexandru Cornescu Coren, *România şi criza din Orientul Mijlociu(1965-1971),* Editura Sempre, Bucureşti, 2002, pag. 11-13
45. *Ibidem*, pag. 14-15
46. *Scânteia*, din 1 iunie 1967
47. Ion Calafeteanu, Alexandru Cornescu Coren, *Op. cit*. , pag. 35
48. *Ibidem*, pag. 39-40
49. *Ibidem*, pag. 44
50. *Ibidem*, pag. 44-45
51. *Ibidem*, pag. 46-47
52. *Ibidem*, pag. 61
53. *Ibidem*, pag. 61-62
54. *Ibidem*, pag. 63-64
55. *Ibidem*, pag 65
56. *Ibidem*
57. *Ibidem*, pag 65-72
58. *Ibidem*, pag. 72
59. *Ibidem*, pag. 72-73
60. *Ibidem*, pag. 73-75
61. *România la ONU*, pag. 110-115
62. *Rezoluţia 2318(XXII)a Adunării Generale a ONU privind Ştiinţa şi Tehnologia (15 decembrie 1967)*
63. Din iniţiativa României, până în 1970, prin Dosarul Dezarmării, se preconiza reducerea cheltuielilor militare.
64. Interviu acordat revistei LUMEA (17 iunie 1968)de către Corneliu Mănescu, ministru al Afacerilor Externe al României, preşedintele celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale a ONU, după încheierea lucrărilor Adunării Generale a ONU din a doua parte a sesiunii (24 aprilie-13 iunie 1968), New York.
65. După Deceniul Dezvoltării 1960-1970, a urmat deceniul dezarmării, 1970-1980, vezi *Dosarul Dezarmării*, în revista *Lumea*, decembrie 1970.
66. *Cuvântarea reprezentantului României în cadrul dezbaterilor la sesiunea a XXIII-a a Adunării Generale a ONU*

67. Mircea Predescu, Traian Chebeleu, *România în organizaţiile internaţionale, sinteze*, în *Lumea* nr. 27(244), 27 iunie 1968, pag. 33
68. Martin Hill, personalitate deosebită în lumea diplomatică cu o îndelungată carieră de funcţionar internaţional, începută încă din primii ani de existenţă ai Ligii Naţiunilor, făcând parte apoi din secretariatul conferinţei de la San Francisco şi a Comisiei pregătitoare pentru crearea ONU, fiind ancorat în existenţa ONU prin funcţii de înaltă răspundere în Secretariatul Organizaţiei, iar în 1968 ocupa funcţia de asistent special al secretarului general, U. Thant pentru relaţiile de coordonare dintre agenţiile din sistemul ONU. Apud, *Interviu acordat lui Eugen Preda de Martin Hill*, în revista *Lumea,* ONU Reuniunea de la Bucureşti a organismelor de coordonare, nr. 27(244)din 27 iunie 1968.
69. Costin Murgescu, *Obiectivele reuniunii mixte ONU de la Bucureşti*, în revista *Lumea,* nr. 28(245), 4 iulie 1968. Notă:Costin Murgescu a fost reprezentantul R. S. R. în Comitetul pentru Programe şi Coordonare al Consiliului Economic şi Social al ONU.
70. *Declaraţia secretarului general al ONU*, în revista *Lumea*, nr. 28(245), 4 iulie 1968. U. Thant îndeplinea funcţia de secretar general din noiembrie 1961, având un al doilea mandat, fiind reales până la 31 decembrie 1971. Înaintea carierei diplomatice, începută după 1950, U. Thant a activat în domeniul învaţământului şi educaţiei din Birmania. Între lucrările scrise de U. Thant, cităm: „Liga Naţiunilor", 1933, „Spre o nouă educaţie", 1946; „Democraţia în şcoli ", 1952 ; „Istoria postbelică a Birmaniei", 1961.
71. Reuniunea ONU de la Bucureşti, opinii şi impresii, Lumea nr. 29 (246), 11 iulie 1968, pag. 6-7
72. D. Miculescu, *Agenda Comisiei a II-a a ONU*, New York, 15 octombrie, în revista *Lumea*, 1968, pag. 7
73. Mircea Maliţa, adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, în *Lumea*, nr. 32(301), 31 iulie 1968, pag. 7-9.
74. *Rezoluţia Adunării Generale*, 2129(20) din 21 decembrie 1965
75. *Ibidem*
76. *Doc. ONU A/PV 1408*, 21 decembrie 1965
77. *Rezoluţia 2222(XXI), a Adunării Generale din 19 XII 1966*
78. *Rezoluţia 2037(XX)din 7 XII 1965*
79. *Proiectul de rezoluţie conţinut de Doc. ONU E/AC 24/L 255*. Vezi şi *Rezoluţia ONU 2412(XXIII)din 17 XII 1968*
80. Nicolae Ecobescu, Sergiu Celac, *Politica externă a României socialiste*, Editura Politică, 1975, cap. V, *Activitatea României în cadrul organizaţiilor internaţionale*, pp 52-61
81. Sesiunea a XXIII-a a început, relatări de la trimisul special la New York al revistei *Lumea*, George Serafim, *Lumea*, nr. 40 (257), 26 septembrie 1968, p. 5
82. Nicolae Ecobescu, *Dezarmarea, cronologie*, 1945-1978, p. 264
83. Ioan Scurtu, *La Bucureşti înainte de Praga `68*, în *Dosarele Istoriei*, an 3, nr. 5 (21), Bucureşti, 1968, Editura Nemira, pp. 39-41
84. Petre Otu, *Raporturi româno-cehoslovace în timpul primăverii de la Praga*, în *Dosarele Istoriei*, an 3, 1998, nr. 5(21), pp. 41-47
85. *Lumea*, nr. 28 (297), 3 iulie 1969, p. 4
86. *Lumea*, nr. 29(298), 10 iulie 1969, pp. 4-7

87. Dumitru Mazilu, *Prietenia şi colaborarea cu ţările socialiste, temelia politicii externe a României*, în *Lumea*, nr. 30(299), 17 iulie 1969, pp. 6-7
88. Vasile Gliga, adjunct al Ministrului Afacerilor Externe, *Dezvoltarea relaţiilor României. . . . . . În Lumea*, nr 31 (300), din 24 iulie 1969, p. 4-5
89. Sâmbătă, 2 august 1969, a început vizita oficială în România, la invitaţia Preşedintelui Consiliului de Stat, al R. S. R, Nicolae Ceauşescu (În luna martie 1967 a făcut o vizită particulară în România), Richard Nixon, n. 1913-d. 1994, în California(Yarba Linda), a absolvit Facultatea de Drept în 1937, aUniversităţii Duke-Durhan din Carolina de Nord, practicând avocatura. Ca şi Eisenhower a fost candidat al partidului Republican, fiind ales vice-preşedinte (1952-1956 şi 1956-1960). În 3 rânduri, când Eisenhower era bolnav va îndeplini şi unele atribuţii ale preşedintelui. Din 1952-1963, a vizitat 53 de ţări în calitate de reprezentant personal al preşedintelui. Ulterior a călătorit în diferite ţări ale lumii, având convorbiri cu liderii politici din 40 de state. La 5 noiembrie 1968 a fost ales al XXXVII-lea preşedinte al SUA, depunând jurământul la 20 I. 1969, Cf. Revista *Lumea*, nr. 32(301), 31 iulie 1969, p. 11
90. Petre Otu, *„Nimeni nu uită, nimeni nu trebuie uitat”*, în *Magazin Istoric*, martie 2008, p. 7
91. Mircea Răceanu, *Cronologie*. . . . . pag. 208. Richard Nixon a fost preşedintele SUA în perioada 1969-9 august 1974, când şi-a dat demisia în urma acuzaţiilor în afacerea Watergate.
92. Mircea Răceanu, *Cronologie*. . . . . pp. 208-210
93. Cf. Mircea Răceanu, *Op. Cit.* , p. 210
94. *Ibidem*, p. 210
95. Între 19 -23 septembrie, la Cleveland a avut loc finala Cupei Davis, la tennis între România şi SUA, câştigată de tenismenii americani.
96. Corul „ Madrigal ”a efectuat un turneu în SUA în octombrie –noiembrie 1969, dând concerte în 25 de oraşe. 97. Mircea Maliţa, *Despre anul internaţional 1969*, în *Lumea*, nr. 1 (323), 1 ianuarie 1970, pp. 4-5
98. *Lumea*, nr. 8(277), 13 februarie 1969, pp. 4-5
99. *Lumea*, nr. 9(278), 20 februarie 1969, pp. 4-5
100. *Lumea*, nr. 17(286), 17 aprilie 1969, pp. 2-3
101. Mircea Maliţa, *Colaborarea economică – instrument al destinderii europene*, în *Lumea*, nr. 18(287), 24 aprilie 1969, p. 4-5, corespondenţă din Geneva.
102. *Lumea*, nr. 23 (292), 29 mai 1969, p. 8-9
103. Tiberiu Bogdan, *O nouă rundă a negocierilor de dezarmare*, în *Lumea* nr. 31(300), din 24 iulie 1969, pp 14-15
104. Nicolae Ecobescu, *Deceniul dezarmării*, în *Lumea*, nr. 8(330), 19 februarie 1970, pp. 4-5
105. *Arhiva M. A. E, Dosar 241/ONU*
106. Nicolae Ecobescu, *Imperativul Dezarmării*, în *Lumea*, nr. 11(333), 12 martie 1970, p. 5
107. *Ibidem*, pp. 4-5
108. *A XXV-a sesiune a Comisiei Economice a ONU pentru Europa*, în *Lumea*, nr. 16(338), 16 aprilie 1970, p. 11
109. Tiberiu Bogdan, *Corespondenţa din Geneva*, *Tratativele de dezarmare*, în *Lumea*, nr. 17(339), 23 aprilie 1970, p. 9

110. Nicolae Fotino, director ştiinţific al A. D. I. R. I, *Al doilea colocviu internaţional privind cooperarea şi securitatea europeană* în *Lumea*, nr. 22(344), 28mai 1970, p. 5
111. Damian Lascu, *ONU pentru dezvoltare industrială O. N. U. D. I*, în *Lumea* nr. 24(346), 11 iunie 1970, p. 13
112. Tiberiu N. Bogdan, *Corespondenţa din Geneva*, *Comitetul pentruDezarmare în sesiunea de vară*, în *Lumea*, nr. 31(353), 30 iulie 1970, pp. 6-7
113. Nicolae Ecobescu, *Dezarmare, Cronologie 1945-1978*, Editura Politică, Bucureşti, 1980, p. 128
114. Radu Pascu, *Colaborare între România şi R. D. G în spiritul păcii şi securităţii europene*, în *Lumea*, nr. 25(347), 18 iunie 1970, pp. 10-11
115. *Ibidem, p. 11-Interviu cu Willy Brandt*
116. Edwin Glaser, *La un sfert de veac de la semnarea Cartei Naţiunilor Unite*, *San Francisco 26 iunie 1945*, în *Lumea* nr. 26(348), 25 iunie 1970, pp. 12-14
118. *România şi colaborarea interbalcanică*, în *Lumea*, nr. 25 (347), 18 iunie 1970, pp. 12-14
119. Vezi textul Rezoluţiei în *** *România în sistemul Naţiunilor Unite*, Editura Politică, Bucureşti, 1974, p. 288-289
120. A. Bolintineanu, M. Maliţa, *Carta ONU*, . pp. 276-310
121. *F.A.O – 25 de ani de existenţă*, în *Lumea*, nr 25(347), 18 iunie 1970, pp. 18-19
122. Edwin Glaser, *San Francisco, 26 iunie 1945*, *La un sfert de veac de la semnarea Cartei Naţiunilor Unite*, în *Lumea*, nr. 16(348), 25 iunie 1970, pp. 12-14
123. *Principiile dreptului internaţional privind relaţiile de prietenie şi cooperare între state-Proiect de Declaraţie*, în *Lumea*, nr. 30(352), 23 iulie 1970, pp. 20-22
124. A. Bolintineanu, M. Maliţa *Carta ONU*, Art. Cartei
125. *Definirea agresiunii-Element important pentru menţinerea păcii şi securităţii*, în *Lumea*, nr. 35(357) 27 august 1970, p. 18
126. Ion Calafeteanu(coordonator)*Istoria politicii externe româneşti* , p. 412
127. *Lumea*, nr. 43(364), 22 octombrie 1970, p. 4
128. George. G. Potra, *Obiectivele Centrului de Informare al ONU*, În *Lumea*, nr. 26(348), 25 iunie 1970, p15.
129. *Corespondenţă din New York de la Constantin Alexandroaie*, în *Lumea*, nr. 39 (361), 24 septembrie 1970, p. 6
130. Victor Duculescu, *Op. cit.* , p. 7
131. *A. N. I. C. , Scânteia*, ianuarie 1970.
132. Liviu Rodescu, *România şi Naţiunile Unite*, în *Lumea*, nr. 42(365), 15 octombrie 1970, p. 2
133. Pierre Milza, Serge Bernstein, *Istoria secolului XX, vol. II*, *Lumea între război şi pace (1945-1973*), Editura All, 1998, p. 141, Cf. Constantin Moraru, *Politica externă a României*, *1958-1964*, Editura Enciclopedică, 2008, p. 207
134. A. N. I. C. *„Gheorghe Gheorghiu Dej”, dosar 832/1964.*
135. Traian Chebeleu, *Reglementarea paşnică a diferendelor internaţionale. Iniţiative ale României la ONU*, Editura Politică, Bucureşti, 1984, pp. 13, 15, 17, 22
136. *A, N. I. C. , Scânteia, nr. 8583 din 21 octombrie 1970.*
137. Contribuţia Naţiunilor Unite pentru comerţ şi dezvoltare, Geneva, 1968, ori iniţiative în colaborarea economică europeană.

138. Acest concept românesc i-a fost atribuit lui Nicolae Ceauşescu(deşi era folosit încă de Gheorghiu Dej)şi consacrat în toate cuvântările sale inclusiv în cadrul celei de-a XXV-a sesiuni jubiliare ale ONU
139. Conferinţa Naţiunilor Unite pentru aplicarea ştiinţei şi tehnicii în folosul regiunilor slab dezvoltate de la Geneva(1965)-Rezoluţia nr. 2129(XX)
140. Cf. Doc. ONU, nr. A/C 1357, Arhiva diplomatică a M. A. E
141. Rezoluţia Adunării Generale a ONU, nr. 2734(XXV), din 1970

TRACI ÎN RÂNDURILE NOTABILILOR DIN ORAŞELE GRECEŞTI VEST-PONTICE ÎN EPOCA PRINCIPATULUI

Prof. Raluca Milea
Școala Gimnazială Plopu

Cetăţile greceşti de pe litoralul vestic al Pontului Euxin au fost întemeiate în ţinuturi dominate etnic de populaţii tracice, respectiv getice. Centre regionale, mai mult sau mai puţin importante, de viaţă economică şi culturală, oraşele greceşti întemeiate în teritorii barbare au exercitat firesc o atracţie puternică pentru populaţia autohtonă. Faptul că existau legături strânse între colonii şi hinterlandul lor tracic este demonstrat de unele obiecte de inventar, de provenienţă tracică, identificate în necropole (la Apollonia, de exemplu, în a doua jumătate a sec. IV a. Chr. apar fibule tracice), de epitetele unor divinităţi (la Odessos s-a găsit un relief din sec. II a. Chr., dedicat lui "Heros Karabazmos") (1) sau chiar de numele aşezării (denumirea *Mesambria* este tracică (2)). Mai mult decât atât, aşa cum vom arăta în cele ce urmează, au existat printre membrii elitei tracice, personaje care au încercat să pătrundă în râdurile notabililor oraşelor greceşti, folosind probabil mare parte din averea proprie în acest scop (cum a făcut, de exemplu, Metokos fiul lui Taroula (3) la Apollonia).

Oraşele greceşti din Pontul Stâng au fost supuse de romani în 72-71 a. Chr., când Marcus Terentius Varro Lucullus, guvernator al Macedoniei, în cadrul celui de-al treilea război contra lui Mithridates al VI-lea Eupator, regele Pontului, devenit unul dintre cei mai puternici inamici ai Romei, prin încercarea de a cuceri treptat întreaga zonă circumpontică şi prin ameninţarea pe care o constituia pentru securitatea provinciei romane Asia, creată în 133 a. Chr. În 61 a.Chr., proconsulul Macedoniei, C. Antonius Hybrida, personaj veros şi abuziv, a provocat, prin excesele sale, revolta cetăţilor pontice federate, care, ajutate de bastarni şi de geţi, l-au înfrânt în apropierea oraşului Histria, eliberându-se de alianţă cu Roma (o inscripţie atestă prezenţa lui C. Antonius Hybrida la Dionysopolis în iarna anului 62 – 61 a.Chr, în ajunul războiului cu celelalte cetăţi pontice (4)) (5). În perioada următoare, aceste cetăţi au intrat în aria de stăpânire a regelui get Burebista, care, în fruntea unei vaste uniuni a triburilor geto-dace din Slovacia şi din

Pannonia până în Dobrogea şi până în Balcani, a supus, cu armele sau numai cu prestigiul forţei, toate oraşele greceşti din Pontul Stâng, de la Olbia până la Apollonia (Dion Chrysostomos, XXXVI, 1, 4) (6).

Octavianus a decis să rezolve problema frontierei la Dunărea de Jos prilejul fiindu-i oferit de un atac al geţilor lui Dicomes în dreapta fluviului, concomitent cu o mare invazie bastarnă în anul. 29 a.Chr. Puterea acestei populaţii de neam germanic slăbise în secolul I a. Chr., mai întâi sub ascendentul geto-dacilor lui Burebista, apoi sub presiunea sarmaţilor care, venind dinspre Don, îşi făcuseră apariţia în stepele de la răsărit de Nistru. În aceste condiţii regiunea Balcanilor a devenit foarte atractivă pentru bastarni (7). Alarmaţi de apariţia unei forţe atât de primejdioase în spaţiul pe care ei înşişi îl revendicau, romanii au intervenit cu toată energia. După un război care a durat doi ani (Cassius Dio, LI, 23 – 26) (8), armata comandată, în numele lui Octavianus, de M. Licinius Crassus a zdrobit nu numai masele bastarne, omorându-l pe regele lor, Deldon, în luptă, dar şi rezistenţa populaţiilor tracice din Balcani. În ceea ce priveşte triburile getice din dreapta Dunării, atitudinile lor au fost variate. Rholes, căpetenia geţilor situaţi la est de triballi (în ţinuturile moesilor), fiind în relaţii neprietenoase cu bastarnii, care îi încălcaseră teritoriul, s-a aliat cu Crassus, devenind *socius et amicus populi Romani*. În părţile de sud şi poate centrale ale Dobrogei, alt şef de trib getic, Dapyx, i-a primit pe romani, dimpotrivă, cu ostilitate, opunându-le o rezistenţă înverşunată, soldată cu înfrângerea şi cu sinuciderea sa (9). După acest moment, romanii s-au mulţumit să îşi afirme dominaţia în partea răsăriteană a frontierei danubiene a Imperiului de la distanţă, prin interpuşi, mandatarii Romei la Dunărea de Jos fiind, la începutul secolului I p. Chr., regii Traciei odrise, reconstituită în hotarele ei de odinioară (până la gurile fluviului) cu sprijinul lui Augustus (10).

Moartea lui Rhoemetalces III, i-a dat prilejul împăratului Claudius să suprime regatul odris. *Thracia* propriu-zisă, de la sud de Balcani, a fost organizată ca o provincie procuratorială, iar *Ripa Thraciae*, inclusiv *Scythia Minor*, a fost anexată provinciei Moesia, care se întindea astfel de-a lungul întregii zone inferioare a Dunări, de la gura Savei până în Deltă şi până la ţărmul Pontului Stâng (11). Romanii au organizat provincia Tracia după ce au anexat regatul tracic. Există opinii diferite privind graniţa dintre Moesia şi Tracia, dar în anul 45 p. Chr. teritoriul (χώρα) Odessosului constituia graniţa cu provincia Tracia. Oraşul a continuat să aparţină Moesiei şi după 86 p. Chr. când provincia a fost împărţită în Moesia Superior şi Moesia Inferior (12).

În epoca Principatului, oraşele greceşti au constituit scena pe care cetăţenii s-au întrecut pentru obţinerea de onoruri variate, de titluri oficiale, pentru dobândirea respectului şi a recunoştinţei concetăţenilor. Asumarea unor magistraturi îndeplinite pe propria cheltuială, actele de evergetism săvârşite în momente de prosperitate sau, dimpotrivă, de criză a oraşului reprezentau mijlocul prin care indivizi cu o situaţie financiară bună, provenind din familii respectabile, în care deţinerea de magistraturi şi evergetismul erau o constantă, puteau dobândi o poziţie preeminentă în societatea locală sau în cadrul comunităţilor de oraşe greceşti constituite în provinciile romane. Aceste persoane puteau obţine cetăţenia romană.

Dacă în epoca elenistică, foarte puţine persoane de origine tracică sunt atestate în documentele epigrafice care păstrează amintirea activităţii notabililor locali, probabil pentru că cetăţenia coloniilor greceşti, clientelare regatelor barbare, nu era atractivă pentru elita tracică, inscripţiile de epocă romană menţionează personaje de seamă ale societăţii histriene sau tomitane purtând nume tracice.

În documentele epigrafice histriene din epoca Principatului apar 5 personaje purtând nume de origine tracică: ...ΣΕΤΚΕΛΕΙ, binefăcător din tribul Boreis(?) după “a doua întemeiere a oraşului” (13), ...μος Δατειζει (patronimic tracic (14)), binefăcător din tribul Boreis(?) după “a doua întemeiere a oraşului” (15), Δωτοῦς Δατιζει (nume tracic (16) + patronimic tracic (17)), binefăcător din tribul Boreis(?) după “a doua întemeiere a oraşului” (18), Δάδ[α]ς Μηνίου (nume tracic (19) + patronimic grecesc (20)), membru de onoare al gerusiei după “a doua întemeiere” a oraşului (21), Ζιπας Διοκλέους (nume tracic (22) + patronimic grecesc (23)), preot al lui Dionysos, a ridicat o clădire de cult (στιβάς) pe cheltuiala proprie (24).

Pentru Tomis, capitală a Pontului Stâng, inscripţiile de epocă romană menţionează 2 personaje purtătoare de nume tracice: Σεραπίων Δάδα (nume grecesc (25) + patronimic tracic (26)), crainicul sacru (ἱεροκῆρυξ) (27), Δάδας Διονυσίου (nume tracic (28) + patronimic grecesc (29)), ἱερεύς (30). Tomis a atins apogeul dezvoltării sale în epoca Principatului, când a devenit centrul Comunităţii Pontice, metropola Pontului Stâng, prosperitatea lui atrăgând diverşi indivizi, cetăţeni romani, C. Arrius Quintianus, fost de două ori duumvir şi augur al municipiului Troesmis, menţionat, împreună cu soţia sa, Claudia Servanta, fiul lor, Arrius Quintianus şi libertul (Arrius) Ianuarius într-o inscripţie funerară (31), străini care veneau, pe litoralul vestic al Mării Negre mai ales din Asia Mică (32), Aur. Priscius Isidoros, pontarh, arhiereu, arhonte la Tomis, dar şi membru în sfatul oraşelor Flavia

Neapolis şi Antipatris (33), traci care au reuşit să pătrundă în elita orăşenească, Dadas fiul lui Dionysios (34).

Printre locuitorii Callatidei menţionaţi în documentele epigrafice care păstrează amintirea unor magistraţi şi binefăcători ai oraşului, se numără foarte puţini cetăţeni romani, nici un străin şi nici o persoană cu nume tracic. Oraşul s-a dovedit cel mai puţin receptiv la schimbare, foarte probabil datorită statutului privilegiat de *civitas foederata*.

În inscripţiile din Dionysopolis apar Αὐρ (ήλιος) Οὐίκτωρ Δρειβαλου ((*tria nomina*: *cognomen* roman (35) + filiaţie tracică (36)), ἔφηβος şi Αὐρ(ήλιος) Γουρθιθις Παπα (*tria nomina*: *cognomen* tracic + filiaţie microasiatică (37)), ἔφηβος. Cele două personaje sunt menţionate în inscripţia IGB I^2, 14, o listă de efebi datând de la începutul secolului III p. Chr. Aur. Gourthithis fiul lui Papas era probabil fratele lui Aur. Laberius fiul lui Papas (*tria nomina*: *cognomen* roman (38) + filiaţie microasiatică (39)), din aceeaşi lista de efebi, fapt demonstrat de filiaţia identică a celor doi.

La Odessos, din sec. I p. Chr. până în sec. III p. Chr. putem identifica în rândurile notabililor cetăţii 9 persoane care poartă nume tracice. Câţiva traci, probabil posesorii unor averi considerabile pe care le pun în slujba oraşului, reuşesc aşadar să urce pe scara socială în cetatea greacă (în lista preoţilor eponimi ai Odessos-ului de la sf. sec. I a. Chr – încep. sec. I p. Chr. (40) este menţionat şi un Κοτυς Δερναιου care deţine cea mai înaltă magistratură dintr-un oraş grecesc în a. 42 a. Chr.). Descendenţii lor, purtând nume greceşti, pot fi uneori întâlniţi în rândurile tinerilor nobili (câţiva fii ai unor traci apar în listele de efebi odessitane pe parcursul celor trei secole: Διονύσιος Δαδα, Αὐρ(ήλιος) Ἀντίπατρος şi fratele său, Αὐρ(ήλιος) Ἀγαθήνωρ, fiii unui Δαδας ş.a.). Inscripţiile de epocă romană de la Odessos îi amintesc aşadar pe: Κοτυς Δερναιου (nume tracic (41) + patronimic microasiatic (42)) preot eponim în a. 42 a. Chr. (43); Δαδας Ἀρτεμιδώρου (nume tracic (44) + patronimic grecesc (45)), ἔφηβος (46); Διονύσιος Δαδα (nume grecesc (47) + patronimic tracic (48)), ἔφηβος (49); Ἀγάθων Δαδα (nume grecesc (50) + patronimic tracic (51)), ἔφηβος (52); Κοτυς Χρήστου (nume tracic (53) + patronimic grecesc (54)), ἔφηβος (55); Αὐρ(ήλιος) Ἀντίπατρος Δαδα (*tria nomina: cognomen* grecesc (56) + patronimic tracic (57)), ἔφηβος, frate cu Αὐρ(ήλιος) Ἀγαθήνωρ Δαδα (*tria nomina: cognomen* grecesc (58) + patronimic tracic (59)), ἔφηβος (60); Μᾶρκος Αὐρ(ήλιος) Σκοντις (*tria nomina*: *cognomen* tracic (61)), arhonte, agoranom şi preot al lui Apollo Phoebos, şi fiul său,

Ζουραξ[ης] Σκοντα (nume tracic (62) + patronimic tracic (63)) menţionaţi într-o inscripţie funerară, (64) datând din sec. III p. Chr.

La Mesambria, Αὐρήλιος Ῥουτειλιανός (*tria nomina: cognomen* roman (65)), βουλευτής, face o dedicaţie către o divinitate tracă identificată cu Apollon (66). Dat fiind că dedică unei asemenea divinităţi, scrie greceşte dar poartă nume romane, este porbabil un trac care a primit cetăţenia romană.

În Apollonia Μήτοκος Ταρουλου φύσι δὲ Δέκμος (nume grecesc (67) + filiaţie dublă: tracică (68) şi romană (69)) a ridicat un templu dedicat lui Apollo Ietros ulterior unei distrugeri ce afectase cetatea (70), probabil invazia costobocilor din a. 170 p. Chr. (71) (IGB I^2, 400, inscripţie votivă, sec. II p. Chr.). Personajul ţine să precizeze în inscripţia pe care o ridică faptul că a fost onorat de cetate cu titlul de κτίστης τῆς πόλεως şi că este fiul natural al lui Δέκμος (φύσι δὲ = fiul natural al lui, (72), purtător al unui nume roman (Δέκμος = Decimus, *praenomen* roman), probabil tot un individ de origine tracică. El însuşi poartă însă un nume personal grec, avem aşadar de-a face cu fiul unui trac care în acelaşi timp urcă pe scara socială. Este un binefăcător, dar nu i s-a încredinţat nici o funcţie a oraşului. Numai în momentul în care o nenorocire se abate asupra cetăţii (invazia costobocilor din a. 170 p. Chr.), pentru că este nevoie de banii de care dispunea acest individ, i se permite să-şi ia titlul de “fondator al oraşului”. Titluri precum: πατὴρ τῆς πόλεως, κτίστης τῆς πατρίδος, υἱὸς τῆς βουλῆς, υἱὸς τῆς γερουσίας, υἱὸς τοῦ Πόντου erau împărţite, în epoca imperială, în care efervescenţa concurenţei în afirmarea la nivelul societăţii propriei cetăţi sau chiar pe plan regional (în acest caz, în cadrul Comunităţii Pontice) de către persoane bogate care întreprindeau acţiuni de binefacere sau îşi asumau sarcina costisitoare a exercitării unei magistraturi (73).

Felul în care indivizii de origine tracică, dornici de afirmare sunt priviţi şi primiţi de aceste oraşe corespunde şi evoluţiei fiecăruia dintre ele în epoca romană. De exemplu, Metokos fiul lui Taroula, care contribuie la refacerea Apolloniei după un atac al costobocilor în sec. II p. Chr., primeşte titlul de κτίστης τῆς πόλεως, dar nu îndeplineşte nici o funcţie publică. Apollonienii s-au folosit de resursele financiare ale acestui individ într-un moment de criză, pentru a depăşi situaţia dificilă în care se găsea la momentul respectiv. Oraşul, cândva important port de popas între Bosfor şi cetăţile de pe litoralul nordic al Pontului Euxin, suferise o decădere lentă, începând încă din a doua jumătate a sec. IV a. Chr., în epoca romană rolul său politic şi economic în regiune fiind minor. La Mesambria, sub un nume roman, Aur. Rutilianus, *bouleutes*, se

ascunde probabil un trac, iar în Dionysopolis, din 38 de personaje, doar 2 au în structura onomastică nume tracice. Din Anchialos, *polis* întemeiat de Traian, nu se cunoaşte nici un personaj aparţinând elitei oraşului care să-şi trădeze originea tracică.

În schimb, la Odessos, care poate fi comparat cu Tomis, se observă tendinţe şi atitudini diferite ale elitei sociale. Ca şi metropola Pontului, cetatea odessitanilor a cunoscut maximul dezvoltării sale economice în epoca romană. Viaţa la Odessos în sec. I – III p. Chr. era intensă creând un mediu propice pentru afirmarea unor indivizi străini de corpul elitei predominant greceşti. În rândurile tinerilor nobili ai cetăţii se numără fii ai unor traci care poartă nume greceşti sau romane (de exemplu, Dionysios fiul lui Dadas, Agathon fiul lui Dadas, dar îşi precizează şi originea etnică negrecească. Aceste cazuri se înscriu în linia firească de evoluţie a procesului de elenizare pe care o cunoşteau de obicei tracii care pătrundeau în elita socială a unei cetăţi greceşti, a căror origine etnică nu mai poate fi identificată la a doua generaţie. Există însă şi personaje care poartă nume tracice, deşi înaintaşii lor sunt desemnaţi cu nume greceşti: Kotys fiul lui Dernaios – preot eponim în a. 42 a. Chr.; Dadas fiul lui Artemidoros – sf. sec. I a. Chr. – încep. sec. I p. Chr. – efeb; Kotys fiul lui Chrestos – efeb – sec. II p. Chr., de unde rezultă că ei nu se elenizează, cel puţin la nivel formal. Ei nu se simt obligaţi de elita din Odessos, oraş cosmopolit datorită efervescenţei vieţii sale economice şi care atrăgea diverşi indivizi. Ca şi la Tomis, la Odessos elita greacă este mai permisivă decât cea din Apollonia sau Callatis de exemplu. Această atitudine permite ascensiunea socială a unor traci bogaţi care reuşesc să exercite magistraturi importante (Kotys fiul lui Dernaios a fost preotul eponim din a. 42 a. Chr.) şi să se afirme în viaţa publică a oraşului în aşa măsură încât nu se simt obligaţi să îşi mai ascundă originea etnică sub nume greceşti, cum este cazul lui Kotys din inscripţia IGB I^2, 51*bis*, listă de efebi din sec. II p. Chr., anterioară Constituţiei Antoniniene, personaj al cărui tată purta un nume grecesc: Chrestos. Totuşi, parcursul social al etnicilor traci în cadrul elitei odessitane cunoştea anumite limite. Dobândirea cetăţeniei romane constituia, în epoca Principatului o culme a ascensiunii sociale pentru notabilii oraşelor greceşti. Dar un personaj cum este M. Aur. Scontis, trac de origine, deşi deţine titluri şi funcţii importante la Odessos (este arhonte, agoranom, preot al lui Apollo Phoebos), nu reuşeşte să obţină cetăţenia romană decât prin *Constitutio Antoniniana* prin care toţi peregrinii din Imperiu deveneau cetăţeni romani. El nu se bucură de evoluţia pe scara socială pe care o cunoaşte, de exemplu, M. Ulpius Artemidoros, un grec din Histria,

care, după ce obţine titluri onorifice din partea cetăţii şi îndeplineşte funcţii înalte, obţine cetăţenia romană, ca o încununare a parcursului său social.

Note

1. R. F. Hoddinott, *Bulgaria in Antiquity. An Archaeological Introduction*, London 1975, pag. 51;
2. D. Detschew, *Die thrakischen Sprachreste*, Wien 1976, pag. 295;
3. G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, I^2, Sofia 1970, nr. 400;
4. IGB I^2, 13
5. D. M. Pippidi, D. Berciu, *Din istoria Dobrogei*, vol. I, Bucureşti 1965, pag. 25 - 26
6. Apud D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 29 - 30
7. D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 32
8. Apud D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 32
9. D. M. Pippidi, D. Berciu, *op.cit.*, pag. 33
10. *Ibidem*, pag. 35 - 36
11. *Ibidem*, pag. 48
12. A. Minchev, *Odessos*, în D. Grammenos, E. Petropoulos (eds.), Ancient Greek Colonies in the Black Sea, Thessaloniki 2003, pag. 230
13. D. M. Pippidi, *Inscripţiile din Scythia Minor I. Histria şi împrejurimile*, Bucureşti 1983, nr. 191 – inscripţie onorifică, sec. I a. Chr. – I p. Chr.
14. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 120
15. ISM I, 191 – inscripţie onorifică, sec. I a.Chr. – I p.Chr
16. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 151
17. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 120
18. ISM I, 191 – inscripţie onorifică, sec. I a.Chr. – I p.Chr.
19. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
20. H. Solin, *Die griechischen Personennamen in Rom. Ein Namenbuch*, Berlin – New York 1982, pag. 374
21. ISM I, 193 – inscripţie onorifică, 25 februarie – 10 iulie 138 p.Chr.
22. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 189
23. H. Solin, *op.cit.*, pag. 40
24. ISM I, 167 – inscripţie onorifică monumentală, a doua jumătate a sec.II p.Chr.
25. H. Solin, *op.cit.*, pag. 377
26. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
27. ISM II, 17 – catalog, sfârşitul sec. II – începutul sec. III p.Chr.
28. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
29. H. Solin, *op.cit.*, pag. 302
30. ISM II, 26 – catalog, sec. III p.Chr.
31. ISM II, 244, *terminus post quem* a. 166 p. Chr.
32. Al. Avram, *Στρατόνεικος Εὐαρέστου Τιανός ὁ καὶ Τομείτης*, în Studii Clasice XXXIV – XXXVI, 1998 – 2000, Bucureşti 2002, pag. 138
33. ISM II, 96, inscripţie onorifică din epoca Severilor
34. ISM II, 26, sec. III p. Chr.
35. W. Schulze, *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, Berlin 1933, pag. 260

36. V. Cojocaru, *Populaţia zonei nordice şi nord-vestice a Pontului Euxin în sec. VI – I a. Chr. pe baza izvoarelor epigrafice*, Iaşi 2004, pag. 145
37. L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Prag 1964, § 1199
38. W. Schulze, *op. cit.*, pag. 162
39. L. Zgusta, *op. cit.*, § 1199
40. IGB I^{2}, 46, listă a preoţilor eponimi ai cetăţii odessitane între anii 44 - 43 a. Chr. şi 2-3 p. Chr.
41. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 258
42. L. Zgusta, *op. cit.*, § 253
43. IGB I^{2}, 46, listă a preoţilor eponimi ai cetăţii odessitane între anii 44 - 43 a. Chr. şi 2-3 p. Chr.
44. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
45. H. Solin, *op.cit.*, pag. 27
46. IGB I^{2}, 50, listă de efebi, sf. sec. I a. Chr. – încep. sec. I p. Chr.
47. H. Solin, *op.cit.*, pag. 302
48. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
49. IGB I^{2}, 51, listă de efebi, sec. II p. Chr. (înainte de *Constitutio Antoniniana*)
50. H. Solin, *op.cit.*, pag. 717
51. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
52. IGB I^{2}, 51*bis*, listă de efebi, sec. II p. Chr. (înainte de *Constitutio Antoniniana*)
53. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 258
54. H. Solin, *op.cit.*, pag. 929
55. IGB I^{2}, 51*bis*, listă de efebi, sec. II p. Chr. (înainte de *Constitutio Antoniniana*)
56. H. Solin, *op.cit.*, pag. 929
57. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
58. V. Cojocaru, *op. cit.*, pag. 153
59. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 110
60. IGB I^{2}, 47, listă de efebi din anul 215 p. Chr.
61. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 459
62. V. Cojocaru, *op. cit.*, pag. 146
63. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 459
64. IGB I^{2}, 162
65. W. Schulze, *op. cit.*, pag. 415
66. IGB I^{2}, 356 şi 357, inscripţii votive, sec. III p. Chr.
67. F. Bechtel, *Die historischen Personnamen des Griechischen bis zur Keiserzeit*, Halle 1917, pag. 514
68. D. Detschew, *op. cit.*, pag. 491
69. G. Mihailov, *Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae*, Sofia I^{2} 1970, pag. 370
70. IGB I^{2}, 400, inscripţie votivă, sec. II p. Chr.
71. B. Gerov, *Die Krisis in den Ostbalkanländern während der Alleinregierung des Marcus Aurelius*, Acta antiqua 16, 1968, 328-329; G. Mihailov, *op. cit.*, pag. 369 - 370
72. H. G.Liddell, R. Scott, H. S. Jones, *Greek – English Lexicon*^{9}, London 1940, *s. v.* "φύσι"
73. D. M. Pippidi, *Un nouveau document sur le koinon pontique au II*^{e} *siècle. En marge d'un album agonistique d'Istros*, în Scythica Minore. Recherches sur les colonies grecques du littoral roumain de la mer Noire, Bucureşti – Amsterdam 1975, 239.

DIN NOU DESPRE IULIU POPPER

Pr. Petru Moga

În cazul inginerului român Iuliu Popper, haloul de legendă protejează și confiscă totodată realitatea istorică a personalității sale. Este ca un ecou ce reverberează continuu, după legități străine cunoașterii, îndepărtând de urechea și înțelegerea noastră sunetul originar, cu timbrul și mesajul lui autentic.

Convingerea noastră este că acest autentic suport istoric al temei Iuliu Popper este mult mai spectaculos decât legendarul colportat fără măsură atât de admiratorii cît și de detractorii săi.

Pentru demersul firesc al cercetării stratul dens legendar, îmbogățit de-a lungul timpului și îmbrăcând complet nucleul real, este o provocare foarte serioasă. Se cere o angajare încăpățânată pentru demistificare, și pentru a reconstitui apoi chipul, sperăm autentic, al lui Iuliu Popper, operând pentru aceasta cu informații verificate.

În articolul de față ne propunem să problematizăm afirmația potrivit căreia între oamenii lui Iuliu Popper au fost și români, ba chiar moșneni din Prahova (Silviu Neguț, Căutători de noi tărâmuri, 1987).

Se pleacă de la un articol publicat în ziarul ”Românul”, Buenos Aires, 1930, în care se face afirmația că ”mai sunt undeva, tot în extremul sud, fiii și nepoții coloniștilor români aduși de Popper, care deși spun cu mândrie că sunt argentini, nu uită să adauge că sunt *hijos de rumanos* (fii de români)”. Alte informații care să susțină și să nuanțeze în continuare articolul din 1930 (o scrupulozitate maximă ar verifica inclusiv autenticitatea acestuia) nu sunt accesibile sau n-au fost accesibile publicului românesc până la apariția în 2005, la Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București, a monografiei de mari dimensiuni intitulată ”Țara de Foc și ultimul ei conchistador-Iuliu Popper”, semnată de Gheorghe Romanescu, profesor la Universitatea “Al.I.Cuza” din Iași. Că aceste alte informații sunt accesibile publicului românesc este un fel de a spune, pentru că în realitate monografia D-lui Gheorghe Romanescu, cea mai complexă și științifică prezentare în limba română a lui Iuliu Popper, a avut un tiraj extrem de mic, practic inaccesibil publicului.

Elementele care ne interesează pentru tema articolului nostru sunt preluate în studiul D-lui Romanescu din monografia în spaniolă a lui Boleslao Lewin, Ed.Plus Ultra, Buenos Aires 1974, care este la rândul ei

cel mai serios și complex studiu apărut în Argentina pe tema Iuliu Popper.

Bazându-ne pe aceste două studii și deasemenea pe cel publicat de istoricul Juan E. Belza în două volume, ”En la isla del fuego”, Pubicacion del Instituto de Investigaciones historicas Tierra del Fuego, Buenos Aires, 1974 – 1975, cuprinzând o mare cantitate de documente oficiale din epocă, ne permitem să propunem o posibilă soluție veridică în problema coloniștilor români aduși de Popper în Țara de Foc.

În mod sigur, Iuliu Popper a chemat în Argentina și respectiv în Țara de Foc pe fratele său mai mic, Maxim Popper. El este numit oficial de Guvernul central al Argentinei la 20 aprilie 1888 ca primul comisar al Comisariatului San Sebastian, proaspăt înființat. La 4 august 1891, Maxim Popper moare la vârsta de 23 ani și este înmormântat în colonia El Paramo, din zona nordică a golfului San Sebastian. – Așa cum nicio sursă nu afirmă că Iuliu Popper ar fi fost căsătorit și că ar fi avut urmași, nici despre mult mai tânărul și mai fragilul său frate nu se afirmă ceva de acest gen. Deci sămânța de adevăr a informației din ziarul ”Românul” din 1930, cu toate ecourile ei ulterioare, îmbogățite generos, trebuie căutată în altă parte.

Censo Nacional de 1895 (sintesis) con indicacion de edad, origen y profesion

1. Ushuaia.

1. *Godoy Pedro, 37, B. Aires, militar.*
2. *Muguerza de Godoy Virginia, 34, B. Aires.*
3. *Godoy Laura, 12, B. Aires.*

.....258

2. Harberton

259. *Bridges Thomas, 52, argentino ciud., estanciero.*
260. *Bridges Maria Ann, 52, Inglaterra.*
261. *Bridges Despard Thomas, 22, Argentina, estanciero.*
262. *Bridges Lucas Stephen, 20, Argentina, estanciero.*
263. *Bridges Samuel Williams, 17, Argentina, estanciero.*
264. *Bridges Bertha Milman, 15, Argentina.*
265. *Bridges Alice Couty, 13, Argentina.*

.....281

3. Lapataia.

282. *Petersen Federico, 30, Suecia, mecanico.*
283. *Fontan Cesario, 29, Espana, carpintero.*
284. *Soto Maria, 34, Chile, sirvienta.*

……..293

4. ***Bahi'a Thetis.***

294. Aparicio Carlos, 29, B. Aires, marino.
295. Serna Augusto de la, 29, E. Rios, marino.
296. Cremona Maria, 26, B. Aires.
……318

5.Isla de los Estados.

319. Luces Manuel, 50, Espana, contramaestre.
320. Patino Manuel, 52, Espana, carpintero.
321. Martin Pedro, Espana, herrero.
.....353

Personal del Faro.

354. Frigerio Jose, 30, Italia, marino.
355. Morgan Jorge, 33, Norteamerica, cabo de mar.
356. Morgan Elisa, 20, T. del Fuego.
.....361

Vapor nacional Golondrina

362. Maristany Agustin, 47, Espana, marina.
363. Conto Domingo, 49, Portugal, maquinista.
364. Kerne Estanislao, 30, Austria, maquinista.
……374

6. San Sebastian.

375. Santa Soloma Gaspar, 37, B. Aires, policia.
376. Diaz Jose, 35, Portugal, policia.
377. Larres Benito, 29, B. Aires, policia.
378. Lema Ramon, 22, Espana, policia.
379. Bonifacini Antonio, 23, Oriental, policia.
380. Uequia Ignacio, 32, Espana, policia.
381. Lires Manuel, 22, Espana, policia.
382. Gonzalez Miguel, 25, Espana, policia.
383. Castro Sundbland Jose M., 31, B. Aires, militar. (Comisi6n limites).
384. Backhausen Carlos, 48, Alemania, militar.
385. Ortiz Carmen, 39, Mendoza, militar.
386. Ortiz Juan, 25, Mendoza, militar.
387. Ortiz Juan, 28, Mendoza, militar.

389. Lussich Marcos, 26, Austria, minero.
390. Mairinoch Juan, 23, Austria, minero.
391. Pirich Esteban, 28, minero.
392. Hostoich Vicente, 35, Austria, minero.
393. Franatosich Antonio, 31, Austria, minero.
394. Jurquich Mariano, 30, Austria, minero.
395. Bussich Antonio, 28, Austria, minero.

396. *Santalis Juan, 24, Mendoza, minero.*
397. *Peruzzi Carlos, 47, Italia, minero.*
398. *Glade Carlos T., 34, B. Aires, agrimensor.*
399. *Ansorge Bruno, 40, Alemania, quimico.*
400. *Belfort Julio, 32, Alemania, empleado.*
401. *Risso Clemente E., 18, Entre Rios, empleado.*
402. *Botazzi Luis, 50, Italia, minero.*
403. *Franco Juan de la Cruz, 34, Paraguay, panadero.*
404. *Morales Gregorio, 26, San Juan, peon.*
405. *Sapunar Antonio, 32, Austria, minero.*
406. *Lucie Pedro, 29, Austria, minero.*
407. *Saninovich Juan, 29, Austria, minero.*
408. *Kirigin Nicolas, 26, Austria, minero.*
409. *Jukic Marcos, 22, Austria, minero.*
410. *Sapunar Jorge, 26, Austria, minero.*
411. *Marovich Simon, 30, Austria, minero.*
412. *Martinez Samuel, 28, Portugal, ovejero.*
413. *Dicks Jack, 30, Inglaterra, ovejero.*
414. *Woods Normand, 25, Inglaterra, estanciero.*
415. *Norlen Allick, 28, suecia, ovejero.*
416. *Beauvoir Jose Maria, 44, Italia, sacerdote.*
417. *Ferrando Juan B., 25, Italia, carpintero.*
418. *Bergese Antonio, 50, Italia, carpintero.*
419. *Ronchi Pablo, 42, Italia, empleado.*
420. *Forcina Francisco, 48, Italia, empleado.*
421. *Mata Juan, 10, Tierra del Fuego.*
422. *Delfrio Simon, 8, Tierra del Fuego.*
423. *Casa Jose, 13, Tierra del Fuego.*
424. *Chamorro Felix, 27, Entre Rios, jornalero.*
425. *Iturralde Pedro, 47, B. Aires, jornalero.*
426. *Cornero Francisco, 31, Francia, jornalero.*
427. *Ipeconi Miguel, 24, B. Aires, carpintero.*
428. *Beltran Andres, 30, Escocia, ovejero.*
429. *Rey Antonio, 21, Espana, minero.*
430. *Torres Pascual, 30, Chile, minero.*
431. *Raddich Jose, 31, Austria, minero.*
432. *Raddich Jorge, 21, Austria, minero.*
433. *Arpi M. Candelaria, Chile, 27, costurera.*
434. *Cornero Emilio Eulogio, 1, Chile.*
435. *Chamorro Isabel, 30, Tierra del Fuego.*
436. *Chamorro Marcos, 2, Tierra del Fuego.*
437. *Rufino Luisa, 29, Italia, religiosa.*
438. *Masobrio Rosa, 44, Italia, religiosa.*
439. *Gutierrez Rosa, 33, Chile, religiosa.*
440. *Oyarzun Maria A., 15, Chile, religiosa.*
441. *Mata Ma. Patrocinio, 8, Tierra del Fuego.*
442. *Nicola Ma. Luisa, 16, Tierra del Fuego.*
443. *Pezzoli Jose, 40, Santa Fe, policia.*

444. Wiche Previterio, 37, B. Aires, policia.
445. Ramos Juan de Dios, 49, Santa Fe, policia.
446. Castro Vicente, 39, Cordoba, policia.
447. Castoldi Daniel, 34, Italia, policia.

(Juan E. Belza – En la isla del fuego – pg.41 ÷ 48)

Istoricul E. Belza reproduce în studiul său rezultatele recensământului oficial întreprins pe seama Țării de Foc în 1895, respectiv la doi ani de la moartea lui Iuliu Popper, cu indicarea numelor, a vârstei, a originii și a profesiei. Pentru localitatea Ushuaia și pentru navele care țineau de portul Ushuaia sunt consemnate persoane ocupând pozițiile 1 – 258 din recensământ, pentru colonia Harberton, sunt pozițiile 259 – 281 din recensământ, pentru Lapataia pozițiile 282 – 293, pentru Bahia Thetis pozițiile 294 – 318 din recensământ, pentru Isla de los Estados pozițiile 319 – 353, personalul ”Farului” ocupă pozițiile 354 – 361, pentru ”Vapor nacional Golondrina” pozițiile 362 – 374, iar colonia San Sebastian, întemeiată de Iuliu Popper avea la acea dată coloniști cunoscuți în pozițiile 375 – 447. Dimensiunea coloniei San Sebastian, numărând la doi ani după moartea lui Popper, 73 de persoane, este cert comparabilă doar cu Ushuaia, care era oficial reședința guvernatorului local.

La categoria mineri, majoritatea sunt consemnați ca provenind din Austria. Înțelegem că nu este Austria de astăzi, ci Imperiul Austro – Ungar, din a doua jumătate a secolului al-XIX-lea. Fiind în continuare atenți la numele de familie, mult mai greu de consemnat, convenabil pentru utilizatorii limbii spaniole decât se putea face acest lucru cu numele de botez, vom constata că, cu doar câteva excepții, sunt nume din spațiul iugoslav. La poziția 405 apare însă un miner de 32 ani, ca provenind din Austria, pe nume SAPUNAR ANTONIO, iar la poziția 410 un alt miner, de 26 ani, tot din Austria, se cheamă SAPUNAR JORGE.

Putem accepta, fără riscuri majore, să citim în formularea Antonio și Jorge, numele românești cunoscute, Anton și Gheorghe. Iar numele de familie Sapunar îl citim ca fiind numele românesc de SĂPUNAR(U). Așa cum iugoslavii care s-au aventurat să spele nisip aurifer în coloniile – flotații întemeiate de Iuliu Popper, fiind considerați austrieci, deoarece proveneau din Imperiul Austro-Ungar, devine plauzibilă prezența alături de ei a unor români, transilvăneni sau nu, dar provenind de pe teritoriul Imperiului Austro-Ungar.

Pe Antonio Sapunar, de 32 de ani în 1895, îl găsim în 1891 pe lista celor 66 de persoane angajate la Buenos Aires și trimise în Țara de Foc de către Iuliu Popper. Dacă erau chemate din Europa de către Iuliu Popper sau de către altcineva, special pentru colonizarea Țării de Foc, nu știm. Pe Antonio Sapunar îl găsim la poziția 64, și presupunem că avea atunci 28 de ani. La poziția 23 – 24 găsim încă doi Sapunar, pe Tadeo și Nicolas.

Din caietul de însemnări aparținând comisarului Maxim Popper și aflat într-o colecție particulară din Argentina aflăm numele persoanelor care lucrau în El Paramo, Rio Grande și Slogget, la data de 9 februarie 1891. Dintre acestea, la un total de 69 de nume regăsim pe Tadeo Sapunar și Antonio Sapunar, lucrători amândoi în colonia Slogget.

Presupunând că numele de botez au fost de fiecare dată corect consemnate, am avea semnalată în Țara de Foc prezența a patru persoane cu același nume de familie, cu sonoritatea românească de Săpunar(u), și având numele de botez : Antonio, Jorge, Tadeo și Nicolas, adică : Anton, Gheorghe, Tadeu și Nicolae. – Nu sunt singurii care, între lucrătorii lui Iuliu Popper, par frați sau rude apropiate, având același nume de familie. Ceea ce înseamnă că veneau în grup sau pentru a fi împreună, chemați de rude sau prieteni.

După moartea lui Iuliu Popper, când proiectele sale s-au prăbușit, faptul că există totuși între cei 73 de rezidenți din San Sebastian, doi Sapunaru, cu statut de mineri, ne îngăduie să presupunem o autohtonizare a acestora, întemeierea de familii și existența unor urmași, care la nivelul anului 1930, mai știau că sunt *hijos de rumanos*.

Până la apariția unor eventuale noi documente, singurele certitudini sunt cele semnalate: au existat români între oamenii lui Popper, unii au rămas în Țara de Foc, dar proveniența lor este legată de spațiul fostului Imperiu Austro-Ungar.

„AVENTURA MOLDOVENEASCĂ” A CAZACILOR DIN A DOUA JUMĂTATE A SEC. AL XVI-LEA

Prof. Emilia Râncu
Şcoala gimnazială Centrală Câmpina

Complexitatea conjuncturii geopolitice din a doua jumătate a sec. al XVI-lea în zona sud-est europeană a adus pe cazacii zaporojeni într-o interesantă relaţionare cu românii est-carpatici. Înaintarea otomanilor în inima bătrânului continent, în urma căderii Bizanţului şi a înfrângerii Balcanilor a permis o intensificare a legăturilor ţărilor române cu Polonia, mai întâi, şi apoi cu Ucraina apuseană, cu cazacii zaporojeni, iar mai apoi cu îndepărtata Rusie Moscovită. Viabilitatea statalităţii Moldovei reprezenta „un scut”al acestor popoare slave, implicate în tentativele de a opri expansiunea Imperiului Otoman în Europa de Răsărit.

Cazacii zaporojeni, al căror mod de viaţă este cunoscut încă de pe timpurile Rusiei Kievene (1), se organizau ulterior, în perioada bizantină, la pragurile Niprului, pentru a respinge atacurile tătarilor (2), făcând parte, la jumătatea sec. al XVI-lea, din statul polono-lituanian (3). În istoriografia română cazacii zaporojeni sunt de obicei reprezentaţi drept mercenari, pe cât de importanţi şi bravi, pe atât de nestatornici şi conjuncturişti. Cum Moldova mijlocului de sec. al XVI-lea devenise arena unor tulburări permanente(4), s-a intensificat la maxim activismul zaporojenilor în direcţia instalării omului lor pe tronul domnesc, transferat deja, din porunca Porţii, de la Suceava la Iaşi. Aveau loc, aşadar, adevărate „aventuri moldoveneşti” ale cazacilor în Moldova, după expresia istoricului ucrainean Mihail Hruşevski (5), expediţii militare cu scopul de a susţine un pretendent sau altul pe tronul de la Iaşi, însoţite de incendierea şi jaful localităţilor moldave (6). Nicolae Iorga remarca, în acest context, că „Moldova ajunsese pentru cazaci câmpul clasic al aventurilor războinice şi comoara prăzilor” (7), incursiunile zaporojene fiind instigate, se pare, şi de guvernul moscovit. Devastările în masă ale pământurilor vrăjmaşilor lor erau o „normă de conduită militară” şi o sursă de existenţă pentru cazaci (8) care aveau drept ţintă orice duşman, începând cu populaţia civilă şi cu militarii otomani din suburbiile fostei metropole bizantine până la co-naţionalii ucraineni din Polonia, rutenii.

Un episod cu implicări politice directe , deşi cu un caracter aventurier, în viaţa politică a Moldovei de la jumătatea sec. al XVI-lea a fost legat de Dimitrie Wisniowiecki, considerat drept persoana care a pus temelia organizării cazacilor la pragurile râului Nipru şi care, realiza o tentativă nereuşită de a se înscăuna pe tronul moldovenesc. Acest nobil polonez de origine ucraineană a căzut într-o cursă în timpul expediţiei sale din Moldova (1563), fiind trădat de boierii moldoveni şi apoi extrădat spre pierzanie autorităţilor otomane (9). Moartea tragică a lui „Dumitraşco", numit de istoricul Mihail Hruşevski „un aventurier de stepă, nestăpânit şi cu largi viziuni" a avut menirea să „netezească calea spre Moldova a mai multor lideri ai cazacilor", inclusiv a lui Bogdan Hmelniţki şi a fiul său Timuş Hmelniţki(10).

În Moldova celei de-a doua jumătăţi de sec. al XVI-lea, socotită drept „arena unor tulburări permanente", Ion Vodă cel Viteaz încheia la Hotin, în iunie 1572 o alianţă moldo-polonă cu Jerzy Jazlowiecki, voievod al Ruteniei şi mare hatman al Coroanei ce-i permitea recrutarea armatei sale din Ucraina pentru confruntarea cea mare cu turcii (11). Dacă la apelul iniţial al domnului au răspuns doar cazacii poloni, ulterior, victoriile lui Ion Vodă de la Brăila, Tighina, din Bugeac şi Cetatea Albă vor fi obţinute şi cu sprijinul cazacilor zaporojeni (de pe Nipru). Cu toate că finalul lui Ion Vodă cel Viteaz a fost tragic, alţi pretendenţi la tronul moldav au urmat exemplul lui şi al sprijinitorilor acestuia.

În a doua jumătate a sec al XVI-lea, cel mai încercat de pretendenţii la tron ce veneau la domnie cu sprijin cazac a fost Petru Şchiopul. Uzurpator de tron al lui Ion Vodă, Petru Şchiopul era primul Basarab care urca pe tronul Muşatinilor la 24 iulie 1574, cu sprijinul şi la iniţiativa fratelui său Alexandru al II-lea, domnul Ţării Româneşti, cu ajutor turcesc şi tătăresc (dublase tributul la 80.000 de galbeni), având şi concursul unor împrejurări dificile din armata predecesorului său cu care se confruntase.

Cronicarul Azarie îl prezenta pe acest domn ca pe un chip perfect de stăpânitor după legile divine, iubitor al ţării „bărbat de neam bun şi iubitor de bine, frumos, cu suflet luminat, milostiv în apucături, foarte darnic, urând nedreptatea, bun faţă de săraci şi judecător drept, căci după scripturi, cinstea domnului iubeşte dreptatea…"(12). La fel şi cronicarul Grigore Ureche în „Letopiseţul Ţării Moldovei" îl prezintă pe Petru Şchiopul ca pe un domn ideal, înzestrat cu toate calităţile necesare unui conducător, însă în realitate – afirmăm noi – nu pe cele esenţiale: „Blând, ca o matcă fără ac, la giudeţ dirept, nebeţiv, necurvar, nelacom,

nerăsipitoriu… spre săraci milostiv, ţării apărătoriu … cu de toate podoabele câte trebuie unui domn de cinste”(13).

În realitate însă, fire slabă, temătoare, bolnăvicioasă, având şi infirmitatea superficială – după părerea lui Nicolae Iorga – ce i-a pricinuit porecla exagerată sub care este cunoscut în istorie, Petru Şchiopul a domnit fără strălucire în două rânduri (1574-1579; 1582-1591).

Liniştită ar fi fost domnia lui Petru Şchiopul dacă nu ar fi avut de preîntâmpinat diferiţi pretendenţi, care îşi legitimau pretenţiile la tron, inventând adeseori rudenia cu Ion Vodă cel Viteaz, pretendenţi ridicaţi cu sprijinul şi din rândul cazacilor, ale căror acţiuni au găsit un puternic ajutor din partea celor mulţi, care se împotriveau asupririi domnului lor, văzând în noii domni posibilitatea schimbării în bine a situaţiei acestora. Chiar în iulie 1574, reprezentantul Veneţiei la Istanbul consemna că “moldovenii nu voiesc să asculte de voievodul Petru”(14), iar în 22 oct. acelaşi an se raporta dogelui că, aceştia l-ar fi preferat pe Bogdan Vodă Lăpuşneanu, aflat atunci în Moldova. Această stare de spirit, ca şi ostilitatea mediului cazac faţă de Petru Şchiopul era menţinută şi de unii pribegi, partizani ai lui Ion-vodă, care se pripăşiseră în căzăcime, precum logofătul Petre Albotă şi Ţopa (sau Ceapă – după Grigore Ureche), fost pârcălab de Roman (15).

Cea dintâi încercare de uzurpare de tron, din iunie 1577, a aparţinut unui anume Creţul – ridicat din mijlocul căzăcimii, care invoca drept temei al acţiunii sale rudenia cu Ion – Vodă, dându-se frate după mamă cu fostul domn. Pretendentul avea ca susţinători în ţară pe un Filipovschi, căruia Petru îi va confisca drept pedeapsă satul Brecicanii şi pe fostul logofăt Vasile Bălţatu, căsătorit cu o soră a lui Bogdan Lăpuşneanu, Chiajna(16). Petru Şchiopul îşi va vedea liniştit de afacerile legate de zidirea Galatei – 10/24 iunie 1577 – după acel atac eşuat.

În august – septembrie 1577 un “oarecare Ioan … valahul ce se pretindea din neamul domnilor moldoveni” (cum arată o scrisoare a principelui Transilvaniei Christofor Bathory), intră în Moldova cu cazacii, dar este respins, iar la sfârşitul lui noiembrie 1577 va reveni pe la Soroca, unde după o ciocnire victorioasă înaintează până la Iaşi, pe care îl ocupă după două zile de lupte cu detaşamentele otomane şi moldave ale lui Petru Şchiopul . Acest nou pretendent era, aşa cum îl arată mărturiile, frate cu Ion-Vodă şi cu Creţul, numindu-se Ivan sau Nicoară Potcoavă pentru că, aşa cum scria Nicolae Costin, “frângea în mâini potcoave de cai”; avea 35-40 de ani, “blond, frumos”, purta - spune un raport din 12 dec. 1577 – “după obiceiul domnilor Moldovei o barbă foarte lungă”(17). Sugestiv pentru succesul său este şi sprijinul venit din

interiorul ţării din partea a “o samă de boiari de ţară” care, aflând de existenţa unui frate a lui Ion –vodă şi voind să scape de Petru, îl cheamă în ţară, asigurându-l de ajutorul lor, făcând demersuri şi la voievodul de Kiev, cneazul Constantin şi starostele de Bar pentru a-l ajuta pe Potcoavă. De fapt, el se bucura de adeziuni şi mai largi: „fosta-u şi oaste de ţară cu cazacii – scria Grigore Ureche – că mulţi se închinară”, situaţie confirmată şi de mărturiile externe: împăratul Rudolf al II-lea era informat că Potcoavă a fost aşezat domn de către cazaci “cu voinţa ţării”; sultanul, cerându-i lui Christofor Bathory în 16 dec. 1577 să dea ajutor lui Petru Şchiopul, adăuga că: Potcoavă intrase în Moldova cu sprijinul unor elemente din interior(18). Dar domnia noului voievod rămânea condiţionată nu numai de adeziunea poporului, ci şi de recunoaşterea din partea celorlalte state, mai ales din partea Porţii. Începând cu 29 nov. 1577, Ion –Vodă adresa solii, vestind venirea sa la cârma ţării, cerând ajutor şi relaţii de prietenie ori pentru a aduce steag de domnie – şi pare-se, oferindu-se şi urcarea haraciului – bistriţenilor, polonilor şi turcilor, dar fu respins. Încă de la început, oficialităţile din Istanbul luau măsuri împotriva noului domn, dând poruncile cuvenite sangeacilor dunăreni de la Vidin, Nicopole, Silistra, beiului de Tighina şi principelui Transilvaniei. O neinspirată iniţiativă tactică a taberei lui Petru, de a aşeza vitele (ce serveau la aprovizionarea armatei) în faţa oastei, crezându-se greşit că armele de foc ale cazacilor se vor irosi asupra acelor animale, aduce înfrângerea lui Petru la Docolina, pe Prut. Domnul Moldovei fuge la Roman unde primeşte ajutorul unor trupe transilvănene. Respins de Poartă, având împotrivă-i trupe trimise de principele Transilvaniei, de voievodul Ţării Româneşti şi fireşte de otomani, văzând şi ostilitatea regelui Poloniei, Nicoară Potcoavă se retrage din ţară pe la Soroca şi trece Nistrul în Podolia, dându-i posibilitatea lui Petru Şchiopul, ce stătuse până atunci în Muntenia, să revină în capitala sa la 1 ian. 1578 (19).

Tragic i-a fost sfârşitul fratelui şi urmaşului în vitejie al lui Ion-Vodă Viteazul, care prins de ducele de Zbaraz, apoi de palatinul Podoliei, Nicolae Seniawski şi întemniţat, o vreme, va sfârşi eroic sub securea gâdelui polon ce respecta porunca lui Ştefan Bathory, care la rândul lui dădea curs intervenţiilor făcute de oficialităţile din Istanbul şi de Petru Şchiopul ce trimise suveranului daruri: 50 boi, 4 butoaie cu vin, 2 butii cu peşte sărat, un cal de rasă. Mare freamăt de nemulţumire cuprinsese mulţimea din piaţa de la Liov care participase la execuţia celui ce arăta că a fost condamnat fără vreo vină, că slujise cu credinţă şi vitejie regatul, luptând împotriva „duşmanilor numelui creştinesc” şi care gândise să

facă din Moldova un zid împotriva păgânilor. Nedreptatea ce se săvârşise în piaţa Liovului, la 16 iunie 1578 (20), ca şi puternicul răsunet pe care faptele de vitejie ale lui Nicoară l-au avut, va fi mai târziu recunoscută, şi oraşul Gdansk va da cinstire acestui luptător pentru legea străbună şi pentru dreptate prin înălţarea unei statui a curajosului pretendent moldovean în faţa clădirii Arsenalului ce se păstrează şi astăzi.

Dar nici cu acest sacrificiu domnia lui Petru Şchiopul nu avusese linişte, trebuind la începutul lunii februarie 1578 să părăsească cu atâta grabă Iaşul, încât doamna Maria rămânea în capitala ocupată de cazacii conduşi de un „domnişor" – Alexandru – frate cu Potcoavă. Nici bine nu sosise la Înalta Poartă Ahmed - ceauş cu tratatul turco-polon ratificat, adăugând şi scuzele polonilor pentru acţiunile lui Nicoară, că la 20 februarie 1578, un olac dădu vestea năvălirii lui Alexandru (21). Acesta stârni mânia sultanului care-l va pedepsi pentru incapacitate pe susţinătorul domniilor Ţărilor Române, Mihail Cantacuzino, pregătind, se pare, aceeaşi soartă şi pentru voievodul moldovean şi cei doi bei musulmani auxiliari, ce fuseseră învinşi şi ei asemeni lui Petru (22). Nu peste mult timp, la 13 aprilie 1578, Mahomed-paşa era înştiinţat de victoria lui Petru Şchiopul care, ajutat de 3 detaşamente de otomani, ardeleni, şi munteni, îl asedie pe Alexandru, iar acesta, încercând o ieşire, fusese prins, cazacii urmăriţi, iar lângă iezerul Ciurbeştilor fuseseră măcelăriţi (23). Greu rănit, conducătorul lor murea curând după aceea, iar cei 200 de prizonieri cazaci fură duşi la Istanbul şi condamnaţi la galere; întrebaţi de sultan de ce au ocupat Iaşul, ei au răspuns că au venit la cererea moldovenilor. Aceeaşi afirmaţie o întâlnim într-o scrisoare a regelui Poloniei către sultan, ca şi într-un raport al agentului britanic de la Paris, din 16 martie 1578 (24).

La 26 iulie 1578 un alt domnişor se înfăţişa la Nistru, un oarecare fiu al lui Alexandru Lăpuşneanu, identificat cu Petru Miotla (25), un hatman al cazacilor zaporojeni care mergea în fruntea a 4000 de cazaci spre Iaşi, încercându-şi norocul la domnie, dar a sfârşit executat prin sfâşiere cu caii. Numeroase solii şi scrisori soseau la Poartă din partea polonilor, moldovenilor, ardelenilor şi invers, prin care se cereau ajutoare, se anunţau înfrângeri sau victorii, se căutau dezvinovăţiri, se făceau ameninţări, şi toate acestea fiind generate de acele vremi tulburi când securitatea lui Petru Şchiopul, domnul impus de turci, era mereu ameninţată de „domnişorii" ridicaţi din căzăcime.

În septembrie 1578 un alt corp de cazaci conduşi de Constantin, fiul lui Nicoară Potcoavă se apropia de hotarele Moldovei, îndemnat de slăbiciunea lui Petru Şchiopul, cu gând să încerce ocuparea tronului (26).

Atras de beiul Tighinei cu promisiunea unei intervenţii pe lângă sultan pentru dobândirea domniei Moldovei, Constantin a fost reţinut, trimis la Istanbul şi arestat. Când, în sfârşit, trimisul Poloniei săvârşea la Poartă împăcarea cu turcii şi tătarii pe la sfârşitul lui octombrie 1578, sosea şi vestea biruinţei lui Petru în faţa a 5000 de năvălitori cazaci în frunte cu un şef al lor, un alt Constantin – fiul lui Ştefan Lăcustă (27), biruinţă ce a avut loc la 12 octombrie 1578 şi unde 3000 de cazaci şi-au aflat sfârşitul.

Neremarcându-se prin vitejie asemeni înaintaşului său Ion-Vodă, slab şi neputincios, Petru Şchiopul atrăgea prin slăbiciunea sa numeroşi pretendenţi care, profitând şi de sprijinul din interiorul ţării, căutau momentul prielnic pentru instalarea la tron, creând o situaţie tulbure ce făcea impresie proastă la Poartă, motiv pentru care turcii se hotărăsc să-l înlocuiască. În asemenea condiţii, la 21 noiembrie 1579, Petru Şchiopul primeşte ordinul de mazilire din partea sultanului, după ce, la 23 noiembrie acelaşi an, Germigny, trimisul regelui Franţei la Constantinopol anunţa pe acesta că, capuchehaia lui Petru Şchiopul a fost strangulat şi s-a trimis un ceauş în „Bogdania”să-l aducă la Înalta Poartă pe fostul domn cu lanţuri la picioare (28). Aşadar, în ultimele zile ale lunii decembrie 1579, Petru împreună cu doamna Maria şi fiica lor soseau la Constantinopol şi cu un tain de 40-60 de aspri pentru întreţinere luau drumul Alepului, trăind mereu cu speranţa revenirii în Moldova. A fost înlocuit prin intervenţiile unui sudit veneţian, albanezul Brutti şi a vizirului Sinan, văr cu acesta, precum şi ca urmare a intervenţiei mamei sultanului, cu Iancu Sasul – fiul natural al lui Petru Rareş, sas ardelean, fost servitor al lui Despot-Vodă (29).

Aţâţat în lupta pentru domnie de ambiţioasa-i mamă Ecaterina, Iancu luase drumul Constantinopolului, acolo unde se ţeseau şi se desfăceau domniile, reuşind să obţină protecţia unor oameni cu mare influenţă, iar apoi, numit domn în locul lui Petru Şchiopul se întorsese în Moldova unde ajunse la sfârşitul lunii decembrie 1579. Pentru banii grei pe care i-a plătit ca să obţină domnia – peste 150.000 de galbeni: 80.000 sultanului, 20.000 mamei sultanului şi 50.000 marelui vizir Sinan-paşa – pentru creditorii care trebuiau plătiţi, pentru averile ce şi le aduna în caz de mazilire, Iancu Sasul se dedă la cumplite jafuri şi înrobiri, cum rar îi fu Moldovei să vadă (30). Măsurile pe plan intern provocară ample nemulţumiri, culminând cu răscoala lăpuşnenilor, precum şi cu pribegia unor mari boieri care-l reclamară la Poartă, cerând mazilirea. Şi actele sale de politică externă conlucrau, prefigurându-i apropiatul sfârșit: profitând de duşmănia dintre Polonia şi Turcia, va adopta acte de neprietenie faţă de rege, oprind pe nobilii sau negustorii poloni ce

tranzitau prin ţară, luându-le averile, deschizând scrisorile ambasadorilor englezi; profitând de relaţiile încordate dintre imperiali şi regele polon, întreţinea legături secrete cu imperialii prin Hans Rueber, comandantul lor din Ungaria superioară, generalul din Caşovia unde-şi asigură şi un adăpost spre care, în situaţii dificile, voia să treacă cu forţa prin Polonia spre Germania, la Kesmark (31). Denunţat sultanului este capturat la Sniatin, la 14 septembrie 1582 de starostele Nicolaj Jazlowicki, unde spoliat de bunurile sale a fost decapitat, iar la 28 sept. acelaşi an, a fost declarat rebel, „tulburător de pace şi oprimator al sărăcimii"(32).

La insistenţele boierilor pribegi care aveau nevoie de un domn docil, precum şi din raţiuni financiare bine întemeiate ale sultanului, este înscăunat pentru a doua oară pe tronul Moldovei, la 17/27 oct. 1582, tot „cuviinciosul şi blândul domn" Petru Şchiopul. În ciuda numeroaselor trupe turceşti, muntene şi ardelene cu care venea însoţit pentru reînscăunare, fusese primit cu braţele deschise – se înţelege de către boierii care avuseseră în Iancu un termen de comparaţie, nemaiavând de astă dată nevoie să-şi câştige tronul cu armele. Dar se vede că realegerea s-a datorat în mare parte şi darurilor însemnate făcute la Poartă. Se crede că ar fi crescut tributul Moldovei cu 10.000 de galbeni, luând asupra sa şi plătind şi datoria lui Iancu (33).La acestea se mai adăugau darurile în bani către sultan şi mama acestuia, precum şi obligaţia către sprijinitorii la domnie – Sinan-paşa şi preceptorul sultanului – de a plăti banii împrumutaţi cu mare dobândă care întreceau posibilităţile de plată ale acestuia, remarcă făcută şi de rezidentul imperial de la Constantinopol, Preuner: „Petru, înainte de plecare a împărţit până la 80.000 de coroane, încât mulţi cred că, chiar dacă ar rămânea în liniştită stăpânire a ţării timp de câţiva ani, încă nu ar putea plăti o asemenea sumă"(34).

Angajând poporul la aşa datorii, slugarnic şi duplicitar în afară, tolerant faţă de abuzurile celor mari în interior, Petru Şchiopul nu se va bucura nici în această domnie de o stăpânire liniştită. Năvălirile căzăceşti reîncep odată cu instalarea sa pe tron, fără a mai fi însoţite aşa des de pretendenţi, cu excepţia unui anume Petru Cazacul şi a unuia, numit Ivan. Petru Cazacul, unul dintre fiii nelegitimi ai lui Alexandru Lăpuşneanu, rezultat dintr-o relaţie a acestuia cu o femeie a cărei identitate nu se cunoaşte, a hălăduit o vreme şi pe la pragurile Niprului, unde şi-a făcut mulţi prieteni, mai ales printre cazacii zaporojeni care l-au îndrăgit, se pare, datorită ţinutei sale impunătoare şi plăcute, dar mai ales, a bărbăţiei şi a vitejiei sale (calităţi apreciate de cazaci) şi s-a identificat cu aceştia, fiind receptat de contemporani ca având obârşie căzăcească. În vara anului 1586 avem informaţii că s-ar fi derulat prima lui încercare de a

prelua tronul părintesc (35). Se pare că, având şi susţinerea secretă a marelui cneaz şi ţar al Moscovei, Feodor (1584-1598) şi a regelui polon Sigismund al III-lea (1587-1632), Petru Cazacul , întreprinde, împreună cu 15.000 de cazaci, o expediţie în Moldova, fiind învins de oastea lui Petru Şchiopul, care va trimite la Înalta Poartă, la 12 iunie 1586, 40 de cazaci capturaţi cu această ocazie şi tot atâtea capete tăiate de la cei căzuţi în luptă.

Un alt pretendent la tronul Moldovei a fost Ivan care, năvălind împreună cu cazacii în nov. 1587 şi biruit „din sus de Ţuţora" de Petru, sfârşeşte tragic într-o mănăstire unde i s-au tăiat nasul şi urechile (36), iar un anume Lazăr, care va constitui o primejdie reală pentru domnul moldovean în ianuarie 1591 (37), va fi alungat cu sprijinul Poloniei.

Tot tulburători de domnie erau şi acei pretendenţi ce mergeau la curtea imperială şi la cea papală pentru a cere ajutor, în schimbul căruia făceau mari făgăduinţe pe care Petru Şchiopul nu fusese în stare să le respecte. Aşa era şi Ştefan – se pare fiul lui Alexandru Lăpuşneanu (38) – care cerea ajutor de la Sixt al V-lea, în vara lui 1589, făgăduind acestuia în caz de izbândă 50.000 de galbeni, ruperea relaţiilor cu turcii şi chiar unirea bisericii române cu biserica catolică. Tot astfel de demersuri le făcea la curtea apuseană un anume Ioan Bogdan ce se dădea frate cu „Ivonia" ori un anume Despot, pretins fiu de domn (39).

Şirul greutăţilor din a doua domnie a lui Petru continuă cu vestea tristă a mazilirii domnului şi a chemării la Poartă în toamna anului 1589, ştire datorată nevoilor financiare ale noului vizir Sinan şi nicidecum cauzată de vreo vină a voievodului moldovean. Cu toate că obişnuitele sume de bani erau trimise Turciei (200.000 de galbeni sultanului şi 60.000 de galbeni vizirului) se făcu totuşi o schimbare: nevârstnicul său fiu – care avea cinci ani – ce primise steagul de domnie la 18 dec. 1589 de la trimisul sultanului, Emir-Alem, fu uns domn la 2 ian. 1590 de către mitropolitul Moldovei (40), deşi în realitate tot Petru cârmuia ţara, copilul figurând doar – potrivit tradiţiei – primul în lista de martori a documentelor.

Dar nesăţioasa lăcomie a turcilor nu se va opri aici, şi la puţin timp după aceea, în 1591, domnul fu înştiinţat să sporească tributul, lucru ce-i va definitiva hotărârea sa, ca ridicându-se din scaun cu familia, averea şi 100 de boieri credincioşi să ia drumul lung al exilului. Bilanţul politic al anului 1590 şi împrejurările anului 1591, fatale pentru familia Mihneştilor, mazilirea marelui vizir îi arătau lui Petru necesitatea unei apropiate pribegii pentru care făcea pregătiri subtile: la 17 ian. 1591 avea loc cununia secretă cu roaba Irina Botezata, oficiată de mitropolitul

Gheorghe Movilă, Ghedeon – episcopul de Rădăuţi şi Anastase – stareţul mănăstirii Galata, al cărui act semnat de vornicul Eremia, logofătul Stroici, hatmanul Andrei, hatmanul Gheorghe şi alţii, trebuia făcut public după ieşirea domnului din ţară; pentru că anul financiar se încheia la 15 august, cu puţin timp înainte, Petru Şchiopul, conştiincios şi cu aptitudini de contabil, va fi ordonat toate socotelile şi actele de cancelarie – lucru mărturisit de de boierii lăsaţi la cârmă în lipsa sa: Nestor Ureche, Gheorghe – pârcălabul, Jora – pârcălabul, Stroici – vistiernicul, Toader Veveriţă – secretarul şi Ionaşco – uricariul (41). Însoţit la plecare de o suită de cel puţin 500 de oameni – boieri care petreceau convoiul domnesc cu oşti până la marginea ţării, - din care nu lipseau: roaba Irina, ajunsă doamnă, domniţa Maria – fiică şi soţul ei Zotu – spătarul, tânărul coregent Ştefan cu al său profesor Teodosie Barnovschi, cei trei Movileşti – Eremia, Simion şi Toader – hatmanii Andrei şi Gheorghe şi alţi boieri de starea a doua şi a treia, Petru Şchiopul a luat drumul pribegiei; trecând mai întâi prin Pocuţia (unde drumul n-a fost închis pentru „prietenul credincios şi util al Poloniei”) s-a îndreptat apoi spre Satu Mare la contele Hardegg – pe care-l cunoştea de doi ani - de unde lua legătura cu arhiducele Ernest, fratele împăratului, anunţându-l că şi-a părăsit tronul din cauza primejdioasei lăcomii turceşti (42).

Cu permisiunea împăratului fostul domn al Moldovei se va opri în Austria, la Tirol unde i se va fixa drept reşedinţă oraşul Bolzano şi unde a trăit cu a sa curte, supravegheat tot timpul de arhiduce, care-i controla corespondenţa, ca şi drumul oamenilor săi la Veneţia pentru interese comerciale, acuzându-l pe fostul domn de relaţii secrete cu turcii. Unii boieri din suita domnului au rămas până la sfârşit în preajma acestuia, alţii însă s-au aşezat în Polonia, lângă Nistru, de unde sperau o eventuală întoarcere în ţară, odată cu posibila revenire în scaun a domnului lor pentru care, până în 1593 a făcut demersuri la Poartă influentul Andronic Cantacuzino (43), încurajat, mai ales, de revenirea la marele vizirat a lui Sinan-paşa. Cu acest prilej a ieşit la iveală adevăratul motiv ce l-a determinat pe domn să plece, act considerat până atunci de boieri ca o mare greşeală politică. Că schimbarea din Moldova de la 1591 reprezenta repercusiunea unui nou regim instalat la Constantinopol, odată cu 1 iunie, o dovedeşte chiar Petru Şchiopul în scrisoarea trimisă lui Sinan unde spunea că, „a plecat din domnie întrucât se temea că după mazilirea marelui vizir, sprijinitor al său pe lângă sultan, toată furia duşmanilor acestuia s-ar năpusti asupra sa”(44). Nici o acţiune ce privea reînscăunarea nu va reuşi în acele vremi în care se stingea atât domnul, cât şi pribeaga-i familie, departe de locu-i de baştină. Mai întâi s-a stins

doamna Irina, la 3 nov. 1592, urmată apoi de domnul bătrân şi bolnav , care muri la 1 iulie 1594 în castelul Zimmerlehen, unde venise să stea pe timpul verii. Mormântul lui şi al doamnei sale se află lângă biserica franciscanilor din Bolzano, iar inscripţia funerară dezvăluie în slove latine numele domnului, "bărbat prea strălucit în vremi potrivnice, ca şi în vremuri prospere, în război ca şi în pace"(45).

După moartea pribeagului domn, fiul Ştefan – mai întâi la Bolzano şi apoi la Innsbruck, devenise un adept al catolicismului, iar pe la 1600 Mihai Viteazul spera să şi-l facă ginere, numai că dorinţa celor doi nu s-a împlinit în urma moarţii lui Mihai şi imediat după aceea , în 1602 avea să se stingă şi Ştefan, la Innsbruck (46). Domniţa Maria care după moartea lui Zotu Tzigara, în 1599 se recăsători cu veneţianul Polo Minio şi va fi întâlnită până târziu, în 1620, întovărăşită de soţul ei prin ţara părintelui său (47).

Aşa se stingea întreaga familie munteană a lui Petru Şchiopul, familie bolnăvicioasă ce nu avea nimic din vlaga puternicilor şi vechilor familii domneşti. După multe discuţii la Poartă în legătură cu punerea unor beglerbegi în cele trei ţări române, după multă concurenţă, domnia Moldovei a fost acordată în sept. 1591 lui Aron – Vodă, fiul nelegitim al lui Alexandru Lăpuşneanu, favoritul agentului englez Edward Barton care plătise enorm la Înalta Poartă pentru această numire. Şi aici intervin cazacii cu acelaşi interpus, Petru Cazacul, refugiat în Polonia şi sprijinit de diplomatul Andrei Taranowski şi de către marele cancelar Jan Zamoyski. Dispunând de oaste alcătuită din poloni şi cazaci, Petru Cazacul intră în Moldova, ajungând să domnească 2 luni (august-septembrie 1592), având şi sprijinul boierilor. În timp ce Aron – Vodă fusese mazilit şi chemat de sultan să dea socoteală pentru abuzurile sale la Istanbul, în 17 iunie 1592, "boierii valahi au jurat în faţa lui Petru, pe care l-au condus la scaunul domnesc, unde l-au instalat şi s-au supus lui".

Pentru a descuraja eventualii pretendenţi la tronul Moldovei susţinuţi de cazaci şi polonezi, Poarta oferă sprijin militar lui Aron Vodă pentru a alunga pe uzurpator, şi a reocupa tronul, iar diversiunea cazacilor asupra garnizoanelor turceşti menite să uşureze menţinerea pe tronul Moldovei a interpusului lor a eşuat la 14 oct. 1592. Captiv al fratelui său vitreg, Aron Tiranul (înrudirea celor doi fiind, probabil, doar după tată), Petru Cazacul a fost tratat ca "un lotru" ce a îndrăznit să vină "asupra ţării noastre", poruncind să-i fie tăiate nasul şi urechile (48). Ca şi cum pedeapsa n-ar fi fost prea mare, nefericitul domn a fost trimis la Istanbul unde a fost condamnat la moarte: neacceptând să treacă la mahomedanism (pentru a-şi salva viaţa), el va fi agăţat de viu într-un

cârlig de zidurile Seraiului şi după obiceiul epocii, batjocorit şi lovit cu pietre de mulţimea "dreptcredincioşilor", la 15 nov. 1992; pentru a-i curma suferinţa, padişahul porunci să fie strangulat. S-a dorit din partea sultanului să se dea un înspăimântător exemplu posibililor candidaţi la domnie, dar şi o atenţionare severă cazacilor şi polonilor de a se feri pe viitor să se mai amestece în treburile Înaltei Porţi.

Relaţiile Moldovei cu cazacii s-au caracterizat, în a doua jumătate a sec. al XVI-lea, prin frecvente ciocniri. De multe ori, cu asentimentul şi chiar cu sprijinul maselor populare din Moldova, sătule de "zbirii domnitorilor", cazacii aduceau pretinşi fii de domni, de cele mai multe ori, stimulaţi continuu de magnaţii polonezi, şi năvăleau peste Nistru, aducând multă pagubă Moldovei. Necontenit sultanul Murad al III-lea protesta că, "la limitele Moldovei şi ale Poloniei sunt continuu tulburări şi lupte", reproşându-i regelui polon neputinţa de a-i nimici pe "aceşti latronis" ce se bucurau de sprijinul panilor polonezi(49). Cel mai afectat de năvălirile cazacilor, Petru Şchiopul, nedistingându-se prin vitejie sau poate nemaiavând nici vârsta pentru a se angaja într-un conflict puternic de nimicire a invadatorilor, îşi va primi "sentinţa" tocmai din cauza acestei slăbiciuni în arta militară.

Destinul Moldovei celei de-a doua jumătăţi a sec. al XVI-lea continua să fie jucat de turci, polonezi, dar şi de "aventurile" cazacilor zaporojeni. Sub domnia lui Petru Șchiopul, şi mai mult, sub cea a lui Aron-Vodă, domni ce s-au menţinut în tiparul vremii, suzeranitatea otomană asupra Moldovei va deveni de-a dreptul opresivă, fiind la un pas de impunerea regimului de paşalâc, dacă nu ar fi intervenit acea pagină de glorioasă epopee al cărei erou va fi Mihai Viteazul.

NOTE:

1. Eduard Baidaus, *Mihail Hruşevski şi Istoria Ucrainei-Rusi*, în „Revista Istorică", t. XX, 2009, nr.3-4, p. 309-328.
2. Ion Nistor, *Problema ucraineană în lumina istoriei*, ed. Ștefan Purici, Rădăuţi, 1997, p.119.
3. Eduard Baidaus, *Idem.*
4. Florin Pintescu, *Unele consideraţii privind relaţiile moldo-cazace în Evul Mediu*, 2002, p.73-91.
5. Eduard Baidaus, *Idem.*
6. Coord. Demir Dragnev, *O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent*, Chişinău, 2007, p.86-87.
7. Nicolae Iorga, *Legăturile românilor cu ruşii apuseni şi cu teritoriul zis „ucrainean"*, din „Analele Academiei Române. Memoriile secţiunii Istorice", s.II, t.XXXVIII, 1916, p.22.
8. Eduard Baidaus, *Idem.*

9. Constantin Rezachevici, *Istoria popoarelor vecine*, Buc., 1975, p.465.
10. A. D. Xenopol, *Istoria românilor,* vol.II, p.69, 70.
11. Constantin Rezachevici, *Rolul românilor în apărarea Europei de expansiunea otomană*, Buc., 2001, p.342.
12. Nicolae Iorga, *Pretendenţi domneşti în sec. al XVI-lea*, în „Analele Academiei Române. Mem. Secţ. Ist.", Seria II, nr. 19, Bucureşti, 1898, p.194-195.
13. C.C.Giurescu, *Istoria românilor*, II, 1, p.208-209; vezi şi Şt. Nicolaescu, *Petru Vodă cel Tânăr şi Petru Vodă Şchiopul. O chestiune controversată în istoria românilor*, Buc., 1915, p.42.
14. A. Veress, *Documente*, II, doc. nr. 46, p.55-57.
15. *Ibidem.*
16. Dinu C. Giurescu, *Ion Vodă cel Viteaz*, ed. II, Buc., 1966, p.135; vezi şi A.D.Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, V, ed. 3, 1927, p.145; N. Iorga, Doc., XI, p.XXXIL.
17. C.C. Giurescu, ***op.cit***., p.235-236; D.C.Giurescu, ***op. cit.,*** p.186; Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Buc., 1958, p.242.
18. Hurmuzaki, Doc., III, 1, p.7-8, nr. IV.p.6, nr. 2, p.57.
19. *Ibidem*, XI, p.XXXIX; D.C.Giurescu, ***op.cit.,*** p.194.
20. R. Economu, *Sfârşitul lui Ioan Nicoară Potcoavă*, în Magazin istoric , nr. 11, nov. 1970, p.65-66.
21. Hurmuzaki, Doc., Supl.I, 1.p.42.
22. *Ibidem*, III, 1, p.6.
23. *Ibidem*, III, 1, p.12; vezi şi D.C.Giurescu, ***op. cit***., p.196; Gr. Ureche, ***op. cit.,*** p.245-246.
24. *Ibidem*, III, p.36.
25. Gr.Ureche, ***op. cit.,*** p.233; Hurmuzaki, Doc., III, 1, p.13; Hurmuzaki-Iorga, XI, p. XLII-XLIII; C.C. Giurescu, ***op. cit.,*** p.326.
26. Hurmuzaki-Iorga, , XI, p.XLII-XLIII; A.D.Xenopol, ***op. cit.***, p.146.
27. C.C. Giurescu***, op. cit.***, II, 1, p.236.
28. Hurmuzaki, Doc., XI, p.9.
29. Idem, III, p.25, 78; A, Veress, *Alte lucruri nouă despre Iancu Vodă Sasul şi familia sa*, în Rev. de Ist., nr.7-9, 1929, p.147.
30. Gr. Ureche, ***op. cit.,*** p.200; A. Veress, op. cit., p.148.
31. D. Ciurea, *Relaţiile externe ale Moldovei în sec. al XVI-lea*, în Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D.Xenopol" Iaşi, X, 1973, p.35-36; Hurmuzaki- Iorga, XI, p.XLVIII.
32. Hurmuzaki, Doc., III, p.16; D. Ciurea, ***op. cit.,*** p.36-37.
33. Hurmuzaki-Iorga, XI, p.LIII; A.D.Xenopol, ***op. cit.,*** p.152.
34. A.D.Xenopol, ***op. cit.,*** p.152.
35. Ilie Corfus, *Contribuţiuni noi privitoare la Petru Vodă Alexandrovici, zis Petru Vodă Cazacul*, în „Codrul Cosminului", X, Cernăuţi, 1936-1939, p.486, 489, 491-492.
36. C.C.Giurescu, ***op. cit***., p.238; D.C. Giurescu, ***op. cit.,*** p.199.
37. I. Minea, *Aron Vodă şi vremea sa*, în „Cercetări istorice", nr.1, 1932-1933, p.127-128; A.D.Xenopol, ***op. cit.,*** p. 162.
38. *Ibidem*, p. 141-142; G. Lăzărescu şi N. Stoicescu, *Ţările Române şi Italia până la 1600*, Ed Ştiinţifică, Buc., 1972, p.130-131.

39. D.Russo, *Studii istorice greco-române*, II, Buc., 1939, p.523; I. Minea, ***op. cit.,*** p.142.
40. *Ibidem*.
41. Hurmuzaki-Iorga, Doc., XI, p.LXXXI.
42. C.C.Giurescu, ***op. cit.,*** II, 1, p.244-245; Şt. Nicolaescu, ***op. cit.,*** p. 28-29.
43. I. Minea, ***op. cit.,*** p.143.
44. G. Lăzărescu şi N. Stoicescu, ***op. cit.***, p. 132; Hurmuzaki, XI, p. 537.
45. *Ibidem*.
46. C.C. Giurescu, ***op. cit.,*** p.243-245.
47. *Ibidem*, p.131, 133; N. Iorga, *Întoarcerea unei pribege: d-na Maria Minio*, în „Mem.Secţ. Ist.”, t.12, 1932, p.228-229.
48. Hurmuzaki, Doc., Vol. IV, Buc., 1952, p.105 şi vol.XI, p.767; vezi şi Şt. Gorovei, *Muşatinii*, Chişinău, 1991, p.127.
49. D. Ciurea, ***op. cit.,*** p.33-34.

ESEU. HOLOCAUSTUL ROMÂNESC ÎN ANTITEZĂ

Prof. Dr. Gheorghe Râncu
Preşedinte Filială, Câmpina a SŞIR
Director Colegiul Tehnic Forestier
Câmpina

Cel de-al doilea război mondial (1939-1945) şi întreaga sa problematică: numărul victimelor, pagubele materiale şi umane, bilanţul şi consecinţele în plan economic, social-politic, cultural, ideologic, mental-psihologic, problema statu-quo-ului teritorial şi domeniul relaţiilor internaţionale – rămâne evenimentul de proporţii pe care istoriografia mondială nu a reuşit „da capo al fine"să îl măsoare, să-l înţeleagă şi să-l explice în întreaga sa dimensiune, pentru ca generaţiile postbelice să nu mai repete un astfel de fenomen, atât de catastrofic.

Cu cât se îndepărtează de a doua conflagraţie mondială, specialiştii, dar şi opinia publică, întrevăd, nu numai dimensiuni, dar şi noi perspective, care prin sedimentarea informaţională reieşită fracţionat din deschiderea arhivelor din Vest şi din Est, schimbă concluziile martorilor direct implicaţi, şi de aici, maniera în care posteritatea îşi propune să înţeleagă corect un eveniment în care n-a fost direct implicată. Ce se va întâmpla, peste un veac şi mai bine de atât, în conştienţa generaţiilor revolute, care prin lupa cronologică vor stabili noi perspective de abordare ale fenomenului, în contextul în care noi, nici nu le putem acum întrevedea?

În mentalul general postbelic, pe fondul unei noi dimensiuni – a dreptului la viaţă, a egalităţii şi a complementarităţii interasiale – s-a interpus, interogativ, o nouă temă: cum a fost posibil ca omul modern să se încarce negativ cu energia răului împotriva semenului său? Sinergia sinelui în empatia cu „celălalt" repune, readuce în actualitate eterna problemă a devenirii umane. Încotro? Ce am învăţat din trecut? Ce am conştientizat şi ce am înţeles, atâta vreme, cât faţă de regnul animal din care facem parte, ne detaşăm prin raţiune, prin puterea minţii de a analiza, de a sintetiza, şi de ce nu, chiar de a prefigura destinul evoluţiei speciei umane?

Am încercat, în plan filosofic, să ne apropiem de tema crimelor întreprinse de om asupra semenilor săi. Termenii folosiţi - genocid, etnocid, pogrom, shoah sau holocaust - pun în ecuaţie aceeaşi superficialitate prin care omul îşi rescrie propria sa istorie.

Complexitatea problemei şi spaţiul adecvat – obligat şi sincer acoperit de vastitatea temei – ne determină ca intervenţia noastră să ia forma unui eseu, punând în antiteză punctele de vedere despre holocaustul românesc. Încercarea noastră nu îşi propune să dea un răspuns (nu credem că în momentul de faţă cineva şi-ar putea permite să formuleze concluzii finale), cât mai mult de a evidenţia maximizarea sau minimizarea pe care o cunoaşte în prezent acest subiect. Au fost consultate: dicţionare, enciclopedii şi lucrări de specialitate, în care, paradoxal, definiţiile implică unanimitate. Maniera în care ele se aplică este, însă, diferită. Astfel, termenii de genocod, etnocid fac trimitere la exterminarea în masă a unui grup etnic, populaţie, popor; pogromul, în accepţiunea generală – trimite direct la crimele împotriva evreilor; shoah (din limba ebraică) are sensul de catastrofă pentru poporul evreu; holocaust, termen lingvistic cu o origine duplicitară ca sens, greco-ebraic, este înţeles în formula de „ardere, de tot". Holocaust a căpătat o extensie mediatică de abia din a doua jumătate a sec. al XX-lea, fiind reimpus de mediile intelectuale americane, cu precădere de origine evreiască. Înţelesul - în larga sa accepţiune – face trimitere la crematoriile naziste din cel de-al doilea război mondial, şi atunci, problema devenită de actualitate trebuie extinsă şi la nivelul celorlalte state – satelit ale celui de-al III-lea Reich. Această dilemă a dihotomizat istoricii, oamenii politici, opinia publică în două tabere: holocaustologi şi negaţionişti. De aici şi întrebarea: a fost holocaust în spaţiul românesc în intervalul 1941-1944? Arhivele istorice, încă nepublicate în integralitatea lor, exacerbarea venită dintr-o parte sau din alta, excesul de zel sau chiar indiferenţa, mentalul traumatizant al celor din Est (ieşiţi din lagărul comunist), care sunt puşi să aleagă între Holocaust şi Gulag, noua accepţiune dată în literatura de specialitate conceptului de totalitarism, înţelegerea incompletă faţă de termenul de antisemitism (tratat unilateral – din familia de popoare hamito-semitice, alături de evrei mai fac parte palestinienii şi arabii), toate impun ca discuţia despre unele puncte de vedere privind holocaustul să nu fie percepută integral şi corect. Contează doar adevărul istoric sau prevalează interesul unor factori de putere? Până chiar şi un holocaustolog, ca Andrei Oişteanu se întreba, constata: „Cum în România şi în teritoriile administrate de români nu au funcţionat astfel de crematorii, concluzia ar fi că, în România nu a fost Holocaust" (1).

Lecturile şi studiile noastre ne-au impus o primă observaţie, şi anume, aceea potrivit căreia, holocaustologii de pretutindeni ca şi institutele de cercetare ale victimelor din rândul populaţiei evreieşti

aplică termenii de shoah/holocaust numai pentru perioada celui de-al doilea război mondial. Ei nu acceptă, ca în abordarea termenului de Gulag (pentru victimele comunismului) să fie cercetate şi crimele comise de mulţi agenţi comunişti de origine evreiască, crime comise în ţările foste comuniste. La celălalt pol, negaţioniştii aplică termenul de holocaust doar pentru teritoriile ocupate de cel de-al III-lea Reich, acolo unde s-a aplicat „soluţia finală”, neextinzându-l şi pentru unele ţări-satelit ale Germaniei - cazul României.

Holocaustul şi Gulagul au fost, în mod cert, două realităţi traumatizante ale sec. al XX-lea, cercetarea istorică neputându-le trata unilateral, ci în complementaritatea lor, deşi se poate sesiza, uşor, existenţa unor tendinţe de a maximiza sau de a minimiza unul sau altul dintre cei doi termeni. De asemenea, se poate constata şi accepţiunea dată termenului de antisemitism. Comunitatea evreiască mondială îl foloseşte cu trimitere la acţiuni, măsuri şi crime împotriva poporului evreu, uitându-se, în mod intenţionat că, din familia etnică hamito-semitică mai fac parte, astăzi, şi arabo-palestinienii. Majoritatea islamistă condamnă crimele provocate de statul Israel după 1948, şi că aceste crime au stat la baza reacţiei de tip terorist a mişcărilor şi grupărilor panislamiste.

O abordare diferenţiată, dar tot incompletă, este şi problema evreiască în cazul României. Există o bogată literatură de specialitate, şi nu numai, care tratează începuturile prezenţelor evreieşti în spaţiul românesc, cu precădere pentru epoca modernă, perioada interbelică şi imediat postbelică. Considerăm că o cercetare reală, condiţionată şi de fondurile arhivistice publicate, ar trebui să aibă în vedere următoarele:

∗*predispoziţia, în mare măsură, din rândul evreilor pentru ideologia comunistă;*

∗*promisiunile interbelice ale lui Stalin făcute evreilor din zona est-europeană, referitoare la crearea în arealul dintre Prut – Nistru - Bug a Republicii Sovietice Socialiste Evreieşti, fapt ce ar putea conduce la explicarea şi înţelegerea acţiunii evreieşti din Basarabia din timpul evenimentelor de la Tatar - Bunar (1924), dar mai ales după notele ultimative sovietice din 26 şi 28 iunie 1940, extinzând perioada până la 22 iunie 1941;*

∗*poziţia autorităţilor româneşti din perioada 1941-1943 faţă de problema evreiască din Vechiul Regat, dar cu precădere pentru Basarabia şi Bucovina de Nord, urmată de deportările în Transnistria;*

∗*schimbarea de poziţie a cabinetului Antonescu după 1942-1943 şi măsurile, cele care au fost, de salvare a mii de evrei prin România;*

∗*rolul jucat de mai mulţi agenţi comunişti de origine evreiască în primele două decenii ale regimului comunist din România. Implicarea lor în acţiuni torţionare, antiromâneşti;*

∗*poziţia faţă de evrei, adoptată de Gheorghe Gheorghiu–Dej şi de Nicolae Ceauşescu pentru perioada 1954-1989.*

Conform recensămintelor oficiale, evoluţia demografică a populaţiei de cult mozaic a înregistrat următoarele date în sec. al XX-lea:

- în 1930 – populaţia evreiască număra 756.930 (4, 2%);
- în 1947 – cca. 428.312 evrei;
- în 1956 – cca. 146.000 evrei;
- în 1966 – cca. 42.900 evrei;
- în 1977 – cca. 24.700 s-au declarat evrei, estimările vorbeau de 35.000 de evrei;
- în 1992 – cca. 9.000 de evrei (8876).

Această descreştere evidenţiază o emigrare a cca. 400.000 de evrei, cu acceptul autorităţilor comuniste, cu precizarea că, pentru un copil se plătea statului român 3000 de dolari, iar pentru un adult – cca. 9000 de dolari. Aceste sume au fost depuse în conturile unor bănci elveţiene în numele statului român. Surse neoficiale atestă că, în 1993 aceste sume nu mai existau, conturile fiind „golite”. Oare de cine? Doar arhivele serviciilor secrete – atunci când vor fi publicate – vor putea aduce mai multă lumină în acest caz. S-ar putea înţelege, atunci, sursa reală a unor mari averi „făcute peste noapte” în perioada imediat postdecembristă.

Revenind la tema eseist - formulată despre holocaustul românesc, ne propunem în continuare, nuanţarea în antiteză a unor puncte de vedere holocaustiene şi negaţioniste. Concluzia generală a holocaustologilor este că în România anilor 1940-1944 a existat Holocaust. Comunitatea evreiască, fie cea din România, dar mai ales cea din SUA, şi nu numai, estimează date care merg până la cca. 400.000 de victime evreieşti – aşa cum este menţionat la Templul Coral din Bucureşti (2). Alţi autori, precum Marcu Rozen (3), referindu-se la evreii exterminaţi de autorităţile româneşti între 1940-1944 estimează numărul de 270.000 victime, din care 155.000, ca urmare a pogromului de la Dorohoi (1 iulie 1940), a rebeliunii legionare (21-23 ian. 1941), a pogromului şi a trenurilor morţii de la Iaşi (29 iunie-6 iulie 1941), a victimelor din Basarabia, Bucovina de Nord şi cele din Transnistria, completând cu cei 115.000 de evrei localnici ucrainieni din Transnistria (4).

Analizând guvernarea antonesciană, acelaşi autor, ca şi alţii, menţionează ca măsuri antievreieşti: scoaterea acestora din serviciul militar, înrolarea în detaşamente de muncă, eliminarea elevilor evrei din

şcoli, concedierea unor artişti, profesori sau medici şi avocaţi, confiscarea de magazine, localuri, farmacii, întreprinderi, pogromuri, deportări în masă etc. (5).

Comunitatea evreiască, fie din România, Europa sau SUA a publicat o uriaşă literatură cu caracter memorialistic a supravieţuitorilor (6). Autorii, supravieţuitorii şi istoricii evrei condamnă – în bloc – autorităţile româneşti din timpul guvernării Antonescu. Astfel, Jean Ancel, Radu Ioanid, Alexandru Florian, Moses Rozen, Elie Wiesel, Matatias Carp şi alţii îi învinovăţesc pe Ioan şi Mihai Antonescu, acuzându-i şi că au falsificat şi au distrus documente care i-ar fi putut încrimina (7). Fostul istoric ieşean, Jean Ancel lansează ca număr al victimelor provocate evreilor de autorităţile române 145.000 exterminaţi în Transnistria, ca şi a altor 180.000 de evrei ucrainieni din Transnistria (8). Jean Ancel împinge spre 410.000 numărul victimelor evreieşti din România şi totodată face afirmaţia că, după Germania, România ar fi avut a doua mare implicare în exterminarea poporului evreu (9), numind Transnistria drept „regatul morţii"(10). Timişoreanul Victor Neumann face trimitere la „Planul Madagascar" de creare a unor rezervaţii evreieşti de către Adolf Hitler în zona dintre Nistru-Nipru-Bug cu scopul exterminării acestora (11). Acelaşi autor recunoaşte însă că 57% dintre evreii români au supravieţuit războiului şi că acest procent este cel mai mare în comparaţie cu celelalte ţări din Europa Centrală şi de Est, fapt remarcat ca o mare curiozitate de către istorici (12).

Profesorul univ. dr. Randolph L. Braham de la The Graduate School and University Center of the City University of New-York, considerat în rândul istoricilor evrei o somitate în problema holocaustului din Ungaria şi România, făcând trimitere la cei cca. 600.000 de evrei exterminaţi, proveniţi din Ungaria (inclusiv din Transilvania de Nord-Vest), constata: „Este o ironie a istoriei faptul că, de-a lungul celui de-al doilea război mondial, evreii care s-au identificat entuziast cu cauza maghiară au avut mai mult de suferit (cca. 80% exterminaţi, n.n.) de pe urma ungurilor decât din pricina românilor, îndeobşte consideraţi mai xenofobi şi mai antisemiţi. În timp ce aceia din sudul Transilvaniei, ca şi aceia din Vechiul Regat au supravieţuit aproape cu toţii războiului, cei din Transilvania de Nord, aflată sub stăpânire maghiară au ajuns la Auschwitz" (13). În aceiaşi ordine de idei, rabinul Carmilly – Weinberger nota că: „Ungaria a asasinat 80% din evreii săi, trimiţându-i la camerele de gazare de la Auschwitz – Maidanek", în timp ce românii au aruncat colacul de salvare celor ce se aflau în pericolul de a „se îneca" (14).

Asociaţia Evreilor din România. Victime ale Holocaustului (A.E.R.V.H.) menţionează că din Vechiul Regat şi din Transilvania de Sud au fost deportaţi în Transnistria doar 4000 de evrei, şi că această acţiune a fost sistată la intervenţia Reginei Mamă Elena şi a lui Mihai I (15). Aceiaşi sursă reliefează că, din cei cca. 150.000 de evrei deportaţi în lagărele din Bogdanovska, Domanovska, Acmecetka, Vapniarca, Skazinet şi Peciora, 80-90.000 ar fi fost exterminaţi (16), cu precizarea că: „Din România sub guvernare antonesciană, nici un tren cu evrei nu a plecat spre lagărele de exterminare" (17). Se face, de asemenea, trimitere că autorităţile româneşti au constituit Centrul Naţional de Românizare în mai 1941 (18), pentru ca Radu Ioanid să menţioneze că Ion Antonescu a desfiinţat posturile de comisari de românizare (19).

Directorul Institutului, Elie Wiesel şi Alexandru Florian, în cadrul unui simpozion „Gropi comune ale holocaustului", afirmau că exterminarea evreilor a început mai devreme în România decât în teritoriile ocupate de nazism, dar că s-a încheiat şi mai repede, pentru ca Centrul de Comemorare al Holocaustului - Autoritatea Yad Vasheim din Ierusalim să susţină că numărul victimelor din rândul populaţiei evreieşti din Europa, între 1939-1945, s-ar ridica la cca. 6-6, 9 milioane de evrei.

Unul dintre cei mai reputaţi holocaustologi este Radu Ioanid, doctor în istorie şi filosofie, cel ce a fost vicepreşedinte al Comisiei Internaţionale pentru studierea Holocaustului în România, 2003-2004, (preşedintele acesteia fiind Elie Wiesel), comisie care a elaborat Raportul în baza căruia preşedintele şi premierul din acea perioadă, Ion Iliescu şi Adrian Năstase şi-au însuşit, cel puţin oficial, acest raport. În prezent Radu Ioanid conduce divizia de cercetare arhivistică din cadrul Muzeului Memorial al Holocaustului din Washington, fiind alături de Elie Wiesel şi Alexandru Florian, una din vocile cele mai pregnant susţinătoare ale existenţei holocaustului în teritoriile româneşti dintre 1941-1944. În lucrarea sa „Holocaust în România(...)", autorul face trimitere la crimele săvârşite în timpul regimului antonescian împotriva evreilor şi rromilor, reliefând că pentru rromi nu s-a utilizat formula de comunişti prosovietici – ca în cazul evreilor – ci acela de periculoşi pentru ordinea publică, dând ca număr al ţiganilor deportaţi în Transnistria cca. 25.000 (24.686), iar pentru evrei, cca. 250.000 de victime (20). Pentru Radu Ioanid termenul de Holocaust este înţeles ca: discriminare, izolare, deportare şi exterminarea evreilor de către nazişti şi aliaţii lor (21). Pentru holocaustul produs în România anilor 1940-1944, Radu Ioanid, făcând trimitere la autori, menţionează administraţia românească pentru jurisdicţia Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina de Nord şi Transnistria; cea maghiară pentru

Ardealul de Nord şi cea germană pentru deportările evreilor şi crimele efectuate de trupele Einsatzgruppen în Transnistria, la Berezovska în rândul evreilor şi ţiganilor (22). Acelaşi autor mai menţionează în interviul dat „Observatorului cultural”, nr. 698, din 8.11.2013, că numai la Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington există peste un milion de pagini de documente în limba română, documente provenite din România, Moldova şi Ucraina, şi că, în concluzie, Holocaustul nu poate fi tratat izolat de antisemitism, deoarece Holocaustul este punctul culminant al antisemitismului (23).

Fără a considera că punctele de vedere ale holocaustologilor au putut fi tratate în complexitatea şi integralitatea lor, considerăm ca fiind necesară desprinderea unor concluzii:

**Comunitatea evreiască extinde prin Holocaust/Shoah exterminarea evreilor la nivelul întregului spaţiu european ocupat şi dominat de Germania nazistă, dar şi de aliaţii săi (înţeleşi ca state-*satelit *ale celui de-al III-lea Reich) în timpul celui de-al doilea război mondial;*

**Pentru România, AERVH – condamnă autorităţile româneşti pentru crimele din Basarabia, Bucovina de Nord şi mai ales din Transnistria;*

**Pentru evrei, România este considerată o ţară cu o puternică tradiţie culturală, antisemită;*

**Negarea holocaustului este în concepţia lor o crimă,* un nonsens *ce trebuie pedepsit prin lege în ţările în care acesta a avut loc;*

**Istoricii evrei nu acceptă ideea că în Gulagul roşu au fost implicaţi, ca vinovaţi, ca torţionari şi evreii, implicit şi pentru România perioadei de după 1945;*

**Nu există puncte de vedere comune între autori,* referitoare *la numărul victimelor evreieşti din timpul regimului Antonescu. Astfel, Radu Ioanid propune 250.000 evrei exterminaţi, Matatias Carp – 264.000, Raul Hilberg – 270.000, Marcu Rozen – 270.000, Jean Ancel – 310.000, la care completează cu încă 100.000 evrei ucrainieni ucişi în Transnistria. În total se estimează pentru România cca. 280.000-380.000 de victime din rândul evreilor;*

**Este cert că asistăm la exagerări, mai mult sau mai puţin intenţionate. Exemplu: numărul de 400.000 de evrei de la Memorialul/Templul Coral din Bucureşti. Încă din 2003, AERVH a decis „să şteargă” acest număr. De asemenea, în cazul lagărului morţii de la Auschwitz s-au estimat şi afişat pe plăcuţe vizibile – în anii `60 ai secolului trecut – peste 4 milioane de victime, pentru ca în ultimii* ani,

cercetătorii să demonstreze pe baza documentelor, că ar fi, de fapt, 1 milion şi o sută de mii;

**Istoricii evrei nu iau în considerare pentru evenimentele din Basarabia şi Bucovina de Nord, imediat după cele două note ultimative sovietice din 26 şi 28 iunie 1940, vreo implicare antiromânescă a evreilor procomunişti, şi că această atitudine a provocat o vie emoţie printre români;*

**Comunitatea evreiască internaţională a cerut autorităților româneşti postdecembriste să-şi precizeze în mod oficial poziţia faţă de Holocaust, fapt ce a condus la adoptarea O.U.G. Nr. 31/2002;*

**Se uită sau se omite în mod intenţionat unele poziţii publice, ca cele ale lui Alexandru Şafran (rabin al comunităţii evreieşti din România, ulterior şi din Geneva), precum şi cele ale lui Wihelm Filderman, Preşedintele Uniunii Comunităţii Evreieşti din România din timpul regimului Antonescu (fost coleg de liceu cu Ion Antonescu). Astfel, W.Filderman care a fost trimis de Ion Antonescu în Transnistria n-a făcut nicio declaraţie cu trimitere la genocidul antievreiesc impus de autorităţile româneşti. Memoriile lui W. Filderman se află şi astăzi „sub cheie" în arhivele Autorităţii Yad Vasheim din Ierusalim, şi că nici Elie Wiesel sau Teşu Solomonescu, Radu Ioanid şi Jean Ancel n-au primit acceptul de a le consulta. Filderman a intervenit de mai multe ori pe lângă Mareşalul Antonescu pentru a cere sprijin pentru evreii deportaţi, ghetoizaţi, afirmând, după război, că România a fost ţara în care au supravieţuit cei mai mulţi evrei. Curios este şi faptul că şeful comunităţii evreieşti din România n-a fost arestat de regimul antonescian, dar că i s-a întâmplat acest lucru în 1945 sub comunişti, emigrând în 1948 în SUA.*

**Concluziile Crucii Roşii – în contextul în care Papa Pius al XII-lea l-a trimis în Transnistria pe nunţiul papal Andreea Cassulo alături de Crucea Roşie Internaţională – n-au fost nici astăzi publicate, decât parţial şi fără explicaţii.*

Un moment interesant, ce ridică pentru mulţi semne de întrebare, este cel legat de măsura Papei Ioan Paulus al II-lea care l-a decorat pe Şerban Alexianu (fiul fostului guvernator român al Transnistriei) cu Ordinul „Orbis et urbi", cea mai înaltă distincţie papală primită de un român din partea Vaticanului.

După discursul lui Alexandru Şafran din 28 martie 1995 în faţa Senatului României (în care făcea trimitere la comportamentul populaţiei româneşti faţă de evreii deportaţi), importanţi intelectuali evrei ca: Randolph L. Braham, Victor Eskenasy, Radu Ioanid, Jean Ancel şi

Michael Shafir au protestat, într-o declaraţie dată la Toronto, 5 mai 1995, considerând că A. Şafran a ţinut un „discurs ruşinos"(24).

În partea a doua a intervenţiei noastre ne propunem o scurtă introspecţie, vizând punctul de vedere românesc, luând în considerare , pe de o parte, cel oficial al statului român după 1989, iar pe de alta şi cel al unor istorici români despre holocaust, acordând un spaţiu restrâns poziţiei lui Paul Goma.

În timpul regimului naţional-comunist (1947-1989), conducerea de partid şi de stat nu a considerat necesar să acorde, nici măcar disimulat, vreo importanţă cu privire la tema exterminării evreilor. De aici, s-a manifestat o anumită „tăcere", dar şi o interdicţie editorială pentru istoricii români. După 1989, odată cu prăbuşirea regimurilor comuniste din Polonia, R.D.G., Cehoslovacia, Ungaria, România şi Bulgaria (primul val), din 1991 (al doilea val – prăbuşirea U.R.S.S.), arhivele din aceste ţări au putut pune în circulaţie informaţii şi teme noi de cercetare, care până atunci au zăcut în sertarele istoriei sau în memoria celor care au traversat acea perioadă. Ideologia comunistă, şi de aici poziţia oficială, nu permite abordarea crimelor proprii prin Gulagul roşu, fapt ce implică şi tema holocaustului. După căderea comunismului din Europa centrală şi de est, ţările ieşite de sub Cortina de fier s-au aflat într-o situaţie de relativă tranziţie în cercetarea istoriei recente. Ele nu erau pregătite să-şi asume trecutul imediat, energiile fiind îndreptate spre critica totalitarismului comunist, a crimelor şi opresiunilor la care au fost supuse popoarele est-europene. Deschiderea oferită cercetării istorice a fost atât de mare, încât abundenţa abordării, fără un program/proiect anume a luat-o în toate direcţiile. Cercetătorii consacraţi şi-au propus publicarea de documente, interpretarea şi aducerea în actualitate a unor aspecte pe care în regimul trecut nu le-au putut aplica.

În paralel, după 1989, tema Holocaustului a căpătat o amploare nebănuită şi de aici o poziţionare diferită. Pe de o parte, holocaustul faţă de poporul evreu a devenit tema centrală a comunităţii evreieşti internaţionale, dar dublată de evitarea deschiderii dosarului Gulagului roşu în care victimele provocate trebuiau să excludă vreo implicare, vinovăţie a sionismului, iar pe de cealaltă parte, noile autorităţi, şi chiar istoricii, specialiştii problemei s-au simţit stânjeniţi să-şi asume o cercetare aprofundată referitoare la exterminarea evreilor. În aproape toate aceste ţări s-a acceptat în unanimitate că holocaustul s-a referit doar la teritoriile ocupate de Germania nazistă.

Sub presiunea informaţiilor puse în circulaţie de deschiderea arhivelor, a cercetărilor istoriografice şi cu precădere a presiunilor venite

din partea Comunităţii Evreieşti Internaţionale, sprijinită de cercurile intelectuale şi politice americane de aceiaşi origine, la care s-a adăugat şi problema extinderii Uniunii Europene spre Est – toate au condus şi la o modificare a atitudinii oficiale faţă de Holocaust. În ţări ca Germania, Franţa, Marea Britanie, SUA, Polonia etc s-au introdus reglementări legislative care interzic şi pedepsesc practicile neonaziste, afişarea şi propagarea simbolurilor fasciste şi naziste, mergând până la pedeapsa cu închisoarea. În aceiaşi ordine de idei şi măsuri, în România a fost adoptată O.U.G. Nr. 31/2002 privind „interzicerea organizaţiilor şi a simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob şi a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârşirea unor infracţiuni contra păcii şi omenirii"(25). O.U.G. defineşte tipurile de organizaţii cu caracter fascist, rasist şi xenofob, simbolurile specifice, cultul promovării persoanelor vinovate de holocaust, inclusiv semnificaţia de Holocaust, stabilind infracţiuni şi contravenţii (amenzi între 2500-15000 lei) sau pedepse cu închisoarea (de la 3 luni la 3 ani, de la 6 luni – 5 ani sau chiar de la 3-15 ani), în funţie de abaterea comisă de la lege. S-a avut în vedere şi negarea în public a holocaustului (pedeapsa cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani) (26).

Un exemplu elocvent faţă de negarea holocaustului face trimitere la discursul istoricului Vladimir Iliescu, ţinut în Aula Academiei Române, joi, 14 febr. 2013, agenţia JTA informând că profesorul român a fost concediat de Universitatea din Aachen, tocmai pentru negarea holocaustului în România (27).

Revenind la problema negării holocaustului şi la O.U.G. Nr. 31/2002, pe fondul contextului integrării României în structurile euro-atlantice (intrarea în N.A.T.O. şi aderarea la U.E.), la 22 oct. 2003 la iniţiativa preşedintelui României, Ion Iliescu a fost constituită Comisia Internaţională pentru Studierea Holocaustului în România. Comisia a fost prezidată de Elie Wiesel, aşa cum avea să intre şi în spaţiul public, dar şi în cel istoric.

Raportul final al comisiei Wiesel a fost publicat la Editura Polirom, Iaşi. 2005, ca un document oficial, însoţit de un volum de documente, editate de aceiaşi Polirom, Iaşi, 2005 (28). Documentul, inedit prin forma sa , dar mai ales prin implicaţiile politice care l-au generat, este structurat pe alocuţiunile preşedinţilor, Ion Iliescu (12 oct. 2004) şi Traian Băsescu (20 ian. 2005), a preşedintelui de comisie Elie Wiesel (11 nov. 2004), urmate de: rădăcinile antisemitismului românesc; relaţiile româno-germane înainte şi în timpul Holocaustului; retragerea autorităţilor româneşti în iunie-iulie 1940; propaganda antisemită; evreii şi

comunismul în perioada 1938-1940; Holocaustul în România; deportările comunităţii evreieşti şi a rromilor; rolul şi implicarea lui Ion Antonescu în politica antisemită; Holocaustul în Transilvania de Nord; solidaritate şi salvare; procesul criminalilor de război, şi în final, concluzii şi recomandări (29). Ceea ce surprinde este faptul că acest raport a fost redactat doar într-un singur an (2003-2004), în urma întrunirii de trei ori a comisiei: la Washington (16-22 mai 2004), Ierusalim (6-9 sept. 2004) şi Bucureşti (8-12 nov. 2004), pentru ca la 11 nov. 2004 Raportul final să fie prezentat preşedintelui României.

Comisia a avut un compozit larg: istorici, politologi, supravieţuitori, reprezentanţi ai unor organizaţii evreieşti şi rrome, parlamentari, consilieri, asociaţii şi fundaţii româneşti şi internaţionale, reprezentanţi ai unor universităţi din ţară şi din străinătate, ai unor centre arhivistice din România, Germania şi Israel (30).

În alocuţiunea sa (12 oct. 2004), preşedintele României Ion Iliescu a dat curs următoarelor concluzii:

∗*Guvernul României a stabilit ca data de 9 oct. să devină ziua pentru comemorarea anuală a Holocaustului în România (9 oct. 1941, fiind ziua începerii deportărilor evreieşti spre Transnistria).*

∗*Necesitatea cunoaşterii acestei tragedii colective de către generaţiile viitoare.*

∗*Plecând de la obiectivele strategice ale statului român, referitoare la rolul în cadrul NATO şi aderarea la U.E., România se simte nevoită să înţeleagă şi să-şi asume trecutul.*

∗*Explicând conjunctura în care s-a aflat şi a fost atrasă România în prima etapă a beligeranţei sale (22 iunie 1941-23 aug. 1944, n.n.), preşedintele Ion Iliescu enumeră măsurile antievreieşti (1938-1940), pogromurile, deportările şi crimele comise de autorităţile româno-antonesciene (1941-1942), dar şi atitudinea regimului de limitare a numărului victimelor, de salvare a evreilor din Vechiul Regat şi din Ardealul de Nord ocupat de Ungaria horthystă.*

∗*Şeful statului român preia şi consemnează ca număr al victimelor evreieşti, în cursul Holocaustului în teritoriile aflate sub administraţie românească – 250.000 de evrei la care se adaugă 12.000 de rromi, din cei cca. 25.000 deportaţi în Transnistria (n.n.).*

∗*Preşedintele României consemnează, de asemenea, şi pe cei cca. 400.000 de evrei rămaşi în viaţă la sfârşitul războiului, număr care este legat tot de regimul antonescian, punând în manieră interogativă şi vina autorităţilor militare germane pentru cele 250.000 de victime.*

∗*În acelaşi plan interogativ, liderul român de atunci îşi propune să înţeleagă, cum de s-a putut dezvolta în România un curent antisemit, ce a degenerat în Holocaust, cerând ca tema Holocaustului prin M.E.C. să devină curs facultativ/opţional în învăţământul românesc (31).*

La o primă lectură, dar cea a bunului simţ, suntem obligaţi să constatăm că, instituţia prezidenţială, autoritatea cea mai înaltă a statului român (forţată de împrejurări, dar şi lipsită de curajul momentului istoric în care s-a aflat) a omis, intenţionat sau nu, următoarele:

∗*comportamentul populaţiei evreieşti din perioada retragerii armatei şi a autorităţilor româneşti (1940-1941);*

∗ *cei peste 100.000 – 150.000(?) de evrei care s-au retras odată cu armatele sovietice după 22 iunie 1944 (număr care nu este luat în analiză, atunci când vorbim de totalul victimelor provocate de autorităţile româneşti în rândul evreilor);*

∗*Rolul jucat de evrei în structurile Partidului Comunist din România pentru perioada 1921-1944 şi 1945-1974, poziţiile fruntaşe ca foşti ilegalişti şi fideli reprezentanţi ai ideologiei comuniste.*

La câteva luni, în mesajul său din 20 ian. 2005, cu ocazia comemorării evreilor martiri, ucişi în timpul rebeliunii legionare (21-23 ian. 1941), noul preşedinte Traian Băsescu, despovărat de greutatea momentului pe care predecesorul său o iniţiase, s-a aşezat mult mai confortabil, dar la fel, fără curaj, într-o serie de afirmaţii, cuminţi şi încărcate de lecţia istoriei, privind combaterea oricăror acţiuni şi manifestări xenofobe şi antisemite şi, de aici, necesitatea procesului educaţional în vederea restabilirii adevărului istoric pentru ca formarea tinerilor să se facă în lumina respectului pentru adevăr şi faţă de valorile morale (32).

Mulţumind membrilor comisiei şi adresându-se poporului român şi preşedintelui României, Elie Wiesel, în mesajul său (11 nov. 2004), într-o manieră emfatică, se întreba, dar cu un ton acuzator:

* *„De ce atât de mulţi cetăţeni au trădat umanitatea?;*

∗*De ce , deşi nu toate victimele au fost evrei, toţi evreii au fost victime?;*

∗*De ce a aşteptat România atât de mult pentru a se împăca cu propriul său trecut?;*

∗*Deşi au existat români buni şi curajoşi care au salvat vieţi de evrei, de ce au fost atât de puţini?” (33).*

Românii au primit o lecţie de istorie? Trecutul trebuie asumat cu bune şi rele. I-am ascultat oare pe toţi, dintre cei care aveau ceva de spus, de completat şi argumentat? Tot istoria va consemna şi, în acest context,

aş completa – nu personal – ci prin apelul/documentul lansat la 12 dec. 2005 şi intitulat „Libertate pentru istorie” a grupului de istorici francezi, format din Alain Decaux, Marc Ferro, Pierre Milza (şi alţii), „Istoria nu este o religie. Istoricul nu acceptă nicio dogmă, nu respectă niciun lucru interzis, nu cunoaşte tabu-uri. El poate să deranjeze. Istoria nu este totuna cu morala. Istoricul nu are rolul de a exalta, ori de a condamna, el explică. Istoria nu este sclava actualităţii (...). Istoria nu este totuna cu memoria. Istoricul, într-un demers ştiinţific, colecţionează amintirile oamenilor, le compară între ele, le confruntă cu documentele, cu obiectele, cu urmele existente şi stabileşte faptele. Istoria tinde să păstreze memoria, dar nu se reduce la ea. Istoria nu este un domeniu juridic. Într-un stat liber, definirea adevărului istoric nu aparţine nici Parlamentului, nici autorităţii juridice. Politica statului, chiar animat de cele mai bune intenţii, nu este politica istoriei”(34).

Cuvintele, comentariile sunt de prisos. Şi totuşi un lucru este cert: istoria nu este proprietatea istoricilor, aşa cum nu este nici a politicii şi a acelora care se află pentru un moment la putere, indiferent de tipul regimului politic. Istoria este memoria omenirii, memorie în care trebuie să ne regăsim cu toţii, popoare şi grupuri etnice, culturi şi civilizaţii, indiferent de rasă, indivizi şi colectivităţi.

Considerăm că pe acest fundal trebuie înţelese şi descifrate, atât Raportul Comisiei Wiesel, cât şi Raportul final privind condamnarea regimului comunist (care a condamnat şi criticat regimul, dar fără a individualiza vinovaţii). Secolul al XX-lea a fost denumit, nu întâmplător, „secolul iluziei totalitare” (35), ca un adevărat delir al raţiunii politice. De-a lungul acestui veac am avut de-a face cu un experiment politic, în care omul a fost introdus în laboratoarele modificării, nu numai a mentalităţilor, ci şi a modului de a gândi asupra propriului destin. În comparaţie cu nazismul german, fascismul italian şi comunismul sovietic, perioada guvernării antonesciene nu poate fi încadrată ca un experiment prefigurat şi pregătit. Secolul al XIX-lea şi perioada interbelică nu anunţau cauzal o exacerbare a violenţei şi a exterminării evreului în mentalul general românesc. Întrebarea care se pune este firească: cum în mai bine de un secol nu a existat o proliferare a răului, exterminativă, pentru ca doar în câţiva ani (1941-1944) victimizarea evreilor să abiseze spre rictusul morţii?

La românii perioadei interbelice, ceea ce implică şi guvernarea lui Ion Antonescu, nu a existat, ca în nazism şi comunism, o politică de identificare a noţiunii de stat-individ. Tragedia anului 1940 pentru români nu s-a identificat cu teama viscerală faţă de stat, cât mai ales faţă

de destinul unei naţii. Evenimentele au luat o turnantă brutală, încât răul căutat ca sens şi întrebare a luat până şi forma crimei. A fost o respingere a individului, a pluralismului şi a democraţiei, ca o topire în soluţia salvării statului naţional. România perioadei interbelice nu a atins palierul statului corporatist, chiar dacă această doctrină a fost o ţintă pentru unele ideologii de dreapta – cazul Ligii Apărării Naţional Creştine. Faţada, interfaţa dintre conducător şi mase viza, ca obiectiv, refacerea frontierelor stabilite prin statu-quo-ul teritorial de la Versailles.

Pentru sec. al XX-lea totalitarismul extremei stângi şi a dreptei a fost unul eşuat. Întrebarea care se pune este, dacă regimul antonescian a fost o componentă distinctă a totalitarismului? Răspunsul, indiferent de cine îşi propune, este Nu. Că vorbim de dictatura militară, este corect şi firesc să acceptăm această formulă, doar ca o consecinţă a întreruperii evoluţiei democraţiei româneşti (1918-1938), în formele ei specifice, particulare, dictate de războiul al doilea mondial, care i-a pus pe români în faţa alegerii unei singure alternative – de a merge alături de germani. 23 august 1944 a fost o consecinţă la fel de firească pentru un stat, care în 1941 nu a semnat un tratat politic şi o convenţie militară cu Germania. Acest demers s-a răsfrânt implacabil pe tratamentul impus României la Conferinţa de Pace de la Paris, 1946-1947. Mentalitatea de popor înfrânt şi cei 42 de ani de regim comunist (1947-1989) explică şi astăzi, de ce România, după 1989, nu îşi găseşte cadenţa şi soluţiile politice pe termen scurt şi mediu.

Benedetto Croce definea fascismul (noi introducem aici şi nazismul şi comunismul), ca „o paranteză a istoriei contemporane”(36). Această paranteză este însă o componentă a memoriei colective. La fel de bine s-au dovedit utopice şi eşuate, inclusiv dispreţul faţă de individ şi aşezarea Europei pe baze rasiale. Din nefericire, însă, preţul a fost mare, uriaş prin dispariţia a zeci de milioane de indivizi, combatanţi sau nu. Că acest carusel al morţii l-a integrat fatidic şi pe evreu, nu este decât o pată interasială pentru civilizaţia europeană, care nu era la prima ei experienţă. Istoria a consemnat faptele, învăţămintele nu au intrat şi în registrul politicii, care a măcinat şi a distrus destine individuale, dar şi colective. Regimurile totalitare, înţelese şi în accepţiunea lor dictatorială, ca o urmare a războiului mondial în care au fost atrase popoarele, au fost o expresie malignă a psihologiei răului, şi că, paradoxal, fără totalitarismul sec. al XX-lea, omenirea nu ar fi cunoscut natura radicală a răului (37). Consecinţele primului război mondial, alegând aici doar componenta psihologică, au reproiectat originea mitică şi metafizică a omului în dimensiunea marii mase. Individul nu mai există decât prin

masă, fără ceilalţi, el nu există. S-a ajuns la maniera subsidiară în care rasismul nega originea comună a omului, introducând conceptul de origine divină a unei etnii, înţeles fie ca popor ales, fie ca popor ce ar trebui să domine lumea pentru o mie de ani, ca în ideologia nazistă. Astfel, conceptul de popor „ales" al mentalului evreiesc s-a reverberat opus în cel al creştinului. Reacţiile de tip fanatist l-au făcut pe creştin să nu accepte acea interpretare a providenţei, că cel ales a fost evreul. De aici, frontiera dintre raţional şi iraţional a devenit nu numai cauza antigonismului, cât mai ales tema vinovăţiei ancestrale. Cunoaşterea psihologiei individului a devenit ţinta politicului, ca o cale de a penetra conştienţa umană, subordonându-şi-o. Totul a devenit o istorie generală, de triumf a violenţei asupra raţiunii. Istoricii, şi mai ales psihanaliştii au sesizat că dictaturile, ca şi totalitarismul, au folosit teroarea prelungită şi teama instituţionalizată ca instrumente ale interiorizării individului. A fost un veritabil dresaj, domesticire forţată a individului, învăţat şi manipulat ce trebuie să facă şi ce nu trebuie să spună, menţinut în cuşca terorizată de iraţionalism până la excesul rezistenţei, în care celălalt era doar forma aparentă a existenţei (n.n. vezi şi Mehlinger Howard) (38).

Aceste rânduri, care ne aparţin, deschid şi perspectiva istoriografiei româneşti de după 1989. Concluzia noastră este cea conform căreia, ea este bazată pe cercetare, documentare şi interpretare , condiţionată de fondul arhivistic publicat (fie arhive româneşti, fie externe), pe abscisa interpretărilor existând şi extreme. Exemplu, istoricul român de origine evreiască, Jean Ancel – susţine existenţa Holocaustului în România anilor 1941-1944, sau , la polul opus, negaţionişti, ca Ion Coja sau Vladimir Iliescu. Cert este faptul că istoricii români şi publicaţiile lor după 1989 nu neagă tema Holocaustului pentru Europa, dominată şi stăpânită de cel de-al III-lea Reich, având reţineri pentru holocaustul românesc – înţeles prin inexistenţa crematoriilor organizate de regimul Antonescu. Sigur că vocile cele mai cunoscute pe această temă, sunt cele ale regretatului istoric ieşean Gheorghe Buzatu, dar şi cele ale scriitorului Paul Goma. Trebuie afirmat, totodată, că nu există istoric român, de după 1989, care să nu aibă lucrări sau declaraţii referitoare la Holocaust. Poziţia istoriografiei româneşti a fost direct influenţată de o serie de declaraţii, cu caracter de acuzare faţă de autorităţile româneşti din 1941-1944. Spre exemplu, rabinul Moses Rozen afirma la Iaşi, în 2 iulie 1991, că autorităţile antonesciene sunt vinovate de moartea a 400.000 de evrei, sau cea a lui Elie Wiesel din „New-York Times", 3 iulie 1991: „Trebuie să ştiţi că dacă antisemiţii nu sunt criticaţi în public, veţi suferi. Veţi fi izolaţi. Occidentul vă urmăreşte, cu mirare, cu spaimă, cu groază"(39).

Istoricul român Matei Cazacu, într-un interviu acordat lui R.F.I. (Radio France Internaţionale), referindu-se la Holocaustul românesc, afirma că până în 2002, autorităţile române au negat Holocaustul, chiar şi preşedintele de atunci, Ion Iliescu: „Nu vom şti niciodată cifrele exacte, dar e important să ştim marile suferinţe"(40).

Emil Cioran, într-un interviu din 1998 la Paris dat lui Ion Diaconescu, declara că: „Era timpul să spunem răspicat, că nu am fost barbari. Că i-am ajutat pe evrei să nu fie decimaţi (...). Evreii ne sunt datori. Dar nu le cerem nimic. Să recunoască doar adevărul" (41). În memoriile sale omul politic Constantin Argetoianu afirma, înainte ca holocaustul să se fi produs, că: „Nu toţi evreii sunt comunişti, dar toţi comuniştii sunt evrei"(42).

Curios este că istorici evrei consacraţi, şi nu numai ei, nu au în scrierile şi declaraţiile lor nimic despre implicarea unor evrei în evenimentele din 1924 (Tatar-Bunar), 1940, perioada de tranziţie 1944-1947 şi mai ales prima etapă a regimului comunist din România.

Pe tema Holocaustului, cotidianul „România Liberă" a iniţiat o dezbatere la care au răspuns: Neagu Djuvara, Radu Ioanid, Lucian Boia, Liviu Rotman, Marius Oprea şi Stelian Tănase. Istoricul şi fostul diplomat Neagu Djuvara declara că : „Regimul comunist s-ar fi instalat în România cu sau fără evrei", dar şi faptul, spre exemplu, că evreii au profitat de schimbarea de regim din 30 dec. 1947, şi că în cadrul Ministerului Afacerilor Străine peste 80% erau de sorginte evreiască (43). Evreii s-au implicat alături de sovietici dintr-un spirit de autoapărare, dar şi de răzbunare pentru victimele provocate de regimul Antonescu. Radu Ioanid considera ca şi Liviu Rotman că, a da vina pe evrei pentru instaurarea comunismului în România este un „clişeu antisemit" (44). Conform spuselor sale, evreii s-au înscris în P.C.R. pentru că acesta era o organizaţie antifascistă, menţionând ca cifre următoarele: P.C.R. în 1933 avea români - 375, maghiari - 444, evrei - 330 (22, 16%) şi bulgari - 140, pentru ca în 1944 evreii din P.C.R. să reprezinte cca. 30%, iar în cadrul Securităţii să fiinţeze în 1948 un număr de 338, adică 8, 5% (45). Acelaşi autor menţionează că autorităţile comuniste româneşti au „vândut" evreii statului Israel, în intervalul 1948-1958 peste 100.000 de evrei şi alţi peste 300.000 sub Nicolae Ceauşescu (n.n.) (46). Istoricul Liviu Rotman atribuie acest clişeu antisemit dreptei legionare, şi că proverbiala identitate iudeu-bolşevic a stat la baza exterminării evreieşti dintre 1941-1944 (47). Tot el afirma că, evreii n-au fost dominanţi numeric în primul eşalon, ci în al doilea (48). Un consanguin cu Radu Ioanid, Alexandru Florian, director general al

I.N.S.H.R. – E.W., cu ocazia Zilei comemorării victimelor Holocaustului din România, 9 oct. 1013, declara în Camera Deputaţilor că, victimele din rândul populaţiei evreieşti au fost rezultatul unei politici de exterminare organizate, controlate şi aplicate de autorităţile româneşti antonesciene, doar pentru faptul că erau altfel decât majoritatea, şi că, comemorarea tragediei evreilor şi rromilor trebuie făcută pentru a nu se uita şi repeta. În mare, aceleaşi idei au fost susţinute de către Radu Ioanid, Aron Florian, Tibori Szoltan Szabo, Paul Shapiro, Michael Shafir, Jennifer Craig-Norton, Adrian Cioflângă şi Elisabeth Ungureanu cu ocazia proiectului „Educaţia pentru viitor prin înţelegerea trecutului", pregătirea formatorilor ca profesori de istorie în domeniul Holocaustului, 11-13 nov. 2013, Cluj Napoca, Hotel Agope (49).

Revenind la dezbaterea iniţiată de „România Liberă", istoricul bucureştean Lucian Boia declara că, în P.C.R. (1921-1944), evreii erau numeroşi şi în primele rânduri pentru că în fostul regim antonescian şi carlist au fost discriminaţi. De asemenea că, evreii din întreaga lume au avut o înclinaţie spre stânga comunistă şi doar foarte puţini spre dreapta (50). La rândul său, Marius Oprea, cu ocazia aceleiaşi dezbateri, reliefa că, această prezenţă în număr mare a evreilor în structurile de partid şi de stat se explică prin fidelitatea evreilor faţă de ideologia comunistă, precum şi faptul că ei proveneau din vechea gardă (51). Pe aceeaşi temă, analistul Stelian Tănase remarca, referindu-se la P.C.R. că, neavând o reală bază socială, cu un proletariat redus numericeşte, grupul minoritar al evreilor a optat spre comunism din perspectiva întronării unui regim politic, care să le confere o poziţie dominantă. Este concludent, în regimul bunului simţ al oricărui cercetător, că nu poate fi învinuit evreul pentru instalarea regimului comunist în România, dar că, la fel de bine, trebuie nuanţată prezenţa şi rolul acestuia în sferele de putere ale regimului comunist.

Istoricii români de după 1989 pun în faţa cercetării istorice şi o serie de teme adiacente ideii de deportare-exterminare a evreilor din Basarabia, Bucovina de Nord şi Transnistria. Astfel, ar putea fi enumerate: rolul agenţilor evrei în rândurile P.C.R. (1921-1944 şi 1944-1989, acesta fiind în permanentă scădere în epoca Ceauşescu), implicările în evenimentele de la Tatar-Bunar (1924) în retragerea armatelor şi a autorităţilor române, imediat după cele două note ultimative sovietice, dar şi pe parcursul anilor 1940-1941, a retragerii peste Nistru – după 22 iunie 1941 – a cca. 100.000-130.000 de evrei odată cu Armata Roşie (amintind aici teama lor faţă de posibilele reacţii ale armatei şi ale

autorităţilor româneşti odată cu revenirea lor în Basarabia şi în Bucovina de Nord.

Este interesant de precizat poziţia istoricului american Nicholas Nagy-Talavera care consemna în 1970 că, în haosul retragerii româneşti din iunie-iulie 1940 „s-au petrecut multe lucruri care nu ar fi trebuit să se întâmple. Populaţia evreiască şi cea ucraineană, în entuziasmul generat de plecarea autorităţilor române (...) i-au tratat pe românii în retragere, într-un fel care avea să-i coste scump un an mai târziu” (52). Henri Prost, istoric francez, afirma că „pe tot parcursul retragerii lor - trupele române – au avut de suferit insulte grave din partea evreilor, aflaţi în număr mare în aceste regiuni (53).

Istorici precum Gheorghe Buzatu, Florin Constantiniu, Ion Scurtu, V.Fl. Dobrinescu, Stelian Neagoe, Paul Cernovodeanu, Constantin Hlihor (şi enumerarea poate continua) au abordat , cercetat şi publicat, atât documente, cât şi studii referitoare la Ion Antonescu şi guvernarea 1940-1944. De departe, niciunul dintre ei nu poare fi acuzat de negaţionism.

Din partea istoricilor evrei sau a Comunităţii Evreieşti Internaţionale sunt aduse acuze de negaţionism lui Ion Coja, scriitorului Paul Goma, chiar şi lui Gheorghe Buzatu (reamintind, aici, demiterea profesorului Vladimir Iliescu de la Universitatea din Aachen, după discursul său din febr. 2013 din Aula Academiei Române). Pentru comunitatea evreiască lista negaţioniştilor trebuie completată cu Vadim Tudor şi Adrian Păunescu.

În numeroasele sale lucrări, istoricul ieşean Gheorghe Buzatu, referindu-se la mareşalul Ion Antonescu şi la epoca sa, prezintă puncte de vedere ale unor istorici şi oameni de stat cum ar fi: Andreas Hillgruber, Henri Michel, Henri Prost, Diletant, A. Simion, Eddy Bauer, Regele Mihai, B.H. Liddell Hart, M.L. Lebedev, John Heegan, inclusiv a unor istorici români – concluziile lor având în vedere judecarea dreaptă, cu plusuri şi minusuri (greşeli politico-militare ale celui ce a condus destinele României între 1940-1944) (54). În aceeaşi ordine de idei trebuie remarcat şi faptul că, după semnarea pactului Ribbentrop-Molotov (Moscova, 23 aug. 1939) s-a încetăţenit printre evreii din U.R.S.S., România şi Ucraina ştirea că în viitor, în zona Basarabia – Bug se va constitui o patrie evreiască, Republica Sovietică Socialistă Evreiască. Ordine precise au fost transmise evreilor şi ucrainienilor de către Moscova în perioada premergătoare notelor ultimative sovietice. Astfel, martori, documente şi istorici consemnează: înarmarea unei părţi a populaţiei cu orientări procomuniste, devastarea unor sedii aparţinând

autorităţilor româneşti, oprirea trenurilor, autobuzelor, maşinilor (etc.) în care se aflau români în retragerea lor spre Prut, împuşcarea unor preoţi ortodocşi, chiar şi catolici la Chişinău şi Cernăuţi, a unor primari români, batjocorirea şi uciderea unor militari români, comisari, autorităţi şi chiar civili nevinovaţi, molestarea unor profesori români de către elevi evrei, jefuirea unor magazine, bănci şi sedii ale administraţiei financiare (55). Profesorul Valentin Negre şi nu numai, dă exemplul şi al consemnărilor lui Carol II din „Note zilnice”, referitoare la incidentele provocate de evrei în momentul retragerii autorităţilor româneşti din iunie-iulie 1940, precum şi la măsurile antiromâneşti ale Armatei Roşii şi ale politrucilor (comisari) sovietici între 1940-1941, 1944-1954, deportări de români, rusificarea şi interzicerea totală a drepturilor pentru populaţia românească (56). De menţionat ar fi şi faptul că, istoria postbelică nu a consemnat vreo acţiune de solidaritate cu românii din vara acelui încercat an – 1940. Această observaţie ar putea fi urmată de o alta, şi anume că, holocaustul roşu a debutat cu un an mai devreme faţă de măsurile autorităţilor româneşti, 1941-1944.

O pagină interesantă a deschis-o pe marginea holocaustului şi scriitorul român Paul Goma. Atât prin romanele sale, dar mai ales prin lucrarea „Săptămâna roşie, 28 iunie-3 iulie 1040” sau „Basarabia şi evreii” – eseu în mai multe variante şi ediţii – Paul Goma îşi propune o abordare, ca sumar, a temei Holocaustului din perspectiva: a) întrebări şi răspunsuri pe marginea termenului de holocaust – şi - cum de a fost posibil; b) scurtă istorie a Basarabiei, istorii şi falsificări; c) victime evreieşti provocate de autorităţile româneşti (1941-1944); d) holocaustul roşu faţă de români (1940-1941 şi 1944-1953); (e) antisemitism versus antiromânism, urmate de memorii/mărturii ale supravieţuitorilor şi o bogată bibliografie (57).

Marea interogaţie gomiană (ca de altfel pentru toţi cei care studiază problematica holocaustului) este legată de cauza care a făcut ca românii să treacă de la o atitudine de toleranţă faţă de evrei până în 1938 (implicând, aici, şi măsurile guvernelor Goga-Cuza şi Gigurtu), la cea de persecuţie, lichidare sau chiar exterminare a populaţiei de rit mozaic (58). Dacă în mai bine de trei sferturi de secol (1866-1938) n-au fost consemnate victime în rândul populaţiei evreieşti din România modernă şi imediat după Marea Unire din 1918, cum s-a ajuns, şi a fost posibil, ca într-un interval de doi ani, 1941-1942 să vorbim de un număr, fie el de 400.000 de victime, fie de 270.000 sau chiar sub 200.000 de evrei, fapt ce ar determina o concluzie, conform căreia ar trebui să acceptăm un număr de 3000 de victime pe zi, număr care în plan fizic este greu de

crezut că s-ar fi putut produce. Revenind cu obstinaţie la întrebarea pe care şi-o pune, Paul Goma ia în analiză problema raportului dintre Holocaust şi Gulag, reliefând că nici astăzi nu se poate da un răspuns corect din partea cercetătorilor de orice fel, privind numericul exterminării evreieşti din al doilea război mondial, cu atât mai mult şi din România (59). „De ce atâta ură?" este şi întrebarea pe care şi-o punea marele savant şi istoric Nicolae Iorga la 6 iunie 1940 (60).

Concluzia lui Paul Goma vizează negarea holocaustului evreiesc în România, fără a nega măsurile autorităţilor româneşti cu caracter antievreiesc. El nu acceptă numărul de 400.000 de victime, propunând cercetarea şi a conceptului de Gulag (înţelegând şi victimele produse în rândul populaţiei româneşti din perioada Gulagului Roşu). Scriitorul pune în contrapondere şi ura evreilor împotriva românilor, mai ales după al doilea război mondial, dar şi după prăbuşirea regimurilor comuniste din Europa (1989) şi din U.R.S.S. (1991) (61). Ca şi Ion Coja, Paul Goma vede în Gulag, duşmanul nr.1 al sioniştilor. Termenul în accepţiunea evreilor, ar trebui scos din categoria genocid, exterminare, deoarece trebuie acceptat doar conceptul de Holocaust, şi acesta interpretat ca fiind doar împotriva evreilor (62). Răspunsul scriitorului român, născut în Basarabia la 20 oct. 1935, referitor la dura reacţie românească faţă de evrei îl caută în comportamentul celor din urmă din Săptămâna Roşie 28 iunie-3 iulie 1940 (63).

Holocaustul şi Gulagul au fost, în mod cert, două realităţi ale Europei secolului al XX-lea, negarea lor ar putea fi o eroare istorică. Decantarea şi cântărirea evenimentelor şi a surselor documentare trebuie să evite maximizarea, dar şi minimizarea oricărui concept dintre cele două. În articolul său „Spovedania" apărut în Reflecţii despre Holocaust, Traian Popovici, fost primar de Cernăuţi, după reeliberarea din iunie-iulie 1941 a Bucovinei de Nord, denumea intervalul dintre 1940-1945 ca o „eclipsă morală", dar şi faptul că poporul român este nevinovat de ceea ce s-a comis în numele lui, că deportarea evreilor în Transnistria rămâne un fapt istoric real, un act necugetat, brutal şi inuman (64).

Sunt importante de menţionat două proiecte: a) unul al Institutului Român de Istorie Recentă privind studierea Holocaustului în România, proiect ce va viza publicarea unui prim volum de documente, mărturii şi microfilme (demarează, însă, de la concluzia că, în România a fost Holocaust) şi b) Proiectul Gulag şi Holocaust în conştiinţa românească, propus de Centrul de Cercetare al Imaginarului din Cluj Napoca. Cele două proiecte pleacă de la premisa că, de abia după prăbuşirea regimului comunist în 1989, România a avut şansa de a-şi recupera memoria

trecutului recent, dar şi de a-şi evalua poziţia faţă de acesta pe baza studierii arhivelor interne sau externe. Desigur că aşteptăm cu deosebit interes şi volumele destinate perioadei 1946-1965-1989, cu precizarea că în aceste demersuri nu se poate începe cu o concluzie prestabilită. Comunismul şi nazismul, ca două tari ale secolului trecut, se ridică imperativ pentru a fi cercetate şi explicate corect, chiar dacă au fost infiinţate instituţii oficiale de cercetare ale Holocaustului sau de investigare a crimelor comunismului. Condamnarea regimului comunist s-a efectuat în 2006, dar fără a se consemna în fapt şi vinovaţii, cu nume şi prenume. Acuzarea celor două totalitarisme, de la Hannah Arendt (1951) la Ernst Nolte(1998) implică şi afirmaţia că indiferent de ideologie, genocidul rămâne tot genocid, depăşind abordările minimale că Holocaustul este acceptat doar pentru Occident, iar Gulagul, numai de ţările din Est, nu însă şi invers.

În momentul de faţă nici holocaustologii, nici negaţioniştii nu pot demonstra cu documente un număr real al victimelor evreieşti provocate de autorităţile româneşti din guvernarea 1940-1944. Ca maxim şi minim (?), aceste estimări s-ar plasa între 400.000 şi 100.000-150.000 de evrei. La nivel oficial, aşa cum menţionam, referitor la alocuţiunea Preşedintelui României, la 12 oct. 2004, se făcea trimitere la cca. 250.000 de victime în rândurile evreilor (vezi trimiterea nr. 31, op. cit., p.1-13). La antipozi, după cercetările istoricului Dinu C. Giurescu, autorităţile româneşti antonesciene poartă răspunderea (documentată – susţine istoricul) a 123.710 evrei (65). În faţa acestor date, orice persoană de bun simţ se întreabă, pe care dintre ele să le creadă, să le ia de bune, unde să se poziţioneze: în tabăra holocaustologilor sau în cea a negaţioniştilor. Este într-adevăr o mare dilemă, înclusiv pentru cercetători, istorici. Mai mult decât atât, Comisia Wiesel a pus şi un premiu de 10.000 de dolari pe care i-ar fi primit cel care ar fi făcut vreun denunţ, privind un român care a ucis evrei în anii războiului. Până în prezent n-a fost mediatizată efectuarea unui astfel de denunţ. Tot la fel de adevărat este şi faptul că pentru Polonia şi România se vorbeşte de posibile despăgubiri, ce s-ar ridica între 10-50 miliarde de dolari.

Cititorul poate descoperi că există nu numai liste negre cu nume şi prenume care sunt învinovăţite de Holocaust, dar şi liste roşii pentru cei care au provocat Gulagul, inclusiv şi împotriva românilor. Astfel de liste se pot regăsi la istoricii români (menţionaţi deja), precum şi la unii scriitori – vezi Paul Goma. Istorici români sau evrei ori de pretutindeni au obligaţia de a da răspunsurile necesare, referitoare fie la Holocaust, fie la Gulag. Dialogul, publicarea arhivelor de documente, analizele

comparate şi confruntarea veridicităţii mărturiilor sau a documentelor puse în circulaţie vor putea constitui tot atâtea instrumente puse în slujba găsirii şi demonstrării adevărului.

Cuantificarea asumării reciproce faţă de Holocaust şi faţă de Gulag este o temă de dezbatere nu numai pentru România şi lumea de astăzi, dar şi pentru viitorime. Stereotipiile şi prejudecăţile românilor, ca şi ale celorlalţi europeni nu pot fi depăşite decât prin multiculturalism, dialog bazat pe managementul răbdării şi deprogramarea creierelor şi a memoriei colective, diseminată de fantasmele şi spaima cu care omenirea se iută la tragediile provocate de Holocaust şi Gulag. Nu mai poate fi acceptat dictonul de „istorie interzisă", de index-ul la care sunt puse şi supuse încă documente de arhivă. La fel de adevărat este şi faptul că, decantarea, cunoaşterea, înţelegerea şi asumarea trecutului solicită timp. Doar cifre, ani, enumerări şi nume, concepte menţionate ca ideologii explicate nu rezolvă necunoscutele din marea ecuaţie a istoriei.

Suntem vădit impresionaţi de dialogul din sine cu sine însuşi pe care şi-l propune Radu Mihai Crişan, care mărturiseşte că: „nu sunt nici pentru masonerie şi nici potrivnic ei; nici antisemit şi nici filosemit; nici xenofob şi nici xenofil; nici favorabil legionarilor şi nici împotriva lor; nici proAntonescu şi nici contra sa; nici şovin şi nici renegat" (66).

Între acuzaţi şi judecători, între vina colectivă şi cea individuală, între stat ca organism instituţional şi cetăţenii săi – locurile, ca şi poziţiile pot fi inversate. În aceste condiţii, la ce tip de Adevăr am ajunge şi cine şi-l va mai însuşi? Acceptând Holocaustul, nu putem să vorbim şi de complicitatea unor evrei în prefigurarea şi instalarea Gulagului, în maximizarea numărului victimelor, şi de aici, a pedepselor introduse deja în unele ţări faţă de cei care neagă Holocaustul.

Pot fi doar acuzatori: o comisie sau un institut, chiar numit el „Elie Wiesel, Muzeul Memorial al Holocaustului din Washington sau Autoritatea Yad Vasheim din Ierusalim, atât timp cât nu ne acuză o autoritate statală sau, mai ales, ONU. Considerăm că Holocaustul ca şi Gulagul sunt departe de a fi studiate, cunoscute, şi de aici asumate, că este nevoie de un efort unanim în deschiderea şi publicarea documentelor din arhive, că doar moartea unei singure persoane tot crimă se numeşte. Dacă am pune faţă în faţă exterminarea prin Holocaust a celor 400.000 sau 250.000 de evrei, în România cu cele cca. 500.000 de victime ale regimului comunist ne-am putea da seama de dimensiunea reală a crimelor comise. Pentru aceasta, implicarea totală trebuie să aparţină cercetătorilor, oamenilor de ştiinţă, care trebuie să convingă prin documente şi studii comparative şi nu unor politicieni, canalelor mass-

media sau unor instituţii ale statului, create din dorinţa manipulării în vederea atingerii unor scopuri şi avantaje imediate.

NOTE:

1. Oişteanu, Andrei, *Holocaust încercare de definire*, în „Reflecţii despre Holocaust", A.E.R.V.H.(Asociaţia evreilor din România. Victime ale Holocaustului), Buc., 2005, p.51.
2. Rosen, Marcu, *Holocaust sub guvernarea Antonescu*, A.E.R.V.H., Buc., 2004, p.81; vezi şi Goma, Paul, *Săptămâna roşie 28 iunie-3 iulie 1940 (...)*, lucrare în 4 ediţii la Museum, Chişinău (2003), Criterion Publishing (2004), Vremea 2004, Anamarol 2008, inclusiv o ediţie pentru Internet.
3. *Ibidem, p.21-80.*
4. *Ibidem, p.81.*
5. *Ibidem, p. 25.*
6. Lustig, Oliver, *Ecouri din holocaust în literatura universală (antologie de mărturii)*, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p.495; vezi şi Kuller Hary, *Tinerii întreabă, supravieţuitorii răspund*, A.E.R.V.H., Buc., 2005.
7. Ancel, Jean, *„Surse arhivistice despre holocaustul din România"*, în Reflecţii despre holocaust, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p. 105-106.
8. *Ibidem*, p.95; vezi şi Jean Ancel, *Contribuţii la istoria României. Problema evreiască 1933-1944*, Vol. I, Ed. Hasefer, 2001 şi vol. II, 2003, inclusiv Jean Ancel, *Transnistria*, 3 volume, Ed. Atlas, Buc., 1998.
9. *Idem, Transnistria*, Ed. Atlas, Buc., 1998, Vol. III, p. 303.
10. *Ibidem*, p. 167-171.
11. Neuman, Victor, *Istoria evreilor din România*, Ed. Amacord, Timişoara, 1996, p. 215.
12. *Ibidem*, p. 227.
13. Szabo, Zoltan, Tibori, *Frontiera dintre viaţă şi moarte (...)*, Ed. Compania, Buc., 2005, p. 7-8.
14. *Ibidem*, p. 197; vezi şi Ion Coja, *Holocaust în România*, Ed. Kogaion, Buc., 2002, p. 5-8.
15. Rozen, Marcu, ***op. cit***., p. 53.
16. *Ibidem*, p. 61-71.
17. *Ibidem*, p. 88.
18. Benjamen, Lya, *„Starea juridică a evreilor şi implicaţiile cotidiene ale legislaţiei antievreieşti 1940-1944"* în Reflecţii despre Holocaust, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p. 189.
19. Ioanid, Radu, *„Pogromul de la Bucureşti 21-23 ian. 1941"* în Reflecţii despre Holocaust, A.E.R.V.H., Buc., 2005, p. 212.
20. *Idem, Holocaustul în România. Distrugerea evreilor şi rromilor sub regimul Antonescu 1940-1944*, Ed. Hasefer, Buc., 2006, p. 138-166 şi 263-330.
21. Dungaciu, Sandra, „Observator cultural", nr. 696/25.10.2013, nr. 697/01.11.2013 şi nr. 698/08.11.2013.
22. *Ibidem.*
23. *Ibidem.*
24. Szabo, Tibori, Sandor, ***op. cit***., p. 25.

25. O.U.G., Nr. 31/2002; M.O., nr. 214/28 martie 2002, aprobată prin Legea nr.107/2006, modificată şi completată ulterior. A fost numită şi „Ordonanţa Antonescu”.
26. *Ibidem.*
27. Vezi presa românească din 15-20 febr. 2013; site-ul Adevărul.ro; discuţiile, reacţiile pro şi contra de pe Youtube şi Gougle.
28. Comisia Internaţională pentru Studierea Holocaustului în România, Raport Final, Ed. Polirom, Iaşi, 2005, p. 622.
29. *Ibidem;* vezi Cuprinsul din Raportul Final.
30. *Ibidem, Cuvânt înainte*.
31. *Ibidem*, p. 9-13.
32. *Ibidem*, p. 17-18.
33. *Ibidem*, p. 15.
34. Buzatu, Gheorghe, *Trecutul în judecata istoriei (...),* în Vol. 117*; Românii în istoria universală*, Ed. Mica Valahie, ediţia a II-a, Buc., 2011, p. 8; vezi şi *Apelul „Libertate pentru istorie”*, Revista „Histoire”, 12 dec.2005 sau în ziarul „Liberation”, 13 dec. 2005, Paris; Apelul a fost redactat de 19 istorici francezi şi semnat de 444 persoane.
35. Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, Buc., 2006, p. 9.
36. ***, *Istoria ilustrată a fascismului*, Ed. Enciclopedia Rao, Buc., p. 52.
37. Arendt, Hannah, ***op, cit***., p. 9.
38. Mehlinger, D., Howard, *The Studi of totalitarisms*, Washington, D.C., S.U.A., 1996, p. 16.
39. „New - York Times”, 2-3 iulie, 1991, New-York, discursurile lui Moses Rozen şi Elie Wiesel; vezi şi Paul Goma, *Săptămâna roşie (...),* variantă pentru Internet, p. 23 sau cele 4 ediţii publicate.
40. Buzatu, Gheorghe, *Românii în istoria universală*, vol. 117, *Trecutul în judecata istoriei*, ediţia a II-a, Ed. Mica Valahie, Buc., p.8.
41. „Cadran politic”, anul VII, nr. 65-66, martie- aprilie 2009.
42. Argetoianu, Constantin, *Memorii „Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri”*, Ed. Albatros, Humanitas şi Machiavelli, 2008, vol. I-II.
43. „România Liberă”, 30 martie, 2012.
44. *Ibidem.*
45. *Ibidem.*
46. *Ibidem.*
47. *Ibidem.*
48. *Ibidem.*
49. w.w.w.inshr-ew.ro.
50. „România Liberă”, 30 martie, 2012.
51. *Ibidem.*
52. Nagy – Talavera, M., Nicholas, *Fascismul în Ungaria şi România*, ediţia în limbile română/engleză, Buc., 1996, p. 414.
53. Prost, Henri, *Destin de la Roumanie (1918-1954),* Paris, 1954, p. 143-144.
54. Buzatu, Gheorghe, *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, 2 volume, Iaşi, 1990; vezi de acelaşi autor şi *Trecutul în judecata istoriei*, Ed. Mica Valahie, Buc. sau Ed. Tipografia Moldovei, Iaşi, 2013.

55. Goma, Paul, ***op. cit.,*** p. 196-248; vezi şi Valentin Negre, *Basarabia. Pagini din istoria răşluirii (răpirii)*, cu un argument introductiv al lui Gheorghe Buzatu, Slobozia, 2009, p. 81-176.
56. Negre, Valentin, ***op. cit.,*** p. 140-143; vezi şi C-tin, Virgil, Gheorghiu (reporter de front), *Ard malurile Nistrului*, Ed. GEEA, 1993, ce descrie acţiunile desfăşurate în Basarabia şi Bucovina de Nord în 1940-1941.
57. Goma, Paul, ***op. cit***., p. 428.
58. *Ibidem*, p. 7.
59. *Ibidem*, doar ca o lectură completă a lucrării citate.
60. „Neamul românesc", 6 iulie 1940.
61. Goma, Paul, ***op. cit.,*** p. 256.
62. Ibidem, p. 22. Paul Goma se întreabă în manieră statistică: „Dacă românii ar fi ucis 400.000 de evrei, după 22 iunie 1941, de unde a ieşit peste un milion de evrei în România în 1945-1946?" (reincluzând aici şi pe cei din Basarabia şi Bucovina de Nord, provincii ce reintraseră în 1944 sub ocupaţie sovietică), p. 25. El recunoaşte că nu a reuşit în ultimii 4 ani să afle numărul evreilor retraşi odată cu armatele sovietice după 22 iunie1941, p. 31.
63. *Ibidem*, p. 36. În op. cit., p. 193-256, Paul Goma gestionează evenimentele din 1940-1941, mărturii şi documente, precum şi pogromurile provocate de români la Dorohoi, Iaşi, Bucureşti, Basarabia, Bucovina de Nord şi Transnistria, p. 259-380.
64. Popovici, Traian, Art. *„Spovedania*", în Reflecţii despre Holocaust, AERVH; Buc., 2005, p. 265. El mărturiseşte modul în care s-a preluat administrarea Bucovinei de Nord de către autorităţile româneşti eliberatoare, disensiunile dintre Centrul de Guvernământ şi Bucureşti, modul în care s-au organizat acele cartiere periferice pentru ghetoizarea evreilor, deportările ca şi măsurile antievreieşti, p. 264-302.
65. Giurescu, C., Dinu, *1939-1944 Evreii din România*, în „Magazin istoric", nov. 1997, p.75-76; vezi şi Ornea Z., în „Dilema", Buc., anul VIII, nr.408, dec. 2000, p.11.
66. Dr. ec. Crişan, Mihai, Radu, *Istoria interzisă*, Ed. Tibo, Buc., 2008, p.6.

NICOLAE COSTIN. VIAŢA ŞI OPERA

Prof. Elena Vasile
Şcoala Gimnazială Centrală Câmpina

Dintre cei şase fii ai lui Costin Hatmanul, cronicarul Miron Costin a fost singurul care a lăsat urmaşi: trei băieţi –Ioan, Nicolaeşi Pătraşco şi trei fete –Maria, Tudosca şi Safta.

Soţia lui Miron Costin, Ilina Logofeteasa era fiica lui Ioan Movilă, un pretendent fără noroc la tronul Moldovei cum spunea Nicolae Iorga ”o moghilească”(1). Casătoria lui Miron Costin cu logofeteasa Ilina trebuie să se fi făcut prin intermediul Cantacuzinilor, ocrotitorii tânărului Miron.

Nicolae Costin, al doilea fiu al lui Miron, s-a născut prin 1660 şi a avut un destin asemănător cu cel al părintelui său, prin importanta carieră politică pe care a făcut-o prin căsătoria cu o fiică de domn, cât şi prin bogata şi variata lui operă literară.

Spre deosebire de tatăl său care a murit de moarte silnică (2) la vârsta de 58 de ani, putând trăi mai mult, Nicolae Costin a murit de moarte naturală la vârsta de 52 de ani, în anul 1712, în luna septembrie. Asupra morţii sale, Axinte Uricarul scrie că i-a survenit ducându-se la plimbare şi pentru cercetarea moşiilor sale. Tot Axinte Uricarul îl caracterizează în felul următor:”Logofăt mare făcuse Nicolae Mavrocordat pe Nicolae Costin, pe acel vestit care le era şi din părinţi blagorodnic şi învăţat, şi-l avea Niculai Vodă întru deosebită dragoste şi socotinţă, iară după ce au trecut un an, în luna lui septembrie, mergând la ţară pentru plimbare şi pentru cercetarea moşiilor şi a bucatelor lui şi îmbolnăvindu-se, puţine zile cu pocăinţă şi precum se cade unui bun creştin au plătit datoria cea obştească”.

Nicolae Costin a avut o viaţă de zbucium şi de pribegii. Din Polonia revine în ţară împreună cu tatăl său, în timpul domniei lui Constantin Cantemir în anul 1685. Dar şase ani mai târziu, în 1691, tatăl său Miron Costin este ucis în împrejurări cunoscute, din ordinul lui Constantin Cantemir; alături de Miron Costin este ucis şi fratele acestuia Velicio. Nicolae nu ştia nimic de complotul urzit de unchiul său Velici, deoarece se afla la Bârlad în drum spre Constantinopole, de unde voia să-şi aducă logodnica, pe Ileana, fiica fostului domnitor Gheorghe Duca. “ Şi Neculai feciorul lui Miron logofătul mergând să se însoare la Ţarigrad, l-au întors de la Bărlad de l-au închis şi pe dansul “povesteşte Ion Neculce(3). Că proiectul acesta de căsătorie se făcuse la acea dată, este

probabil, poate el dăinuia din timpul vieţii lui Gheorghe Duca şi fusese amânat, cauza acestei amânări fiind tinereţea mirilor. Momentul căsătoriei, după toate probabilităţile, nu fusese chiar atunci ales, deoarece jupâneasa Ileana soţia lui Miron Costin , după spusele aceluiaşi cronicar, tocmai murise.

După moartea tatălui său, Nicolae Costin a suferit în domnia lui Constantin Cantemir aceleaşi rigori. Nicolae este arestat de slujitorii stăpânirii şi închis în beciul curţii domneşti din Iaşi împreună cu fraţii săi Ioniţă şi Pătraşcu. În sarcina fiilor lui Miron nu s-a găsit nici un fel de vină şi au fost puşi în libertate "eliberaţi pe chezăşie"(4). Dar Costineştii erau prigoniţi de vistiernicul Iordache Ruset "matca tuturor răităţilor"(5), cum spunea Ion Neculce, ceea ce îl determina pe Nicolae Costin să plece din nou în pribegie şi împreună cu rudele cantacuzine a fost nevoit să se refugieze la comandantul polon de la cetatea Neamţului.

Dimitrie Cantemir, fiul celui care ordonase uciderea lui Miron Costin, noul domn ales de boieri, le oferă protecţie, dar Costineştii nu se simt în siguranţă şi vor trece în Ţara Românească în anul 1693. Aici, domnitorul Constantin Brâncoveanu le oferă ospitalitate şi-i trimite la Ţarigrad cu misiunea de a mijloci scoaterea din domnie a lui Dimitrie Cantemir(5). Într-adevăr misiunea reuşeşte şi numai după o lună Dimitrie Cantemir este înlocuit cu Constantin Duca , iar în timpul domniei acestuia Costineştii se întorc la Iaşi unde Nicolae se căsătoreşte cu Ileana Duca. Astfel Nicolae Costin devine cumnatul domnitorului şi va dobândi funcţia de hatman.Din pricina risipei necugetate domnia lui Constantin Duca merge rău , nemulţumirile răsună până la Poartă, acesta fiind în pericol de mazilire. Cuprins de spaimă, cheamă în grabă pe cumnatul său şi înţelegându-se amândoi aleg "sfat rău ", cum afirmă cronicarul Ion Neculce.

Domnul şi hatmanul trimiseră în taină ştafetă la cetatea Neamţului, unde se afla o garnizoană polonă, condusă de un moldovean, Moise Serdarul. Acesta se repede cu patru sute de oameni, loveşte în timpul zilei, pradă biroul carvaseriei şi taie capul lui Capegi – Başa, venit să ancheteze situaţia din ţară. În urma acestor evenimente, Constantin Duca este înlăturat de la tron şi este înlocuit cu Antioh Cantemir. Hatmanul Nicolae Costin este destituit din funcţie de propriul cumnat pentru sfatul imprudent, iar Nicolae este nevoit să ia din nou drumul pribegiei şi va reveni la curtea lui Constantin Brâncoveanu unde va rămâne o perioadă de cinci ani, din decembrie 1695 până în septembrie 1700. Curios este faptul că, în tot acest timp Nicolae Costin nu a discutat niciodată cu stolnicul Constantin Cantacuzino asupra problemei originii poporului

român, deoarece stolnicul Constantin Cantacuzino nu a cerut şi nici Nicolae Costin nu i-a dat lucrarea tatălui său "De neamul moldovenilor", deoarece nu a rămas nici un document privitor la relaţiile dintre cei doi cronicari(6).

Uneltirile lui Constantin Brâncoveanu, ţesute cu dibăcie şi cu pungi de bani izbutesc să-l răstoarne în 1700 pe Antioh Cantemir şi să-l înlocuiască cu ginerele său Constantin Duca. Dăjdii noi impuse ţării îl fac impopular(6) şi Duca Vodă, ruinat de datorii, de uneltirile lui Brâncoveanu, este pentru a doua oară îndepărtat din domnie, în1703 şi înlocuit cu Mihail Racoviţă, vărul lui Iordache Ruset, dar domnia acestuia durează numai doi ani. În perioada domniei lui Racoviţă, Nicolae Costin este din nou îndepărtat din Divan.

Sub domnia lui Antioh vodă, Nicolae Costin este ridicat la rangul de vel vornic al Ţării de Sus şi păstrează dregătoria în Divanul Moldovei, pe toată perioada domniei lui Antioh Cantemir. Dar în anul 1707, Nicolae Costin va pierde acestă demnitate după urcarea în domnie a lui Mihail Racoviţă. În 1710, când Nicolae Mavrocordat va lua locul lui Mihail Racoviţă, Nicolae Costin este rechemat în slujba ţării. Nicolae Costin a trăit şi el fiorul zilelor tragice pe care le-a îndurat Moldova întreagă cu prilejul primului război al ruşilor cu turcii.

Nicolae Costin şi-a făcut primele studii în ţară, după moda timpului, primele cunoştinţe primindu-le, împreună cu fraţii lui, de la un dascăl de ţară(7), sub supravegherea tatălui. Cu înaintarea în vârstă va frecventa cursurile colegiului iezuit din Iaşi, cu iezuitul Renzi, care a fost şi profesorul viitorului domn Constantin Duca. Studiile le va continua împreună cu fraţii săi în Polonia, după cum aflăm de la Dimitrie Cantemir, la colegiul din Lemberg.

Nicolae Costin nu a frecventat în Polonia o academie în adevăratul sens al cuvântului, aşa că el rămâne ca formaţie cărturărească mai mult un autodidact(8), însă cu bune cunoştinţe de limbile latină, polonă, slava veche, dar are şi cunoştinţe de greacă, franceză, italiană şi spaniolă. Nicolae Iorga susţine că cea mai bună dovadă a cunoştinţelor lui Nicolae Costin, de limbile neolatine, italiană, franceză, italiană şi spaniolă este traducerea adagiilor care se regăsesc pe marginea ediţiei latine a lui Wankelius, Ceasornicul domnilor.

În perioada cât a studiat în Polonia, dobândind o instrucţie solidă, cunoscând foarte bine limba latină, va ţine încă din copilarie discursuri în această limbă la curtea domnească în zilele de sărbători. Vorbea în acelaşi timp şi limba polonă. Pentru că ştia greceşte a fost trimis în

diferite rânduri în solii la Constantinopol şi purta corespondenţă cu Alexandru Exaporitul (8).

Graţie educaţiei sale solide, obţinută în şcolile poloneze, complexitatea cunoştinţelor lui Nicolae Costin, stilul, caracterul, şi preocupările lui literare, denotă că el a făcut o şcoală bine organizată, cu caracter umanist. În anul 1690, a fost trimis să primească pe Philippe d Avril, din porunca domnului, unde a fost ataşat ca traducător. Însuşi d Avril, ne informează în memorialul său de călătorie despre această întâlnire.

Nicolae Costin trecuse de vârsta de 20 de ani, când, în 1684, l-a însoţit pe tatăl său în exilul din Polonia, în toţi aceşti ani de studiu punându-se la curent cu istoriografia acestei ţări. Dar această influenţă a şcolilor iezuite din regatul vecin, n-a fost singura ce s-a exercitat asupra "acestui bărbat de o vastă erudiţie"(9), care va întrebuinţa pentru opera sa izvoare greceşti, latine, ungureşti şi occidentale.

Setea de cunoaştere a lui Nicolae Costin reiese din faptul că acesta citeşte o parte din operele scriitorilor antici. În opera lui vom găsi citate din Homer, Ovidius, Thales din Milet, Empedocle, Epicur, Xenofon, Cicero, Tucidide etc., dar cea mai mare parte din aceste citate le-a scos din alte opere şi uneori din antologiile care circulau, atât în Polonia, scrise în special în limba latină, cât şi la noi, în originalele greceşti sau traduceri slavoneşti şi româneşti (10).

Printre cele mai importante lucrări se numără Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601. Data la care a început să fie scrisă acestă opera poate fi stabilită cu ajutorul unor indicaţii interne ale operei, care au în ele o doză de vag, ceea ce face deducţia, oarecum ipotetică. Neîndoielnic este faptul că prezenţa în operă a unor aprecieri nefavorabile grecilor, în genere, sau numai aluzii la unele lipsuri morale, după opinia curentă, caracteristice acestora, impune concluzia că a fost scris anterior, probabil anterior primei domnii a lui Nicolae Mavrocordat, deci înainte de anul 1709, deoarece ele au fost găsite şi în versiunea cu „Predoslovie către domn".

Specialiştii descoperă într-un pasaj din cronică, aluzia făcută la un fapt petrecut „în zilele lui Constantin Duca Vodă", că ulterior primei domnii a lui Duca Vodă, opera fusese începută chiar de curând pentru că autorul ajunsese cu tratarea Letopiseţului numai până la războaiele lui Traian cu dacii. Deci opera fusese începută de Nicolae Costin după 12 noiembrie 1695, în timpul pe care îl lăsa liber situaţia sa de pribeag în Ţara Românească.

Letopiseţul Ţării Moldovei este precedat de o Predoslovie. În această Predoslovie Nicolae Costin se raliază ideilor lui Cicero şi Tucidide, pe care îi citează cu privire la importanţa şi rolului istoriei; aici Nicolae Costin îşi creează o situaţie favorabilă lui, de a-şi etala cunostinţele. În acest sens autorul afirmă că istoria este cel mai important „visteri, precum şi toate ştiinţele cu nemurire impodobeşte înţelepciunea sa"(11).

În acest context, acesta evidenţiază cât de importantă este istoria şi rolul acesteia ca ştiinţă educativă şi utilitaristă, deoarece în istorie rămân consemnate faptele politice ale înaintaşilor, el susţinând că în istorie se află acele exemple ce ajută domnitorii să conducă drept, ca dovadă „întărăştii şi pre cei neînţelepţi cu cunoştiinţa vremilor celor primejdioasă trecute la cele ce-s de faţă, mai treji îi face"(12).

Spre sfârşitul Predosloviei, Nicolae Costin continuă să laude rolul istoriei şi afirmă că în ţara noastră, letopiseţul scris de el arată prima descălecare a ţării şi de cine este descălecată şi se precizează perioada în care a venit împăratul Traian în aceste părţi. În Predoslovie, Nicolae Costin spune în felul următor:, , primeşte, dar, iubite cetitorule, şi această a noastră ostenială care o închin cu bună priinţă şi voie plecată, pre lângă care, rog pre Dumnedzău, să-ţi dăruiască cuget bun, să o ceteşti cu inimă bună şi a noastră trudă neuitănd-o pururea (13). Această predoslovie este una de împrumut, cu multe citate din scriitorii antici: Thales din Milet, Homer, Ovidius, Empedocle etc. Planul Letopiseţului este inspirat din cronografele bizantine, slavone şi polone. Opera cuprinde două părţi: prima este alcătuită în 15 capitole şi începe cu zidirea lumii iar a doua parte tratează descălecatul al doilea al Moldovei şi evenimentele care au urmat până la domnia lui Ieremia Movilă.

Pentru această lucrare, Nicolae Costin se foloseşte de informaţii pe care le ia de la diferiţi cronicari: Inokentie Ghizel, Duglosz, Wapowski, pe aceştia cunoscându-i prin intermediul lui Cromer: Antonio Bonfini-Historia pannonica, Miron Costin – De neamul moldovenilor, Letopiseţul lui Grigore Ureche; pasaje din Homer, Ovidius, Empedocle, Epicur, Xenofon, Cicero, Tucidide.

Nicolae Costin sesizează unele greşeli ce se întâlnesc în aceste izvoare, ca de pildă când se discută originea numelui românilor, dat de alte popoare, acela de vlah, constatând o similitudine de numiri date de popoarele stăine între români şi italieni-vlah şi vloh; el se ridică contra afirmaţiilor lui Aeneus Silvio Piccolomini, care interpretând greşit un fragment dintr-o poezie a lui Ovidius, credea că numele acesta vine de la "Flac hatmanul râmlienesc"(14).

Iată că în pofida celor spuse de unii specialişti, cu precădere Nicolae Iorga, Nicolae Costin şi-a privit în mod critic izvoarele, atunci când a crezut că este cazul, luând atitudine faţă de afirmaţiile care i se păreau că nu corespund realităţii.

Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii şi până la anul 1601, este conceput în spiritul cronografelor compilative din secolul al XVII - lea. În această cronică autorul urmăreşte istoria Moldovei în cadrul larg al istoriei universale şi în legătură cu istoria popoarelor vecine. Nicolae Costin doreşte ca cititorul să înţeleagă istoria Moldovei, el începând lucrarea de la potop şi părându-i-se că nici aşa cititorul nu ar înţelege destul de bine originea poporului român.

În toate numeroasele manuscrise ale compilaţiei lui Nicolae Costin, naraţiunea lui este întreruptă la începerea campaniei generalului Basta împotriva lui Mihai Viteazul, a campaniei de la Mirăslău. Nicolae Iorga susţine că, continuarea lucrării este luată din opera tatălui său Miron Costin, iar la mijloc se intercalează de un necunoscut poem, câteva versuri banale aupra morţii voievodului Mihai.

Această lucrare a lui Nicolae Costin – Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601 - este privită de către specialişti din unghiuri diferite. Nicolae Iorga în ”Istoria literaturii române vechi” tratează întreaga lucrare a lui Nicolae Costin cu deosebită neîncredere, contestând orice calitate de stil: ”nu se poate o deosebire mai mare decât aceea care există între tată şi fiu”. Miron este un poet, un pasionat ambiţios, un deschizător de cale în cultura neamului şi făuritor de teorii iar Nicolae este un pedant, un compilator prin vocaţie, mândru că merge pe urme străine. Trecutul îl eticheta, pentru prezent nu avea nici un interes, iar viitorul nu putea să-l vadă.

Trecându-se cu vederea că opera a fost scrisă cu două secole şi jumătate mai înainte, Nicolae Iorga pretinde de la Nicolae Costin o concepţie modernă în ceea ce priveşte atitudinea şi felul de a trata istoria. Nicolae Iorga îi impută şi o oarecare renunţare la obiectivitate, acuzându-l că nu pune pasiune în scrierea sa.

Nicolae Costin era fără indoială un om foarte citit, un lucrător harnic, dar niciodată el nu a fost în stare să se ridice la înălţimea unor vederi personale în orice materie. Stilul lui nu are un caracter propriu, este un stil învăţat în şcoală, stilul umaniştilor; opera lui este alcătuită după toate regulile artei, povestirea lui nu are vigoare, copiindu-şi pur şi simplu izvoarele.

Ştefan Ciobanu susţine că în multe privinţe Nicolae Iorga are dreptate, dar portretul lui Nicolae Costin este redat în culori mult prea

exagerate. Se uită că Nicolae Costin a fost omul epocii sale, când plagiatul şi compilaţia nu erau socotite un mare păcat, iar retorica stilului era la modă.

Sextil Puşcariu dă dreptate lui Nicolae Iorga şi spune că în locul frazei miezoase din scrisorile înaintaşilor săi, cu întorsăturile sintactice pline de efecte ale graiului popular, Nicolae Costin, introduce acum perioada măiestrită, necurgătoare a modelelor sale umaniste cu eleganţa ei la modă, cu intercalările silite, care fac fraza să nu se adapteze ideii.Tot Sextil Puşcariu afirma că, aşa cum e stilul, aşa este şi omul, ”veşnic de a-şi fi ataşat cu toată ocazia cunoştinţele, care toate sunt culese din cărţi”. În această privinţă întâlnim în opera lui Nicolae Costin reflecţii care ne dezvăluie mentalitatea sa de clasă. O astfel de reflecţie ne apare şi în capitolul despre Alexandru cel Bun.

Nicolae Costin deplânge vremea în care trăieşte, pentru că boierii nu mai au prestigiu ca în timpul lui Alexandru cel Bun. ”Însă numai pe aceste vremi umbra au mai rămas acelor dregători”(15). Un lucru este cert, acela că Nicolae Costin nu şi-a egalat niciodată tatăl, dar se înscrie în pleiada marilor cronicari o problemă esenţială pentru istoriografia românească şi anume, aceea a romanităţii poporului român.

Nicolae Costin este primul scriitor român care traduce o operă din literatura occidentală în limba noastră, Ceasornicul domnilor după Antonio de Guevara, alcătuit în aceeaşi vreme în care se năştea în Apus, Principele lui Machiavelli, iar în spaţiul românesc Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.

Rolul lui Nicolae Costin, în contextul epocii sale, a fost de a păstra vie flacăra culturii aşa cum o aprinseseră Milescu Spătarul şi de altfel tatăl său, cronicarul Miron Costin, fiind de fapt un precursor al genialului Dimitrie Cantemir.

NOTE

1. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române vechi de la 1688-1750*, vol II, Ed. Pavel Suru, Buc. 1925, p 61.
2. C.A. Stoide, I lăzărescu, *Viaţa şi opera lui Nicolae Costin*, Ed. Junimea Iaşi 1976, p 53.
3. *Ibidem.*
4. Alexandru Piru, *Istoria literaturii române*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Buc.1941, p 256.
5. *Ibidem.*
6. *Ibidem.*
7. C.A Stoide şi I. Lăzărescu, ***op.cit,*** p.57.
8. Nicolae Iorga, ***op. cit***., Buc.1925, p.58.

9. C.A Stoide şi I. Lăzărescu, ***op. cit.***, P. 58.
10. George Ivaşcu, *Istoria literaturii române*, Ed. Ştiinţifică, Buc.1969, p.235.
11. Sextil Puşcariu, *Istoria literaturii române*, Ed. Eminescu, Buc1987, p.118.
12. Nicolae Costin, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601şi de la 1709-1711*, Ed. Junimea, Iaşi 1976, p.91.
13. Nicolae Costin, ***op. cit.,*** p.42.
14. *Ibidem.*
15. *Ibidem.*

SCURTĂ INTROSPECȚIE ÎN ISTORIA FEMEILOR ŞI LUPTA LOR PENTRU EMANCIPARE

Profesor Victoria Vâlcu

Cu toate că, în virtutea originii lor, câteva femei au exercitat puterea şi şi-au lăsat amprenta în istorie, cele mai multe, acea majoritate tăcută, şi-au petrecut viaţa fără a trece în istorie. Abia reformele din sec. al XX-lea au început să le aducă egalitatea cu bărbaţii.

De ce oare femeilor le-a fost dat să suporte un asemenea regim de-a lungul timpului?

Maternitatea a fost principalul obstacol în calea independenţei femeilor. Naşterea era primejdioasă şi mortalitatea infantilă ridicată. Preocuparea femeilor cu creşterea copiilor justifică în mare măsură rolul lor relativ minor în istorie.

Filozoful grec Platon clasifica femeile, copiii şi sclavii ca *fiinţe lipsite de judecată*: credea că erau din fire inferioare bărbaţilor în materie de „capacitate de a avea virtuţi".

Cele mai multe *societăţi antice* erau patriarhale(rolul dominant al bărbatului). Femeile aveau grijă de casă şi nu aveau dreptul de a-şi exprima părerea în problemele importante ale vieţii lor. O femeie nu era decât o sclavă, după cum observa Hesiod, atunci când dădea următorul sfat confraţilor săi: „mai întâi vă luaţi o casă şi o femeie şi un bou cu care să puteţi ara".Potrivit codului lui Manu, datoria nevestei era *să-şi venereze bărbatul* ca pe un zeu chiar dacă acesta era un tiran. Femeile *persane* trăiau în izolare strictă în harem, nevăzând nici un bărbat cu excepţia soţilor şi fiilor lor şi a eunucilor care le îngrijeau.

În *biserica creştină* timpurie, femeile erau aproape tot atât de zeloase ca şi apostolii în răspândirea scripturii. Unele erau preotese în primele biserici şi luau parte la slujbele publice, dar în cărţile mai târzii ale Noului Testament, precum Epistola către Timotei a sfântului Apostol Pavel, *femeile sunt considerate nevrednice* să predice sau să se bucure de autoritate asupra bărbaţilor pentru simplul motiv că o femeie, Eva, a fost cea care a adus păcatul în lume. *Biserica catolică* a decretat mai târziu că femeile nu pot fi hirotonisite şi le-a interzis să slujească în altar. Biserica s-a opus în mod special acordării unor drepturi sporite femeilor căsătorite şi a preferat *legea romană*, care ţinea femeile sub protecţia taţilor şi apoi a soţilor lor.

Când scrisul şi cititul s-au dezvoltat în Sumer şi Babilon în al doilea mileniu î.Hr., femeilor nu li s-a oferit şansa de a le deprinde.

Mii de ani, descendentele lor s-au bucurat de foarte puţină şcolarizare: scopul educaţiei era *pregătirea bărbaţilor pentru a deveni conducători.* Femeile nu erau private total de educaţie. Nu au existat şcoli pentru fete înainte de sec. al XVI-lea, dar în secolele anterioare *femeile avute angajau un tutore* pentru fiicele lor sau plăteau o sumă de bani pentru a fi educate într-o mănăstire. *Christine de Pisan(1363-1429),* scriitoare de origine veneţiană, care a militat pentru drepturile femeilor şi Elisabeta I a Angliei au fost foarte bine educate acasă. Maicile erau instruite să *transcrie* şi să împodobească manuscrise şi au adus o contribuţie importantă la răspândirea culturii. În primele mănăstiri de maici au fost multe femei învăţate precum maica superioară vizionară *Hildegard din Bingen(1098-1179)*, care a întemeiat mai multe *case de cult* şi a scris poezii şi piese de teatru.

Primele şcoli de fete apar în sec.al XVI-lea odată cu Reforma lui *Martin Luther*, care a promovat o nouă atitudine faţă de educaţie. El a susţinut *şcolarizarea gratuită* pentru băieţi şi fete şi a considerat că *fetelor capabile* trebuie să li se ofere şansa de a avea studii superioare, dar au trecut *300 de ani* pentru ca ideile lui să fie aplicate în Germania. Reformatorul scoţian *John Knox(1514-1572)* a întemeiat *fundaţii de educaţie* universală în Scoţia, însă numai băieţii puteau merge la universitate. *În Franţa*, au fost înfiinţate şcoli de fete precum Congregation de Notre Dame, întemeiate de Saint Pierre Fourier la Paris. *În Anglia* nu au existat şcoli de fete până în sec. al XVII-lea când s-au deschis şcolile particulare pentru cei avuţi, iar la Bristol a fost înfiinţată Şcoala Red Maids pentru educaţia fetelor sărace. *Educaţia generală* a fost introdusă în Anglia doar după adoptarea Legii Educaţiei din *1870,* cam în acelaşi timp cu deschiderea educaţiei universitare pentru femei în Europa şi S.U.A.

Femeile căsătorite nu s-au bucurat de-a lungul veacurilor în cea mai mare parte a Europei de o existenţă legală independentă. Potrivit dreptului comun englez, de exemplu „soţul şi soţia sunt o singură persoană în faţa legii”. O femeie nu avea drepturi de a obţine venituri din proprietatea ei până la reformele introduse de Legea Proprietăţii Femeilor Căsătorite din 1870. De-abia *după 1907 femeile franceze* au dobândit dreptul de a-şi păstra *propriile câştiguri.*

Literatura antică şi medievală menţionează limpede că femeile *se pricepeau la farmacie.* Dramaturgul grec Euripide citează femei care se ocupau cu bolile femeieşti. Existau femei medici în lumea greco-romană

şi *femei studente* la medicină în timpul Renaşterii italiene, mai ales la Universitatea din *Bologna* care a angajat chiar profesori-femei în sec. al al XVIII-lea, precum *Anna Morandi-Mazolini*, care predă anatomia şi Maria Dalle Donne care preda obstetrica. Odată cu cunoştinţele sporite despre boli, au renăscut prejudecăţile cu privire la inferioritatea intelectuală a femeilor. În unele ţări, acestor prejudecăţi li s-au adăugat şi altele şi anume că o femeie care se pricepea la medicină putea fi vrăjitoare. Persecutarea vrăjitoarelor în sec. al XVII-lea şi al XVIII-lea s-a soldat cu moartea a mii de femei. Barierele au căzut de-abia din a II-a ½ a sec. al XIX-lea. Revoluţia industrială a făcut necesară forţa de muncă feminină, însă femeile erau în continuare plătite mai puţin decât bărbaţii şi au rămas *în afara profesiunilor liberale.* Muncitoarele lucrau la liniile de producţie, cele din clasa mijlocie au devenit *învăţătoare, activiste sociale* sau *funcţionare de stat*. În timpul Primului Război Mondial (1914-1918) când milioane de bărbaţi au plecat la luptă, în societăţile occidentale, a fost o mare cerere de femei într-o gamă largă de ocupaţii tradiţionale pentru bărbaţi şi în care s-au dovedit capabile. Pentru a obţine plată egală pentru muncă egală, femeile au început să *se organizeze târziu în sindicate*. Organizaţia Internaţională a Muncii, înfiinţată în 1919, a impus principiul plăţii egale pentru femei şi bărbaţi pentru femei şi bărbaţi pentru muncă de valoare egală, dar în anii 20 ai sec. al XX-lea, nevoia de *protejare a femeilor* împotriva abuzurilor era încă socotită *mai importantă decât plata egală*. *Femeile au avut un rol minor în politică* până în sec. al XX-lea. Se credea că ele erau conduse mai multe de emoţie decât de raţiune sau conştiinţă. Au existat şi perioade de excepţie. Femeile au avut un rol de frunte la începutul Revoluţiei Franceze.

Cu toate că unele au domnit ca *monarhi*, femeile nu au avut drept de vot sau de a deţine funcţii politice. Înainte de sfârşitul sec. al XIX-lea (în Noua Zeelandă în 1893, finlandezele în 1906, în America femeile au dobândit drept de vot în 1920, în Marea Britanie în 1928) femeile au putut vota pe picior de egalitate cu bărbaţii. Femeile au continuat să se apropie de mai multă egalitate în anii ’20, mai ales în Rusia, după Revoluţia din 1917.

După al doilea Război Mondial, ONU a decretat că ambele sexe trebuie să se bucure de drepturi similare, însă în ţări precum Kuwait sau Arabia Saudită, femeile nu au nici drept de vot, nici să candideze în alegeri. Femeile sunt *subprezente* în parlamentele majorităţii ţărilor, cu toate că Sirimavo Bandaranaike în Sri Lanka (fostul Ceylon), Margaret Thatcher în Marea Britanie şi Benazir Bhutto în Pakistan au reuşit să

ocupe cele mai înalte funcţii publice. Analfabetismul este în continuare mai ridicat în rândul femeilor decât al bărbaţilor, iar forţa de muncă feminină este mai scăzută decât cea masculină, ca, de exemplu, doar 24% în America Latină. Dintre toate obstacolele întâmpinate în progresul femeilor, sarcinile casnice continuă să fie cel mai mare.

La început de sec. al XXI-lea, femeile reprezintă în Finlanda 1/3 din membrii parlamentului şi aproape ½ din cei ai guvernului. În 2003- Finlanda a fost singurul stat din Europa în care funcţiile de preşedinte şi prim-ministru au fost ocupate de câte o femeie.(1) Preocupările ştiinţifice cu precădere referitoare la locul şi statutul femeii în societatea românească modernă sunt cuprinse în lucrarea *„Istoria femeii din România în documente 1866-1918”*coordonată de dr. Alin Ciupală (junior).

Începuturile mişcării feminine româneşti sunt concretizate în *caritatea privată* manifestată la un cadru privat al unei familii mai mari, este un domeniu domestic lărgit dominat *de autoritatea juridică a tatălui* şi de cea *casnică* a mamei. Astfel, în 1836- marea băneasă SAFTA BRÂNCOVEANU începea construcţia Spitalului brâncovenesc din Bucureşti, folosind parte din averea lăsată prin testament de soţul său, marele ban GRIGORE BRÂNCOVEANU. În 1862- Elena Cuza înfiinţează azilul pentru copii orfani - azil ce-i va purta numele - instituţie ce a avut o îndelungată istorie (clădirea există şi astăzi în Cotroceni, aflată în proprietatea Universităţii Bucureşti). După 1869 această instituţie a fost ocrotită de regina Elisabeta a României.

În a II-a ½ a sec. al XIX-lea societăţile şi asociaţiile feminine devin o *realitate,* încât sunt evidenţiate în enciclopedii:*„societăţile de dame”* apăruseră şi activau datorită spiritului de asociere al femeilor, organizaţii ce subliniau necesitatea extinderii activităţii de la cadrul privat al familiei *la viaţa publică.* Ca urmare, apar mult mai multe asociaţii, de ordinul zecilor, marea lor majoritate fiind în mediul urban. Din punct de vedere al dispunerii geografice funcţionau, atât în Vechiul Regat, în toate regiunile, chiar dacă în Bucureşti sunt cele mai multe. Exemplu: „Societatea Ortodoxă Naţională a Femeilor Române”, „Reuniunea femeilor române”- în Moldova (în Muntenia acestea aveau reţele zonale). Acestea au făcut eforturi pentru dobândirea personalităţii juridice, încât să poată fi rezolvate aspectele organizatorice: fonduri, participanţi în vederea recunoaşterii oficiale şi să arate că nu sunt nişte cluburi de distracţie bune doar pentru ocuparea timpului liber. Potrivit datelor din Monitorul Oficial - asociaţiile feminine erau mai numeroase decât cele masculine (aceasta şi pentru că bărbaţii erau ocupaţi mai ales cu

realizarea dimensiunii politice a sferei publice, în timp activismul social este pus în practică îndeosebi de către femei.

Una din cele mai longevive organizaţii – Societatea Ortodoxă Naţională a Femeilor Române – şi-a desfăşurat activitatea între 1910 până la instalarea regimului comunist. Se definea prin opera de solidaritate socială, culturală, cu deviza: „Prin noi înşine”- ce urmărea să dezvolte cultura naţională şi patriotică în toate păturile sociale, deci, scopul general era unul cultural şi social pentru care se presupunea punerea în mişcare a forţei feminine şi unirea acesteia. În condiţiile în care femeile nu se bucurau de drepturile unei depline cetăţenii, ele doreau ca prin instituţiile create şi patronate de Societate, să ofere tinerelor fete pe lângă educaţia intelectuală şi *una morală, civică şi patriotică.* Se poate spune că femeile române şi-au asumat rolul de educatoare ale naţiunii şi au păşit cu mult curaj într-un domeniu din care fuseseră constant respinse şi unde au găsit relativă înţelegere şi puţin sprijin din partea instituţiilor statului controlate de bărbaţi, cei care şi-au arogat permanentul control al ordinii specifice sec. al XIX-lea.

În ceea ce priveşte educaţia femeii înainte de Primul Război Mondial, se poate spune că, încă din prima ½ a sec. al XIX-lea fetele boierilor munteni şi moldoveni erau trimise pentru a-şi completa educaţia fie în *pensioanele particulare* din Principate, fie în cele din străinătate. Pensioanele erau organizate la noi de polonezi sau italieni, dar în măsură covârşitoare de francezi.

Primele instituţii publice de învăţământ pentru fete apar în ultimii ani ai regimului fanariot şi mai cu seamă după 1822 sub forma *pensioanelor particulare* deschise de alogeni, pentru ca înfiinţarea şcolilor naţionale în epoca regulamentară să ofere părinţilor noi locuri în care să-şi trimită fiicele la învăţătură. Iată câteva exemple de pensioane:(2)

În Muntenia – pensioanele conduse de Carolina Vaillant, Charrier de Mondeville, Bernard Stalz sau Paulirii Apelant. În Moldova – cel mai cunoscut a fost pensionul condus de Isabela Garot (1833) precum şi cele ale Smarandei Bacinschi şi Charlotte Sachetti. Nu a lipsit nici *iniţiativa românească* – fie că e vorba de „Aşezământul de fete române ”- din Bucureşti, aflat sub protecţia vornicesei *Elisabeta Ştirbei* sau şcoala deschisă la Craiova de vornicul Iordache Oteteleşanu sau în Moldova, la mănăstirea Barboi, o şcoală de fete înfiinţată de domnitorul Mihail Sturza şi pusă sub patronajul doamnei sale *Smaranda*. Domnitorul Barbu Ştirbei a organizat în 1892, la Bucureşti *„Pensionul românesc de fete”* după exemplul celui din Petersburg, devenit mai târziu „Şcoala centrală de

fete”. De asemenea, fetele din Muntenia mergeau la studii în străinătate, în special în Franţa, iar cele din Moldova mai ales în şcolile germane sau vieneze.

Şcolile de stat apar după realizarea statului naţional român, după 1859, mai precis odată cu Legea Instrucţiunii Publice în 1864. Totuşi analfabetismul era destul de mare - ex. în 1906 – 82,67% analfabeţi (mai ales în rândul fetelor). În Câmpina, prima şcoală de fete a apărut în 1868. Ministrul învăţământului, Spiru Haret, prin legea învăţământului profesional prevedea *organizarea unor şcoli profesionale pentru fetele* care nu doreau, sau nu puteau, să urmeze o pregătire academică şi acordarea unor subvenţii din partea statului acelor absolvente care s-ar fi asociat şi ar fi deschis ateliere. Preocuparea pentru pregătirea tinerelor fete era nu numai a statului, ci şi a *femeilor*, preocupare concretizată în şcolile patronate fie de societăţile feminine, fie de diferite personalităţi ale familiei regale sau din rândurile marii burghezii. În ce priveşte *învăţământul universitar*, femeile au posibilitatea să studieze fie la Universitatea din Iaşi(1869) sau Bucureşti(1864).

La sf. sec. al XIX-lea şi începutul sec. al XX-lea se punea tot mai mult problema unui sistem de învăţământ feminin, evidenţiat prin numeroase articole ex.: articol publicat de Eleonora Stratilescu în „Unirea Femeilor Române” – an II, nr.3 – iunie 1910. În lupta pentru emanciparea femeii un rol important l-au avut anumite personalităţi. Între acestea, în mod deosebit Regina Elisabeta a României. Astfel, până în 1906 a înfiinţat nu mai puţin de *14 societăţi* filantropice. Iată câteva:

- Instituţiunea Surorilor de Caritate (1879);
- Societatea Regina Elisabeta (ce patrona un azil pentru bătrânii săraci) (1881);
- Policlinica „Regina Elisabeta”(1896);
- Institutul Evanghelic al Diaconeselor (1903);
- Azilul de orbi „Vatra Luminoasă”.

Elisabeta I a României s-a născut la 29.12.1843, la Neuwied; a avut 2 fraţi: Wilhelm şi Otto. Pădurea germană, Rinul, alături de temele româneşti au fost subiectele prezente în opera literară a reginei scriitoare – Carmen Sylva. Regina avea o cultură clasică deosebită la care s-a adăugat muzica, pictura, învăţarea lb. franceze, cultură ce caracteriza tinerele fete din categoria căreia îi aparţinea. Era de o rigurozitate deosebită, romantică, avea o sensibilitate deosebită. Ca urmare, cultiva gustul pentru frumos, educaţia religioasă - „Nihil sine Deo”(Nimic fără Dumnezeu). S-a căsătorit la 26 de ani cu Principele Carol I de Hohenzollern. Venind în România a fost impresionată de peisajele

deosebite şi costumele viu colorate ale ţăranilor noştri; era surprinsă în faţa lipsei drumurilor moderne, a condiţiilor vieţii cotidiene. Venea într-o ţară în care *totul trebuia făcut*; ca urmare nu s-a rezumat la un rol decorativ al unei figuri feminine încoronate, şi-a completat cu cinste soţul încoronat. A fost în primul rând o *animatoare a artei româneşti.* Pseudonimul „Carmen Sylva" exprima dorinţa de a cânta, atât pădurile natale, cât şi pe cele din România. În 1880 a publicat la Leipzig primele volume de versuri (dintr-o serie de 50 de ediţii în ţară şi în străinătate) numeroase dintre acestea se referă la români (descrieri geografice, schiţe şi etnografice). Titu Maiorescu recunoştea rolul reginei Elisabeta în popularizarea literaturii române în Occident, prin traducerea şi ediţiile publicate, dar şi în privinţa păstrării portului naţional, a întăririi sentimentului etnic la români, precum dezvoltarea micii industrii casnice româneşti sau în organizarea ajutoarelor sanitare în timpul Războiului de Independenţă.

Carmen Sylva - „animatoarea artei româneşti", după cum spunea Al. Ţigara Samurcaş, nu numai datorită propagandei culturale, ci şi sprijinul acordat unor oameni de cultură precum: Alecsandri, Grigorescu, Enescu, pe care regina îl numea *„drag copil al sufletului meu"*, a fost descoperit şi trimis la studii în străinătate de Carmen Sylva. Instituţiile de caritate înfiinţate sub patronajul reginei Elisabeta subliniază, evidenţiază rolul reginei în formarea personalităţilor feminine.

Al. Ţigara Samurcaş face o interesantă comparaţie între cele două regimuri: în timp ce a doua jum. a sec. al XIX-lea a fost marcată de încercările femeilor de a se emancipa, în primul rând, *pe ele însele,* de a-şi lărgi orizontul spiritual şi de a se determina recunoaşterea lor drept *componentă a sferei publice* sociale, *perioada interbelică* aduce în prim plan *revendicările politice* şi o nouă platformă a acţiunii feminine, mult îndatorată perioadei anterioare(3).

Printre româncele sec. al XIX-lea, unele au ocupat o poziţie deosebită. Maria Rosetti, scoţiana soţie a lui C. A. Rosetti, devenită simbolul revoluţiei şi al României în opera artistică a lui Rosenthal, ea bucurându-se de respectul şi preţuirea lui Jules Michelet, care a evocat-o în scrisoarea sa dedicată Revoluţiei Române de la 1848, ca şi Ana Ipătescu, însufleţitoarea rezistenţei bucureştenilor pentru salvarea revoluţiei ameninţată la 19 iunie 1848, care s-a bucurat de ecouri în mass-media europeană a epocii, se înscriu printre ele, ca şi Elena Negri ori Luxiţa Florescu, iubitele devotate ale lui Vasile Alecsandri şi Nicolae Bălcescu, dar şi iubindu-şi patria virtuală cu pasiune. *Dora d'istria* ocupă o poziţie aparte printre româncele deosebite ale secolului naţionalităţilor.

Dora d'istria era Elena, fiica lui Mihail Ghica, frate cu cel dintâi domn pământean, Grigore IV Ghica, dar şi cu domnitorul regulamentar Alexandru Ghica. Mama Elenei Ghica a fost Caterina sau *Catinca Ghica,* la rândul ei o intelectuală, care a publicat în *1839,* semnând "*O mumă",* lucrarea "*Pentru educaţia copiilor"* de Jeanne Louise Campan, pe care o tradusese.

De copil, Elena Ghica a căpătat o educaţie aleasă, atât prin însuşirea unor cunoştinţe de cultură universală, cât mai ales prin *învăţarea limbilor străine.* La *15 ani* traducea Eliada lui Homer şi a alcătuit câteva piese de teatru. După înlăturarea de la domnie a lui Alexandru Ghica, intrat în conflict cu puterea protectoare (Rusia) şi cu reprezentanţii ei în Principate, Mihai Ghica a călătorit o vreme prin Europa. Elena Ghica s-a desăvârşit intelectual în acei ani, mai ales în Germania, la Dresda, Berlin şi apoi la Viena, trecând apoi şi în Veneţia.

După 1855, Elena Ghica şi-a început activitatea publicistică orientată multilateral, dar în care *patria ei* a rămas un *obiectiv constant,* deşi, fără îndoială, Elena Ghica, care a adoptat pseudonimul *Dora d'istria,* s-a dovedit a fi o adevărată europeană, chiar o cetăţeană a lumii. Cărţile sale demonstrează preocupările pentru problemele religiei şi ale Bisericii, consacrând studii protestantismului şi bisericii catolice. A fost adepta principiului naţionalităţilor, susţinând acest principiu în publicaţii precum Revue des yeux Mondes - articol despre reflectarea *„naţionalităţii române"* în *cântecele populare.*

Elena Ghica era preocupată şi de *soarta femeii.* Astfel, a publicat în 1859-1860, în două volume, lucrarea *Les femmes en Orient*, iar în 1865, la Paris, lucrarea *„Des femmes par une femme".* Se manifestă ca o *feministă*. Semnificativă a fost şi adeziunea ei la un apel adresat femeilor din *„cele două lumi"* de americanca Giulia Ward Howe, din Boston, în 1870. Dora d'istria a fost preocupată şi *de artă.* În 1854, când era în Rusia, a expus la Petersburg *două peisagii* pictate de ea, răsplătite cu o medalie de argint. A continuat studiile ei despre „naţionalităţile" balcanice. Avea însă necontenit în minte pe români, trecutul şi viitorul lor. A publicat în „ *Rivista orientale"*studii despre literatura română, preocupând-o Gh. Şincai, dar şi H. Rădulescu şi chiar poetul George Creţianu. Din 1870, ea s-a stabilit la Florenţa, unde avea să-şi petreacă restul vieţii. Între timp, societăţi savante din diverse ţări, dar mai ales *academii italiene* au ales-o în sânul lor, *alegerea unei femei reprezentând* în acea vreme pentru ele o *excepţie.* În *1880* a efectuat o vizită în S.U.A. şi în 1882 proiecta o călătorie în India. Dora d'istria a încetat din viaţă la 17 noiembrie 1888 la Florenţa. Cu ea dispărea o adevărată legendă.

Fusese un întârziat *Pico della Mirandola* al epocii moderne, o cetăţeană a lumii şi o europeană, o feministă a începuturilor unei mişcări de emancipare şi afirmare, dar şi o fidelă a originilor ei (4).

La sfârşitul sec. al XIX-lea şi începutul sec. al XX-lea se poate observa efectul extinderii sistemului de învăţământ ce cuprindea acum şi fetele, femeile. Ca urmare, în domenii importante ale vieţii publice apar tot mai multe femei care au demonstrat aceleaşi capacităţi de exprimare ca şi bărbaţii. Câteva exemple sunt edificatoare pentru a exprima dorinţa de obţinere a drepturilor egale cu bărbaţii.

Calypso Botez în perioada interbelică luptă pentru obţinerea *drepturilor femeilor* considerate o necesitate a societăţii. S-a născut în 1880, la Bacău, era licenţiată în istorie şi filosofie, profesoară de curs secundar, membră în „Comitetul diriguitor al Asociaţiei pentru emanciparea civilă şi politică a femeii române". Absolventă a Universităţii A. I. Cuza Iaşi, a predat filosofia la Liceul de fete din Galaţi şi apoi la Liceul Carmen Sylva din Bucureşti şi a făcut parte din Comisia de inspectori ai Şcolilor de stat. A fost membră a Crucii Roşii în perioada Primului Război Mondial, chiar Preşedinte pentru zona Galaţiului. Încă din timpul războiului, Calypso Botez a fost printre fondatorii Societăţii Ortodoxe Naţionale a Femeilor din România şi a Asociaţiei pentru Emanciparea Civilă şi Politică a Femeilor Române. În 1921 a fost membru fondator şi apoi Preşedinte al Consiliului Naţional al Femeilor Române. În această calitate a cerut şi a menţinut drepturile femeilor, fiind cea care a scris *argumentat* despre modul în care legislaţia şi factorii politici din România nu respectă prevederile Constituţiei referitoare la egalitatea tuturor românilor în faţa legii. A avut de luptat cu prejudecăţile unei societăţi româneşti nepregătite pentru emanciparea politică a femeii, cu ironiile celor care vorbeau despre pregătirea unui război civil sau a unei noi lupte de clasă, între femei care îşi cer drepturile politice şi bărbaţi, şi cu mentalitatea conform căreia „bâta bărbatului din clasele de jos şi necuviinţa bărbatului din clasele de sus au risipit farmecul de taină al femeii"(5). Calypso Botez a reprezentat mişcarea feministă din România la nivel internaţional, fiind membră în *Mica Antantă a Femeilor* (Petit Entante de Femmes) în funcţia de trezorier al acestei organizaţii, reper al istoriei feminismului balcanic (6). Calypso Botez a promovat în principal *ideea educării maselor,* atât a femeilor cât şi a bărbaţilor şi ridicarea socială prin educaţie.

În raportul său prezentat la 3 noiembrie 1923 în şedinţa Consiliului Naţional al Femeilor Române, Calypso Botez făcea o interesantă şi documentată analiză a transformărilor prin care a trecut societatea

românească după război, schimbări care nu au cuprins şi drepturile femeilor. Constituţia din 1923 nu le-a acordat drept de vot femeilor, dar le-a oferit *egalitatea drepturilor civile*, politica rămânând un privilegiu al bărbaţilor. Ea şi-a susţinut opiniile în publicaţiile vremii („Convorbiri literare", „Revista idealistă", „Revista pentru ştiinţă şi reformă socială"), preconizând că femeia va avea drept de vot cât de curând, pentru că societatea are nevoie ca femeia să nu mai fie un pion, ci un *decident în politică*. Calypso Botez s-a pronunţat şi pentru alte probleme ale femeii în România, precum: retribuţia egală cu cea a bărbatului, accesul la învăţământul de toate gradele-prin înfiinţarea a cât mai multe şcoli de fete, accesul femeilor la cariere în Justiţie şi Magistratură. În raportul intitulat „*Situaţia juridică a femeii în România*", prezentat la primul Congres de la Bucureşti al *Micii Antante a Femeilor*, cerea aducerea unor modificări Codului Civil, care nedreptăţea femeia, netratând-o ca pe un cetăţean egal în drepturi, ci restricţionându-i drepturile odată cu căsătoria.

Calypso Botez a fost *teoreticianul feminismului românesc*, printre puţinele doamne care, nu doar au militat în asociaţii locale, regionale sau internaţionale, dar care au şi susţinut drepturile femeilor, fiind *membru al Institutului Social Român* şi fondator al secţiunii feminine. În anul 2011, Asociaţia Filia a inaugurat premiul „Calypso Botez" pentru *implicare civică*.

Mica Antantă a Femeilor - Petit Entante de Femmes (PEF) a cărei membră a fost Calypso Botez, s-a constituit, la iniţiativa mai multor feministe din Europa imediat după constituirea în 1921 a Micii Înţelegeri (1921). Dacă Mica Înţelegere avea trei state aliate: România, Cehoslovacia şi Iugoslavia, Mica Antantă a Femeilor a adunat membre din *cinci state*: România, Grecia, Polonia, Cehoslovacia şi Iugoslavia (mai, 1922, la Roma). Această Antantă Cordială era menită să discute şi să încerce rezolvarea problemelor cu care se confruntau femeile din cele cinci state, de la cele de ordin economic, social şi politic, până la cele de igienă socială şi protecţia mamei şi a copilului. Preşedinte al PEF a fost aleasă prinţesa *Alexandra Gr. Cantacuzino,* activistă feministă cunoscută nu numai în România, ci şi în întreaga Europă.

Prima conferinţă generală a Micii Antante Feminine şi-a desfăşurat lucrările la Bucureşti, *între 1 şi 6 noiembrie 1923*, sprijinită fiind de *Regina Maria* şi primul ministru I. I. C. Brătianu, care au trimis salutul lor tuturor participantelor, încurajând această iniţiativă diplomatică feminină. Mica Antantă a Femeilor cerea în noiembrie 1923, printr-o moţiune trimisă Ministrului Român de Interne de către delegaţiile prezente la PEF, „ *emanciparea femeii din Grecia, România şi*

Iugoslavia“, emancipare ce s-a realizat treptat. Mica Antantă a Femeilor a avut o existenţă mai scurtă decât Mica Antantă politică şi a rămas în istorie ca o iniţiativă diplomatică feministă est- europeană, susţinută şi promovată de feminismul românesc(7).

Începutul sec. al XX-lea a însemnat şi începutul activităţii unor femei în domenii până atunci susţinute numai de bărbaţi. De exemplu: Prima *femeie-aviator* din România a fost *Elena Caragiani-Stoenescu*, cea care a demonstrat că şi femeile au capacitatea *de a pilota un avion*. Născută în *1887 la Tecuci*, a fost fiica medicului Alexandru Caragiani şi a Zeniei Radovici. Din adolescenţă s-a remarcat prin inteligenţă şi curaj; a urmat cursurile Facultăţii de Drept, obţinând licenţa în 1913. O tânără frumoasă şi fragilă, cu o pasiune specială: *avioanele*, pasiune dobândită de la pionierii aviaţiei româneşti, printre care şi propriul cumnat, *Andrei Popovici*, cel de-al 11-lea *aviator al României*. Primul zbor al Elenei a avut loc în 1912, împreună cu căpitanul Mircea Zorileanu.

Elena Caragiani a învăţat să piloteze pe avionul „Bristol-Coandă“, produs la uzina engleză Bristol de către inginerul român Henri Coandă, având-l ca instructor pe aviatorul Constantin Fotescu. Neîndreptăţită şi neînţeleasă în ţară, Elena Caragiani a plecat în Franţa pentru a se specializa şi pentru a primi brevetul de pilot, fără de care nu putea efectua zboruri individuale. La Paris, unde prima femeie-pilot, *doamna de Roche*, primise brevetul încă din *1910*, Elena Caragiani a găsit multă admiraţie pentru priceperea sa. A absolvit cu brio Şcoala de Aviaţie civilă din Mourmelon le Grand, obţinând *brevetul internaţional de pilot-aviator* nr. 1591 din 22 ian. 1914. A fost una dintre primele *zece* aviatoare brevetate din lume.

Prima aviatoare româncă a fost apreciată la Paris; a primit brevetul de pilot şi angajată să zboare şi să scrie articole, reportaje de război, din avion. Elena Caragiani şi-a reprezentat cu cinste ţara, nu numai în Europa ci şi în S.U.A.

Atunci când a ajuns la New York toate ziarele americane au scris despre sosirea româncei-aviatoare, i-au luat interviuri, fiind prezentată ca o *personalitate marcantă* venită din Europa.

Americanii au preţuit-o pe această femeie îndrăgostită de zbor, care se supunea benevol unor antrenamente istovitoare şi care zbura ca un pilot adevărat. N-au tratat-o ca pe o ciudăţenie, ci au sărbătorit prezenţa ei în S.U.A.

În timpul Primului Război Mondial, după îndelungi insistenţe a fost primită ca infirmieră la un spital militar din Iaşi. Activă şi iubitoare de Ţară a organizat la Tecuci, în casa părintească, un cuib al aviaţiei

româneşti şi a condus un spital improvizat pentru răniţii din zonă. Ani de-a rândul a fost nevoită să lupte cu prejudecăţile unei societăţi ce plasa femeia în sfera casnică sau mondenă, cu atitudinea presei care o prezenta ca pe o amazoană dornică de senzaţii tari, nedreptăţindu-i talentul şi dorinţa de a-şi servi Ţara. După ce absolvise Facultatea de Drept a fost admisă în Baroul Bucureşti ca *prima femeie avocat*, însă autoritatea superioară a anulat decizia şi i-a retras acest drept, pe motiv că o femeie nu poate activa ca avocat. S-a căsătorit după război cu avocatul Virgil Stoenescu. Obosită să-şi revendice drepturile, a plecat dinŢară, la Paris şi apoi în Mexic pentru a face reportaje aeriene. A fost răpusă de tuberculoză în 1929 şi înmormântată în Cimitirul Bellu din Bucureşti (8).

După al II-lea Război Mondial, Eleonor Roosevelt (1848-1962), soţia preşedintelui Franklin Delano Roosevelt (1882-1945) a fost una din cele mai autorizate voci ce s-au pronunţat pentru respectarea drepturilor omului. Preşedintele Harry Truman a numit-o pe Eleonor Roosevelt delegatul S.U.A. la Adunarea Generală a Naţiunilor Unite pentru a duce pe mai departe idealurile şi memoria ilustrului soţ. Aceasta s-a implicat activ în redactarea *Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului*. Şi-a încheiat misiunea la O.N.U. în 1953, în momentul în care *Dwight Eisenhower* a devenit preşedinte, candidatul susţinut de ea pierzând alegerile, pentru ca la începutul anilor '60 să-l susţină pe J.F. Kennedy la preşedinţie, revenind pentru o scurtă perioadă la Naţiunile Unite. A luptat permanent pentru respectarea drepturilor omului în ţările de după cortina de fier, pentru drepturile femeilor şi ale populaţiei afro-americane.

În 1958, Eleonor Roosevelt a fost semnatara unei scrisori-apel trimisă Guvernului român, în care aceasta ruga, în nume personal, autorităţile de la Bucureşti să autorizeze *reunirea în Israel a unor familii despărţite de ani de zile.* Scrisoarea a apărut în mass-media occidentală şi americană, fiind percepută de către guvernul R.P.Române ca o presiune americană de liberalizare a imigraţiei. La funeraliile fostei prime-doamne, cuvintele rostite de senatorul *Adlai Stevenson* i-au sintetizat viaţa! *Ce altă fiinţă umană a atins şi transformat viaţa atâtor oameni*?(9).

Victoria Woodhall (13.09.1838, Homer, Ohio, S.U.A. – 10.06.1927) născută *Victoria Chaplin* – reformatoare socială, americană, *prima femeie candidat* la preşedinţia S.U.A., a fost prima femeie ce a condus un ziar „*Woodhall-Chaplin's Weekly*“, săptămânal ce a rezistat pe piaţa americană timp de 6 ani. Acest ziar a făcut auzit cuvântul femeilor în presa americană. Ziarul a publicat articole dedicate femeilor şi nu numai, legate de: educaţia sexuală, dreptul de vot pentru femei,

spiritualitate, vegetarism, prostituţie şi multe alte tabu-uri ale epocii. Cele două surori, *Victoria* şi *Tennessee* militau pentru apărarea femeii în faţa abuzurilor familiilor şi soţilor, dreptul de a alege, dreptul la studii şi la o carieră egală cu cea a bărbaţilor. Mişcarea feministă cu o importantă tradiţie în S.U.A. a acceptat câteva din ideile surorilor Chaplin.

La 2 aprilie 1870 Victoria şi-a anunţat, într-un interviu din New York Herald, intenţia *de a candida* la preşedinţia S.U.A. Nu era nicio lege care să o împiedice! Platforma ei era socială, bazată pe *drepturile femeii,* dar cuprindea şi idei reformatoare, în domeniul politic şi economic, drept de vot pentru femei*, ziua de muncă de 8 ore*, impozit gradual pe venit, program de protecţia socială pentru copii şi femei. Ajunsese cea mai cunoscută femeie în America.

După Victoria Woodhall au mai fost şi alte candidate la cea mai înaltă funcţie în S.U.A. Din păcate până acum, niciuna nu a avut succes. Iată cateva cazuri mai interesante:

- *Belva Ann Lockwood* – a candidat în 1884 şi 1888. Este prima femeie trecută pe buletinul de vot.

- *Gracie Allen* – a candidat în 1940 împotriva lui Roosevelt. A adunat 42.000 voturi.

- *Charlen Mitchell* – a candidat în 1968, din partea Partidului Comunist. A fost *prima femeie de culoare* candidată la funcţia supremă în stat.

- *Linda Jenness* – a candidat în 1971, la vârsta de 31 ani şi a avut circa 80.000 voturi.

- *Leonora Fulassi* – a candidat în 1988 şi a primit cele mai multe voturi dintre toate femeile care s-au luptat pentru preşedinţie (peste 250.000) (10).

Lupta pentru independenţă a femeilor s-a manifestat şi în celelalte continente: America de Sud, Asia, Africa. Ca urmare, şi în aceste continente femeile au reuşit să ocupe funcţii importante în stat, chiar cea supremă.

- Iată numele acestor femei preşedinte:

- *Maria Estela Martinez de Peron* – Argentina (1974-1976)- a fost prima femeie preşedinte din lume şi prima înlăturată în urma unei lovituri de stat.

- *Vigdis Finnbogadottir* – în Islanda (19880-1996), prima femeie preşedinte din Europa. *Prima din lume aleasă prin vot direct.*

- Corazon (Cory) Aquino-Filipine (1986-1992) – prima femeie preşedinte din Asia. A ştiut să-şi respecte ţara, poporul şi încrederea oferită de aceştia, schimbând *statutul de casnică* cu acela de preşedinte.

A schimbat totodată şi istoria tristă şi plină de abuzuri a unei naţiuni şi mentalităţile legate de rolul şi rolul femeii în societatea filipineză.

- *Violeta Barrios de Chamonna* – Nicaragua *1990-1997*- prima femeie preşedinte din America Centrală.
- Sylvie Kinigi-Burundi (1993-1994) – prima femeie preşedinte din Africa.
- *Mary McAleese* – Islanda. Din *1997*- prima femeie din lume care a urmat unei alte femei preşedinte (Mary Robinson).
- *Ellen Johnson-Sirleaf* – Liberia. Din *2006*-prima femeie din Africa aleasă prin *vot direct* (11).

A doua jumătate a secolului al XX-lea a fost marcată de activitatea plină de succes a unei femei supranumită „doamna de fier". Aceasta a fost *Margaret Thatcher* (1925-2013). Thatcher a fost aleasă în fruntea Partidului Conservator în *februarie 1975.* Şi-a marcat venirea în fruntea guvernului parafrazându-l pe Sfântul *Francisc* din *Assisi*: Când e *neînţelegere,* să aducem armonie. Când e *greşeală,* să aducem *adevărul*. Şi când e disperare, să aducem speranţă!

Margaret Thatcher a fost prima femeie care a condus un partid în Marea Britanie, iar mandatul său a fost cel mai lung, după cel al lordului *Salisbury*. Din 1979 pană în 1990, Marea Britanie a fost condusă *de două femei*: Margaret Thatcher şi Regina Elisabeta a II-a, de aproximativ aceeaşi vârstă, Margaret fiind cu 6 luni mai în vârstă decât regina.

Margaret Thatcher a rămas emblema stabilităţii şi a unor reforme contestate la vremea lor, dar care au dat roade pe termen mediu şi lung (succesul în Războiul Insulelor Falkland, a limitat puterea sindicatelor, curaj în faţa teroriştilor-Armata Republicană Irlandeză, a fost o promotoare a NATO, dar a susţinut şi dezvoltarea unui program nuclear independent al Marii Britanii, a creat un parteneriat americano-britanic existent şi astăzi; diplomaţia britanică a fost activă pe toate fronturile; a fost printre primii lideri ce au remarcat reformele lui Mihail Gorbaciov faţă de care a manifestat simpatie: *mă aştept ca domnul Gorbaciov să facă tot ce este posibil pentru a continua reformele. Noi îl vom susţine*.

În relaţiile cu Comunitatea Europeană a avut o atitudine uneori ostilă. Nu a crezut niciodată în viitorul Angliei ca parte a unei Comunităţi a Statelor europene, a unei uniuni de state care cooperează în varii domenii, pornind de la economie. Printre priorităţile premierului britanic nu se aflau cooperarea într-o structură unică şi nici lezarea suveranităţii britanice. S-a scris că avea puternice sentimente naţionale şi că singurul sprijin acceptat în dezvoltare era cel al S.U.A.

Margaret Thatcher a vizitat România în septembrie 1971, în calitate de secretar de stat pentru educaţie şi ştiinţă al Marii Britanii şi în 1975, între 30 august şi 3 septembrie, în calitate de lider al Partidului Conservator. Relaţiile economice româno-britanice s-au dezvoltat la sfârșitul anilor ′70 şi începutul anilor ′80, dar nu la nivelul celor româno-americane. Margaret Thatcher a avut rolul său în câştigarea războiului rece, dar şi-a manifestat deschis reticenţa faţă de unificarea Germaniei, fapt ce afecta frontierele Europei şi schimba statu-quo-ul din vremea lui W. Churchill. Margaret Thatcher şi-a scris memoriile în două volume, unul apărut în 1993, cel de-al doilea în 1995. A rămas simbolul unei *ere* atât în istoria Marii Britanii, cât şi în istoria războiului rece. Cele mai frumoase cuvinte rostite de ea au fost cele în memoria soţului său Denis Thatcher, în 2004: „Să fii prim-ministru e o muncă singuratică. Într-un sens aşa se cuvine să fie-nu poţi conduce dintr-o îmbulzeală. Dar cu Denis nu am fost niciodată singură. Ce bărbat! Ce soţ! Ce prieten!". Margaret Thatcher a murit în acest an, la vârsta de 88 ani(12).

Dar cea mai înaltă recunoaştere a femeii în societate este dată de obţinerea *Premiului Nobel pentru Pace* încă de la instituirea acestuia (1901); până astăzi *14 femei* au fost laureate ale acestui premiu. Prima laureată: *BERTHA VON SUTTNER* (1842-1914) născută contesă de *Kinsky von Chimic und Tettau*, în anul *1905*. Era scriitoare, autoare a unei cărţi celebre în epocă, *Jos armele!* şi un militant pentru pace, cu toate că provenea dintr-o familie cu o lungă tradiţie militară. A fost preşedinte onorific al Biroului permanent pentru Pace din Berna, a încercat o conciliere germano-engleză şi a fost singura femeie care era invitată, în epocă, să ţină discursuri cu privire la pace. S-a bucurat de simpatia lui Alfred Nobel, căruia i-a fost o scurtă perioadă secretară, în anul 1976, iar această colaborare s-a transformat într-o prietenie de o viaţă, baroana fiind cea care a avut *ideea acor*dării *Premiului Nobel pentru Pace*.

În 1931 Jane Adams, sociolog şi lider al mişcării feministe a câştigat Nobel-ul pentru munca sa de pionierat în domeniul *protecţiei sociale;* în 1946, premiul a fost acordat lui *Emily Green Balch,* fondatoarea mai multor organizaţii ce luptau pentru pace şi împotriva abuzurilor şi încălcării drepturilor omului.

Anul 1976 a fost cel mai spectaculos din istoria Premiului Nobel pentru Pace. Această distincţie a fost acordată de către Comitetul Nobel, lui *BETTY WILLIAMS şi MAIREAD CORRIGAN*, două femei casnice din Belfast, Irlanda de Nord. Ele au demonstrat întregii lumi „ce pot face oamenii obişnuiţi pentru promovarea păcii". Cele două au fondat

Mişcarea pentru Apărarea Păcii în Irlanda de Nord, împreună la 14 august 1976. Cele două femei au organizat cele mai mari mişcări pentru pace din istoria Irlandei de Nord. După câteva zile au redactat Declaraţia Oamenilor Păcii: "Noi adresăm un mesaj lumii din partea acestei mişcări pentru pace. Dorim să trăim, să iubim şi să construim o societate paşnică şi dreaptă [...] Recunoaştem că sunt multe probleme în societatea noastră, care sunt surse de conflicte şi violenţă. Recunoaştem că fiecare glonţ tras şi fiecare bombă care explodează fac această muncă încă şi mai dificilă [...] Ne dedicăm zi de zi relaţiilor cu vecinii noştri, apropiaţi şi depărtaţi, pentru a construi această societate paşnică în care tragediile pe care le-am cunoscut să fie doar o amintire urâtă şi o permanentă avertizare".

Mişcarea pacifistă a celor trei femei din Belfast a cuprins toată Irlanda de Nord. Apelurile simple şi emoţionante au fost difuzate de mass-media în întreaga lume. La *10 decembrie 1977* cele două au primit Premiul Nobel pentru Pace. Cele două laureate activează şi astăzi în domeniul drepturilor omului, al protecţiei copiilor şi sunt invitate în întreaga lume să ţină conferinţe.

Maria Tereza (1910-1997) a fost laureată a Premiului Nobel pentru Pace în anul *1979*. A fost călugăriţa care a demonstrat că *binele trebuie făcut cu modestie şi perseverenţă,*până la jertfa de sine. Soră de caritate, călugăriță romano-catolică, şi-a închinat viaţa alinării suferinţelor locuitorilor din mahalalele Calcuttei. Pentru milioane de oameni, Maica Teresa din Calcutta întruchipează spiritul *mărinimiei creştine* la sfârşitul sec. al XX-lea, secol marcat de materialism şi lăcomie. La Calcutta a înfiinţat, într-o aripă a unui templu hindus, un azil pentru săraci şi muribunzi, pe care l-a numit Nirmal Hriday, „*Inimă sfântă*". Alte proiecte au fost: un azil pentru copii abandonaţi, un azil de bătrâni, o colonie de leproşi şi un atelier pentru şomeri. În 1950 a întemeiat propriul ei ordin de maici, Ordinul Misionarilor de Caritate (13).

În anul 1982 – laureată a fost *ALVA MYRDAL* (n. 1902) scriitoare, diplomat, ambasador în India şi apoi reprezentanta Suediei la Geneva la Conferinţa dezarmării. A primit Premiul Nobel pentru Pace pentru imparţialitatea opiniilor sale şi pentru îndelungata sa activitate în domeniul dezarmării.

În 1991 - Premiul Nobel pentru Pace a fost acordat lui AAUNG SAN SUU KYI (n. 1945) din Myanmar, femeia care şi-a dedicat întreaga viaţă luptei cu dictatura militară din ţara sa. Aceasta nu a putut veni să-şi primească premiul, care a fost ridicat de către fiii săi. Dictatura militară din Myanmar a considerat-o atunci, ca şi astăzi, cel mai mare pericol.

Ultima dată a fost eliberată în noiembrie 2010, iar din ultimii 20 de ani, 15 ani a fost în închisoare sau arest la domiciliu.

Anul următor, în 1992, o altă femeie, *RIGOBERTA MENCHU TUM* (n. 1959) din *Guatemala* a primit Premiul Nobel „ca recunoaştere a activităţii sale pentru justiţie socială şi reconciliere etnoculturală bazată pe *respectul drepturilor popoarelor indigene*, fiind o recunoaştere târzie a drepturilor popoarelor indigene şi implicit a atrocităţilor la care au fost supuse timp de secole.

În anul 1997, laureată a fost (n. 1950) o luptătoare din S.U.A. pentru interzicerea minelor anti-persoană şi pentru înlăturarea lor, din zonele unde acestea au fost plasate.

Anul 2003 i-a adus Premiul Nobel avocatei iraniene SHRIN EBADI (n. 1947), prima femeie din lumea islamică premiată pentru eforturile sale curajoase de promovare a democraţiei şi de apărare a drepturilor omului, mai ales a drepturilor femeilor şi a copiilor.

WANGARI MAATHAI (n. 1940) din Kenya, prima femeie din Africa de Est şi Centrală care şi-a luat titlul de doctor în ştiinţe biologice, a fost laureată a Premiului Nobel pentru Pace în 2004. Era încununarea unor decenii de muncă, de campanii umanitare şi apeluri la ajutor, la luptă împotriva sărăciei, foametei, pentru drepturile femeilor şi ale copiilor din Africa.

Femeile au fost laureate şi în alte domenii:

- Premiul Nobel pentru fiziologie şi medicină:

GERTY THERESA CORI (1947)
ROSALYN YALOW (1977)
BARBARA MCCLINTOCK (1983)
RITA LEVI-MONTALCINI (1986)
GERTRÜDE B. ELOIN (1986)
CHRISTIANE NŰSSLEIN-VOLHARD (1995)
LINDA B. BUCH (2004)
FRANÇOISE BARRE-SINOUSSI (2008)
CAROL W. GREIDER (2009)
ELIZABETH H. BLACKBURN (2009)

- Premiul Nobel pentru economie:

ELEONOR OSTROM (2009)

- Premiul Nobel pentru fizică şi chimie:

MARIE CURIE (1903-fizică-1911-chimie; prima femeie laureată a Premiului Nobel şi singura persoană care a primit înalta distincţie de două ori, în două domenii diferite)
IRENE JOLIOT-CURIE-1935-chimie

DOROTHY CROWNFOOT HODGKIN (1964-chimie)
ADA E. YONATH (2009-chimie)

- Premiul Nobel pentru Literatură:

GRAYIA DELEDDA (1926)
SIGRID UNDSET (1928)
PEARL S. BUCK (1938)
GABRIELA MISTRAL (1945)
NELLY SACHS (1966)
NADINE GORDIMER (1991)
TONI MORISON (1993)
WISLAWA SZYMBORSKA (1996)
ELFRIEDE JELINEK (2004)
DORIS LESSING (2007)
HERTA MÜLLER (2009) (14)

Iată şi câteva cugetări despre femei:

„Trăim o epocă nouă-epoca femeii care reuşeşte în viaţă. În fiecare zi depăşim bariere noi şi ne pregătim să gândim libere noi şi ne permitem să gândim liber despre cine suntem şi ce înseamnă succesul pentru noi.“

Ruth Ross

„Pot trăi, dacă vreau, orice experienţă de viaţă. Acum nu mai trebuie să fiu altceva sau să acţionez altfel decât simt pentru a mă defini ca femeie. Sunt femeie.“

Ally Sheedy, n.1962

„Femeia este mai mult decât soţie şi mamă, iar atunci când îşi asumă aceste roluri nu trebuie să renunţe la nimic din ceea ce o defineşte.“

Elizabeth Cady Stanton (1815-1902)

„Dacă o femeie nu poate reuşi decât în competiţie cu bărbaţii, aceasta e o pierdere, nicidecum un succes. O femeie nu trebuie să-şi dorească doar să reuşească, ci să-şi păstreze feminitatea şi aceasta să-i impresioneze pe cei din jur.“

Suzanne Brogger, n. 1944

„O femeie liberă este o femeie care are încredere în sine şi este mulţumită de ceea ce face. Este o persoană conştientă de sine. Totul depinde de libertatea de a alege.“

Betty Ford

„Orice femeie trăieşte cu speranţa că omenirea, descoperind calea reconcilierii, a păcii, a puterii pe care ne-o dă bunătatatea, îşi va da seama că alcătuieşte o singură familie."

Pam Brown, n. 1928

„Femeile sunt adevăraţii arhitecţi ai societăţii."

Harriet Beedrer Stowe (811-1896)

„Cea mai întunecată pagină din istoria omenirii este prelungirea sclaviei femeilor."

Elizabeth Cady Stanton (1815-1902)

„A beneficia de libertatea de a ne duce ideile mai departe decât în trecut, este un dar de care multe femei nu s-au bucurat înaintea noastră şi de care multe nu se pot bucura încă."

Jewelle Gomez

„Când femeile trebuie să tacă, o femeie vorbăreaţă este o femeie care vorbeşte pur şi simplu."

Dale Spender, n. 1943

„Nimic nu e mai fascinant pentru o femeie decât cadrul intim al conversaţiei feminine. O prietenă va spune întotdeauna „nu eşti singură, şi mie mi-a fost greu. Uite ce mi s-a întâmplat." Cu alte cuvinte, simte-te ca acasă"(15).

Elsa Walsh

BIBLIOGRAFIE

1. *Encicopedie de istorie universală*-p.254
2. *„Istoria femeii din România în documente 1866-1918"*, volum coordonat de prof. doctor Alin Ciupală
3. Idem
4. Dora d'istria în revista *„Istorie şi civilizaţie"*, nr.22/2011, autor-academician profesor doctor Dan Berindei
5. Revista „Istorie şi civilizaţie", nr. 23/2011
6. Revista „Istorie şi civilizaţie"
7. Cristina Păiuşan – Nuică, în revista „Istorie şi civilizaţie" nr. 21/2011
8. Revista „Istorie şi civilizaţie" nr. 9/2010
9. Revista „Istorie şi civilizaţie" nr. 2/2009
10. Revista „Istorie şi civilizaţie"nr. 12/2010
11. Revista „Istorie şi civilizaţie" nr. 13/2010
12. Revista „Istorie şi civilizaţie" nr. 5/2010
13. Encicopedie de istorie universală-p.402
14. Revista „Istorie şi civilizaţie" nr. 26/2011
15. Citate din *„Dar de femeie"*-autoare Helen Exley, Editura Helen Exley.com, 2005.

IZVOARELE ISTORICE OTOMANE DESPRE MIHAI VITEAZUL ȘI URMAȘII SĂI

Prof. Marius Zaharia,
Şcoala B.P. Haşdeu Câmpina

Izvoarele istorice otomane reprezintă o sursă importantă pentru reconstituirea epocii lui Mihai Viteazul și a perioadei următoare. Chiar dacă subiectivismul cronicilor otomane este mai mult decât evident, coroborate cu alte izvoare istorice ele ne oferă informații importante, și uneori chiar relevante.

Din unele dintre cronicile otomane reiese situația grea în care ajunsese Tara Românească datorită abuzurilor săvârșite de turci. Naima Efendi menționează: „În Țara Românească erau din abundență oi, vite mari și mici, miere și sare.Când voievozii se schimbau, negustorii și bogătașii din Istambul le împrumutau bani, și după aceea se duceau în țară și, în schimbul banilor dați, strângeau de la populație oi, miere și brănză.Şi în timp ce ei cereau aceste lucruri, cu o dobândă excesivă, au izbucnit certurile. Cămătarii când își revendicau banii mergeau până acolo încât îi insultau pe bei, îi blestemau și provocau violențe” (1).

Cronicarii otomani consideră că răscoala Tărilor Române a fost determinată de abuzurile marelui vizir Sinan pașa. Şarih ul Menarzade Ahmed scria: „Deși mai înainte, el <Mihai Vodă> trimisese pentru expediția din Wesprim două-trei sute de cai, totuși, oamenii trimiși de marele vizir i-au cerut, iarăși, și din Belgrad cai și zaherele și plata tributului. Acestea nesosind însă la timp la Belgrad, <Mihai vv.> a fost mustrat. Apoi, <solul său> ajungând cu 400 de cai, cu bani și cu daruri sub cetatea Gyor (Yanik), i s-a spus că nu a sosit la timp și s-a poruncit ca el să fie ucis” (2). La intervenția fiului său, Sinan a revenit asupra hotărârii, dar a declarat că în anul următor va desființa statul românesc (3). Concluzionând, cronicarul arată că pricina răscoalei lui Mihai a fost: „modul de a fi fost tratat cu mânie și cu furie” (4). Acuzându-l pe Sinan pașa, el scria că:”Dar vina cea mai mare <a lui Sinan pașa> era aceea că, nearătând prietenie față de voievozii Tării Românești și Moldovei, i-a jignit” (5).

Prezentând situația din capitală, în preajma declanșării luptei antiotomane, Şarih ul Menarzade Ahmed afirma: „În București, capitala sus-numitului Mihai, fiind peste 4000 de creditori și slugile celor mari erau cămătari. Aceștia, zilnic, îl atacau < pe Mihai vv. >, aruncau cu

pietre în palatul său și cu orice lucru încăpea în mâinile lor, îi loveau pe oamenii care se aflau la poarta lui" (6).

Într-un telhîs (raport rezumativ către sultan) adresat lui Murad al III-lea se arăta că: „Transilvania se va răscula, Tara Românească și Moldova de asemenea se vor răscula, pregătirea (răscoalei) poate fi observată de pe acum" (7). Faptul că otomanii cunoșteau situația reiese și din porunca emisă pe 15. XI. 1594, privind acordarea domniei Tării Românești „fiului lui Iancula, care a fost în trecut voievod al Moldovei (Bogdan, fiul lui Iancu Sasul)" (8). Decizia s-a luat la numai două zile după declanșarea răscoalei din 13 noiembrie, răstimp în care, după cum apreciază cunoscutul turcolog Mihai Maxim, nu era posibil ca vestea acesteia să fi ajuns la Istanbul, să fi intrat în dezbaterea Divanului Imperial și să fi declanșat procedura de mazilire a lui Mihai (9). Se poate concluziona că decizia de înlocuire a voievodului nu are legătură directă cu revolta din 13 noiembrie, 1594. De astfel, porunca privind înlocuirea lui Aron-Vodă de pe tronul Moldovei este dată pe 9 noiembrie 1594, deci cu patru zile înaintea declanșării revoltei antiotomane (10).

Înaintea expediției otomane din 1595 s-a hotărât, pentru prima oară în istorie, transformarea Tărilor Române în pașalâcuri. După cum menționează sursele turcești, Țara Românească era dată lui Satârgi Mehmed pașa, iar Moldova lui Giafer pașa.

În ceea ce privește bătălia de la Călugăreni, cronicarii otomani evidențiază duritarea ei și pieirea a trei din marii comandanți turci. Sarihul Menarzade Ahmed descrie rușinea suferită de Sinan pașa: „a fugit și a căzut într-o mlaștină; despărțindu-se de falnicul său cal, dintr-o mlaștină ieșea și într-alta cădea; apoi, când ba ieșea, ba stătea, un viteaz din Rumelia, numit Hasan, l-a ajuns și luându-l în spinare, l-a scos din mlaștină" (11).

Referindu-se la campania din toamna anului 1595, cronicarii otomani pomemesc numai numele voievodului român, ceea ce demonstrează că acesta a avut rolul principal. Sigismund Bathory apare, foarte rar, cu denumirea de „Erdeli" (Ardeleanul). Este evidențiat dezastrul otoman de la Giurgiu, bătălie căreia nu i s-a acordat importanța cuvenită în istoriografia română. Sarihul Menarzade Ahmed, după care se inspiră Naima, arată că marile pierderi înregistrate de turci se datorează și lăcomiei lui Sinan-pașa, care a pus la capătul românesc al podului de peste Dunăre încasatori care să ia dările pentru pradă și prizonieri, întârziind, astfel, evacuarea armatei otomane (12).

La Giurgiu s-a înregistrat și sfârșitul akingiilor, cavaleria neregulată a turcilor, vestită pentru expedițiile ei de pradă. Naima

remarcă în acest sens: „Majoritatea trupelor de akinci, aflându-se pe țărmul de dincolo, nici un singur ins nu s-a salvat, și în vremea aceea rădăcina acângiilor tăindu-se, s-au stins” (13).

Importanța bătăliei de la Giurgiu este evidențiată mai mult de sursele turcești decât de cele creștine. Şarih ul Menarzade Ahmed afirmă: „O astfel de nenorocire și pagubă nu s-au întâmplat nici într-o epocă, și o înfrângere așa de mare nu s-a văzut niciodată” (14). Otomanii au sezizat rolul alianței dintre cele trei Tări Române, același Şarih ul Menarzade Ahmed arătând că: „până ce Tara Transilvaniei nu va fi invadată și atacată, Tara Românească și Moldova nu vor fi stăpânite” (15).

Ciocnirile cu otomanii vor continua și în anii următori, chiar dacă Mihai Viteazul încheiase pace cu Imperiul Otoman. În 1598, domnul român îl înfrânge în sudul Dunării, lângă Nicopole, pe Hafiz Ahmed pașa, folosind o stratagemă. El l-a trimis ca sol la demnitarul otoman pe Dimo Celebi, acesta anunțând sosirea darurilor și banilor care arătau supunerea domnului. În consecință, pașa și-a așezat cortul pe țărmul Dunării, pentru desfășurarea evenimentului. Cronica lui Sarih Menarzade prezintă ceea ce a urmat: „Dar când s-au văzut pe drumul îndepărtat trăsurile acoperite cu postav roșu, l-a întrebat pe blestematul de Dimo, solul lui Mihai, ce sunt acelea ? care a răspuns zicând: Sunt harabalele cu visterie și daruri”. Fiecare crezând cuvântul solului, pe când le așteptau pe acestea, l-au văzut pe dușman și în partea opusă. Fiind fără arme, l-au înconjurat. Oastea rătăcitului de Mihai era de peste 20.000, pe când a lui Hafiz pașa abia dacă era de 3000 de oameni, și cei mai mulți nici nu aveau asupra lor arme de luptă. Dar „harabalele cu daruri”, văzute în depărtare, erau care cu tunuri. Ghiaurii cei blestemați s-au apucat de luptă. După o mică bătălie, neputând să reziste, și-au ales fuga. Din cauza acestei nenorociri, care a apărut pe neașteptate, Hafiz pașa și-a pierdut mințile, fiind învins, s-a întins pe gâtul calului și a fugit în părțile Târnovei”(16). În aceeași cronică se arată că: „...toată avuția lui Hafiz pașa a fost devastată și prădată. Haina pe care o îmbrăca și turbanul, când au fost aduse blestematului de Mihai, îngâmfându-se mereu cu hăinie, a îmbrăcat o femeie ușuratică cu turbanul și cu haina pașei. Apoi, a arătat-o oastei sale și râdea cu hohote spunând: vedeți că l-am prins pe serdar; nu este nici o deosebire între acela și aceasta”(17).

Ulterior, Hafiz pașa s-a răzbunat crunt pe Dimo, trimis de Mihai în solie la Istanbul, în anul 1599. El a obținut de la marele muftiu o fetva (sentință) de condamnare a solului, și:”l-a omorât în chinuri groaznice, spânzurându-l de piept”(18).

Înainte de a trece la unirea Tărilor Române, Mihai și-a asigurat spatele frontului. După cum arată Sarih ul Menarzade:"...răutăciosul de Mihai, fiind sfătuit de raia'ua Tării Românești, s-a angajat ca să trimită avuția haraciului îndoită, pe care trebuia să o plătească mai înainte, an de an"(19).

Rolul jucat de turci în căderea lui Mihai a fost în general neglijat de istorici. Naima Efendi prezintă amploarea intervenției otomane în anul 1600:"serdarul vizir Mahmud pașa, care fusese trimis mai înainte în aceste locuri, a pornit cu armata, în același timp cu Saban pașa, beilerbeiul din Cipru, care împreună cu flota avea paza malurilor Dunării, a trecut cu galerele pe malul dinspre Tara Românească"(20).

Împotriva oastei otomane a fost trimis banul Calotă, care a fost înfrânt. Şarih ul Menarzade menționează:"Când a avut loc lupta, cu sprijinul lui Allah cel puternic oastea musulmană obținând victoria, cea mai mare parte a blestemaților a fost făcută pradă de ascuțișul săbiilor strălucitoare. De asemenea și serdarul lor, fiind musafir în lumea cealaltă, <turcii> au venit la divanul împărătesc cu tigva sa, cu steaguri având vârfuri aurite, cu tobe și țimbale(21)."

În anul 1601, Ali pașa, beilerbeiul de Silistra, scotea în evidență, într-un raport trimis Porții, contribuția decisivă a lui Mihai în obținerea victoriei de la Guruslău(numele lui Basta nici măcar nu este menționat):"Numitul voievod Mihâl, diavolul, a venit în Transilvania, a făcut luptă și război cu voievodul Transilvaniei, Sigismund, l-a învins (și) numitul voievod a fugit și a sosit la granița Moldovei; în prezent țările Transilvaniei și Moldovei sunt în stăpânirea lui Mihai Vodă"(22).

Din izvoarele istorice otomane reiese clar că rolul principal în războiul antiotoman de la Dunărea de Jos l-a avut domnul român. Atenția și epitetele care i se acordă de către cronicarii otomani reprezintă o dovadă certă, în acest sens.

Dintre urmașii lui Mihai Viteazul pe tronul Tării Românești, cel care a încercat să reia lupta antiotomană, luându-l drept model pe marele voievod a fost Radu Mihnea al III-lea (1658-1659). Naima scria despre el că:"citea și scria cărți în arabă, persană și turcă"(23).

La începutul domniei, el a fost nevoit să-i însoțească pe otomani în Transilvania, împotriva lui Gheorghe Rakoczi al II-lea. Aici s-a petrecut un episod care probabil a întărit hotărârea domnului de a declanșa răscoala antiotomană. El a obținut învoirea de a se întoarce în țară de la Kenan, pașa de Buda. Cronicarul mai sus menționat arată ce a urmat:"Dar îndată ce obținuse numita învoire, în clipa despărțirii, Can Arslan pașa dăduse din supărare un picior în burta lui Mihnea bey și apoi

trântindu-l pe spate țipă:”Măi, afurisitule, eu sunt valiu de Silistra.N’ai vrut să te umilești, cerând învoirea mea pentru plecare”. Mihnea, înfuriat, plecă cu supărare în Transilvania, spunând cu indignare și amenințare: ”Jur că nu voi ierta această hăinie, să vadă dânsul cum se lovește cu piciorul”(24).

Într-adevăr, domnul român se va răzbuna, după cum relatează același Naima:”Can Arslan pașa, fiind învoit de Ken’an pașa să plece la slujba sa, îndată ce a pătruns în Tara Românească, Mihnea bey i-a simulat numai un ceremonial de prietenie sinceră; după aceea s-a răsculat cu populația valahă împotriva lui Can Arslan pașa. Neputând să-i reziste și neavând altă cale, Can Arslan pașa și a ales fuga. Cu mii de greutăți a trecut Dunărea...”(25).

Cronicarul arată pierderile suferite de otomani:”...el a făcut ca să fie uciși peste o mie de <musulmani> negustori aflați în țara sa și sprijinându-se pe o ceată de ghiauri, dintre maghiari și croați, a cutezat să se opună...”(26).

Acțiunea lui Mihnea a eșuat însă, el și aliații săi neavând forța necesară pentru a rezista în fața intervenției turco-tătare.

În afara momentelor conflictuale, cum au fost și cele prezentate mai sus, relațiile româno-otomane s-au caracterizat prin existența unor perioade îndelungate de coexistență pașnică. Rezistența armată, dar și diplomația, au asigurat păstrarea ființei statale românești.

NOTE:

1. Aurel Decei, Relații româno-orientale, Editura Ştiinţifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 223-224.
2. Mihail Guboglu, Crestomație turcă, Bucureşti, 1978, p. 413.
3. Ibidem.
4. Ibidem.
5. Ibidem, p. 415.
6. Ibidem, p. 417.
7. Mihai Maxim, Culegere de texte otomane, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1974, p. 70.
8. Idem, Noi documente turcești privind Tările Române și Înalta Poartă (1526-1602), Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008, p.242.
9. Ibidem.
10. Ibidem, p.240.
11. Mihail Guboglu, op. cit., pp. 428-429.
12. Ibidem, p. 433.
13. Aurel Decei, Istoria Imperiului Otoman, Editura Ştiinţifică și Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 279.
14. Mihail Guboglu, op. cit., p. 434

15. Ibidem, p. 443.
16. Ibidem, p. 459.
17. Ibidem, p. 460.
18. Ibidem, p. 464.
19. Ibidem, p. 463.
20. Aurel Decei, Relații româno-orientale, p. 242.
21. Mihail Guboglu, op. cit., p. 467.
22. Mihai Maxim, Noi documente turcești privind Tările Române și Înalta Poartă (1526-1602), p. 305.
23. Mihail Guboglu, op.cit., p. 760.
24. Ibidem, p. 753.
25. Ibidem.
26. Ibidem, p. 760.

BIBLIOGRAFIE

1. Decei, Aurel, Istoria Imperiului Otoman, Editura Ştiințifică și Enciclopedică, București, 1978.
2. Decei, Aurel, Relații româno-orientale, Editura Ştiințifică și Enciclopedică, București, 1978.
3. Guboglu, Mihail, Crestomație turcă, București, 1978.
4. Maxim, Mihai, Culegere de texte otomane, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1974.
5. Maxim, Mihai, Noi documente turcești privind Tările Române și Înalta Poartă (1526-1602), Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2008.

III. ISTORIE UNIVERSALĂ

RELAȚII POLITICO-DIPLOMATICE ÎNTRE CHINA ȘI SUA ÎNTRE 1964-1968

Prof. Brezeanu Marius
Liceul Teoretic Filipeștii de Pădure

În contextul Războiului rece, pe continentul asiatic, China comunistă a jucat un rol central în diplomația americană. Relațiile dintre cele două state China comunistă și SUA au început ca momente tensionate, după 1949, datorate preluării puterii de către comuniștii subordonați Moscovei și au sfârșit ca o colaborare, după anii `70.

Jocul politic în lumea asiatică de după cel de-al doilea război mondial a fost marcat, după părerea mea, de un patrulater, până în anii 1970-1972, și de o politică triunghiulară după. Acest lucru s-a datorat existenței celor două superputeri SUA și URSS-ul care dominau lumea la acel moment, Chinei comuniste care izolată, față de lumea occidentală și Chinei naționaliste, adică Taiwanul, considerat de multe state unicul reprezentant al națiunii chineze. În urma jocurilor de culise Taiwanul a fost sacrificat, după ce China comunistă a ieșit din izolare și s-a impus pe scena internațională, cu sprijin american.

În acest articol voi urmări, ceea ce eu am considerat, premisele reluării relațiilor politico-diplomatice dintre SUA și China. Eu am vizat perioada 1964-1968 punctul de plecare al acestor premise, care au convers toate spre vizita lui Richard Nixon, președintele american, în China și recunoașterea Chinei comuniste, alături de celelalte mari puteri, pe scena internațională.

În acest articol doresc să demonstrez că gestul președintelui american Richard Nixon, de a vizita China comunistă în 1972 și întâmplător, ci a fost rezultatul unor înlănțuiri de jocuri politice care au început la mijlocul anilor `60.

Politica americană față de China comunistă în deceniul al șaptelea a fost marcată de rapiditatea evenimentelor de pe scena internațional care s-au derulat, la care SUA au trebuit să se adapteze și să ia măsuri. Acestea au constituit premisele vizitei lui Nixon și recunoașterea regimului comunist chinez. O primă mutare pe scena internațională, care a avut loc la mijlocul anilor`60 și a cărui semnificație a marcat politica internațională, a fost recunoașterea Chinei comuniste de către Franța;

urmată de explozia primei bombe nucleare chineze; apoi de dezbaterile care s-au desfășurat cu privire la reprezentarea națiunii chineze la ONU, pe diverse proiecte de rezoluții; continuată de agravarea conflictului din Vietnam, ce era văzut de pe poziții diferite de către comuniștii și naționaliștii chinezi. Dar cel mai important eveniment pe plan internațional le-au constituit neînțelegerile care s-au ivit între China comunistă și URSS, pe plan ideologic și politic, de către americanii au căutat să profite.

Recunoașterea de către Franța a regimului comunist de la Beijing a determinat China naționalistă a lui Chiang Kai și să reacționeze violent și să rupă legăturile cu Franța. La rândul ei Franța a rupt legăturile cu această țară. S-a creat un pericol pentru China naționalistă care îsi vede locul său de la ONU amenințat, excluderea sa ca unică reprezentată a națiunii chineze și posibilitatea de a fi invadată de China comunistă, pentru care Taiwanul nu era decât o provincie rebelă. Gestul Franței a amenințat și pozițiile americane din Coreea de sud, sudul Vietnamului și din China lui Chiang Kai si. Exista riscul extinderii mișcării comuniste spre sud-estul Asiei, unde americanii erau deja implicați în conflictul din Vietnam, o demoralizare a sud-coreenilor. Prin presiuni diplomatice și prin negocieri criza a fost depășită, iar decizia Franței a rămas una singulară, pentru această perioadă, deoarece nici o țară cu putere economică reală nu a urmat gestul său, au fost doar câteva țări africane. Japonia, Canada, Germania nu s-au grăbit să recunoască China comunistă.

O motivaţie a gestului francez a fost dat de către Chiag Kai si, care într-o discuţie cu ambasadorul SUA la Taipei afirmă: „cu trei ani în urmă de Gaulle si-a trimis emisarii la mine, care au sugerat că guvernul Republicii China [Taiwanul –n.a.] să abandoneze alianţa exclusivă cu SUA și să facă din Franţa un al treilea partener. *Quid pro quo* va fi schimbul de ambasadori. Această primă inconfundabilă indicaţie motivează Franţa să excludă SUA și Marea Britanie , să restaureze influenţa franceză în toată Asia de sud-vest, să se continue cu alianţa cu China comunistă pentru acest scop.”(1)

Americanii au preluat iniţiativa de a forţa nota astfel încât ruperea relaţiilor dintre Franţa și China naţionalistă să pară un act unilateral din partea Franţei, pentru a diminua efectul internaţional al acestei hotărâri. În telegrama transmisă de la ambasada americana din Republica China de la Taipei, din 10 februarie 1964, referitoare la schimbul de ambasadori care urma să aibă loc între Franţa și China comunistă, se spunea: „La douăzeci de minute după întâlnirea cu preşedintele de la ora 18:00, el a

confirmat sosirea comunicatului francez, trimis verbal ministrului de externe de către însărcinatul cu afaceri externe, Pierre Salade, în această dimineaţă. El a considerat aceasta ca un comunicat oficial din partea guvernului francez. Eu [ambasadorul american la Taipei Jerauld Wright – n.a.] l-am silit pe ministrul de externe și pe primul ministru să aducă mesajul în scris […] i-am repetat premierului și ministrului de externe că este nevoie să-și formuleze anunţul lor astfel încât să fie clar ca iniţiativa pentru ruperea relaţiilor a fost luată de Franţa."(2)

Ca dovadă că această măsură a reușit stă dovadă memorandumul directorului adjunct CIA, Ray Cline, către directorul general al CIA, McCone din data de 2 martie 1964 în care se afirmă : "Călătoria mea de la Taipei de luna trecută a reușit să determine guvernul Republicii Chineze să amâne ruperea relaţiilor cu Franţa, timp de două săptămâni, acest lucru forţând ambele capitale Peiping-ul și Parisul să arate clar că Franța a fost obligată să renunțe la suportul său diplomatic față de guvernul Republicii China în Taiwan ca preț al restabilirii relațiilor cu Peping-ul."(3)

Indiferent de motivația Franței , inițiativa sa a dovedit că singura politică este recunoașterea existenței a doua Chine una naționalistă și una comunistă. Acest lucru a fost acceptat și de americani spre începutul anilor '70.

La 16 octombrie 1964 a avut loc prima explozie a unei bombe nucleare chineze , care a luat prin surprindere atât pe americani , cât și întreaga lume , deoarece prima explozie a unei bombe nucleare chineze era estimată undeva spre jumătatea lui 1965 sau chiar 1966 . Efectul acestei explozii s-a transmis în plan diplomatic și politic în toate țările patrulaterului, iar consecințele sale au marcat de acum încolo politica continentului asiatic.

Politica americană a urmat mai multe direcţii. Una a fost căutarea unei căi de înțelegere cu URSS în privința unui tratat de control al armelor nucleare , o alta a fost măsurile luate pentru liniștirea lui Ching Kai și, care se temea de o invazie iminentă a comuniștilor sau de o tentativă de a se experimenta o noua bombă nucleară împotriva Taiwanului de către China comunistă , considerat un teritoriu propriu de către aceasta, o altă direcție a constituit-o tratativele purtate de Washington cu Peipingul prin ambasada americană de la Varșovia, pentru a îndepărta tema acestuia de un atac nuclear preventiv din partea SUA contra sa și începerea unor negocieri în privința ideii o China în Taiwan.

Într-o estimare a Special National Intelligence din 26 august 1964 se afirma despre stadiul bombei atomice chineze : " Fotografiile aeriene din 6-9 august arată că dispozitivul anterior suspect de lângă Lop nor în Sinkiang este aproape cu certitudine un sit de teste nucleare […] situl poate fi gata pentru un test în două luni sau chiar mai devreme. Caracteristicele sitului sugerează că a fost pregătit pentru diagnostic și studierea efectelor armei [...] Singurul reactor de producție chineză identificat până acum este mic , reactorul de la Pao-t'ou […] noi estimăm că va trece cel puţin 18 luni și mai mult de 2 ani, după pornirea reactorului de la Pao-t'ou, înainte ca un dispozitiv să fie gata pentru testare, cea mai devreme data pentru test este jumătatea lui 1956"(4).

La un moment dat s-a pus problema unui atac preventive împotriva de capabilitățile nucleare ale Chinei comuniste, din partea SUA. În urma dezbaterilor care au avut loc s-au tras următoarele concluzii: un atac preventiv asupra instalaţiilor chineze ar face decât sa întârzie, cu 2-5 ani, dezvoltarea bombei nucleare și oricum explozia chineza nu ar schimba ceva, cu excepția la nivel psihologic, deoarece SUA are încă o superioritate în domeniul nuclear, după 15 ani de la prima explozie nucleară americana. O altă concluzie care s-a desprins a fost aceea că s-ar crea un precedent periculos care ar permite și altor state sa acționeze la fel. De asemenea s-a concluzionat ca , prin deținerea armei atomice comuniștii chinezii ar deveni mai precauți , iar ca exemplu s-a dat criza sovietica asupra Berlinului din 1948-1949, mai dura , decât criza Berlinului din 1959-1961 când sovieticii au fost mai precauți. Mult mai eficace ar fi o propaganda și un control asupra armelor nucleare , ca și noi angajamente din partea SUA(5) . Prin urmare o asemenea idee a unui atac preventiv a fost respinsă .

Explozia bombei atomice a pus în discuție materialul folosit de către China în fabricarea bombei , o estimare a cantității de material fuzionabil și a capabilității de transport ale Chinei comuniste. Intr-un studiu al National Intelligence, făcut în februarie, 1965 se afirma ca materialul folosit în explozia nucleara de la 16 octombrie 1964 era uraniu U-235, iar chinezii vor avea în următorii 2 ani o cantitate care să ajute la continuarea programului dar și sa se fabrice câteva bombe(6) .In privința capabilității de transport , China comunistă , dispunea de rachete cu rază medie de acțiune, dezvoltate din cele rusești , dar abia după 1970 ei pot dezvolta rachete intercontinentale. Pe apă dispun de submarine clasa G, atât model rusesc, cât și model propriu creat după modelul sovietic, ce funcţionează cu motoare diesel și nu au încă echipamente pentru transportul bombelor atomice(7).

În plan diplomatic, între SUA și URSS, explozia nucleară chineză a relansat discuţiile în domeniul încheierii unui tratat de neprofilare a armelor nucleare. La Washington, pe 20 octombrie 1964, a avut loc o întâlnire, între ambasadorul sovietic Anatoly Dobrynin și ambasadorul american la ONU Adlai Stevenson, în cadrul căreia s-a reluat ideea îmbunătăţirii relațiilor dintre cele două ţări si, mai ales, extinderea prevederilor tratatului de interzicere a testelor nucleare în toate mediile ca un posibil viitor pas(8).

Până la vizita lui Richard Nixon în China comunistă a existat permanent teama acesteia de un atac nuclear preventiv din partea SUA. În toate întâlnirile care au avut loc la Varşovia, între ambasadorii celor două state, printre subiectele discutate a fost permanent și acesta. Cu toate asigurările americane de neintervenţionism și ale tratativelor purtate, prin care se dorea să se ajungă la o înţelegere paşnică și la o destindere, chinezii nu au avut încredere în americani: “[…] Guvernul Statelor Unite spune că doreşte să lărgească contactele neoficiale cu China și să discute chestiunile dezarmării și non proliferării armelor nucleare cu Beijingul și că nu intenţionează să atace China […] dar de fapt SUA încercă să-și acopere intenţiile agresive cu un val străveziu, dar nu va reuși niciodată(9).”

În perioada 1968-1969, chinezii, în negocierile purtate la Varşovia au menţionat permanent că sunt pregătiţi să răspundă la orice atac venit din partea americană, dar nu vor lua ei iniţiativa declanşării unui război. Iată ce afirma ambasadorul chinez la Varşovia, Wand într-o discuţie cu ambasadorul american de aici, Gronouski: “China nu va lua iniţiativa provocării războiului cu SUA, dar China este pregătită, dacă războiul va izbucni el nu va avea limite(10).“

Un alt obiectiv care a fost important în politica americană, de după 16 octombrie 1964, ce a constituit o premisă importantă pentru reluarea relațiilor dintre SUA și China comunistă, l-a reprezentat locul Chinei naționaliste la ONU. În perioada imediat următoare s-a consacrat tot mai mult ideea o Chină, un Taiwan. În privința locului de la ONU, în special locul din Consiliul de Securitate, s-a vehiculat ideea că Taiwanul, prin cei 12 milioane de locuitori, nu mai avea prestigiul necesar de a reprezenta națiunea chineză, de circa 700 de milioane de locuitori care trăiau în China comunistă.

S-a conturat cu claritate imposibilitatea de a recuceri puterea politică și a reîntoarcerii pe continent a lui Chiang Kai si. S-a creat, ca și în 1945 când s-a pus problema reprezentării Chinei în Consiliul de Securitate, problema recunoașterii regimului comunist chinez ca unic

reprezentant al națiunii chineze din două motive: primul consta că erau 700 de milioane de locuitori chinezi, pe care SUA nu își doreau să-i aibă dușmani, iar al doilea motiv era reprezentat de existența armelor nucleare chineze, care într-o China ostilă, ce ar fi evoluat spre ideea nazistă sau spre cea imperialistă japoneză, ar fi provocat un al treilea război mondial mult mai devastator.

O altă amenințare, pentru politica americană față de China comunistă, a constituit-o recunoașterea regimului comunist chinez de către tot mai multe state, care au început să susțină China comunistă în locul Chinei naționaliste pentru locul din Consiliul de Securitate al ONU, dar și pentru locul din Adunarea Generală ONU. S-a conturat pericolul obținerii a 2/3 din voturi în Adunarea Generală a ONU, care ar fi creat premisele acceptării de facto a Chinei comuniste în structurile ONU, ceea ce ar fi obligat SUA să-și folosească dreptul de veto ceea ce ar fi afectat prestigiul său și ar fi realizat un precedent periculos.

S-au propus proiecte, din partea diverselor ţări, care propuneau o China comunistă în Consiliul de Securitate și în Adunarea Generală a ONU, proiecte care au solicitat toată influența și puterea de convingere a SUA pentru a nu se întruni majoritatea de 2/3 pentru aprobare. Trei proiecte au ocupat locul principal, iar aceste au fost: proiectul albanez, vechi de câţiva ani, prin care s-a propus retragerea Chinei naţionaliste din toate structurile ONU, inclusiv din Consiliul de Securitate și înlocuirea sa cu China comunistă; proiectul canadian, introdus în 1966, prin care s-a solicitat introducerea unei rezoluţii în Adunarea Generală a ONU privind politica „o China, un Taiwan", ce acorda câte un loc în Adunarea Generală fiecărei ţări, iar locul din Consiliu de Securitate revenea Chinei comuniste; proiectul italian, a apărut ca idee în 1966 și a prevăzut înfiinţarea unui comitet de studiu, în cadrul Adunării Generale a ONU, care să se ocupe de „problema chineză" și să ofere soluţii(11).

Anii de vârf ai crizei au fost 1965 și 1966. În 1965 proiectul albanez a obţinut 47 voturi pentru, 47 voturi împotrivă și 20 de abţineri, ceea ce i-a determinat pe americani să caute soluţii pentru anul următor. Salvarea a venit din partea italiană, care a propus înfiinţarea unui Comitet de Studii a problemei chineze, iar americanii au acceptat-o, tactica lor s-a bazat pe faptul că acest proiect presupunea ideea existenţei a două naţiuni, ceea ce ar fi adus voturi împotrivă din partea URSS-ului și a blocului comunist și neacceptarea sa de către China comunistă.

Alăturarea SUA la acest proiect a provocat o adevărată criză în tabăra Chinei naţionaliste. Preşedintele Chiang Kai și a vrut să retragă China naţionalistă de la ONU deoarece el considera că: „dacă rezoluţia

comitetului de studii trece, aceasta nu poate însemna altceva decât acceptarea existenţei a două Chine”, iar aceasta nu reprezenta „o salvare a poziţiei Chinei naţionaliste la ONU”(12).

Într-o telegramă, trimisă la Taipei, se prezenta Taiwanului de ce americanii au ales această tactică: „ […] principalul motiv pentru care am spus italienilor și altora că noi vom susţine rezoluţie inofensivă a comitetului de studiu este aceea de a ţine China naţionalistă în ONU și să prevenim trecerea oricărei altei rezoluţii ca cea albaneză. Noi am fost și suntem convinși că fără această schimbare de tactică, în viitor, s-ar putea eroda poziţia SUA/China naţionalistă la rezoluţia albaneză. În mintea noastră supremul obiectiv este să ne asiguram că revoluţia albaneză este înfrântă (13) .”

Americanii au prezentat situaţia care s+ar fi creat dacă Chiag Kai și nu ar fi renunţat la poziţia sa de retragere a Chinei naţionaliste de la ONU: “noi am cerut cu ce-a mai mare seriozitate ca guvernul Republicii China [Taiwanul-n.a.] să nu facă acest pas pripit al retragerii de la ONU, dacă rezoluția comitetului de studiu va trece; sovieticii și blocul pro-comunist se va opune revoluţiei și Beijingul va refuza să coopereze cu orice comitet ,atâta timp cât Republica China rămâne la ONU .Dar dacă Republica China se retrage de la ONU ambele ,Beijingul și suporterii săi vor sesiza oportunitatea de a ocupa locul vacant de la ONU [….]. Retragerea va priva guvernul Republicii China de suportul și înțelegerea internaţională[..]ceea ce va ajuta duşmanii noştri(14).”

După ce a primit personal o scrisoare de sprijin și de motivare a gestului american, din partea preşedintelui american Lyndon Johnson, în care se preciza: ”[…]În opinia mea ,retragerea dumneavoastră din ONU ar fi o tragedie pentru ambele state. Consecinţele vor fi dezastruoase, nu numai pentru China , dar și pentru întreaga poziţie a lumii libere din Asia(15) “; urmate și de alte intense negocieri,preşedintele Chiag Kai și a renunţat la gestul retragerii.

Paralel cu proiectul de rezoluţie italian s-a negociat și proiectul de rezoluţie canadian, care era în opinia americană mult mai primejdios, deoarece primise, iniţial, sprijinul Belgiei,Italiei ,Chile și Japoniei, iar aceasta a constituit unul dintre motivele alăturării SUA la proiectul italian. În urma negocierilor purtate atât de SUA, cât și de China naţionalistă, cu o parte dintre susținătorii rezoluţiei , proiectul canadian a fost retras .

Pe 29 noiembrie 1966 intr-un memorandum trimis de la ONU de ambasadorul SUA de aici, secretarului de stat Dean Rusk, se anunţa respingerea celor doua rezoluţii,italiana și albaneză. Rezoluţia albaneză a

primit următoarele voturi:57 împotrivă, 46 pentru și 17 abţineri, iar rezoluţia italiană a întrunit 34 de voturi pentru, 62 împotrivă și 25 de abţineri.(16)

În anul următor situaţia s-a menţinut favorabilă Chinei naţionaliste rezoluţia albaneza primind: 45 de voturi pentru,58 împotrivă și 17 abţineri, iar rezoluţia italiană: 32 voturi pentru, 57 împotrivă și 30 de abţineri. Problema rezoluţiilor s-a ţinut sub control până în 1969 , când s-a obţinut, pentru prima dată, o majoritate simplă pentru proiectul albanez.

Războiul din Vietnam, o altă premisă , și implicarea americană în conflict au preocupat atât China comunistă , cât și China naţionalistă. China comunistă s-a temut de o extindere a conflictului spre zonele sale, de o tentativă de a schimba regimul, printr-un atac prin Vietnamul de nord, și un atac nuclear american preventiv, iar China naţionalistă a văzut oportunitatea accederii la putere pe continent, fiind în opinia sa, unicul prilej de a reuși atât timp cât Chiang Kai și mai este în viaţă și se bucură de prestigiu, pe China continentală. Pentru americani, odată cu agravarea situaţiei militare din Vietnam, China comunistă a reprezentat o cale de a ieși din acest război.

După reluarea convorbirilor dintre americani și China comunistă de la Varşovia, subiectul intervenţiei americane în Vietnam , începută în 1963, a constituit una dintre principalele teme ale negocierilor. Preşedintele American, Johnson, a insistat de la bun început că implicarea militară americana nu trebuie să atingă niveluri care i-ar provoca pe chinezi sau pe sovietici să procedeze la o intervenţie directă. În 1968, noul secretar al apărării, Clark Clifford își amintea: “Am fost uluit să descopăr că nu aveam niciun plan militar pentru a pune capăt războiului, scopul Americii era să împiedice câștigarea războiului de către nord-vietnamezi și formaţiunile Vietcong.”(18) China comunistă a solicitat permanent retragerea trupelor americane din Vietnam și dreptul la libera exprimare în problemele interne ale poporului vietnamez. Comuniștii chinezi au susținut că tensiunile din Vietnam se datorau intervenției americane în sprijinul Vietnamului de sud prin care „au violat Înțelegerea de la Geneva din 1954 (…) și duc o politică imperialistă prin care încearcă să supună sud-estul Asiei”(19). O altă critică majoră a fost adusă atrocităților săvârșite de către armata americană în Vietnam: “americanii au folosit gazele toxice și napalmul (…) arderea de vii a oamenilor și scoaterea organelor interne (…) SUA fiind mai crude decât Hitler”(20)

Replica americană a fost că trupele SUA din Vietnamul de sud luptă pentru libertatea poporului vietnamez și vietnamezii „(…) ar trebui să-și rezolve singuri problemele, ar trebui să fie liberi să o poate face, prin retragerea trupelor nord-coreene, a celor americane dar și a celorlalte forțe”.(21)

Intervenția americană în Vietnam a fost justificată prin rezoluția privind incidentului din Golful Tonking: „(…) Senatul și Camera Reprezentanților ale SUA reunite în Congres consideră că menținerea independenței și integrității teritoriale a națiunii sud-vietnameze sunt vitale pentru interesul național al SUA și pentru pacea lumii”(22).

China naționalistă a asigurat SUA de tot sprijinul său pentru intervenția sa în Vietnam. Americanii nu au dorit o implicare majoră a naționaliștilor chinezi în Vietnam deoarece ar fi dus la escaladarea conflictului, de aceea ei au susținut că: „(…) Vietnamul de sud mulțumește guvernului Republicii Chineze pentru ajutorul economic și tehnic și dorește ca el să crească; iar țara are, de asemenea, nevoie de ajutor în domeniul transportului, mai ales pe apă și mai are nevoie de asistență medicală”(23). Conflictul din Vietnam a fost văzut ca o bună oportunitate de alungare a comuniștilor de la putere și revenirea lui Chiang Kai și în China continentală, de către naționaliștii chinezi. Prin urmare în 1965președintele Chiang Kai și a propus un plan de invazie în sud estul Chinei comuniste, prin Vietnam, unde marea majoritate a populaţiei l-ar fi susţinut „(…) în proporţie de 99 la sută în cele 5 provincii din sud estul Chinei.’’(24) Americanii, intr-un raport al lui Earle Wheeler, şeful statului major american, observau că: „[…] președintele Chiang Kai și probabil recunoaște că războiul vietnamez este ultima sa opțiune de a se întoarce pe China continentală cu speranța menţinerii și stabilirii sale acolo. Mai mult el probabil crede că fiind consultant mai frecvent, va câştiga influenţă în cadrul guvernului SUA, care peste un timp va adopta planul de invazie al cărui avocat este”(25) Prin urmare generalul Earle Wheeler recomanda:’’să-i se spună franc în fața că o invazie suportată de SUA iese din chestiune”(26). De altfel planurile lui Chiang Kai-și de invadare a Chinei comuniste, ce implicau nave și avioane americane pentru susţinerea trupelor naţionaliste în perioada anilor ’60, au fost permanent respinse de americani, deoarece aceştia nu doreau să provoace un război cu China comunistă.

Ruptura provocată în 1963, între China comunistă și URSS a reprezentat o primă spărtură în cortina de fier a comunismului în zona asiatică. Mişcarea comunistă este de acum încolo bicefală, iar URSS-ul a făcut tot posibilul să izoleze China comunistă pe scena politica

internaţională. China comunista era ameninţată în ceea ce consideră ca fiind zona sa de securitate, existând la nord statul sovietic care în perioada revoluţiei culturale din anii ’60, din China, a provocat grave incidente la granița de nord a Chinei, ce au degenerat în adevărate războaie locale, la sud se găseau sateliţi militari ai URSS-ului India și Bangladeshul. Zhou Enlai, primul ministru al Chinei comuniste, spunea intr-un interviu:,,Uniunea Sovietică dorește să prindă China intr-un cleşte:există falca din Nord şi iată acum şi falca de Sud, Bangladesh şi India, viitorii sateliţi militari ai Rusiei, având baze pentru flota sovietică în Oceanul Indian”(27). Politica de destindere promovată de către cele două super puteri SUA şi URSS care, încet-încet stabilise un condominiu asupra afacerilor internaționale, întărea posibilitatea Uniunii Sovietice de a interveni în Asia (28). În aceste condiţii SUA a profitat de această ocazie pentru a lărgii fisura şi pentru a face un prim pas spre limitarea influenţei URSS-ului în lume. Faţă de China se dorea o inițiere a unei politici „înțelegere da, izolaţionism nu”.

În acest cadru se înscriu şi tentativele de reluare a legăturilor culturale şi ştiinţifice cu China comunistă. Astfel, în 1965, într-un memorandum al lui James Thomson Junior, şeful Consiliului Naţional al Securităţii adresat Asistentului Special pentru afaceri de Securitate Națională Bundy se afirmă „SUA trebuie să ia inițiativa unui contact direct, dar limitat cu China Roșie prin activităţi de schimb cultural, cu accentul pe jurnalişti şi şcolari”(29)

Într-un alt studiu din 1 martie 1966 se specifică „ingredientele” unei apropieri de China comunistă: „o reînnoire unilaterală a invitaţilor adresate jurnaliştilor, medicilor, artiştilor chinezi de a vizita SUA autoritare vânzării de medicamente şi alimente; eventuale viitoare modificări ale embargoului special care să permită comerțul cu bunuri non-strategice”(30). Răspunsul conducerii de la Beijing a fost de respingere ale acestor inițiative. Pe 15 martie 1956 se specifica într-un raport american: „noi am autorizat o varietate de cetățeni americani să călătorească în China comunistă - cel mai recent în decembrie, specialişti în medicină şi sănătate publică, iar şcolarii săptămâna trecută- dar din nou chinezii nu i-au lăsat sa intre”(31).

Eforturile din partea americană au continuat astfel încât în 1968 SUA a hotărât ridicarea oricărei restricţii în privinţa călătoriilor atât spre cât şi dinspre China comunistă şi se permitea aducerea în SUA a obiectelor de origine chineză până la valoarea de 100 de dolari. La început lui 1969 se recomanda preşedintelui Johnson, de către asistentul special al preşedintelui Walt Rostow, schimbarea regulamentului

Trezoreriei, astfel încât „orice produs non-strategic sa poată fi vândut Chinei"(32)

Toate evenimentele din perioada 1964-1968 s-au precipitat și au evoluat spre direcţia necesitaţii recunoaşterii Chinei comunista ca o mare putere de către SUA. SUA a văzut, poate, un instrument util în China comunista, în lupta împotriva Uniunii Sovietice, dar un instrument care avea bomba atomică și era recunoscut de tot mai multe state ale lumii.

NOTE

1. **Foreing Relations of the United States (în continuare FRUS-n.a), 1964-1968, vol. XXX, China,** United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 20.
2. ***Ibidem,*** pag. 2.
3. ***Ibidem***, pag. 25
4. ***Ibidem,*** pag 78
5. ***Ibidem,*** pag. 97
6. Jones Matthew, ***Groping Toward Coexistence US China Policy during the Johnson Years,*** Diplomacy et Statecraft, vol. 12, no. 3, septembrie 2001, pag. 178.
7. ***Ibidem,*** pag. 147-148.
8. ***Ibidem,*** pag. 115.
9. ***Ibidem,*** pag. 314.
10. ***Ibidem.***
11. Jones Matthew, ***op. cit.,*** pag. 180
12. ***FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China,*** United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 447.
13. ***Ibidem,***
14. ***Ibidem,*** pag. 445.
15. ***Ibidem,*** pag. 459.
16. ***Ibidem,*** pag 469.
17. ***Ibidem,*** pag. 611.
18. George Brown Tindall; David Shi, ***America o istorie narativă,*** vol III, Editura Enciclopedică, București, 1996, pag. 934.
19. ***FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China,*** United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 149.
20. ***Ibidem,*** pag. 166-167.
21. ***Ibidem,*** pag. 205.
22. Jaques Portes, ***Istoria SUA după 1945,*** Editura Corint, București, 2003, pag. 102.
23. ***FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China,*** United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 209

24 ***Ibidem,*** pag237

25 ***Ibidem,*** pag. 238

26 ***Ibidem***

27 Jean-Francois Soulet, ***Istoria comparată a statelor comuniste,*** Editura Polirom, Iași, 1998, pag. 181.

28. ***Ibidem,*** pag 181.

29. ***FRUS, 1964-1968, vol. XXX, China,*** United States Government Printing Office, Washington, 1998, pag. 171-172.
30. ***Ibidem,*** pag 264.
31. ***Ibidem***
32. ***Ibidem,*** pag. 729

BIBLIOGRAFIE

XXX **-** ***Foreing Relations of the United States (în continuare FRUS-n.a), 1964-1968, vol. XXX, China,*** United States Government Printing Office, Washington, 1998.

Brown, George Tindall; David Shi, ***America o istorie narativă,*** vol III, Editura Enciclopedică, București, 1996

Matthew, Jones***, Groping Toward Coexistence US China Policy during the Johnson Years,*** Diplomacy et Statecraft, vol. 12, no. 3, septembrie 2001

Portes, Jaques***, Istoria SUA după 1945,*** Editura Corint, București, 2003

Soulet, Jean-Francois***, Istoria comparată a statelor comuniste,*** Editura Polirom, Iași, 1998.

MACABEII

Prof. Cecilia Caraboi

Aşezarea geografică a Israelului (Eretz Israel), cum se numea el în vechime, sau Palestina antică – o fâşie de pământ la încrucişarea de drumuri între Europa, Asia şi Africa, punte între Mediterana la vest, şi Marea Roşie, şi Oceanul Indian la Sud; a fost un factor hotărâtor pentru evenimentele întâmplate pe aceste meleaguri de-a lungul mileniilor .

Prin această poziţie geografică teritoriul, a servit drept loc de întâlnire a diverselor civilizaţii, drept fereastră a lumii vechi spre Apus, deci drept o arenă centrală, care a atras atenţia şi interesul tuturor şi a servit ca amalgam de culturi ce au influenţat soarta locuitorilor, atât în ceea ce priveşte viaţa lor zilnică, cât şi existenţa lor politică şi militară .

Coasta de răsărit a Mediteranei a fost din totdeauna râvnită de marile puteri din trecut şi până astăzi, deoarece acela care ar fi deţinut acest cap de pod ar fi fost în posesie cheia deschizătoare de drumuri care i-ar fi asigurat succese economice şi influenţe politice de mare importanţă . În acest sens, lupta şi întrecerea permanentă dintre puterile care nu-şi cruţau mijloacele au permis locuitorilor puţine si scurte perioade de linişte şi, nu o dată, ei au fost obligaţi să ia calea pribegiei şi să-şi caute refugiu printre străini.

Toate neamurile antice care au trăit pe acest pământ şi în teritoriile învecinate au dispărut de pe arena istoriei, nerezistând urgiilor. Unde sunt astăzi asirienii, babilonienii, mezii şi parţii, arameii, moabiţii, madianiţii, hicsoşii, fenicienii şi multe alte popoare care la timpul lor erau considerate puteri? Chiar şi vechii egipteni sau elinii antici au dispărut. Poporul egiptean de astăzi nu are nimic comun cu imperiul egiptean de altădată, la fel şi grecii. Numai poporul evreu, datorită specificului său deosebit, îşi continuă existenţa neîntreruptă din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, în pofida mileniilor de împrăştiere şi de pribegie. Referindu-se la acest aspect, Pascal afirma : "Acest popor este demn de respect nu numai prin vechimea lui, dar este singular şi prin durata sa, continuând să existe de la apariţia sa până astăzi[…] istoria lui închide în durata ei toate istoriile noastre" (Pascal, "Cugetări, IX", aforismul 620) (1).

Palestina, în anul 332 î.Hr., fără lupte, este inclusă în Imperiul Macedonean şi după moartea lui Alexandru Macedon (323 î.Hr.) – în Egiptul Lagid (323 – 200 î.Hr.).

Antioh al III-lea cel Mare, în anul 200 î.Hr. anexează Palestina Regatului Seleucid.

Iudeii s-au comportat cu loialitate faţă de stăpânii lor în diverse perioade, atâta timp cât aceştia le-au respectat autonomia religioasă sau i-au cruţat de la cea mai mare grozăvie : adorarea altor zei .

Antioh al IV-lea Epiphan (175 – 164 î.Hr.), suveran al Regatului Seleucid (Siria) şi fiu al lui Antioh al III-lea cel Mare, profită de conflictul dintre preoţimea israelită filoelenă (aristrocaţia sacerdotală – saducheii) şi cea conservatoare, potrivnică elenizării (fariseii) .

Promotor energic al unei intense politici de elenizare, fondator al multor oraşe, Antioh al IV-lea Epiphan, pentru acoperirea plăţilor uriaşe către stăpânirea romană, după eşecul înregistrat în Egipt în fata dictatului de la Eleusis (168 î.Hr.), jefuieşte comorile Templului din Ierusalim şi interzice cultul lui Iahve, practicile religioase tradiţionale, datinile şi înalţă un altar în Templu în cinstea lui Zeus în luna Chislev (Decembrie), anul 167 î.Hr.

O mărturie istorică din acea vreme, şi anume "VechiulTestament" prezintă în "Cartea I a Macabeilor",capitolul I, dramaticul eveniment: "Mai mult, regele Antioh şi-a înştiinţat în scris regatul ca toţi să alcătuiască un singur popor şi că fiecare trebuie să-şi părăsească datinile. Şi toate neamurile s-au supus poruncii regelui. Şi mulţi dintre Israeliţi au primit cu plăcere slujirea cerută de el şi au jertfit idolilor şi au pângărit ziua de odihnă. Prin trimişii săi, scrisorile regelui au ajuns şi în Ierusalim, precum şi în cetăţile lui Iuda, poruncindu-le să urmeze obiceiurile străine de ţară, să oprească de la jertfelnic arderile-de-tot şi jertfa şi libaţia, să pângărească ziua de odihnă şi sărbătorile, să spurce sfântul locaş şi pe cei sfinţi, să zidească altare şi capişti şi temple idoleşti, să aducă drept jertfă carne de porc şi de animale necurate, să-şi lase copiii netăiaţi-împrejur şi să-şi pângărească sufletele cu tot felul de necurăţii şi spurcăciuni, în aşa fel, încât legea lor să fie dată uitării şi toate rânduielile ei să fie înlocuite. Tot cel ce nu va face după porunca regelui, va trebui să moară. În duhul acestor porunci a scris el în tot regatul său; şi a rânduit supraveghetori peste întregul popor şi le-a poruncit cetăţilor lui Iuda să aducă jertfe în fiecare cetate.

Mulţi au fost cei din popor care li s-au alăturat – cei care, în fapt, părăseau legea – şi rele au făcut în ţară şi l-au silit pe Israel să se ascundă oriunde şi-ar fi aflat scăpare.

Iar în cea de a cincisprezecea zi a lunii Chislev, în anul 145(al erei seleucide) (167 î.Hr.), regele a ridicat urâciunea pustiirii deasupra jertfelnicului şi a zidit capişti idoleşti în cetățile lui Iuda, cele dimprejur.

La porţile caselor şi in pieţe se ardea tămâie. Cărţile legii, de cum le aflau, le ardeau în foc după ce le făceau zdrenţe. Dacă la cineva era găsită cartea Legii şi dacă cineva păzea legea, acel cineva era osândit la moarte prin porunca regelui. Având puterea de partea lor, aşa făceau împotriva lui Israel, împotriva celor ce, lună de lună erau descoperiţi. În cea de a douăzecişicincea zi a lunii se aduceau jertfe pe altarul de deasupra jertfelnicului. Femeile care le făcuseră copiilor lor tăierea – împrejur erau date morţii, după cum suna porunca, iar de gâturile lor erau spânzuraţi pruncii; tot aşa se făcea cu cei apropiaţi din neam şi cu cei ce săvârşeau cu mâinile lor, o tăiere-împrejur.

Cu toate acestea mulţi din Israel rămâneau neclintiţi şi găseau în ei puterea de a nu mânca din bucatele necurate ; erau gata să moară decât să se spurce cu mâncăruri ori să pângărească legământul cel sfânt; în fapt, au şi murit.

Şi mare urgie a venit peste Israel.”(2)

Din versetele de mai sus reiese începutul procesului de elenizare forţată. Antioh al IV-lea Epiphan desfiinţa astfel decretul de toleranţă al lui Antioh al III-lea cel Mare, tatăl său, care ca şi regii persani, le îngăduise iudeilor să-şi ducă viaţa după legea lui Moise.

Început sub reacţia sensibilităţii religioase, acest proces va deveni conflict politic .

În luna Chislev (decembrie) a anului 167 î Hr., a fost terminată construirea altarului lui Zeus în templul din Ierusalim, peste altarul tradiţional evreiesc al lui Iahve şi comandantul elen al Ierusalimului a adus un porc şi l-a sacrificat în templu, provocând cel mai cumplit sacrilegiu.

În acelaşi timp, comandanţii săi au ridicat altare în toate oraşele şi satele din ţară, îndemnând populaţia să aducă sacrificii şi să se închine lui Zeus. Cu pedeapsa cu moartea erau sancţionaţi cei care practicau circumcizia sau respectau Sabatul. Templul din Ierusalim a fost transformat într-un templu păgân. Au mai zidit şi un gimnaziu în Ierusalim, după rânduielile păgânilor. Gimnaziul era şcoala cea mai populară în epoca elenistică; în el se practica educaţia fizică, un adevărat cult al corpului omenesc nud, ceea ce pentru evrei era o oroare.

Urmărind să elenizeze forţat pe evrei, regele seleucid Antioh al IV-lea Epiphan provoacă în Iudeea revolta Macabeilor. În oraşul Modein, trăia familia de preoţi Nehoiariv, al cărei şef era Matatia Hasmonaitul. Când în anul 167 î.Hr., comandantul elen a adunat pe toţi bărbaţii din Modein, în piaţa în care fusese ridicat altarul lui Zeus şi un evreu s-a apropiat să sacrifice un porc, bătrânul preot Matatia a scos o sabie de sub

haina sa şi, apropiindu-se de cel care se pregătea de sacrificiu, l-a ucis. În acelaşi timp, fiii săi au atacat pe ofiţerul elen şi garda lui, omorându-I pe toți. Încurajată de cele întâmplate, mulţimea a distrus altarul, iar Matatia a strigat apoi celor de faţă: ”Cine e cu Dumnezeu să vină la mine !” Un mare număr de bărbaţi tineri s-au alăturat lui Matatia şi împreună cu cei cinci fii ai săi, Ioan, Simon, Iuda, Eleazar şi Ionatan s-au retras în munţi adăpostindu-se în peşteri. Deoarece unele atacuri ale seleucizilor împotriva grupurilor de răsculați se produceau sâmbăta, iar iudeii nu luptau în ziua de Sabat, Matatia, în calitatea sa de preot, a dat dezlegare pentru război în ziua de Sabat, deoarece luptele se duceau tocmai pentru sfinţenia Sabatului. De atunci a rămas lege pentru generaţiile ce au urmat, că sabatul nu întrerupe războiul.

Comanda supremă a fost dată lui Iuda, care a fost poreclit Macabi (Macabeu), pentru că toate atacurile sale împotriva seleucizilor erau ca loviturile de ciocan. În ivrit “Makevet” înseamnă “ciocan”. De la Iuda, acest supranume “Macabeu” va trece asupra întregii familii şi aşa va intra in istorie.

Printre cei care se alătură Macabeilor sunt Asideii, oameni “viteji, evlavioşi, credincioşi şi devotaţi apărători şi practicanţi ai legii lui Moise”. Ei vor fi alături în lupta Macabeilor atâta vreme cât aceasta îşi va păstra caracterul religios.

Matatia moare in anul 166 î. Hr. În acelaşi an, Iuda Macabeul, conducător charismatic şi talentat militar iudeu (166 – 160 î. Hr.), preia conducerea grupurilor de iudei răsculaţi împotriva regelui Antioh al IV-lea Epiphan şi deja făurise o adevărată armată, când comandă prima sa bătălie contra generalului seleucid Apolonius. Lupta s-a dat in Nord - Vestul Ierusalimului . Armata seleucidă a fost învinsă şi împrăştiată. Însuşi Apolonius a căzut în luptă şi Iuda i-a luat sabia, pe care a purtat-o până la sfârşitul vieţii.

Înfrângerea şi distrugerea armatei comandate de Apolonius a provocat furie la Damasc. Regele Antioh era ocupat cu războiul împotriva parţilor. Neputând elibera unități militare pentru luptele din Iudeea, el a constituit o noua armată pe care a pus-o sub comanda generalilor Nikanor si Gorgias. Legendele vremii spun că armata seleucizilor era aşa de numeroasă, încât era asemuită cu “iarba pământului şi cu stelele cerului”. Moralul populaţiei şi chiar al armatei lui Iuda Macabeul nu fost prea ridicat la aflarea forţei uriaşe de care dispuneau adversarii lor. De aceea, Iuda a luat câteva măsuri care să-I asigure victoria. El a trimis acasă fricoşii şi dintre cei rămaşi a ales câteva mii de luptători curajoşi. Întâlnirea dintre cele două armate a avut loc în

anul 165 î.Hr., la Emaus, lângă Ierusalim. Aici, Iuda şi-a dezvăluit marele său talent de strateg. Prin câteva lovituri de şoc a izbutit să destrame frontul seleucid şi să masacreze o mare parte din trupe. Panica produsă în armata siriană a fost cumplită. Abandonând armele, muniţiile, luptătorii seleucizi au luat-o la fugă spre munţii Nordului pentru a se înapoia la Damasc. Uriaşa armata siriană (seleucidă) fusese nimicită de o forţă evreiască foarte mică. Atât de categorică a fost această victorie, încât se sărbătoreşte de atunci şi până în prezent sub numele de "Iom Nikanor".

În urma acestei lupte, Ierusalimul, toate teritoriile Iudeii şi punctele întărite au fost recucerite de către Iuda, exceptând cetatea Akra. Iuda resfinţeşte templul din Ierusalim în 164 î.Hr. şi,în amintirea acestui eveniment, s-a instituit sărbătoarea "Hanuka", în înţelesul reînnoirii serviciilor divine în Templul pângărit de seleucizi, prin instalarea de statui şi altare pentru Zeus. "VechiulTestament ", Cartea I Macabei, capitolul 4,versetul 59 consemnează bucuria victoriei astfel : "Iuda şi fraţii săi şi toată obştea lui Israel au hotărât ca zilele sfinţirii jertfelnicului să fie sărbătorite cu bucurie şi veselie în fiecare an, la vremea lor, timp de opt zile, începând cu cea de a douăzeci şi cincea zi a lunii Chislev"(3).

În memoria acestei izbânzi, şi astăzi se aprind lumânările de Hanuka timp de opt zile în fiecare an.

Situaţia din Regatul Seleucid s-a agravat în anul 164 î. Hr., când Antioh al IV-lea Epiphan a încetat din viaţă. Prin testament, a lăsat ca regent, cât timp fiul său Antioh al V-lea era minor, pe generalul Filip (Philipos). Generalul Lisias, comandantul armatei seleucide s-a declarat regent, şi Filip n-a putut să se instaleze în palatal de la Damasc.

Iuda a profitat de aceasta criză din Regatul Seleucid pentru a îndepărta de pe teritoriul Iudeii pe amoniţii care au atacat pe evreii din Galileea. Apoi a înfrânt în Edom pe arabii veniţi din sud, care se ocupau cu jaful. A luptat şi cu ultimele rămăşiţe filistene, învingându-le şi a distrus oraşele Hevron şi Aşdod, în care se aflau acestea. Iudeea devenise o ţară cu un teritoriu mai întins decât înainte de declanşarea răscoalei Macabeilor. În anul 163 î.Hr., Iuda Macabeul obţine o victorie hotărâtoare împotriva sirienilor, în urma căreia regentul Lisias s-a văzut nevoit să acorde libertate religioasă Iudeii.

În faţa victoriilor lui Iuda, Lisias s-a temut că acesta va ieşi din teritoriul moştenit de la Alexandru Macedon şi Iudeea se va proclama stat independent. Cu o armată puternică în care se aflau sute de elefanţi, Lisias atacă Iudeea la Bet-Zaharia. Luptele au fost crâncene. În toiul confruntărilor, Eleazar, fratele lui Iuda Macabeul, a zărit un elefant cu

podoabe scumpe, pe care se afla un tânăr. Crezând că este regale Antioh al V-lea Eupator Minorul, a atacat elefantul spintecându-l şi tăindu-I pântecele. Elefantul s-a prăbuşit peste el şi l-a omorât. Apoi Iuda Macabeul şi-a aşezat forţele sale mici la Modein cu intenţia ca acolo să dea atacul decisiv şi "i-a îndemnat pe fârtaţii săi să se bată vitejeşte, până la moarte, pentru **legi, templu, cetate, patrie şi aşezăminte**" (II Macabei, cap. 13, v. 14), acestea fiind **elementele esenţiale care definesc identitatea unui popor**. Această luptă n-a mai avut loc însă, deoarece mai mulţi curieri veniţi din Damasc, l-au anunţat pe Lisias că generalul Filip înaintează spre Damasc. Lisias a propus încheierea unei păci prin care aproba toate revendicările Iudei Macabeul: autonomie deplină, libertatea cultului religios şi înlocuirea marelui preot Menelaos care era şeful partidului elenist. Graniţele Iudeii se întindeau acum până la Mediterana, cuprinzând tot teritoriul dintre Iaffo şi Aşdod.

Iuda, nemulţumit de rezultat, continuă lupta pentru dobândirea libertăţii politice, fără de care cea religioasă era iluzorie.

După încheierea păcii cu Regatul Seleucid, Iuda Macabeul, bun cunoscător al istoriei romanilor (Roma devenise o mare putere în Mediterana de est), stabileşte relaţii diplomatice cu Roma şi încheie în anul 161 î. Hr. un tratat de alianţă şi de amiciţie, cunoscut sub numele de "Tratatul de uniune cu Roma", prin care romanii se obligau să vină în ajutorul iudeilor în caz de război. O mărturie asupra limbajului şi cordialității relaţiilor diplomatice ale timpului se găseşte in Vechiul Testament:"Atunci Iuda l-a ales pe Eupolemiu, fiul lui Ioan, fiul lui Acos, şi pe Acos, şi pe Iason, fiul lui Eleazar, şi i-a trimis la Roma ca să încheie cu ei prietenie şi alianţă şi să le ceară să le ia jugul de pe grumaz; căci ei vedeau că regatul Grecilor îl apăsa pe Israel spre robie. Aceştia au plecat spre Roma, iar călătoria le-a fost foarte lungă. Odată intraţi în Senat, au luat cuvântul şi au zis:<<Iuda, zis Macabeul, fraţii şi poporul iudeu ne-au trimis la voi ca să facem cu voi alianţă şi pace şi ca să fim înscrişi printre aliaţii şi prietenii voştri>>. Cuvântul acesta le-a plăcut. Şi iată copia scrisorii pe care ei [Romanii] au săpat-o pe tăbliţe de aramă şi au trimis-o la Ierusalim, pentru ca acolo să le fie [Iudeilor] amintire de pace şi alianţă:<<Bine să le fie'n veci Romanilor şi neamului lui Iuda, pe uscat şi pe mare!; sabia şi duşmanul, departe de ei! Dacă se întâmplă mai întâi un război asupra Romei sau asupra oricăruia din aliaţii ei pe toată întinderea stăpânirii sale, neamul Iudeilor îi va fi aliat după cum o vor cere împrejurările şi din toată inima; duşmanilor nu le vor da şi nici nu le vor veni în ajutor cu arme, grâu, bani sau corăbii; aşa a hotărât Roma, iar ei îşi vor ţine legământul fără să primească nimic. De asemenea, dacă

neamul Iudeilor e cel dintâi asupra căruia vine un război, Romanii le vor fi aliaţi din toată inima, după cum o vor cere împrejurările; năvălitorilor nu le vor fi date nici arme, nici grâu, nici bani şi nici corăbii; aşa a hotărât Roma, iar ei [Romanii] îşi vor ţine legământul fără viclenie. Pe temeiul acestor cuvinte au încheiat Romanii legământ cu poporul Iudeilor. Dacă însă după aceasta una din părţi va hotărî să adauge sau să şteargă ceva din el, o va face după placul ei, iar ceea ce va fi fost adăugat sau şters va fi întărit .

Cât despre relele pe care regele Demetru le-a făcut împotriva lor, i-au scris după cum urmează: - De ce ţi-ai apăsat tu jugul pe grumajii Iudeilor, prietenii şi aliaţii noştri? Dacă ni se vor mai plânge împotriva ta, le vom face dreptate şi ne vom bate cu tine pe mare şi pe uscat"(4).

În ţară, Iuda Macabi a început imediat o campanie de dezelenizare, exploatată de partidul elenist, refugiat în Damasc şi-n acest an, a fost trimisă o armată de către Demetru I (162 – 150 î. Hr.); suveranul Regatului Seleucid cere să restabilească instituţiile eleniste în Iudeea. Armata seleucidă era comandată de unul dintre cei mai mari generali ai vremii, Bachides.

Se pare că Iuda a supraestimat puterea sa militară, ca o consecinţă a victoriilor de până atunci, şi a ieşit în întâmpinarea lui Bachides, cu numai 5000 de soldaţi. S-a dat o luptă sângeroasă. Oştirea lui Iuda a fost măcinată. Cu numai 800 de luptători, el s-a retras în munţii Ierusalimului şi dă o nouă luptă la Bereea în care a căzut – 160 î.Hr. Răsculaţii rămaşi fără comandant s-au repliat în munţi, s-au ascuns în peşteri şi de acolo au dus un război de gherilă contra lui Bachides, sub comanda lui Ionatan (fratele lui Iuda Macabeul), până în anul 158 î. Hr.

În acest timp, Bachides a readus la putere în Iudeea partidul elenist. Instituţiile eleniste au fost reînfiinţate, toate şcolile eleniste redeschise, dar ţinând seama de trecut, el nu s-a atins nici de Templu şi nici de instituţiile de cult iudaic.

După ce încheie pacea cu Bachides prin care s-a diminuat influenţa elenistă în Iudeea şi este numit un Mare Preot care nu era elenist, Ionatan profită abil de luptele pentru tron din Regatul Seleucid pentru a-şi consolida poziţiile în Iudeea.

În 152 î. Hr. este recunoscut de regele seleucid Demetrius, în funcţia de Mare Preot, demnitate deţinută timp de 115 ani de familia Hasmoneilor, reînnoieşte tratatul de amiciţie şi apărare cu Roma şi anexează Sudul Samariei şi regiunea Ekron. De asemenea, Demetrius I şi-a dat consimţământul şi pentru reconstruirea zidurilor Ierusalimului, pentru care a trimis şi banii necesari .

Toate aceste acte de bunăvoinţă erau dictate de nevoia lui Demetrius I, de a câştiga prietenia lui Ionatan, ca să nu treacă de partea adversarilor care-I vânau tronul.

În anul 150 î. Hr., Demetrius I cade într-o luptă dusă împotriva lui Alexandru I Balas şi acesta devine noul rege al Regatului Seleucid.

Ionatan va fi recunoscut de Alexandru I Balas, în anul 150 î. Hr., ca "strateg al Iudeii"şi "Mare Preot".

Autorităţile Regatului Seleucid dându-şi seama că prin război nu vor putea să-l învingă pe Ionatan, au trimis în anul 142 î. Hr. pe generalul Trifon în cetatea Acco, motivând că doreşte să trateze o înţelegere cu Ionatan, pe care l-a invitat la el, dar în realitate, scopul era să-l facă prizonier . Nebănuind ce s-a pus la cale, Ionatan a venit la Acco cu o gardă mică. Acolo Ionatan a fost arestat de Trifon, iar garda sa masacrată.

În faţa acestei situaţii, Simon, ultimul dintre fiii lui Matatia, înzestrat cu evidente calităţi de militar şi de om politic, preia comanda armatei şi atacă forţele seleucide, care se repatriau în Siria. În retragerea sa, Trifon ucide pe Ionatan, ţinut până atunci ca ostatic.

Simon preia, după moartea lui Ionatan, conducerea iudeilor revoltaţi împotriva regilor seleucizi în perioada dintre 142 – 134 î. Hr.

Lupta continuată de fiii lui Matatia, Iuda Macabeul, Ionatan şi Simon, se soldează în anul 150 î.Hr. cu recunoaşterea lui Ionatan ca "strateg al Iudeii", iar în 140 î.Hr. a lui Simon ca "etnarh"(conducător de acelaşi neam cu cei pe care-I conduce), "Mare Preot"şi comandant militar suprem al "naţiunii iudee", trepte în cristalizarea unui stat elenistic iudeu de sine stătător. Înţelegând că numai o monarhie ereditară, fundamentată pe autoritatea religioasă putea să stăpânească taberele divergente din sânul poporului şi, deci, să menţină independenţa statului, Simon transformă funcţia de mare preot şi totodată de conducător al statului, într-un apanaj al familiei sale. Întemeiază în acest fel dinastia Hasmoneilor sau Asmoneilor.

Recunoaşterea funcţiei sacerdotale ca ereditară în familie şi scutirea Iudeii de orice taxe, marchează în 142/141 î. Hr. începerea noii ere hasmoniene. Cu abilitatea diplomatică care-l caracteriza, Simon în anul 139 î.Hr. a cerut Senatului Roman să aplice tratatul de amiciţie şi de apărare. Senatul a acceptat şi a transmis adrese Siriei, Egiptului şi insulelor mediteraneene să nu atace sub nicio formă Iudeea, pentru a nu fi pedepsite cu o intervenţie romană. În acelaşi an, 139 î. Hr., Simon încheie un tratat similar cu Sparta.

Documentele atestă în această vreme existenţa unor mari şi bogate comunităţi evreieşti în sudul Europei. Acestea au ajutat băneşte şi politiceşte pe Simon.

Simon a dezvoltat economia ţării şi a bătut monedă în 138 î.Hr. ; obţine recunoaşterea suveranităţii sale şi din partea regelui seleucid Demetriu al II-lea (145-140 î.Hr.), redobândeşte cetatea Akra, ocupă Iaffa, mare port la Marea Mediterană. Seleucizii încearcă un nou atac împotriva Iudeii care este respins.

În plină glorie,Simon este ucis împreună cu fiii săi, Matatia şi Iuda, de către ginerele său Ptolemeu, guvernatorul Ierihonului, dar tronul este ocupat de un alt fiu, Ioan Hircan I.

Etnarh şi Mare Preot al Iudeii, Ioan Hircan I (134 – 104 î.Hr.) dobândeşte în anul 129 î.Hr. (după moartea lui Antioh al VII-lea, suveranul Siriei) recunoaşterea deplinei independenţe de stat a Iudeii din partea Regatului Seleucid.

Om politic excepţional, Ioan Hircan I bate monedă proprie şi încheie o alianţă cu Roma. Prin cucerirea Samariei, Idumeii şi Galileii, Iudeea atinge acum maxima întindere teritorială din timpul dinastiei Hasmoneilor şi, totodată, de după domnia lui Solomon.

Ioan Hircan I a condus Iudeea timp de trei decenii. Domnia lui a reprezentat o epocă de prosperitate economică şi de înflorire culturală, ca şi una de mare prestigiu internaţional. În aceşti ani, a fost definitivată includerea între cărţile "Vechiului Testament"a operelor : "Cântarea cântărilor" şi "Eclesiastul". De asemenea, au apărut unele cărţi care n-au fost acceptate de Biblie şi care fac parte din aşa-numitele "scrieri apocrife" foarte populare, ca de pildă "Ben Sira", o carte de proverbe. Cartea profetului Daniel a devenit foarte populară, iar "Biblia"a început să intereseze atât de mult lumea cultă a acelei vremi, încât "Tora" a fost tradusă în greceşte de către şaptezeci de învăţaţi aduşi anume pentru acest scop la Alexandria, din care cauză traducerea elenă poartă denumirea de "Septuaginta". Cu aceasta "Biblia" a făcut primul pas spre cucerirea lumii.

Principala instituţie a ţării era "Hever Haiehudim"sau pe greceşte "Sanhedrin", sau în româneşte "Sinedriu", care se întrunea sub preşdinţia Marelui Preot, în scop legislativ. În jurul Sinedriului se desfăşura viaţa politică a ţării. În ciuda politicii unificatoare a Hasmoneilor (Macabeilor), evreii erau divizaţi, chiar din punct de vedere religios, consecinţă a exilului. Apăruseră mai multe curente politico-religioase şi chiar partide politice.

- **Partida conservatoare sau partidul saducheilor** era un partid religios-mozaic, condus de membrii familiei Sadoc ; partidul provenea din rândurile aristocraţiei sacerdotale şi a bogătaşilor ; era favorabil elenismului şi partizan ai colaborării cu lumea înconjurătoare; a apărut la mijlocul secolului al II-lea î. Hr şi s-a menţinut până în anul 70 d. Hr., an în care romanii au dărâmat Templul şi au distrus Ierusalimul ; saducheii susţineau ideea că nu există nici înviere din morţi, şi nici viaţă veşnică; respingeau credinţa în îngeri şi în demoni; acceptau drept canonice doar cărţile lui Moise, "Pentateuhul"; propuneau despărţirea religiei de stat; autoritatea lor absolută în Iudeea născuse proteste; saducheii s-au opus în permanenţă fariseilor .

- Clasele de mijloc, comercianţi, meşteşugari, alte categorii profesionale şi sociale, formau **partidul fariseilor**. Acesta a fost un partid politico-religios, care-şi are începuturile în timpul marilor persecuţii exercitate de către regii seleucizi în scopul elenizării evreilor, imediat după anul 167 î. Hr. Rădăcinile fariseilor sunt în aşa-numitul "curent al hasidismului" apărut în secolul al II-lea î.Hr., care s-a opus încercărilor de înlocuire a monoteismului mozaic cu un cult elenistic politeist. Partidul fariseilor exprima interesele păturilor orăşeneşti, propovăduind "purificarea spirituală", ce avea ca principală idee necesitatea pentru evrei de a părăsi scena politică şi de a se dedica exclusiv credinţei în Iahve. Fariseii acceptau o ierarhie a îngerilor şi a demonilor, credeau în nemurirea sufletului şi în răsplătirea după moarte, puneau un accent exagerat pe formele exterioare ale cultului şi propuneau despărţirea funcţiei de Mare Preot de cea regală.

- Oarecum scoşi din context, dar importanţi în echilibrul intern iudeu, erau **esenienii** . Ei reprezentau o sectă religioasă, care a apărut la mijlocul secolului al II-lea î.Hr. şi a dăinuit până în anul 70 d.Hr. Apariţia esenienilor este motivată de abuzurile care se făceau în privinţa numirii Marelui Preot, cât şi de starea deplorabilă a clerului de la Templul din Ierusalim. Încă din timpul regelui seleucid Antioh al IV-lea Epiphan, tinerii preoţi se abătuseră de la tradiţia iudaică străveche, acceptând influenţele străine, în special cele elenistice. Îndatoririle sacerdotale, uneori, erau abandonate de aceştia pentru a participa la jocurile de pe stadioane, asistând sau chiar concurând. Pentru unii dintre ei, însăşi circumciziunea a devenit un motiv de ruşine. În tagma preoţilor, au apărut unii nelegitimi, iar alţii şi-au cumpărat slujba cu bani. Aşa a ajuns Iason Mare Preot, înlocuindu-l prin destituire pe fratele său Onias al III-lea, după ce a mituit cu o sumă importantă de bani pe Antioh al IV-lea Epiphan. Aceşti preoţi renegaţi au transformat iudaismul într-un cult siro-

elenic, în care Iahve era identificat cu Zeus. Esenienii s-au retras din societate când Ioan Hircan I a schimbat calendarul solar cu cel lunar, ceea ce a dus la creşterea tulburărilor spiritelor în Iudeea. Izolându-se de societate, esenienii au rupt legătura cu iudaismul, reprezentat oficial prin preoţimea de la Templu, alegând o viaţă retrasă, ascetică, organizându-şi comunităţi cu avere comună, mese sacramentale şi reguli severe de convieţuire şi de comportament. Trăiau în localităţi rurale şi în mici oraşe, grupaţi în comunităţi separate din dorinţa arzătoare pentru virtute şi iubire de semeni. Esenienii credeau în nemurirea sufletului şi în viaţa viitoare. Scrierile esenienilor descoperite în peşterile de la Qumran în 1947 ("Manuscrisele de la Marea Moartă") sunt considerate "apocrife biblice".

Ioan Hircan I a trebuit să conducă Iudeea printre cele două partide, acceptând când linia unuia, când linia celuilalt. Cu puţin înainte de a înceta din viaţă, Ioan Hircan I şi-a scris testamentul lăsând ca soţia sa să –I urmeze la tron şi să domnească, iar fiul său, Iuda Aristobul, să deţină demnitatea de Mare Preot. Astfel, el voia să despartă funcţia religioasă de cea administrativă, conform cerinţei saducheilor. Iuda Aristobul n-a ţinut seama de dorinţa tatălui său şi a preluat atât tronul, cât şi funcţia de Mare Preot.

Aristobul I (104 – 103 î.Hr.) este primul reprezentant din familia Macabeilor care adoptă oficial titlul de rege. Urmează o perioadă de teroare în care Aristobul îşi aruncă în închisoare propria mamă, care moare la scurt timp, cât şi pe toţi fraţii săi, cu o singură excepţie, Antigon, care este numit regent. Aristobul I reia planul de lărgire a hotarelor Iudeii şi încheie cucerirea Galileii. El moare în anul 103 î.Hr.

După moartea lui Aristobul, cel mai mare dintre fraţii săi, Alexandru Ianai, a fost proclamat rege şi Mare Preot. Conform unei vechi legi biblice, Alexandru Ianai (103 – 76 î. Hr.) s-a căsătorit cu Salomeea – Alexandra, văduva fratelui său Aristobul I. Ea purta atât nume ebraic, cât şi grecesc. Alexandru Ianai era un rege cu viziune largă, intenţia lui fiind expansiunea spre vest şi legături trainice cu popoarele Mediteranei. În acest scop, a atacat şi cucerit portul Acco (la Marea Mediterană), a încheiat tratate cu Talmai Laturos, regele Ciprului, a purtat războaie religioase împotriva Egiptului Lagid şi a Regatului Seleucid, împotriva arabilor nabatei şi a moabiţilor din estul râului Iordan. În vest, a anexat teritoriul dintre Gaza şi Rafiaf, adică teritoriul fostei ţări a filistenilor dispăruţi cu mult timp înainte, în urma invaziei din anul 585 î. Hr. a lui Nabucodonosor al II-lea. Partidul politic cel mai puternic din vremea sa era cel al fariseilor. Aceştia îşi câştigaseră popularitatea prin aceea că

învăţaţii săi dădeau interpretări practice şi aplicabile legilor din Tora. În programul acestui partid se cerea despărţirea funcţiei Marelui Preot de cea regală. Ianai însă îşi dădea seama că scoţând funcţia de Mare Preot de sub autoritatea regală, se va crea în ţară o putere care-l va răsturna. De aceea, când mişcarea de separaţie a devenit foarte puternică şi peruşimii (fariseii) s-au răsculat, el a trimis împotriva lor pe mercenarii săi care au ucis pe conducătorii acestui partid, fapt ce a provocat un război civil determinându-l pe regale seleucid să intervină împotriva lui Ianai. Din armata seleucilor care fusese trimisă contra lui Ianai făceau parte şi unităţi evreieşti. Luptătorii acestor unităţi, în care s-a trezit conştiinţa de neam, au trecut de partea lui Ianai şi acesta a respins intervenţia străină. Din clipa aceea, Ianai a acţionat cu severitate împotriva adversarilor săi politici nimicindu-I fiziceşte. În cei şase ani de război civil, Alexandru Ianai s-a remarcat printr-o deosebită cruzime : cincizeci şi şase de mii de morţi, opt mii de exilaţi şi şase sute de crucificaţi. Acest război civil va slăbi coeziunea statului. În timpul unei campanii militare dincolo de Iordan, Ianai s-a îmbolnăvit de malarie. Presimţindu-şi moartea, şi-a scris testamentul în care cerea ca văduva lui să preia domnia, iar fiul său, Hircan al II-lea să devină Mare Preot, deoarece o femeie nu poate deţine o funcţie religioasă. Prin aceasta realiza şi o împăcare cu adversarii săi, fariseii, căci despărţise tronul de templu.

Cumularea funcţiei de Mare Preot cu cea a suveranului, respectiv a regelui, a provocat nemulţumiri în Iudeea. Acest fapt a contribuit direct la compromiterea funcţiei de Mare Preot datorită abuzurilor şi manifestărilor lumeşti ale persoanelor care deţineau concomitent cele două demnităţi cheie.

In urma morţii lui Alexandru Ianai, între anii 76 – 67 î. Hr, Alexandra Salome şi fiul său Hircan al II-lea vor fi regii Iudeii, iar ultimul va fi şi Mare Preot. După decesul mamei, a izbucnit războiul civil, lupta pentru tron între Hircan al II-lea şi fratele său mai mic, Aristobul al II-lea. Hircan al II-lea este izgonit în anul 66 î.Hr. şi Aristobul al II-lea va deveni rege şi Mare Preot al iudeilor în perioada 66 î. Hr. – 63 î. Hr.

Declinul dinastiei Hasmoneilor şi a statului iudeu începe o dată cu moartea lui Alexandru Ianai. Războiul civil dintre fiii săi, Hircan al II-lea

şi Aristobul al II-lea, permite intervenţia Romei în contextul cuceririi Regatului Seleucid de către romani în anul 63 î. Hr.; acesta va fi desfiinţat şi transformat in provincia romană Siria. Cnaeus Magnus Pompeius (Pompei) include Iudeea în cadrul provinciei romane Siria, acordându-I o autonomie limitată. Pompeius, care se afla la Damasc în

anul 63 î. Hr., pentru a pune capăt războiului civil din Iudeea, a invitat la Damasc pe cei doi fraţi, Hircan al II-lea şi Aristobul al II-lea. La Damasc se afla şi o delegaţie a peruşimilor (fariseilor) care i-au cerut lui Pompeius abolirea regalităţii în Iudeea şi reînvierea vechiului regim al conducerii ţării de către Marii Preoţi.

Aristobul al II-lea a înţeles că această ultimă propunere va fi acceptată de către romani, care vor transforma astfel Iudeea în provincie romană şi părăsind tratativele s-a închis cu oamenii săi în cetatea Alexandron de lângă Ierusalim. Pompeius a pornit cu armata sa spre Iudeea. La Ierusalim exista atunci un partid al pacifiştilor care au deschis porţile Ierusalimului în faţa lui Magnus Pompeius. Oamenii lui Aristobulos s-au închis în cetatea Templului, care a fost asediată de Pompei. După trei luni de lupte, Pompei a cucerit Templul şi Ierusalimul (în 63 î. Hr.), iar Aristobul al II-lea este dus captiv la Roma împreună cu fiul său Antigon. Evadaţi după şapte ani, Aristobul încearcă, fără succes, să redobândească tronul şi este din nou dus prizonier la Roma. Caesar îl eliberează în anul 49 î. Hr., la începutul războiului său împotriva lui Pompei, pentru a declanşa prin el un război civil in Iudeea, dar Aristobul al II-lea moare la scurt timp, otrăvit de adversarii săi politici.

Hircan al II-lea revine în anul 63 î. Hr. numai ca Mare Preot, vasal Romei, guvernând Iudeea, Pereea (la est de râul Iordan) şi Galileea. După bătălia de la Pharsalos, încheiată cu înfrângerea lui Pompei (august 48 î. Hr.), Hircan al II-lea trece în tabăra lui Caesar, fiind confirmat de către acesta ca Mare Preot şi etnarh cu puteri depline judecătoreşti, aliat al Romei. În a doua etapă a domniei sale (63 – 40 î. Hr.), puterea reală este deţinută de Antipater şi de cei doi fii ai acestuia, Phasael şi Irod; în anul 47 î. Hr., Irod este numit strateg al Galileei.

Slăbirea puterii dinastiei Hasmoneilor (Macabeilor) şi,mai ales, intervenţia lui Magnus Pompeius in anul 63 î.Hr. când ocupă Ierusalimul, fără a anula însă autonomia Iudeii, au permis lui Antipater, evreu din Idumeea, şi prieten al Romei, (era cetăţean roman), să câştige poziţie după poziţie la curtea lui Ioan Hircan al II-lea, mai întâi în ierarhia religioasă şi apoi în cea politică.

Parţii, principalii adversari ai Romei în Mediterana de est, în anul 40 î. Hr. pătrund în Siria şi ameninţă Galileea. Acum Hircan al II-lea este capturat de către parţi, dus la Babilon şi după întoarcerea în Iudeea este executat de Irod, fiul lui Antipater.

Antigon Matatia, care încarna sentimentul de independenţă evreu, fiu al regelui Aristobul al II-lea, reuşeşte cu sprijinul parţilor, în anul 40

î.Hr. să cucerească puterea în Iudeea devenind rege şi Mare Preot în perioada anilor 40 – 37 î. Hr.

Irod, fiul lui Antipater, retras la Roma, în urma loviturilor parţilor din anul 40 î.Hr., prieten cu Marcus Antonius, reuşeşte să obţină din partea senatului coroana Iudeii. Cu ajutorul oştirilor Romei, după trei ani de război, îl înfrânge pe Antigon Matatia în anul 37 î. Hr. la Ierusalim, după care îl ucide în Antiohia, ocupând astfel tronul Hasmoneilor.

Ralierea familiei Macabeilor parţilor determină în anul 37 î. Hr. înlăturarea lor definitivă de la putere. Antigon Matatia este ultimul rege din dinastia Hasmoneilor (Macabeilor).

Macabeii, familie de sacerdoţi evrei, au condus poporul iudeu din anul 167 î.Hr. până în anul 37 î.Hr. Au luptat impotriva dominaţiei seleucizilor. După obţinerea independenţei la mijlocul secolului al II-lea î. Hr., descendenţii lui Simon Macabeul au luat titlul de regi şi au menţinut independenţa Iudeii aproape un secol.

Particularităţile revoltei Macabeilor sunt determinate de contextul istoric şi politic al vremii, când Alexandru Macedon, prin imperiul său realizase - la scara lumii de atunci- un vast proces de globalizare, prin fuziunea Est – Vest. Consecinţele acestui proces sunt numeroase : greaca devine limbă oficială, se încurajează căsătoriile mixte, se înfiinţează şcoli şi institute de educaţie fizică, se dezvoltă ştiinţele şi filosofia, comerţul înfloreşte şi, prin el, bunăstarea economică, se impune credinţa în Zeus. Cu aceasta din urmă a început drama evreilor care refuză să-şi părăsească religia şi să adopte credinţele şi moravurile eleniste şi, astfel, să renunţe la identitatea lor ca neam. Luptele Macabeilor au avut un mobil religios, dar rezistenţa lor a însemnat şi conservarea fiinţei lor naţionale.

O prezentare a răscoalei evreilor pentru supravieţuirea neamului, pornind de la criteriul opoziţiei dintre culturi, şi anume dintre cultura elenistă a cuceritorilor şi cea autohtonă, ebraică, este prezentată de istoricul si filozoful Simon Dubnow în lucrarea "Ce e istoria evreiască" : " A fost un duel între Atotputernicul Creator – acea existenţă spirituală nevăzută, care a dezvăluit lumii într-un mod minunat, idealuri religioase-morale, - şi între Zeus, locuitorul Olimpului, care reprezenta forţa mare a naturii, care bea nectar şi ambrozie şi trăia o viaţă de petreceri, pe înălţimile Olimpului şi în alte locuri.

Elenul şi evreul n-au avut nimic în comun pe tărâmul religios-moral. Elenul a zeificat natura, corpul fizic al lumii; pentru evreu, Dumnezeu e creatorul naturii, spiritul lumii. Elenul aprecia îndeosebi frumosul exterior şi forţa fizică, în schimb, evreul frumuseţea interioară şi puterea spirituală.Concepţia elenistă despre lume, identifică moralul cu

frumosul şi plăcutul şi vede în viaţă un lanţ neîntrerupt de plăceri fizice şi spirituale, - în timp ce concepţia iudaică despre viaţă e cuprinsă toată de ideea obligaţiei morale severe, de puritatea sufletească, de sfinţenie, ea condamnă desfrâul şi impune ca ideal stăpânirea instinctului şi purificarea sufletului, care cuprinde mintea şi inima împreunate"(5).

Şi vechea Romă, care a urmat modelul culturii grecești, descoperind concepţia religioasă despre lume şi comportamentul atât de diferit al everilor faţă de toţi ceilalți, vede in Statul Iudeu un exemplu nedorit şi abuzând de slăbiciunea internă, îl cucereşte şi ca represalii la opunere, mai târziu, distruge Ierusalimul şi cel de-al doilea templu.

Şi, mai ales, merită să subliniem importanţa şi respectul arătate istoriei în epocă. Asemenea predecesorilor săi, care relatează în Arhive faptele evreilor, Iuda a adunat toate scrierile risipite din pricina războaielor purtate şi le pune la dispoziţia istoricilor vremii pentru a povesti:" Despre Iuda Macabeul şi frații săi, despre curăţirea marelui templu şi sfinţirea jertfelnicului, ca şi despre războaiele împotriva lui Antioh Epifan şi a fiului său Eupator, despre arătările venite din cer celor ce bărbăteşte s-au nevoit pentru iudaism,în aşa fel încât, în pofida numărului lor mic, au copleşit ţara şi au alungat hoardele barbare, au redobândit templul renumit în toată lumea, au eliberat cetatea şi au reaşezat legile care fuseseră desfiinţate – Domnul, în marea Sa bunătate, fiindu-le milostiv -, pe acestea toate, istorisite de către Iason din Cirene în cinci cărţi, noi vom încerca să le prescurtăm în una singură"(6), deoarece scopul istoriei este acela de a mângâia sufletele, de a informa în mod obiectiv, de a prezenta date, evenimente, personaje şi episoade semnificative pentru a fi reţinute cu uşurinţă si pentru a folosi urmaşilor. Revolta Macabeilor se înscrie între forţele spirituale importante, care au reuşit să fie salvatoare, într-unul din numeroasele momentele ale tragediei ce s-a abătut asupra neamului.

NOTE

1. B. Pascal,"*Cugetări, IX, aforismul 620*", apud Maur, Moşe, *Istoria Israelului – Din preistorie până după războiul de şase zile* -, Ed. Aion, Oradea, 2000, p.6
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed.Institului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001, I Macabei, Cap. 1, pp.1388 -1389
3. Ibidem 2, I Macabei, Cap.4, p. 1395
4. Ibidem 2, I Macabei, Cap. 8, pp.1402-1403
5. Simon Dubnow, *Ce e istoria evreiască*, apud Maur, Moşe, *Istoria Israelului – Din preistorie până după războiul de şase zile*-, Ed. Aion, Oradea, 2000, p.12
6. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed.Institului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001, II Macabei, Cap. 2, p.1421

BIBLIOGRAFIE

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed.Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2001
2. Bulgăr Emil, *Ţara Sfântă, geografie şi istorie biblică*, Editura Victoria, Bucureşti, 1994
3. Geiss Imanuel, Istoria lumii: din preistorie şi până astăzi, Traducere Dragoş Dinulescu, Matei Iagher, Ed. a 3-a, rev., All Educational, Bucureşti, 2012
4. Matei, C.Horia, Civilizaţia lumii antice, Editura Eminescu, Bucureşti, 1983
5. Matei, C. Horia, Enciclopedia antichităţii, Editura Meronia, Bucureşti, 1995
6. Matei, C. Horia, O istorie a lumii antice, Editura Albatros, Bucureşti, 1984
7. Maur, Moşe, Istoria Israelului – Din preistorie până după războiul de şase zile-, Ed. Aion, Oradea, 2000
8. Şarambei Iohana, Şarambei Nicolae, 99 Personalităţi ale lumii antice, Editura Albatros, Bucureşti, 2001.
9. Eliade Mircea, Istoria credinţelor şi ideilor religioase, Chişinău, Universitas, 1992, Traducere din limba franceză Cezar Baltag, vol.al II-lea, pp. 241-269

GLOBALIZAREA ŞI CONSECINŢELE SALE

Prof. Sorin Milea
Colegiul Tehnic Forestier Câmpina

Astăzi, în secolul al XXI-lea, se pune problema globalizării şi a consecinţelor sale asupra statelor – naţiune. Globalizarea a devenit un fenomen de care trebuie să ţină seama toate naţiunile pentru a supravieţui. Într-o lume interdependentă economic orice mişcare greşită afectează întreaga planetă şi oamenii din spaţii aflate la mare distanţă de locul în care s-a produs evenimentul.

Tot acum se mediatizează întâlnirile grupului G8, dar fără a se spune concret ce hotărâri s-au luat sau ce se aşteaptă de la acesta.

Tot mai mult se vorbeşte despre globalizare şi despre interdependenţa economică a statelor lumii. Sunt ţări care cer astăzi pentru comerţul lor „porţi deschise”, cum este cazul SUA, dar nu uită să impună taxe comerciale la produsele care le afectează economia; sunt ţări care au nevoie de resurse ieftine, cum este Japonia, care importă peste 90% din materia primă necesară industriei, dar nu-şi deschide „porţile”.

Dacă în secolul al XX-lea statul naţional juca rolul principal pe scena politică, astăzi datorită interdependenţei politicului de economic, tot mai multe organizaţii economice joacă un rol politic mondial.

Astăzi, corporaţiile multinaţionale sunt reprezentate prin filiale pe tot globul, astfel încât nu mai este necesar ca un produs să fie exportat, ci el poate fi asamblat sau chiar construit în afara ţării de origine, deoarece multe corporaţii caută pieţe ale muncii cu forţă de muncă ieftină. Problema statelor naţionale este de a reuşi să ţină capitalurile în ţară, să le asigure securitatea, ca acestea să nu se scurgă în afară.

Nici cele mai puternice guverne şi băncile lor centrale nu-şi mai pot controla propriile rate monetare într-o lume străbătută de valurile neregulate ale banilor electronici. A crescut, în aceste state şi fluxurile de emigranţi, fluxurile de terorişti, arme droguri etc., care nu mai pot fi controlate eficient (1).

Dacă la periferia fostelor imperii au apărut încă state care-şi caută identitatea naţională sau luptă pentru cauza naţională, cum este cazul kurzilor, deja în alte state, cum este cazul SUA, zona Europei, aceste lucruri au fost depăşite după ce s-a produs dezvoltarea economică explozivă de la sfârşitul secolului al XX-lea.

Dacă în secolul trecut naţiunile-stat ca Germania, Italia, Franţa reprezentau entităţi socio-economice, treptat regiuni ca: Lyon din Franţa, zona Ruhr din Germania, vor dobândi statutul de predominanţă socio-economică. Acest lucru înseamnă că adevăraţii factori de decizie ai viitorului vor fi companiile transnaţionale în alianţă cu guvernele urban-regionale. Aceste unităţi regionale îşi asumă viabilitatea economică în zonele unde economia hi-tech este cea mai avansată. Naţiunile-stat în care industrializarea şi fabricaţia de masă domină sunt mai puţin viabile pentru această transformare (2).

În sistemul de putere global apar noi actori acum. Pe lângă corporaţiile transnaţionale un rol tot mai important îl deţine religia. Organizaţiile teroriste islamice au o prezenţă tot mai intensă în viaţa politică internaţională. Sunt actori non-clasici care se bucură de o tot mai mare publicitate. Rolul lor este major în economia mondială şi trebuie ţinut seamă de acţiunile acestor organizaţii care pot provoca teroare şi haos. A fost cazul prăbuşirii turnurilor gemene din New York, care a produs pierderi firmelor de asigurare, panică printre locuitorii oraşului, dar şi o panică generală în SUA, deoarece nu s-au aşteptat să fie atacaţi în interiorul propriei ţări, graniţele statale nemaicontând pentru terorişti.

În New York City, s-au pierdut 430.000 de locuri de muncă și 2,8 miliarde de dolari în cele trei luni de după atentatele de la 11 septembrie. Efectele economice au fost concentrate mai ales în sectoarele economice de export (3). Produsul Intern Brut al orașului se estimează că ar fi scăzut cu 27,3 miliarde de dolari în ultimele trei luni ale lui 2001 și în tot anul 2002. Guvernul federal a furnizat 11,2 miliarde de dolari fonduri de asistență pentru administrația locală din New York City în septembrie 2001 și 10,5 miliarde de dolari la începutul lui 2002 pentru dezvoltare economică și refacerea infrastructurii(4).

Ceea ce este mai rău este tendinţa de creştere a numărului adepţilor acestor organizații teroriste, ceea ce în viitor va implica ameninţări din ce în ce mai mari.

Pe lângă corporaţii şi religii creşte tot mai mult importanţa organizaţiilor nonguvernamentale transnaţionale, ale miilor de asociaţii ale medicilor, artiştilor, bancherilor, scriitorilor etc. De asemenea asociaţii şi ONG-uri care luptă împotriva poluării, tăierii pădurilor amazoniene, otrăvirii solului şi apei cu diverse soluţii toxice sunt importante(5).

Un exemplu este reprezentat de organizaţia Greenpeace, finanţată din plin de diverse persoane şi organizaţii. Aceasta a participat la diverse acţiuni de protest în mai multe ţări, unele dintre acestea fiind chiar

violente şi determinând chiar reacţii ale guvernelor, ca de exemplu interzicerea dezvoltării centralelor atomo-electrice în Germania.

Economia ţărilor care avansează spre economia hi-tech devine interdependentă de economiile ţărilor industrializate. Producerea materialelor brute în oţelării şi fabrici rămân încă atuul ţărilor industrializate.

În ţările hi-tech, deja corporaţiile gigant şi birocraţiile guvernamentale se restructurează, se reorganizează sau îţi pierd importanţa. Unităţile mici de tot felul formează alianţe şi consorţii temporare, iar pieţele se fracturează în segmente din ce în ce mai mici, pe măsură ce se produce demasificarea. Produsele obţinute de către corporaţiile internaţionale se pot fabrica oriunde în lume, astfel încât preţul să fie tot mai mic şi mai competitiv, sprijinind îmbogăţirea corporaţiei. Este cazul industriei calculatoarelor, care îşi ia piesele componente ale unui calculator din Taiwan, India, Malazesia etc., unde forţa de muncă este ieftină şi calificată.

Globalizarea a impus noi modalităţi de a face afaceri. Dacă înainte corporaţia era nevoită să vină cu tehnologia şi echipamentele într-o ţară şi să investească o sumă mare de bani, astăzi firmele mari de tipul McDonald’s, Penny etc., îşi vând numele şi know-how unor investitori care în schimbul unor taxe din cifra de vânzare construiesc ei înşişi afacerea şi îşi investesc proprii bani. Unele firme serioase care îşi protejează numele sunt într-un permanent război cu cei care le falsifică produsele. Globalizarea a dus şi la acest aspect, mai ales la produse de marcă. Falsurile provin îndeosebi din zona Asiei, China în special, ceea ce a atras numeroase critici pe plan mondial, de care China se pare că nu ţine seama, mai ales că dezvoltarea sa economică a fost de-a dreptul explozivă în ultimii ani.

Datorită interdependenţei ţărilor în privinţa atmosferei şi climei, voci tot mai insistente se ridică pentru protejarea mediului. În Conferinţa de la Rio de Janeiro din 1992, s-au discutat probleme privind reducerea poluării. Din păcate acordurile semnate între statele participante (cu excepţia SUA) nu par a avea efectele scontate. Globalizare, demasificarea producţiei, creşterea populaţiei pe Glob au determinat ca cererea de lemn să crească. În ultimii ani zone întinse de păduri de pe Glob sunt pradă defrişărilor, care înseamnă reducerea cantităţii de oxigen, creşterea cantităţii de dioxid de carbon, schimbarea climei, care se încălzeşte, topirea gheţarilor, care determină creşterea nivelului apei Oceanului Planetar etc. Din păcate lipsa alternativei în privinţa locului de muncă a populaţiilor din zonele de junglă din Amazonia, Africa,

Indonezia etc., forţa de muncă ieftină de aici, cererea în creştere de produse finite, fac ca defrişările să continue şi să se distrugă zone întinse din ceea ce alcătuieşte „Plămânul Verde" al planetei.

S-au tras semnale de alarmă, care devin tot mai numeroase, în această privinţă, s-au implicat numeroase organizaţii şi asociaţii ecologiste sau de protecţie ale animalelor, iar omenirea se pare că începe să se trezească din această sete de consum. S-au organizat Parcuri Naţionale care ocrotesc în Africa specii de rinocer, elefanţi, maimuţe etc., aflate pe cale de dispariţie, au început vaste programe de împădurire, din păcate şi acestea costă, astfel încât programele s-au dezvoltat mai ales în ţările bogate ale lumii, au apărut reglementări mai drastice în privinţa poluării, cum sunt cele din domeniul poluării autoturismelor în Uniunea Europeană şi SUA, unde s-au impus taxe în funcţie de gradul poluării, la care se adaugă reglementările în domeniul industriei. Dar orice tehnologie care reduce poluarea costă, iar marile corporaţii care au industrie poluantă au început să-şi deplaseze producţia şi fabricile spre est, spre zonele unde li se permite încă să-şi desfăşoare activitatea. Este cazul fabricilor de ciment din Franţa care le-au cumpărat pe cele din Romania, vezi Holcimul.

Din cauza sărăciei din unele zone şi din cauza puterii financiare a unei corporaţii economice transnaţionale, guvernele din statele sărace nu se vor putea opune exploatării iraţionale a bogăţiilor naturale, deoarece oricând se pot trezi cu mişcări revoluţionare, cu lovituri de stat sau asasinate politice.

Astăzi războaiele nu se mai poartă pentru teritorii şi ideologii, astăzi războaiele sunt purtate pe tărâm economic şi chiar războaiele clasice au în spate motivaţia economică, fie pentru accesul la resurse ieftine (cazul Irakului), fie pentru a obţine pieţe de desfacere.

Din nefericire acest război economic este mult mai dur şi cu consecinţe nefaste. O întreagă naţiune poate să sufere, spre exemplu, dacă o mare corporaţie transnaţională a dat faliment. Este cazul concernului coreean Daewoo care la sfârşitul anilor '90 s-a aflat spre faliment. El a afectat economia coreeană care practic s-a aflat în pragul colapsului şi numai intervenţia Băncii Mondiale şi a Japoniei a prevenit acest lucru, dar a mai afectat şi viaţa muncitorilor din Coreea, dar şi din alte state (cum a fost cazul României) care s-au trezit brusc fără locuri de muncă, fără posibilitatea de a-şi găsi imediat de lucru.

Corporaţiile duc un război şi împotriva statelor naţionale sau chiar a comunităţilor regionale. Ele influenţează parlamentele să dea legi în favoarea lor, să accepte pretenţiile acestor companii. A fost cazul

Microsoft, care a reuşit prin negocieri cu Uniunea Europeană să-şi menţină monopolul pe piaţa europeană.

Deja, în următorii ani, războaiele se preconizează a se duce în favoarea ocupării zonelor bogate în resurse, necesare menţinerii naţiunilor hi-tech. Se prevede ca petrolul din zona Orientului Mijlociu să se termine în următorii 30-40 de ani. Deja americanii s-au orientat spre zona Caucazului, spre micile republici ex-sovietice care sunt bogate în resurse de petrol, unde americanii şi-au construit baze militare sau urmează să le construiască. O importanţă deosebită o vor acorda marile corporaţii şi implicit statele unde acestea îşi au sediul, statelor bogate în zăcăminte de minereuri rare, necesare industriei hi-tech. Este cazul Africii de Sud, ce dispune de resurse de aur, argint şi alte metale rare folosite la componentele electronice, este cazul Australiei, care la fel deţine resurse de metale rare importante, ca să nu mai vorbim de Rusia, Rusie care iată în domeniul politic nu schimbă nimic, faţă de vecina ei Ucraina, unde a avut loc „revoluţia portocalie” şi la putere a ajuns grupul prooccidental.

Competiţia în domeniul petrolului se îndreaptă spre descoperirea de noi rezerve, atât pe uscat, cât şi pe mare şi nu ar fi exclusă o criză a petrolului în următorii 20-30 de ani, în condiţiile în care Iranul îşi ocupă exportul în proporţie de 90%, cu petrol adică 160 milioane tone anual, dintr-o rezervă estimată la 13 miliarde de tone (6) şi acelaşi lucru este valabil şi pentru Irak care exportă circa 99% din producţie (7).

În epoca globalizării un rol important îl ocupă domeniul cunoaşterii. Pentru a se menţine în vârful ierarhiei, marile corporaţii organizează adevărate „vânători de capete”, pe toate continentele. Astăzi nu se mai ţine cont de rasă, dacă este albă, neagră roşie sau galbenă, atâta timp cât inteligenţa ta este necesară unei companii. Astfel, la compania de telefoane Bell, după 1963 cifra angajării de persoane aparţinând altor rase decât cea albă a sărit la 265%. (8); se investesc mulţi bani în burse de studiu pentru studenţii eminenţi de către corporaţiile multinaţionale, se fac programe de training pentru ca specialiştii unei firme să devină experţi, se plătesc sume uriaşe pentru ca unii experţi într-un domeniu să plece de la o companie la alta.

Învăţământul, datorită globalizării economiei, se confruntă cu mari probleme, el nefiind adaptat încă la noile provocări ale secolului al XXI-lea. El se confruntă în majoritatea ţărilor cu necesitatea revizuirii programelor de studiu, datorită saltului făcut de ştiinţă şi tehnică, datorită necesităţii specializării pe un subdomeniu al tehnicii, datorită noilor descoperiri făcute în ultimele decenii.

În fenomenul globalizării locul central îl ocupă informaţia. Aceasta face diferenţa între succes şi faliment. Astfel că, în vremurile noastre un agent infiltrat într-o companie concurentă poate face mai mult rău decât orice altă criză. Sun Tze spunea: „agenţii interiori sunt funcţionari inamici pe care îi folosim... pentru a face lumină într-o situaţie aşa cum se prezintă ea în ţara lor şi pentru a vă informa asupra planurilor din acea ţară... ei pot provoca disensiuni între suveran şi miniştrii săi, de aşa natură încât între ei să nu domnească o înţelegere perfectă" (9).

Globalizarea începe să-şi facă simţită prezenţa peste tot. Marile corporaţii îşi întind filialele peste tot în lume, crize economice şi politice apar peste tot în fiecare an, clima se schimbă, lumea îşi accelerează ritmul de viaţă, consumatorul individual din ţările bogate devorează 1/3 din resursele Pământului, pieţele se segmentează, au apărut o serie de boli şi molime nemaiîntâlnite etc.

Fiecare dintre noi este afectat de globalizare şi parafrazându-l pe Troțki cu expresia: „s-ar putea să nu te intereseze războiul, dar tu îl interesezi pe el" (10), am putea-o modifica în „s-ar putea să nu te intereseze globalizarea, dar tu o interesezi pe ea".

NOTE:

1. Toffler, Alvin – **Război şi antirăzboi**, Editura Antet, Bucureşti, 1995, pag. 280.
2. *Ibidem*, pag. 281.
3. Dolfman, Michael L., Solidelle F. Wasser (2004). **„9/11 and the New York City Economy".** *Monthly Labor Review* 127.
4. Makinen, Gail (27 septembrie 2002). **„The Economic Effects of 9/11: A Retrospective Assessment**" (PDF). *Congressional Research Service*. Library of Congress. pp. p. 5. http://www.fas.org/irp/crs/RL31617.pdf.
5. Toffler, Alvin – **Război şi antirăzboi,** Editura Antet, Bucureşti, 1995, pag.282.
6. Matei, Horia; Neguţ, Silviu; Nicolae, Ion – **Statele lumii**, Editura Rombay, Bucureşti 1993, pag. 170.
7. *Ibidem*, pag.172.
8. Toffler, Alvin – **Corporaţia adaptabilă**, Editura Antet, Bucureşti, 1996, pag 75.
9. Tzu, Sun – **Arta războiului**, Editura Aurelia, Bucureşti, 1996, pag. 91.
10. Toffler, Alvin – **Război şi antirăzboi**, Editura Antet, Bucureşti, 1995, pag 290.

BIBLIOGRAFIE:

1. Dolfman, Michael L., Solidelle F. Wasser (2004). **„9/11 and the New York City Economy".** *Monthly Labor Review.*
2. Makinen, Gail (27 septembrie 2002). **„The Economic Effects of 9/11: A Retrospective Assessment**" (PDF). *Congressional Research Service*. Library of Congress.

3. Matei, Horia; Neguţ, Silviu; Nicolae, Ion – **Statele lumii**, Editura Rombay, Bucureşti, 1993.
4. Toffler, Alvin – **Corporaţia adaptabilă**, Editura Antet, Bucureşti, 1996.
5. Toffler, Alvin – **Război şi antirăzboi**, Editura Antet, Bucureşti, 1995.

IV. MISCELLANEA

IZVORUL SĂRBĂTORII DE HALLOWEEN

Prof. Roxana Luiziana Ionescu
Școala Gimnazială Măgurele

Sărbătoarea de Halloween își are originile în vremuri îndepărtate, însă românii au început celebrarea ei doar după Revoluția din decembrie 1989. Această sărbătoare are loc în noaptea de 31 octombrie / 1 noiembrie și este renumită pentru faptul că tinerii și in special copiii se deghizează în diverse personaje înfricoșătoare și merg din casă în casă pentru a primi dulciuri sau pentru a face farse persoanelor care nu vor să le ofere bănuți sau bunătăți.

Termenul *Halloween* reprezintă o variantă scoțiană a denumirii *All-Hallows-Even („evening”)*, adică noaptea dinainte de „All Hallows”. Până în secolul al XX-lea, ea era scrisă și „Hallowe'en”, eliminând „v”-ul și scurtând cuvântul. Deși sintagma *All Hallows* apare în engleza veche (*ealra hālgena mæssedæg*, „sărbătoarea tuturor sfinților”), conform *Oxford English Dictionary* (ediția a doua) de la Oxford University Press, *All-Hallows-Even* a fost atestat abia la 1556 (1).

Sărbătoarea de Halloween datează din vremea celților, un popor care a locuit acum 2000 de ani pe tărâmurile unde acum se află Irlanda, Marea Britanie și nordul Franței. Aceștia sărbătoreau Anul Nou la 1 noiembrie, care era considerată ziua ce delimita sfârșitul verii și începutul iernii reci și întunecate, aceasta din urmă fiind asociată cu moartea. Celții credeau că în această noapte între lumea celor morți și lumea celor vii nu mai este limită, astfel fantomele celor morți putând să bântuie nestingherite pământul, stricând recoltele bogate ale verii. În noaptea trecerii în noul an ei organizau un festival, numit ***Samhain***, pentru care înălțau rugi sacri unde sacrificau grâne sau animale pentru zeitățile celtice, iar grupuri gălăgioase de tineri se deghizau cu măști grotești, își aprindeau luminițe şi parcurgeau satele. Înainte de a pleca la festival ei stingeau focurile din casele lor, focuri ce aveau să fie reaprinse la întoarcere cu foc adus de la rugii sacri de sacrificiu.

“Până în anul 43 d.Hr., Imperiul Roman a cucerit mare parte din teritoriul celtic. În decursul a celor 400 de ani în care au condus tărâmurile celtice, două festivaluri de origine romană au fost îmbinate cu sărbătoarea tradițională Samhain: prima a fost *Feralia*, o zi spre sfârșitul

lunii octombrie – în care romanii comemorau trecerea morților în tarâmul de dincolo, iar a doua era ziua în care era comemorată *Pomona* – zeița romană a fructelor și copacilor (2).”

În secolul VII, Papa Bonifaciu al IV-lea a stabilit ziua de 15 mai ***Ziua tuturor sfinților***, o sărbătoare care semăna foarte mult cu festivalul celt, fiind însă dedicată comemorării sfinților și martirilor care nu aveau o zi anume peste an. Papa Grigore al II-lea a decis, mai târziu, să mute această sărbătoare pe 1 noiembrie. Această decizie are o mare importanță în istoria sărbătorii de Halloween, întrucât denumirea ei actuală provine de la ***All Hallows***. În secolul al XIX-lea, deodată cu sosirea în America a unui val de imigranți irlandezi, sărbătoarea Halloween-ului a fost intens popularizată; americanii fiind foarte receptivi au preluat degrabă obiceiurile. Ei au început să meargă costumați din casă în casă pentru a primi mâncare (în special dulciuri) și bani. Asfel s-a născut și expresia “trick or treat” (aceasta presupune ca proprietarii caselor colindate să le ofere dulciuri, altfel erau amenințați cu diverse farse).

Sărbătoarea de Halloween este una plină de simboluri, dintre acestea, cel mai important fiind dovleacul. Legenda spune că un anume Jack, individ cunoscut drept bețiv și pus pe șotii, a avut într-o zi proastă inspirația de a-i juca o farsă Satanei. Jack l-a convins pe diavol să se urce într-un copac, apoi a scrijelit pe trunchiul acestuia o cruce, simbol ce-l împiedica pe acesta să coboare. Satana a fost lăsat să se dea jos numai după ce i-a promis omului că îl va lăsa în pace toată viața lui. După ce a murit, Jack nu a fost primit în Rai din pricina numeroaselor sale păcate, văzându-se obligat să meargă în Iad, dar nici aici nu a fost primit, diavolul fiind încă supărat de farsa cu copacul. Pentru a nu-l lăsa totuși să bântuie veșnic prin beznă, diavolul i-a dat lui Jack un tăciune aprins care să-i lumineze calea, iar omul l-a așezat într-un nap scobit. Astfel, sculptarea de *jack-o'-lantern* provine din obiceiul de Ziua Tuturor Sfinților de modelare a unor felinare din napi pentru luminarea sufletelor din purgatoriu. Napul era folosit tradițional de Halloween în Irlanda și Scoția, dar imigranții veniți în America de Nord au folosit dovlecii indigeni, care erau mai ușor accesibili și mai mari – fiind mai ușor de modelat decât napii (3).

Costumele și măștile de Halloween sunt tradițional modelate după figurile supranaturale, monștri, schelete, fantome, vrăjitoare și diavoli. De-a lungul timpului, printre costumele folosite apăreau și cele ale unor personaje fictive, celebrități la ordinea zilei și arhetipuri generice, cum ar fi prințesele sau luptătorii ninja. Costumarea și colindatul cu ele era de actualitate în Scoția de Halloween la sfârșitul secolului al XIX-lea (4).

Tradiția a pătruns și în Statele Unite la începutul secolului al XX-lea, atât în rândul adulților cât și în rândul copiilor.

Alte simboluri importante sunt: vrăjitoarele (elemente cu o mare încărcătură de puteri supranaturale), pisicile (care au capacitatea de a simți energiile pozitive și negative – simbol al ocultismului), liliecii (mamifere nocturne care se hrănesc cu sânge - asociate cu ființele malefice), păienjeni și pânze de păienjeni (simbolizează întunericul, locurile lugubre și casele bântuite), luna (responsabilă cu sufletele celor morți și cu transformarea vârcolacilor), fantomele și scheletele (simboluri universale ale morților) (5).

În zilele noastre, sărbătoarea de Halloween se celebrează în modalități din ce în ce mai originale: focuri în aer liber (care alungă spiritele rele), dovleci sculptați, petreceri tematice, farse și trucuri precum și vizionarea de filme horror în grup pentru a atenua senzația de frică.

NOTE:

1. Simpson, John; Weiner, Edmund (1989). *Oxford English Dictionary* (ed. a doua). London: Oxford University Press.
2. www.history.com
3. Rogers, Nicholas (2002). *Halloween: From Pagan Ritual to Party Night*, pp. 29, 57. New York: Oxford University Press.
4. http://ro.wikipedia.org/wiki/Halloween
5. Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain (2006) - *Dicționar de Simboluri* vol. 1, 2, 3, Bucureşti, Editura Artemis

ATITUDINI, POLEMICI ȘI REACȚII ÎN PRESA ANILOR 1999-2000 PRIVIND NOILE MANUALE DE ISTORIE

Prof. Gheorghe Stanciu
Colegiul Tehnic, " Constantin Istrati" Câmpina

1. DE LA MANUALUL UNIC LA MANUALELE ALTERNATIVE. UN SCURT ISTORIC PRIVIND PREDAREA ISTORIEI ÎN PERIOADA 1990-1999.

În toamna anului 1999, după apariția manualelor de Istoria românilor pentru liceu(cinci, la număr), s-a declanșat în rândul opiniei publice românești un fenomen care ar putea fi numit, , scandalul manualelor alternative, , . Într-o atmosferă de isterie colectivă, manualele alternative de istorie pentru liceu își făceau intrarea pe scena publică românească(manualele opționale au fost introduse începând cu 1997 în gimnaziu și din 1999 în liceu), ca o expresie a pluralismului într-o societate democratică. Acest eveniment a interesat, cel puțin în prima parte, largi cercuri ale opiniei publice românești, de la omul de rând, intervievat pe stradă, și până la profesori universitari și academicieni, a furnizat subiecte, , fierbinți" presei și emisiunilor de televiziune, demonstrând, între altele, că, , datul cu părerea" în toate domeniile de activitate reprezintă una dintre cuceririle postdecembriste.

Prezentul studiu își propune să prezinte cum s-a reflectat acest fenomen în mass-media, cu accentul pe presa perioadei respective. Se înțelege că, deși am depus un efort deosebit pentru documentare, nu am putut prezenta subiectul în totalitatea aspectelor sale. Am selectat, mai ales materiale din publicații considerate obiective, dintre care, de departe se detașează, , Cotidianul". Alte publicații, considerate oarecum subiective, sunt prezente cu un minimum de articole, dintre cele publicate pe această temă. Cronologic, sunt analizate articolele apărute din toamna anului 1999 și până la data de 7 martie 2000, când Academia Română își spune, în sfârșit, cuvântul referitor la această problemă. Sporadic, în presă au mai apărut articole și după această ultimă dată(unele vor fi analizate în partea finală a acestui studiu), dar subiectul își pierduse din interes, lăsând locul altora, de imediată actualitate(1).

Imediat după 1989, în anul 1990, s-a reintrodus manualul de, , Istoria românilor" de P. P. Panaitescu, în locul manualelor epocii

Ceaușescu. Acest manual reproducea ediția a VI-a, cea din 1943, din timpul războiului și al lui Antonescu, deși autorul, P. P. Panaitescu, era adept al legionarismului, ba chiar a fost rector al Universității din București în perioada septembrie 1940-ianuarie 1941. Manualul, care a fost trimis și în Republica Moldova împreună cu donații de cărți, se remarca printr-o atitudine demitologizantă, ceea ce a dus la un val de proteste și la retragerea lui. Se invoca neconcordanța cu cercetările recente dar motivul real a fost tipul de discurs, diferit de cel practicat de mitologia național-comunistă(2). Astfel, în manualul lui P. P. Panaitescu se menționa despre formarea poporului român pe ambele maluri ale Dunării, se punea în evidență influența slavă în Evul Mediu, Vlad Țepeș era tratat drept degenerat, nu era acceptată conștiința națională a lui Mihai Viteazul, era prezentată influența franceză și modelul francez în secolul al XIX-lea.

Aceste puncte de vedere nu vor mai fi regăsite în manualele noi, introduse în 1992-1993 și aflate în circulație până la apariția manualelor de istorie alternative din anul 1999. Referitor la manualele din 1992-1993, trebuie să menționăm că, încă de la apariție, au fost supuse unor critici din partea cititorilor de diverse profesiuni, dar cu preocupări legate de istorie(3).

După mai bine de doi ani de la apariție, într-un articol publicat în, , Cotidianul" se făcea din nou referire la aceste manuale(4). Articolul încheia seria unor articole despre manualele școlare, celor de istorie fiindu-le rezervat un spațiu special, autoarea considerând că: „După 1989, aici ar fi trebuit să se petreacă cele mai radicale schimbări"(5). Se arată că s-au făcut câțiva pași pentru restabilirea adevărului istoric, mai ales în manualele pentru liceu. În schimb, manualele de gimnaziu au suferit doar transformări superficiale.

Manualul de clasa a XII-a(autori Mihai Manea și Bogdan Teodorescu), revizuit pentru anul școlar 1994-1995, avea în plus, lucru reliefat pozitiv, glosar, tabele recapitulative și probleme-întrebări la sfârșitul capitolelor, noi fotografii pentru perioada 1944-1989(dar a căror reproducere suferea, însă, de pe urma calității hârtiei). Se păstrau, din păcate, în virtutea inerției, multe dintre vechile formulări, alături de informațiile corecte. De exemplu, chiar pe prima pagină unde citim că „la 23 august s-a desfășurat o lovitură de stat, un act de inspirație națională, conceput și realizat de reprezentanții Palatului, și în primul rând de regele Mihai, partidele politice reprezentate în Blocul Național-Democrat etc. ", sub fotografie apare inscripția că Bucureștiul fusese eliberat de „forțele insurecționale", deci lovitura de stat fusese, totuși, insurecție, conform

tradiției comuniste. Sunt reliefate și alte greșeli științifice, una dintre confuziile importante fiind chiar pe prima pagină, referitoare la revoluția de la 1848 din Transilvania, care este prezentată ca o revoltă„contra absolutismului habsburgic", când românii s-au ridicat, de fapt, împotriva guvernului maghiar. Tot în lecția introductivă este prezentată, ca o caracteristică a regimului socialist, economia „întemeiată pe un centralism excesiv". O asemenea trăsătură este specifică oricărei dictaturi, fie ea și de dreapta. Ceea ce constituie nota aparte a socialismului nu este centralismul excesiv, ci proletarizarea în masă prin impunerea structurilor etatiste. Regimul politic dispărut în 1989 se spune că s-a prăbușit „ca un castel de cărți de joc"deși „nu fără convulsii și tragice sfâșieri", ceea ce, ca și în alte cazuri, sunt fraze goale, în vechiul stil al limbii de lemn;și lista erorilor sau a confuziilor științifice ar putea continua.

Despre acest manual Apostol Stan, cercetător principal la Institutul de istorie „N. Iorga", se pronunța ca fiind o realizare în comparație cu precedentele încercări, partea cea mai valoroasă fiind cea referitoare la perioada interbelică și la anii comunismului în România, pentru prima oară într-un manual școlar epoca aceasta fiind pusă în lumină în concordanță cu adevărul istoric. Din păcate, menționa el, manualul este îmbâcsit de date și fapte greu asimilabile, multe nesemnificative, iar stilul este necorespunzător:întortocheri de frază, subiecte mai mult sugerate decât indicate direct, numeroase cuvinte parazite.

Observațiile făcute de elevii și profesorii de la Școala Normală „Elena Cuza" din București adăugau noi aspecte:manualul de clasa a XI-a are prea multă informație, este prea „stufos", uneori are o exprimare ambiguă și nu surprinde esențialul. La partea privind preistoria sunt notate prea multe localități unde s-au făcut descoperiri arheologice, abundența de informație și alunecarea spre un tehnicism excesiv, lipsa de selecție a materialului și ariditatea lui-mai cu seamă pentru epoca preistorică-în manualul de clasa a XI-a, logica desfășurării evenimentelor și prezentarea unor amănunte nesemnificative, neclaritatea textului. Se constată, atât la manualul de clasa a XI-a cât și la cel de clasa a XII-a, chiar greșeli științifice, de redactare sau tipar, multe necorectate la a doua ediție. Pentru admiterea la facultăți, părți importante au fost eliminate tocmai din cauză că sunt mai puțin izbutite din toate punctele de vedere, ceea ce reprezintă un argument important în sensul celor scrise mai sus.

Bogdan Teodorescu, inspector și unul dintre autorii manualului de clasa a XII-a, la observația autoarei articolului că, aceia care elaborează manuale de istorie, în general, ar trebui să se gândească înainte de a le

scrie că manualul este destinat copiilor sau adolescenților, era de altă părere: „Istoria cere luciditate și chiar o anumită răceală. Dacă eu scriu cu simpatie despre țărăniști, mâine mi se va reproșa că țin cu ei.. ”, declara el, alegând un exemplu cu totul arbitrar. El însuși caracteriza noul manual ca pe unul complicat, care cere profesorului „să-l decodeze”, dar reamintește că „în momentul de față ministerul nu poate produce manuale diferențiate”. Autoarea articolului, Cristina Ivan, încheia cu întrebarea pe care o formulau și elevii și profesorii, când va veni, totuși, alt.. moment.

Până la apariția manualelor diferențiate (alternative) au apărut unele lucrări de istorie care au stârnit, la vremea editării lor, reacții diverse dar pregătind, totuși, opinia publică pentru ce va urma. Astfel, lucrările lui Lucian Boia și ale colaboratorilor săi de la Centrul de Istorie a Imaginarului de la Facultatea de Istorie din București („Istorie și mit în conștiința românească” de Lucian Boia, Humanitas, 1997, 312 pag. și „Mituri istorice românești”, volum colectiv sub direcția lui Lucian Boia, Editura Universității, Centrul de Istorie a Imaginarului, 256 pag.), au prilejuit, în presă, reacții diverse, dintre care menționăm pe cea pozitivă și lucidă a lui George Pruteanu, în revista „Dilema”(6). După ani de manipulare a istoriei, scrie George Pruteanu, când în anii stalinismului, ai ceaușismului dar și în anii post-comunismului, când se ajunsese la formulări spectaculoase, năucitoare de genul:Burebista o lua înaintea lui Decebal, Mircea cel Bătrân devenea „cel Mare”, 23 August își schimba numele din 5 în 5 ani, după 1989 aflam că Antonescu a fost un erou neprihănit, mare protector al evreilor, Ceaușescu un titan al diplomației mondiale etc., Lucian Boia vine să ne arate că noutăți nu-s sub soare, că plasarea istoriei la cheremul politicii nu este de azi-de ieri, punându-ne la dispoziție o carte de neocolit, de o luciditate răscolitoare, o galerie de potemkiniade ideologice cu bătaie lungă, până în prezent.

Că nimic nu este nou sub soare, putem exemplifica, cu faptul că încă din anul 1843 M. Kogălniceanu s-a ridicat împotriva a ceea ce el a numit „romanomania”, demers istoric superficial și dăunător. El socotea că stima Europei și a lumii civilizate pentru țara noastră nu poate rezulta din originea romană, ci doar din meritele pe care românii au știut să le dobândească prin fapte, de-a lungul istoriei. Cuvintele lui erau de actualitate și atunci, așa cum sunt și astăzi. Erau și pe atunci protocroniști, care comparau necontenit pe oamenii politici români cu cei ai altor popoare, care ne așezau mereu în fruntea bucatelor. Încă de pe atunci se începuse compararea lui Burebista cu Caesar, iar Hașdeu îl asemăna pe Ion Vodă cel Cumplit cu regina Elisabeta a Angliei. În 1869,

un articol pompos din presa bucureșteană găsea că Horea fusese cel care dăduse semnalul Revoluției franceze, și că ideea unirii Italiei și a Germaniei venise tot de prin părțile Dunării:„la sunetul heraldului anunțând unirea Moldovei și a Munteniei se deștepta Garibaldi și Bismarck. Unirea românilor era semnalul primilor pași spre unirea Italiei și Germaniei”. Titu Maiorescu a criticat în repetate rânduri ceea ce el numea „megalografia” iar George Panu a fost necruțător cu „istoria critică” publicată de Hașdeu. Ca toți junimiștii, el sugera să se despartă patriotismul și sentimentul național de activitatea științifică serioasă, arătând că aceasta trebuie să se ocupe numai de adevăr, chiar dacă uneori el nu ne face plăcere sau chiar cinste (7).

Din nou, despre manualul de „Istoria românilor” de clasa a XII-a, ediție revizuită din 1995-1997, întâlnim opinii în presă, de data aceasta în suplimentul „Aldine” din cotidianul „România liberă” (8). Manualul este prezentat ca având un text „neutru”, o înşiruire de nume și date fără reliefarea esențialului, fără o conceptualizare clară, aceasta datorită faptului că rezultă din vechiul manual ceaușist, cârpit de dragul democrației. Textul este anost, un amestec de rea credință și lipsă de talent, adevărul se scufundă într-o masă informă de evenimente, și așa cum în ultimii ani, în viața societății, s-a urmărit semănarea „scârbei față de politică, aici se tinde la producerea unei reacții de indiferență față de istorie”. Este analizat capitolul intitulat „Regimul comunist în România (1948 – 1989) ”, care ar fi trebuit, ca importanță, să aibă un loc de frunte, dar este expediat în mai puțin de 30 de pagini, cu ilustrații și tabele cu tot. Termenii vagi ai textului, de exemplu, nu se definește ce este comunismul, de aici continuarea existenței unor lozinci de genul:„să uităm trecutul”, „așa au fost vremurile„, „toți am fost vinovați„(adică nimeni), „au fost și aspecte pozitive”etc. Tinerii, chiar dacă vor să afle adevărul despre trecut, nu-l vor afla din manual, cei în vârstă nu sunt ajutați să-și aducă aminte. Esențialul, în ultima jumătate de secol, îl constituie asaltul comunismului asupra societății românești, atac care s-a soldat cu distrugerea totală a sistemului proprietății, a armatei și a justiției, în mare parte a școlii și într-o reală măsură a familiei și a Bisericii. Nici un sector al vieții nu a rămas neatins. Fără a înfățișa instituțiile pivot ale statului comunist (Partidul și Securitatea) nu se poate înțelege efectul dezastruos asupra economiei, demografiei și mentalității întregului popor.

În primul rând, trebuie spus că a existat o ocupație militară sovietică în urma căreia a fost impus sistemul comunist. România și-a plătit înzecit despăgubirile de război, ea nu a fost niciodată

„independentă”(închiderea, în 1953 a lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră, practic un lagăr de exterminare, a venit la un ordin general al conducerii Uniunii Sovietice, în urma morții lui Stalin și începuturilor revoltei anticomuniste la Berlin, în iunie 1953).

Retragerea trupelor sovietice din România în 1958 nu a fost completă, autorul articolului -nesemnat-susținând că au rămas baze militare sovietice în Carpați, la Mangalia, la Otopeni și în Șoseaua Olteniței, baze părăsite abia în 1965 iar generalii sovietici KGB asistau și în 1962 la anchetele Securității!

O altă confuzie se leagă de problema deținuților politici. În manual se arată că între 1962-1964 au fost eliberați peste 2600 de prizonieri politici din închisorile românești. La BBC s-a anunțat în 1964 că au fost eliberați 30000 deținuți, cifră comunicată în Occident chiar de autoritățile comuniste din România. Autorul articolului încheie cu observația de bun-simț că manualul de istorie trebuie structurat pe probleme esențiale, să răspundă marilor întrebări, să dea și detalii semnificative, frumos expuse. Concluzia fiind că:„un manual bun de istorie ar fi citit și de părinți, ar putea fi tradus în engleză și difuzat în Occident, la dispoziția marelui public și a cercurilor politice”. (9).

O dovadă că problemele istoriei (și ale geografiei) preocupă opinia publică este și faptul că un întreg număr al săptămânalului „Dilema” din 1998 este dedicat istoriei și geografiei(10). Într-un „Argument”, la începutul grupajului de articole consacrat istoriei și geografiei, se apreciază că:„libertatea dobândită în 1989 a însemnat și dreptul de a cunoaște adevărul despre trecut.. Instituțiile românești a ceea ce Orwell numea Ministerul Adevărului, au izbutit să falsifice prin eludare, prin deplasarea accentelor, prin minciună, prin reabilitări și demascări succesive într-o asemenea măsură percepția trecutului încât el a devenit pentru elevi, pentru maturii care au fost elevi un depozit de date convenționale, în dreptul cărora se poate scrie orice. Graba cu care după 1989 s-au schimbat semnele, eroii devenind criminali și viceversa, a intensificat curiozitatea;dar istoria a încetat să mai fie percepută ca o știință”(11).

2. MANUALELE ALTERNATIVE DE ISTORIE DIN 1999. ATITUDINI, REACȚII ȘI POLEMICI ÎN PRESA ANILOR 1999-2000

Din toamna anului 1999, elevul de liceu s-a confruntat cu o altă istorie națională. Cei care au conceput programele de învățământ la

această disciplină au argumentat că este o istorie„reformată”, scuturată de cronologii și date care zburau pe lângă urechea elevului, abandonând atitudinea de reverență față de mituri a manualelor de până acum, aproape neschimbate din anul 1976.

Pentru prima dată, elevii se vor confrunta cu studii de caz, vor fi puși să descrie și să analizeze informațiile dintr-un document istoric, vor trebui să redacteze lucrări și să explice termeni istorici-cheie și concepte. Noua abordare a istoriei, care până acum se învăța în clasele a VII-a, a VIII-a și apoi în clasa a XII-a, la sfârșitul liceului, înainte de bacalaureat, la care istoria va deveni oricum materie facultativă cu anul 2000, determină primele critici din partea profesorilor de specialitate. Aceștia, puși în fața unor programe cu adevărat „radicale”, declară că este vorba doar de o istorie împuținată, reclamată de interese antiromânești. Într-o scrisoare adresată redacției ziarului „Cotidianul”, de către un grup de profesori de istorie, se arată că „principala disciplină educativă care asigură cunoașterea identității naționale de către fiecare român este batjocorită mai rău ca în vremea comunismului, prin decizii aberante”. Redacția ziarului a solicitat lui Doru Dumitrescu, inspector de specialitate în Ministerul Educației Naționale, în acel an, explicații privind acest caz. Acesta argumenta că aria cunoștințelor a fost restrânsă la liceu, deoarece Parlamentul a votat reducerea numărului de ore de istorie, că istoria românilor va fi integrată istoriei universale iar dispariția unor capitole importante din istoria națională (etnogeneza poporului român, geto-dacii, luptele domnitorilor și voievozii) ar fi din cauza că „ne interesează mai mult elementele de civilizație care s-au realizat.. Vrem să înlăturăm această impresie de popor războinic”(12).

Cele cinci manuale pentru clasa a XII-a, din toamna anului 1999, au fost scoase de editurile ALL (autori:Ovidiu Bozgan, Liviu Lazăr, Mihai Stamatescu, Bogdan Teodorescu), Sigma (Sorin Mitu-coordonator, Lucia Copoeru, Ovidiu Pecican, Virgiliu Țârău, Liviu Țârău), Petrion(Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă, Aurel Constantin Soare), RAO (Stelian Brezeanu, Adrian Cioroianu, Florin Muller, Mihai Sorin Rădulescu, Mihai Retegan) și de Humanitas (autori:Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Cristian Niță, Adrian Pascu, Aurel Trandafir și Mădălina Trandafir), cel mai contestat fiind manualul editurii Sigma.

Interesul față de manualele de istorie pentru liceu se declanșează, oarecum brusc, în ziua de 6 octombrie 1999. Într-un articol din „Adevărul” din ziua de miercuri, 6 octombrie 1999, Cristian Tudor Popescu se întreba:„Câte istorii are România?”, și discutând manualul de

la editura Sigma, prezentat cu o zi înainte, în Senat, de Sergiu Nicolaescu, arăta că ideea de bază a acestui manual este de relativizare, aproape de ficționalizare a istoriei românilor. Capitolul despre nașterea poporului român este intitulat „Cum își imaginează românii originea poporului lor„. Se discută despre „povestea" originii românilor, se spune că „putem presupune"formarea pe nucleu daco-roman a poporului român. La pag. 16 ți se spune că„unii cercetători de astăzi cred voievozii români pomeniți(Glad, Gelu, Menumorut) nu au existat cu adevărat, pentru că istoricii din vremea respectivă obișnuiau să amestece adevărul cu ficțiunea". Dar, se întreabă C. T. Popescu, maghiarii lui Arpad, care l-au omorât pe Gelu, erau realitate sau ficțiune în Transilvania, devreme ce n-a existat o moarte a lui Gelu?

La pagina 27 manualul produce două fabuloase explicații la portretele lui Vlad Țepeș și Mihai Viteazul:Vlad Țepeș a ajuns popular în lume prin filme, sub denumirea de Dracula iar despre Mihai Viteazul se scrie că este un personaj preferat al istoricilor români, adică o făcătură, o ficțiune. Volumul geme de asemenea accente puse fantasmagoric, de măriri și diminuări de fapte și oameni-conchide C. T. Popescu-arătând că aceste manuale sunt aprobate de Ministerul Educației Naționale și nu de edituri private, care pot scoate manuale pe bani și risc propriu, aceste manuale având un caracter antinațional și antistatal(13).

Tot în „Adevărul" din 6 octombrie 1999, un articol semnat R. C. titrează:„Noul manual de istorie produce scandal în Senat"(14). Se arată că noul manual este pe cale să declanșeze un „scandal îngrozitor", el a fost prezentat la 5 octombrie 1999 în Senat, de Sergiu Nicolaescu, care a susținut, în fața colegilor săi din Senat, că autorii „aruncă istoria României în derizoriu" și că, „acest manual merită ars în piața publică". Fostul liberal Emil Tocaci a cerut întrunirea de urgență a comisiei de învățământ. „Nu credeam că o să mai ajung să văd cum se falsifică istoria", a declarat Emil Tocaci. Comisia de învățământ, condusă de țărănistul Florin Bogdan, crede că de vină este directorul din minister care se ocupă de învățământul preuniversitar, un anume Fronescu, dar va întruni comisia pentru sfârșitul lunii octombrie 1999, unde va fi invitat și ministrul Andrei Marga, care a supervizat apariția manualelor.

Cotidianul„Ziua", tot în 6 octombrie 1999, după ce arată că Sergiu Nicolaescu a făcut furori în Senat, prezentând un manual de istorie de clasa XII-a, scrie:„Andreea Esca îl umbrește pe Mihai Viteazul în cartea de istorie"(15). Se reiau afirmațiile lui Sergiu Nicolaescu și Emil Tocaci, se arată că în timpul discuțiilor din sala Senatului s-a strigat:„E ca pe vremea lui Roller", iar senatorul Gh. Dumitrașcu a intervenit, subliniind

că manualul de istorie editat de Mihail Roller era mai bun decât cel prezentat de Sergiu Nicolaescu. Radu F. Alexandru, fost senator PD, a susținut că, oricât de inacceptabil ar părea conținutul unei cărți, nu trebuie să se ceară arderea ei pe rug. Au fost și alte intervenții, senatorul Triță Făniță a „protestat" față de faptul că fotbalistul Gheorghe Hagi nu este menționat în manualul de istorie, iar președintele de ședință, Ulm Spineanu(PNȚCD) a cerut să se explice elevilor și aportul telenovelelor la revoluționarea cinematografiei(16).

„Cotidianul"din 6 octombrie 1999, pe prima pagină prezenta coperta manualului și portretul lui Andrei Marga, și titlurile:„Batjocorirea istoriei României", „Un manual scandalos", „Andrei Marga-un ministru care va rămâne în istorie", iar la pagina a treia sunt trei articole pe această temă. Primul și cel mai amplu având ca autor pe Ovidiu Drugă este intitulat:„Manualul de istorie de clasa a XII-a susține că Horea, Cloșca și Crișan au masacrat „familiile nevinovate"ale nemeșilor unguri", având și subtitlurile:„Ministerul Educației își bate joc de istoria românilor" și „Specialiștii în federalism de la Cluj, autorii unuia dintre manualele alternative după care elevii învață istoria, se întreabă dacă Gelu, Glad și Menumorut au existat"(17). Autorul trece în revistă conținutul manualului, din care spicuim subtitlurile:Istoria românilor în viziunea lui Sorin Mitu și a companiei, Voievozi români, măturați din Transilvania, Vlad Țepeș=Dracula, Nobili maghiari idolatrizați (în manual este reprodus portretul nobilului maghiar Miklos Wesseleny, despre care se spune că i-a eliberat din iobăgie pe țăranii de pe domeniile sale din Sălaj), Horea, Cloșca și Crișan, cam violenți. Separat, într-un medalion, Ovidiu Drugă reia sub titlul „Efigii ale istoriei românești în viziunea lui Sorin Mitu"câteva aprecieri din manual:împăratul Traian era tuns cu breton, Decebal avea buze senzuale, Cuza a avut doi copii din flori, Ioan C. Brătianu zis Vizirul. În ziar este reprodus un portret al lui Nicolae Iorga sub care este scris:Nicolae Iorga se răsucește, probabil, în mormânt.

În aceeași pagină, Dragoș Moraru prezintă noi aspecte ale autorilor și al conținutului manualului. Arătând că „M. E. N. își bate joc de istoria națională", menționează că unul dintre manualele alternative destinate elevilor de clasa a XII-a și avizat de M. E. N. este, din acest punct de vedere, o dovadă de necontestat. M. E. N. a înaintat o programă, iar un colectiv de cinci tineri profesori clujeni a redactat manualul (patru universitari de la Babeș-Bolyai și o profesoară de liceu:conf. univ. Sorin Mitu (coordonator), de la catedra de istorie modernă a Fac. de istorie, specialist în federalism și naționalism în Europa central-răsăriteană, conf. univ. dr. Ovidiu Pecican, de la Fac. de Studii Europene, lector univ. Liviu

Crinel Țârău, de la catedra de istorie contemporană, asist. univ. Virgil Țârău, de la catedra de studii americane, și Lucia Copoeru, profesoară la Liceul Gh. Șincai din Cluj-Napoca).

Vina pleacă de la M. E. N., dar a căpătat consistență și savoare abia după contribuția autorilor clujeni. Programa prevedea 12 capitole, fiecare cu trei părți:o definire a unor termeni-cheie, apoi„ conținuturi" și câte un „studiu de caz". De pildă, la primul capitol (De la geneza etnică la geneza statală), printre „conținuturi" se numără constituirea statului medieval„Ungro-Vlahia" (o denumire folosită mai ales de mitropoliții țării, care erau și exarhi ai ținuturilor de peste munți), denumire preferată atât de M. E. N. cât și de autori.

Este interesant de amintit faptul că, în anul 1956, când steaua lui Mihail Roller începuse să apună, într-un memoriu adresat conducerii P. M. R. alcătuit de Constantin Daicoviciu, Andrei Oțetea și Barbu Câmpina, i se aducea acestuia învinuirea că a atentat la unul dintre drepturile cele mai sacre ale unui popor, la numele său:„Tov. Roller a încercat să ne răpească chiar și numele. Oricât de fantastic ar părea acest lucru, tov. Roller, sub pretextul de a distinge Moldova de Țara Românească, a propus, într-un proiect de tematică a unui manual de Istoria României pentru învățământul superior, din 1949, înlocuirea numirii de Țara Românească, care este singura istorică și populară, cu aceea de Valahia, și a numelui de român în acela de valah. Or, se știe că, în Transilvania, termenul de „olah"și „wallache" se folosesc numai cu o intenție injurioasă"(18).

Un „termen cheie" este, în opinia MEN, „spiritualitatea bizantino-slavă", iar autorii manualului se grăbesc să scrie că abia în 1054 românii „au optat" pentru ortodoxie, despărțindu-se de restul creștinătății, care era formată din catolici.

Alt exemplu al felului în care a fost parcurs drumul de la programă la manual:în capitolul al patrulea, MEN prevedea un studiu de caz la alegere, „Statutul izraeliților înainte și după Congresul de la Berlin", sau „Spiru Haret și modernizarea învățământului românesc". Autorii au ales prima variantă, prilej pentru a folosi un citat „antisemit" din Eminescu (în casetă frumos colorată) și, sub el, o întrebare tendențioasă pentru elevul care nu a priceput unde bate manualul:„Ce părere aveți despre ideea antisemită ca mod de protejare a identității naționale ?"(19).

Cristian Șuțu prezintă intervenția lui Sergiu Nicolaescu sub titlul:„Sergiu Nicolaescu a cerut ca manualul de istorie al lui Sorin Mitu să fie ars în piața publică"(20). În aceeași pagină, Cristina Zărnescu vine cu un contraargument:ce se scrie în manualele unguresti ale vremii(21).

Ea arată că, în perioada 1996-1998, Budapesta a editat o serie de manuale de istorie pentru elevii de liceu, manuale în care interesele ungare, oricât de îndepărtate, sunt foarte bine apărate. Dincolo de faptul că peste tot în aceste manuale simbolurile Ungariei Mari predomină în fiecare capitol, dacă nu pagină, istoricii maghiari nu se sfiesc a modifica istoriile altor țări pentru a-și justifica diversele teorii privind Ungaria Mare. În capitolul privind Transilvania, a cărei apartenență la Ungaria nu este pusă la îndoială, românii nu figurează deloc, nici măcar din întâmplare, nici măcar la revoluția de la 1848. Dar la sfârșitul secolului al XVIII-lea, românii, care până atunci, deducem din formularea autorilor, românii au stat în păduri și:„la sfârșitul secolului trecut, românii au coborât din munți și s-au stabilit, ca iobagi, la marginea satelor ungurești și săsești".

Se mai amintește că Mihai Viteazul a fost asasinat de generalii lui pentru că era„prea imperialist", iar Sinan Pașa a fost omorât de doi locotenenți unguri. În rest, Ardealul este pământ unguresc, și cu asta basta. Elevul maghiar asta învață, asta știe. Autoarea articolului încheie:„Dar la ei nu se pune problema că s-ar putea jigni măcar minoritatea română care trăiește în această țară, dacă nu chiar România vecină. Nouă însă ne este rușine să spunem cine suntem"(22).

Aceste discuții privind noile manuale de istorie au coincis cu un alt eveniment care a preocupat opinia publică din România, și anume reamplasarea, la Arad, la 5 octombrie 1999 a monumentului celor 13 generali maghiari de la 1848, monument care fusese demolat în 1924 prin decizia guvernului liberal condus de Ion I. C. Brătianu. Se inaugurase, cu această ocazie, a reamplasării, un așa-zis parc al prieteniei și reconcilierii româno-maghiare, la care a participat și premierul Ungariei Viktor Orban, dar într-o vizită neoficială deoarece, sfătuit de Ion Iliescu, Președintele PDSR, premierul Radu Vasile nu s-a dus la festivitățile consacrate inaugurării parcului, programate la 6 octombrie 1999. În același timp, 36 de senatori aparținând opoziției și PNȚCD au inițiat o scrisoare de protest prin care cereau anularea hotărârii guvernului de reamplasare a monumentului celor 13 generali de la Arad (23).

Revenind la manuale, reprezentanții MEN au organizat o conferință de presă pe 6octombrie 1999, unde s-a precizat că manualele sunt avizate de MEN, nu aprobate, programa este elaborată de o comisie, avizată de specialiști de marcă din domeniu, inclusiv membri ai Academiei Române (24). Referitor la manualul de la Editura Sigma, se apreciază că este mai subțire, față de celelalte patru manuale alternative, dar este o „sintetizare care depășește obișnuința". În privința acelor ziariști incluși în manual (Ion Cristoiu, Cristian Tudor Popescu), poate a fost o alegere nepotrivită.

Manualul de la Humanitas, a ales pentru tema„Mass-media românească în perioada postdecembristă”, o imagine cu o coadă la ziare, în anul 1999, un adevărat fenomen în societatea noastră de atunci, aprecia prof. Adrian Pascu, directorul Liceului„Spiru Haret” din București, prezent la conferința de presă. Directorul Editurii Sigma, Boris Singer se justifica spunând că manualul este nonconformist dar era mulțumit că, și datorită acestui scandal, manualul se vânduse foarte bine, deja fuseseră expediate în teritoriu 5000 de exemplare, cele mai multe în Transilvania. Este și cel mai ieftin, costă 35. 000 lei, deși menționează că și-a asumat un risc, ”elaborând manualul în acest fel”(25).

Alte titluri din „Cotidianul” din 7 octombrie 1999:Manualul de istorie al lui Mitu a intrat în colimatorul Comisiilor parlamentare de politică externă (Amelia Ionașcu); Comisia de Învățământ l-a chemat pe ministrul Andrei Marga la ordine (Laura Ciobanu), Teodor Meleșcanu (ApR):cerem demiterea persoanelor care au avizat manualul.

În același timp cu articolele din presă, sunt realizate emisiuni la televiziune, cu dezbateri privind acest subiect, care, desigur, au avut un impact mult mai mare decât articolele scrise.

Astfel, miercuri, 6 octombrie 1999, manualele alternative, în principal „manualul lui Mitu”, au fost vedetele emisiunilor de seară. La canalul TVR2 emisiunea cu tema „Istoria adevărată”, desfășurată între orele 18, 00 și 19, 30, discută despre manualele de istorie, participanți fiind: Sorin Mitu, Adrian Cioroianu, Norocica Cojescu și Ion Grosu.

Urmează, între orele 21, 00 și 22, 00 la canalul T7abc emisiunea lui Dan Diaconescu, „Dintre sute de ziare”, având ca invitați pe Sergiu Nicolaescu și pe Sorin Mitu, unde primul invitat se manifestă cu vehemență față de autorul Sorin Mitu, între altele acuzându-l că are o soție unguroaică!În sfârșit, la canalul Antena 1, în cadrul emisiunii „Marius Tucă Show”, dezbaterea are ca invitați pe Cristian Tudor Popescu, Sorin Mitu, Lucia Copoeru și pe Dana Zaharia. Începută la orele 22, 30, emisiunea a continuat mult, și după miezul nopții. O altă emisiune, la televiziune, va fi abia sâmbătă, 16 octombrie 1999 la canalul Tele 7abc, „Lumea în clipa 2000”, cu invitații Dan Amedeo Lăzărescu și Viorica Moisuc, chemați să se pronunțe despre istorie și despre manualele de istorie de clasa a XII-a. Deoarece, ambii invitați recunosc că nu au citit manualele respective, se discută doar generalități privind istoria.

Prof. univ. Viorica Moisuc era preocupată, la vremea respectivă, de o altă problemă care inflama opinia publică românească:revigorarea „moldovenismului”, prin publicarea, la Chișinău, a unei istorii a

Moldovei în date, autor fiind Vasile Stati (care va publica, ulterior, și primul dicționar moldoveano-român !), lucrarea lui Stati fiind analizată, de Viorica Moisuc, în trei numere succesive ale revistei „Lumea„, sub titlul: „Inepțiile unui Roller de peste Prut"(26). Privind manualele de istorie, va reveni cu un documentat articol în „Cotidianul"din 1 noiembrie 1999 (27).

Discuțiile despre manualele alternative prezintă și o latură inedită. Ziariștii de la „Academia Cațavencu", iritați de vehemența cu care Marius Tucă, moderatorul emisiunii „Marius Tucă Show" de la Antena 1, își permite „să dea de pământ cu autorii manualelor alternative de Istorie și de Limba Română" (Sorin Mitu și Liviu Papadima), mai ales că cei doi „întrețin relații neprincipiale cu diverși cetățeni străini care, atunci când nu le dau burse, sunt chiar membri ai familiei (cazul domnului Mitu, care, vai, este însurat cu o unguroaică)", publică foaia matricolă a lui Marius Tucă, absolvent în 1985 al Liceului Industrial nr. 1 din Caracal, care termină liceul cu media generală 5, 80 iar la l. română și la istorie având fix media 5, 00.

Articolul se încheie cu constatarea, că nu este deloc moral, ca un elev de nota 5 să pună la zid doctori în istorie sau în literatură (28).

Seria articolelor de presă despre manualele de istorie continuă în cursul lunilor octombrie și noiembrie 1999. În „Cotidianul" din 13 octombrie 1999, un grupaj de articole semnate de Clementina Filip, Ion Năvălici și Dan Gheorghe arată că principalele discipline afectate de valul modernizării sunt Istoria românilor, Limba și literatura română și Geografia României, învățământul românesc aflându-se în pragul unui colaps, iar elevii vor avea o pregătire insuficientă, datorită noilor programe și manuale (29).

În „Cotidianul "din 18 octombrie 1999 este publicat un amplu interviu, pe întreaga pagină 14, cu Adrian Năstase, prim-vicepreședinte al PDSR, care prezintă motivele pentru care ar trebui retras, din circuitul școlar, manualul de la Editura Sigma. Concret, liderul PDSR arată că acest manual urmează îndeaproape teoriile maghiare privind etnogeneza poporului român, și „slujește mai ales interesele unor cercuri internaționale decât intereselor naționale și adevărului istoric" (30). Consideră că vinovați pentru apariția acestui manual sunt ministrul Andrei Marga și cei care au elaborat programa de învățământ pentru istorie.

Săptămânalul „ Romania Mare ", surprinzător, nu este foarte activ la dezbaterile aprinse pe seama noilor manuale. În prima parte a lunii octombrie 1999, atenția revistei se îndreaptă spre alt eveniment mult

mediatizat atunci, respectiv prezentarea la canalul francofon TV5 a unui film intitulat „Fratele trădat ”, o coproducție franco-helveto-maghiară din 1993. Filmul este analizat pe o pagină întreagă în numărul din 21 octombrie 1999, sub semnătura lui Pierre de România (sic !), film în care românii erau arătați ca niște brute, picați din epoca de piatră, și care-i asupreau pe maghiarii din Transilvania. În zilele de 12 – 13 august 1999, filmul a fost retransmis de patru ori, adică imediat după eclipsa de Soare din 11 august 1999, ca să „eclipseze” România, aflată atunci la apogeul publicității pozitive prilejuite de acest eveniment astronomic (31).

Abia în numărul din 22 octombrie 1999 al revistei „România Mare ”este publicat un articol semnat de Acad. Vasile Gionea (reprodus din ziarul „Ultima oră” nr. 41 din 15-21 octombrie 1999), și un alt articol, mai extins, semnat de Manole Neagoe (32).

O dezbatere echilibrată despre manuale este realizată în cotidianul „Curentul” din ziua de 26 octombrie 1999, analizele și comentariile fiind făcute de Andrei Marga, Stelian Tănase,

Alexandru Zub și Adrian Păunescu (33). Andrei Marga preciza că: „în mod concret, manualele alternative sunt un bun indicator al distanței pe care o luăm față de socialismul răsăritean și de malformațiile lui”, iar Alexandru Zub arăta că „un deceniu de tranziție n-a fost, pesemne, destul pentru a se elimina ideea de manual unic în acest domeniu, după cum n-a ajuns nici pentru a-i descuraja în mod serios pe adversarii pluralismului în politică ”. Adrian Păunescu credea că „manualele devin alternative, nu pentru a lărgi ambitusul de gândire al tinerei generații, ci pentru a le dărâma celor tineri orice stâlpi de rezistență, în construcția lor intelectuală”. Susținea că noi avem de dat o luptă mult mai grea, decât lupta cu manualele, care ne atrag în zadar privirea:lupta cu globalismul agresiv, cu imperializarea țărilor mici și mijlocii, cu malaxorul care șterge și amestecă identități și suveranități (34).

„Cotidianul” din 22 octombrie 1999 anunța că Andrei Marga a format o comisie de specialiști, care să analizeze sugestiile și propunerile de ameliorare a manualelor alternative, deși Banca Mondială a apreciat activitatea ministerului în acest domeniu. Comisia era alcătuită din Academicienii Gheorghe Platon, Pompiliu Teodor, Șerban Papacostea, Dinu C. Giurescu și din universitarii Andrei Pippidi, Nicolae Bocșan, Lucian Boia, Ladislau Gyemant, Iuliu Paul și Vasile Vese. Andrei Marga a precizat că au fost aleși acești istorici, ”deoarece ne-am dat seama că ei știu care este ora istoriografiei de acum”, manualele fiind ameliorate numai pe baza referatelor formulate de această comisie (35). O săptămână mai târziu, MEN, prin Mircea Fronescu, secretar de stat

pentru învățământul preuniversitar, recunoaște că nu poate ignora recomandarea comisiilor de învățământ ale Parlamentului, care ceruseră MEN să retragă avizul favorabil acordat manualului de la Editura Sigma. Se căuta, însă, un compromis, Editura Sigma putând da în judecată MEN, dacă manualul va fi retras, considerând retragerea manualului ca pe o încercare de cenzură politică, MEN căutând o cale amiabilă de rezolvare a problemei (36).

În „Cotidianul"din 22 octombrie 1999, George Cușnarencu și Nicolae Iliescu prezintă noi opinii despre manualul de istorie. Nicolae Iliescu crede că: „Istoria României este jucată la zaruri, conștient sau inconștient, urmărindu-se disoluția unei nații, care a și pornit-o, cu pași arzători pe această cale. Iar piatra, aruncată din praștia cocoșată de imbecilitate, va fi cu greu scoasă de cel puțin două generații de alfabetizați cu grijă", iar tratarea cu maximă superficialitate a reperelor istoriei noastre „va trimite către cioplirea unei promoții neblagoslovite de vreo circumvoluțiune" (37). În același număr al „Cotidianului", George Cușnarencu, după ce arată că cine crede că se poate face cultură alternativă uitându-se la televizor, se înșală pe spinarea tinerilor elevi împinși spre analfabetism, vine propunând, ironic, evident, idei pentru o istorie nonconformistă, în spiritul manualului alternativ. Scrie Cușnarencu: „Să mai lăsăm deoparte prostiile astea cu luptele lui Ștefan cel Mare și să spunem doar că Ștefan cel Mare este un ucigaș în serie și un violator care e cunoscut mai mult din cauza bancurilor care circulă în România pe seama lui. Mihai Viteazul n-a făcut nici o Unire, pentru că nu avea acceptul etnicilor maghiari și nici nu făcuse referendum, așa că despre el să se scrie doar că a provocat tragedii umanitare în ținuturile locuite de etnii și că era un profund spirit antieuropean. Auzi ce barbarie, să arunci cu pietre, la Posada, în capul armatelor eliberatoare ale NATO, care erau în misiune umanitară, ce atâta cruzime ?.. Unirea de la 1918? Un act samavolnic, de umilire a minorităților nevinovate. Crimele armatei maghiare în Transilvania? E vorba despre un război drept de pedepsire a românilor tribali.. Ce patriotism la pașoptiști? Romantism, domnilor. Să nu zicem patriotism, că zăpăcim de cap elevii, care fug de la ore scârbiți. Parcă-i văd cum se bulucesc de-acum, în urma noilor indicații alternative, la orele de istorie. De ce? Pentru că li se vorbește de nobilii maghiari, de eroii maghiari ai creștinătății și despre Țepeș din filmul Dracula. Ba, continuă Cușnarencu, ar putea să fie predată istoria, așa, mai neconvențional, scriind în manuale și despre celebrele jocuri alba-neagra, despre șmenari și muzica hip-hop, cu texte scrise de BUG

Mafia, La Familia sau Paraziții, despre Hollywood, FBI și Salonul Oval, dar fără stagiare (38).

Pentru a vedea și reacția celor care erau de acord cu apariția mult-blamatelor manuale (în fapt, a unuia singur), citim opiniile exprimate în „22 ", publicație editată de Grupul pentru Dialog Social. În nr. 42(504) din 19-25 octombrie 1999, Cristian Preda sub titlul„Acuz!", chiar pe prima pagină, critică reacția istoricilor, ca fiind tardivă, față de scandalul legat de manualul de istorie, ei intervenind abia după ce s-au pronunțat parlamentarii și gazetarii, mai întâi la GDS, apoi la Facultatea de Istorie și la Academie, acuzându-i că au intervenit în discuția despre manuale doar pentru a-și apăra domeniul, munca, profesia și statutul, amenințate de cenzura, care risca să le afecteze domeniul (39). Este reprodus, în pagina 8, comunicatul GDS din 12 octombrie 1999 privind noile manuale de istorie, în care se arată, că atacurile împotriva libertății de opinie a autorilor au un caracter antidemocratic. Ștefan Dorondel semnează un articol intitulat „Noua istorie" și manualele școlare"(pag. 9), iar Gabriel Andreescu analizează cele cinci manuale prin prisma modului cum sunt înfățișate drepturile omului, societatea civilă și rezistența sub comunism (40).

Din acest punct de vedere, Gabriel Andreescu consideră că manualul de la Editura Petrion (autori:Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă și Aurel Constantin Soare) este cel mai puțin reușit, având și defecte de ordin factual, și de interpretare, concluzionând:„Este singurul dintre cele cinci manuale asupra căruia ar fi de pus întrebarea cum a obținut aprobarea Comisiei MEN ". În finalul articolului, din nou amintește că manualele, cu excepția celui scos pe piață de Editura Petrion, au o prezentare acoperitoare a rezistenței față de comunism. Manualele RAO și Sigma oferă o viziune adecvată asupra societății civile și a drepturilor omului menționând că „și la acest punct, manualul Editurii Petrion cade la examen" adăugând că „principalul examen la tema Istoria de clasa a XII-a îl dau de câteva săptămâni oamenii politici, societatea civilă și presa". La pagina 11, Cecilia Tohăneanu scrie despre viziunea democratică a Școlii de la Annales care a condus la lărgirea noțiunii de document istoric, faptele trecutului nefiind relevante prin ele însele iar datele istorice sunt deschise unei pluralități de „lecturi"și interpretări. Drept urmare, istoria nu poate avea acces decât la un adevăr pluralist, relativitatea și limitele istoriei impunându-se de mult ca o concluzie de bun-simț (41).

Tot în acest număr, Zoe Petre reamintește, polemizând cu Adrian Năstase, despre momentul 1985 când, brusc, PCR a decis că numele

corect al lui Mircea Vodă este „cel Mare” și exila din publicații, manuale și filme epitetul tradițional(42).

Săptămânalul „Examene”, în cursul lunii octombrie 1999, cuprindea ample materiale la rubrica „Manualele alternative pro și contra”(pag. 4- 7): un interviu cu Acad. Dan Berindei și un articol despre noul manual de la Sigma (43), în care, conform programei, se folosește în loc de Țara Românească, denumirea de Ungrovlahia(44). Acad. Dan Berindei arăta, în interviul ce i s-a luat, că istoria este marginalizată prin forța împrejurărilor, în beneficiul științelor tehnice, orele de istorie s-au restrâns și se tinde să fie scoasă de la examene. La întrebarea:Care este situația istoriei în alte țări?, răspunde că istoria suferă de o marginalizare universală, la acest sfârșit de mileniu, dar și de o tratare „prea lejeră ”, posibilă în țările înaintate, cu un trecut necontestat, dar nu la noi, unde avem încă probleme deschise, și nu trebuie să luăm mimetic niște modele care nu țin seama de necesitățile noastre. Se întreabă, în încheiere, ”Ce ne vom face când vom avea o generație pentru care această țară nu va mai însemna nimic ?„(45).

I. Petrescu, în același număr al revistei „Examene”, prezintă un comentariu preluat de la Associated Press despre noile manuale de istorie din Israel (46). Aceste manuale menționează, pentru prima dată, că unii palestinieni au fost forțați să-și părăsească locuințele în timpul războiului din 1948, că forțele israeliene au fost de la început avantajate, sunt prezentate masacrele comise de israelieni în satul palestinian Deir Yassin, unde 250 de săteni au fost uciși și cel din 1956 din satul Kfar Kassem, când grănicerii israelieni au împușcat 47 de arabi civili, pentru că încălcaseră interdicția de circulație, fapte care au adâncit șocul comunității arabe și a mărit exodul arabilor din teritoriile cucerite de israelieni. În urma dezbaterilor din societatea israeliană, împărțită în două, față de noile manuale, ministrul Educației Yossi Sarid a fost nevoit să demisioneze. La noi, Andrei Marga, ministrul Educației Naționale declarase, după cum menționa Acad. Dan Berindei, că discuțiile pe marginea noilor manuale sunt niște simple „flecăreli”, și nu un semnal de alarmă de care ar trebui să se țină seama. Tot despre situația din alte țări, sunt publicate în „Cotidianul” din 14 octombrie 1999, sub titlul : „Colapsul sistemului manualelor alternative și al școlilor aflate la discreția autorităților locale în Occident-un avertisment pentru România ”, două articole preluate din „Le Monde diplomatique”(47).

Despre alte manuale alternative de istorie, ” Le Monde „ din 14 februarie 1998 prezintă situația din Bosnia-Herțegovina, unde sunt în vigoare trei manuale de istorie (48). Manualele sârbești îl prezintă pe

asasinul de la Sarajevo din 1914, al lui Franz-Ferdinand, ca pe un erou revoluționar, în timp ce în cărțile musulmane și croate el este considerat un terorist. Despre cel de-al doilea război mondial, există trei lecturi diferite. În versiunea sârbă:„ croații au fost ustași extremiști în solda regimului nazist”. Versiunea croată: „cetnicii(sârbi) i-au persecutat pe numeroșii antifasciști croați”. Ultima versiune: ei(musulmanii) s-au luptat eroic cu cetnicii și ustașii. Personalitatea lui Iosip Broz Tito, părintele Iugoslaviei, este, la rândul ei, subiect de controversă: „călău al poporului” (sârbii), „un sibarit care și-a întemnițat toți adversarii politici”(croații), „eliberatorul național”(musulmanii). Destrămarea Iugoslaviei, în 1991, este tratată și ea diferit:fiecare naționalitate a fost victima agresiunii și și-a exercitat dreptul legitim de apărare. Crimele pe scară largă produse de sârbi și de croați nu sunt evocate decât doar când sârbii și croații au fost victime, iar, în ceea ce-i privește pe musulmani ei pun accentul pe alianța sârbo-croată creată pentru a elimina însăși prezența lor. Acest tip de învățare are efecte imediate. În recreație, în curtea școlii, copiii se despart nu în funcție de sex, sau de prietenii, ci potrivit apartenenței etnice. O graniță invizibilă îi separă, se iau la bătaie și își spun unul altuia „musulman împuțit” sau „croat împuțit”. Elevii sunt încă în cursul primar dar și-au însușit deja ceea ce politicienii și juriștii denumesc „mecanismul segregaționist”. Și concluzia: reconcilierea se amână cu o generație (49).

Discuțiile pe tema manualelor de istorie au continuat, în presă, și în cursul lunii noiembrie 1999, dar cu o intensitate scăzută, față de luna octombrie. În „Cotidianul” din 1 noiembrie 1999, Prof. univ. Viorica Moisuc publică un amplu articol, în care analizează temeinic manualele nou-apărute. Se arată că, sub pretextul „modernizării”, manualele de istorie din 1999 sunt similare celor de pe vremea lui Mihail Roller, ele reluând ideologia stalinistă și tezele antiromânești ale istoriografiei maghiare (50). „Noile cercetări ”prezente în manuale sunt vechi de 50 de ani, sunt aceleași teze staliniste în manuale simpliste, toți autorii respectă aceleași „ indicații ”, iar omisiunile favorizează tendințele antiromânești ale istoriografiei maghiare.

Cele cinci manuale sunt politizate, în special capitolul referitor la perioada 1989 -1999 este „pură politică partizană a formațiunilor aflate azi la conducerea țării”. Manualul lui Mitu se inspiră din Declarația de la Budapesta din iunie 1989, care susține că formarea în același spațiu a două națiuni diferite, dă fiecăruia dreptul la păstrarea identității sale pe acest teritoriu („Lupta”, Paris, 22 iunie 1989, apud Viorica Moisuc). Pe aceeași pantă a politizării se află și înlocuirea, fără nicio explicație, în

manuale, conform Programei, a termenului Țara Românească cu cel de Ungro-Vlahia. Viorica Moisuc găsește o explicație a acestui fapt, în cartea semnată de Vasile Stati (deputat comunist în Parlamentul Republicii Moldova), ”Istoria Moldovei în date ”, publicată de Academia de științe a Moldovei în 1998. V. Stati ne învață că „Țara Românească este o invenție a istoricilor naționaliști români ”, că la sud de Carpați trăiau ungro-vlahii iar țara se numea „Ungro-Valahia ” sau „Terra Ultrasilvana”, și ea aparținea coroanei ungare. Și-se întreabă Viorica Moisuc- această nouă terminologie să fie și ea un rezultat al „ noilor cercetări ?”(51).

Despre manualul de clasa a XII-a de la Editura Humanitas, 1999, se pronunță Ion Gherman, președintele Societății culturale „Ținutul Herța”(52). Ion Gherman este nemulțumit de modul în care, în manual (pag. 212-216), se prezintă cedarea Basarabiei în 1940, fără a se menționa și cedarea nordului Bucovinei, care n-a fost niciodată sub ocupație rusească, precum și a ținutului Herța, teritoriu din vechea Românie, neprevăzut în odiosul pact germano-rus, teritoriu cu aproape 100 % populație românească. Tot așa de ușor, la pag. 220, autorii au trecut și peste anexarea Insulei Șerpilor, care, prin Tratatul de la Paris din 1947 era recunoscută ca teritoriu românesc. În sfârșit, autorul apreciază că ar fi trebuit, în manual, să se recunoască faptul că, în vederea asigurării unui climat de securitate și cooperare în Europa, România, în special prin tratatul încheiat cu Ucraina în 1997, a trebuit să facă mari sacrificii teritoriale, în speranța cel puțin că sutelor de mii de români, pe care i-am lăsat cu știință în afara granițelor, li se vor respecta drepturile la identitatea de neam, de limbă și de credință strămoșească.

Ce efect aveau sacrificiile făcute de România, pentru a întări statalitatea tânărului stat ucrainean, cum cereau Emil Constantinescu, președintele României și Adrian Severin, ministrul de externe, precum și Zoe Petre, consilier prezidențial, care ne cerea, în plus, ”să uităm trecutul”, să ne orientăm spre viitorul luminos, european, vedem din același număr al ziarului „Cotidianul”, în care este republicat un protest reluat din ziarul „ Ceas” din Cernăuți, apărut la 17 septembrie 1999. În acest protest Uniunea Națională a Ucrainenilor se pronunța împotriva înălțării unui al doilea monument lui Mihai Eminescu în orașul Cernăuți, monument care era planificat a fi edificat încă din anul 1988, de către comitetul regional al Partidului Comunist al Ucrainei. Uniunea Națională a Ucrainenilor din regiunea Cernăuți considera că stima statului față de Eminescu, în orașul ucrainean Cernăuți, este astăzi mai mare decât în Suceava românească sau în orașul Chișinău din Moldova.

Arătând că „Doina” lui M. Eminescu a fost imnul „Gărzii de fier ” fasciste, și este folosită și astăzi de revizioniștii români în campania lor de „întoarcere” către România a pământurilor Bucovinei ucrainene, se amintește că ucrainenii din Bucovina țin minte că din punct de vedere național Mihail Eminovici a fost un renegat. El s-a născut în satul ucrainean Calânivca (actualmente Călinești) din Dorohoi, unde locuia tatăl său, ucraineanul Gheorghii Eminovici, și mama sa, Raluca Iurașco, ce ținea de neamul cazacilor. Mihail Eminovici s-a transformat în român încă din adolescență, fiind influențat de politicianul șovinist român Aron Pumnul, profesor de limba română la gimnaziul din Cernăuți, dușman fanatic al ucrainenilor. Transformarea vechiului oraș ucrainean Cernăuți într-un centru al cultului memoriei unui asemenea activist antiucrainean Mihai Eminescu se percepe, de organizațiile ucrainene ale Bucovinei, drept umilire conștientă a sentimentelor naționale ale ucrainenilor bucovineni, ce constituie 80 % din populația ținutului și cărora poetul le-a refuzat dreptul de a trăi pe meleagurile străbune. Chemăm toți patrioții statului ucrainean să boicoteze înălțarea unui monument activistului care, devenind renegat, a neglijat ucrainenii bucovineni, revendicând întoarcerea ținutului nostru în jugul român ! Orașul Cernăuți n-are nevoie de monumente ale dușmanilor poporului ucrainean ! (53).

„Cotidianul” din 1 noiembrie 1999, în pagina a doua reproduce un articol din revista clujeană de limbă maghiară „Magyar Kisebbseg” nr. 2-3 din 1999, semnat de Molnar Gusztav intitulat „Încă o dată despre problema Transilvania”, în care arată că România trebuie să se federalizeze sau să se introducă devoluția de tip scoțian, pentru a-și rezolva problemele cu care se confruntă, susținând că există „ transilvanism” politic suficient pentru federalizare, noua putere de la București(Convenția Democrată) fiind catalogată drept incapabilă, liderii de opinie unguri trecând la contraatac (54). Printre cei care scriu în revistă este și Sorin Mitu, autorul controversatului manual de istorie, adept al federalizării. Imre Borbely, alt autor, reia „problema transilvană ” din punct de vedere maghiar :„După invazia tătară, în Ardeal, în paralel cu noi colonizări germane apare și etnosul român. Etnogeneza română este controversată”. Molnar Gusztav se pronunță că „România nu are șansa de a se lega de structurile NATO și UE”, rămânând o zonă cenușie, cerând ca Ardealul să fie independent iar Partium „reanexat” la Ungaria.

Articole, de această dată, de mici dimensiuni, care mai apar în presă în cursul lunii noiembrie 1999, cuprind ultimele „zvârcoliri ” pe tema manualelor de istorie: în „Cotidianul” din 5 noiembrie 1999 se arată că, deoarece Andrei Marga „nu dă semne că ar vrea să-și îndrepte

greșelile”, 55 de deputați au inițiat o moțiune simplă prin care cer retragerea autorizației pentru manualul de istorie (55). În „Cotidianul” din 9 noiembrie se arată că unii deputați țărăniști vor să-și retragă semnătura de pe moțiune, care va fi dezbătută de către deputați pe 15 noiembrie 1999, prin care se solicită atât reevaluarea actualelor programe de studiere a istoriei, cât și retragerea autorizației pentru manualul de la editura Sigma (56).

Laura Ciobanu, în „Cotidianul”din 16 noiembrie 1999, relatează modul în care s-a desfășurat dezbaterea moțiunii manualelor alternative în Camera Deputaților, președintele Comisiei pentru învățământ a Camerei Deputaților, Anghel Stanciu (PRM) arătând că respectivului manual i se impută tratarea superficială și denaturată a istoriei, demitizarea unor personaje istorice și reinterpretarea unor evenimente (57). Andrei Marga, ministrul educației naționale, îi acuză pe inițiatorii moțiunii că au mentalitate comunistă, cerând respingerea moțiunii ca „probă a adevăratului patriotism care unește respectul adevărului față de istoria națională cu problema actului de modernizare și emancipare”.

Două scurte articole sunt din 29 noiembrie și din 17 decembrie 1999, ultimul, cuprinzând câteva rânduri, apărut în „România liberă”și anunțând că manualul de istorie de la editura Sigma va fi revizuit, o nouă ediție va apărea în ianuarie 2000, actualul manual nemaifiind retras de pe piață (58).

Printre articolele apărute în toamna anului 1999, privind manualele alternative, mai putem menționa un articol din revista „Examene” al prof. dr. Tudor Opriș, referitor, însă, la manualele de limba și literatura română (59), din care s-a scos poezia „Scrisoarea a III-a ” de Mihai Eminescu, poezie scoasă și din programa de bacalaureat.

În „România liberă” din 11 noiembrie 1999 este analizat modul cum este prezentată poliția politică în noile manuale de istorie, scoțându-se în evidență faptul că numărul securiștilor și al informatorilor diferă de la un manual la altul, constituind astfel o mare enigmă (manualele cuprindeau un capitol intitulat „ Securitatea și represiunea politică ”). Cel mai criticat, din acest punct de vedere, este manualul de la editura Petrion, unde, arată autorul articolului, nici nu este menționat cuvântul„Securitate” (60).

Revista „Dosarele istoriei”, din decembrie 1999, analizează manualele de istorie prin prisma modului cum sunt tratate evenimentele din decembrie 1989:„revoluție anticomunistă” (manualul RAO), ”revoluție română ”(manualul ALL), ”revoluție anticomunistă ” dar și „revoltă împotriva regimului ceaușist ”(Humanitas). În concluzie, autorul

consideră că, din acest punct de vedere, în mod paradoxal, manualele cele mai criticate (vechiul manual unic postdecembrist din 1991, revizuit în 1992 și valabil până în 1999-autori:Mihai Manea și Bogdan Teodorescu-, și manualul alternativ de la Sigma) sunt, dintre toate, cele care expun viziunile cele mai complete, ca analiză și interpretare, în privința evenimentelor din decembrie 1989. Se mai menționează că, pentru elucidarea acestui moment istoric, trebuie să așteptăm noi indicii și, mai ales, noi documente scrise (61). În același număr al revistei, se relatează despre desfășurarea Conferinței Naționale a Societății de Științe Istorice din România, care a avut loc la Bușteni, în ziua de 20 noiembrie 1999. Conferința a făcut bilanțul celor 50 de ani de activitate ai S. S. I. arătându-se, în cadrul discuțiilor, că în ultimii ani situația învățământului istoriei s-a deteriorat grav, ca urmare a condițiilor materiale ale profesorilor și elevilor, a diminuării numărului de ore, a tendințelor de periferizare a istoriei naționale în procesul instructiv-educativ. S-a adoptat o rezoluție, în care se afirma, în consens cu Recomandarea nr. 1283 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, că educația istorică reprezintă o prioritate națională, având un rol esențial în cultivarea valorilor civice și democratice, naționale și europene, solicitându-se adoptarea unor măsuri care să ducă la restabilirea statutului de disciplină obligatorie la examenele de capacitate și bacalaureat. A fost criticat modul în care s-au elaborat actualele planuri și programe de învățământ, fără participarea profesorilor, care au fost puși în fața faptului împlinit, prin măsuri administrative. MEN folosind o frazeologie alambicată, tinde să instaureze un regim de intoleranță și chiar de amenințare la adresa profesorilor. S-a citat „Comunicatul privind efectivul de ore alocat studiului istoriei în planul de învățământ școlar (gimnazial și liceal) ”, transmis Inspectoratelor școlare sub semnătura secretarului de stat, Mircea Corneliu Fronescu, în care abundă invectivele la adresa celor care își permit să critice programele și manualele școlare, dar în același timp, conducerea MEN continuă să vorbească despre democrație, dezbatere liberă de idei, reformă etc. (62).

Într-un interviu acordat săptămânalului „Examene ”, istoricul Lucian Boia se referă și la manualele alternative de istorie, arătând că manualele trebuiau făcute, chiar dacă sunt imperfecte. Manualul lui Sorin Mitu are lucruri criticabile, dar „ este mai gândit decât altele”(63). Istoria actuală este o istorie de probleme, cu caracter mai sociologic, antropologic. Istoria axată pe evenimente, personalități, bătălii este de factură romantică, de la 1800-1850. Consideră că problema manualelor și a predării istoriei este un segment mic din sfidarea pe care societatea

românească trebuie să o rezolve, românii trebuie să se adapteze la schimbarea pentru o Românie nouă, pregătită să intre în UE, așa cum s-au adaptat foarte repede și pe la 1830, când a început procesul de occidentalizare. Acum românii trebuie să facă la fel, și profesorii de istorie de asemenea. Ceea ce trebuie făcut astăzi, adică integrare europeană, economie competitivă, democrație, sunt lucruri noi, pentru care trebuie construite modele noi, pe care nu le oferă istoria (subl. ns. G. S.).

Discuțiile pe marginea manualelor alternative vor continua, dar se reduc în intensitate după ce, la 7 martie 2000, Academia Română își spune cuvântul, prin Acad. Dan Berindei, Președintele Secției de Științe și Arheologie a Academiei Române (64), dar și printr-un comunicat al Biroului de presă al Academiei (65).

Comunicatul Biroului de presă al Academiei Române preciza că reprezentările și comentariile minimalizante și falsificatoare, care sunt în contradicție flagrantă cu rezultatele istoriografiei românești, vor avea consecințe deosebit de grave în ceea ce privește pregătirea elevilor, asupra imaginii lor despre poporul român, despre istoria și cultura lui.

Academia Română reamintea MEN și reprezentanților societății civile, implicați în procesul de educare a generațiilor viitoare, datoria de a-și îndeplini misiunea cu simț de răspundere, cu respectul adevărului științific, fără subiectivism și fără concesii față de considerente politice partizane.

„Scandalul manualelor alternative ” a mai avut și o altă fațetă: ignorând legislația în vigoare, multe persoane din conducerea MEN și din cea a instituțiilor subordonate sunt autoare de programe școlare și, în același timp, autori de manuale alternative, „abonați ” în permanență la câștigarea licitațiilor cu aceleași trei-patru edituri „alese ”. S-a creat un monopol, o întreagă industrie a producerii de manuale alternative, declara Sorin Peneș, președintele Asociației „Cartea Școlară ”, care avea, în 1999 – 2000, în componență 22 de edituri, și care a contestat vehement licitația pentru manualele alternative de clasa I și de clasa a VIII-a (66).

Despre faptul că acest scandal al manualelor alternative nu a dus la nicio schimbare în bine, remarcă în revista „Dilema ” ziarista Rodica Chelaru : „O mulțime de voci, care de care mai iritate, s-au rățoit la autorii de manuale de istorie alternative.. Dar, aceiași indignați nu prea-și fac auzită supărarea – spre a folosi un eufemism –când sunt aduse în discuție manualele clasice de istorie. În structura și conținutul acelor manuale nu s-a schimbat mare lucru din decembrie 1989 încoace. Comunismul nu este nici analizat, nici blamat, nici disecat spre buna

înțelegere a elevului. Eroii neamului asasinați în închisorile comuniste nu beneficiază nici azi de mai multă atenție decât acum 10 – 11 ani. . Avem din nou, de-a face, cu dubla măsură. S-ar părea că indignarea de dragul unui exercițiu de stil este un sport național. Mai ales când subiectul în discuție este un simbol național, atunci indignarea devine obligatorie și generalizată. Întrebarea este, ce vine după indignare? Răspunsul invariabil: nimic. Sau aproape nimic ”(67).

Considerăm, în încheiere, că Acad. Dinu C. Giurescu a sintetizat, cel mai bine, concluziile care se desprind din problema manualelor și a predării istoriei astăzi. Într-o recenzie la cartea istoricului Florin Constantiniu, ”De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu ”, Acad. Dinu C. Giurescu arată că locul interpretărilor marxist-leniniste este luat, astăzi, de cel al „corectitudinii politice”, de istoria scrisă din perspectiva „globalizării ”, a integrării ei într-o perspectivă continentală. Manualul de clasa a XII-a nu se mai intitulează „Istoria românilor ”ci simplu și anonim „Istorie ”. În 90 % din licee disciplina Istorie este predată în o oră pe săptămână. Ministerul Educației și Cercetării a instituit un control strict asupra manualelor, lecțiile au același titlu și aceleași subpuncte, identic formulate. Manualele au rămas alternative prin autori și editură, conținutul lor este, cu mici nuanțe, același. Lecțiile sunt redactate ca un fel de texte documentare, din care a dispărut orice reconstituire vie a ceea ce va fi fost. Mesajul emoțional a dispărut cu totul, manualele de istorie nu îi mai atrag pe tineri (68).

Istoria românilor a fost eliminată aproape cu totul din emisiunile televiziunii publice și ocupă un loc minimal în programul radioului. Ea nu se mai regăsește în discursul public decât ca o excepție. Ca și înainte de decembrie 1989, are loc în prezent o nouă interpretarea a istoriei noastre. Se tinde spre o globalizare educațională, în care oamenii au din ce mai puțin sentimentul identității lor, ca individualități, ca națiune. „Dacă nu știi de unde vii, dacă nu ești legat de înaintași, dacă nu înțelegi că țara unde trăiești are un trecut și poate avea un viitor care merită a fi susținut, atunci devii un simplu instrument în mâna celor care conduc globalizarea culturală” (69).

„Culturnicii” din anii 1970-1980, cum îi numea Vlad Georgescu, sunt urmați astăzi de culturnicii anului 2000. Chiar dacă împrejurările sunt diferite, istoria poate fi utilizată spre aceleași țeluri, de eliminare a identității proprii.

NOTE :

1. Vezi Armand Goșu, Un istoric propune o poliție a gândirii pentru colegii săi, în „ Cotidianul" din 7 dec. 2000 ; Rodica Chelaru, Enervare fără folos, în „Dilema ", an IX, nr. 435 (29 VI- 5 VII 2001) p. 11 ; Florin Țurcanu, Pentru o memorie națională deschisă, în rev. „22 "din 28. 06. 2005 ; Radu Țuțuianu, Revoluțiile alternative. Elevii mai resimt șocul manualelor de istorie apărute cu reforma lui Marga, în „ Jurnalul Național ", an XIII, nr. 3842 din 27 dec. 2005, pp. 24-25; O nouă materie în școală : Istoria comunismului, în „ România liberă " nr. 5638, 18 sept. 2008, p. 5 ; Acad. Dinu C. Giurescu, Corectitudinea politică astăzi, în „Historia ", an VIII, nr. 78, iunie 2008, pp. 14-15 ; „Ziarul Lumina ", an V, nr. 270 (1472) din 23 nov. 2009, pp. 8-9 („Comunismul a transformat cele mai elementare drepturi ale omului în privilegii ", interviu cu Zoe Petre, realizat de Larisa și Constantin Iftime, în care se susține că „scandalul din 2000 (corect:din 1999, n. n. G. S.) a fost un scandal politic, stârnit de Partidul România Mare, împreună cu P. S. D. ".
2. Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Humanitas, 1997, p. 280.
3. Vezi Vasile Alexandru (colonel în rezervă, veteran de război), *Rescrierea istoriei*, în „Meridian", 7 mai 1993, p. 6. În cotidianul „Meridian", între timp dispărut, se publicau, începând din septembrie 1992, la rubrica „Istoria trebuie rescrisă ", articole pe teme de istorie contemporană, în special legate de perioada dinainte și de după 23 august 1944.
4. Cristina Ivan, *Profesorii de istorie continuă să aștepte manualele alternative*, în „Cotidianul", an V, nr. 14(1059), 19 ian. 1995.
5.` *Ibidem.*
6. George Pruteanu, *Schimbătoarele plăsmuiri ale istoriei*, în „ Dilema", an V, nr. 230, 20-26 iunie 1997.
7. Marin Bucur, *„Patriotismul fierbinte"*, pentru o altă istorie, în „Arhiva", an I, nr. 8, 27 nov. 1992 (supliment de istorie al ziarului „Cotidianul).
8. „Aldine ", supliment al ziarului „România liberă"din 10 ianuarie 1998.
9. *Ibidem.*
10. „Dilema", an VI, nr. 269, 27 martie – 2 aprilie 1998.
11. *Ibidem*, p. 6.
12. Iuliana Daniliuc, *Luptele voievozilor români au fost scoase din manualele de istorie*, în „Cotidianul" din 25 sept. 1999.
13. Cristian Tudor Popescu, *Câte istorii are România ?*, în „ Adevărul" din 6 oct. 1999, p. 1.
14. R. C., Noul manual de istorie produce scandal în Senat, în „Adevărul" din 6 oct. 1999, p. 2.
15. Roxana Andronic, Andreea Esca îl umbrește pe Mihai Viteazul în cartea de istorie, în „Ziua" din 6 oct. 1999, p. 1 și p. 3.
16. *Ibidem*, p. 3.
17. Ovidiu Drugă, Manualul de istorie de clasa a XII-a susține că Horea, Cloșca și Crișan au masacrat „familiile nevinovate" ale nemeșilor unguri, în „Cotidianul" din 6 oct. 1999, p. 3.
18. Memoriul intitulat: „În legătură cu unele fenomene care frânează activitatea istoricilor români " este reprodus în lucrarea „Istoria și limba română în vremea lui

Gheorghe Gheorghiu-Dej :memoriile unui fost şef de Secție a CC al PMR ", autor Pavel Țugui, Bucureşti,1999, pp. 43- 54.
19. Dragoș Moraru, în „Cotidianul" din 6 oct. 1999, p. 3.
20. Cristian Șuțu, *Ibidem*, p. 3.
21. Cristina Zărnescu, *Contraargument* : *manualele ungurești*, în „Cotidianul" din 6 oct. 1999, p. 3.
22. *Ibidem*, p. 3.
23. Ioana Lupea, *Viktor Orban vine să facă ordine în România*, în „Cotidianul" din 6 oct. 1999, p. 4. Vezi și Sorin Petrescu, *Ziarele românești de limbă maghiară ne avertizează*. Roman Magyar Szo:*„Autonomia nu este singura rezolvare posibilă a situației maghiarimii rupte din trupul țării-mamă"*, în „Cotidianul" din 7 oct. 1999.
24. Aida Dănilă, *Scandalul cărților de istorie. Ministerul Educației Naționale aruncă „pisica" în curtea Academiei Române,* în „România liberă" din 7 oct. 1999, p. 6.
25. Dan Gheorghe, Directorul editurii care a publicat rușinosul manual de istorie de clasa a XII-a se explică, în „Cotidianul" din 7 oct. 1999.
26. Viorica Moisuc, *„Moldovenism" versus „românism". Inepțiile unui Roller de peste Prut,* în „Lumea Magazin", an VII, nr. 10 (78), 1999, pp. 23 -25 (partea I), „ Lumea Magazin", an VII, nr. 11 (79), 1999, pp. 65-67 (partea a II-a) și în „Lumea Magazin ", an VII, nr. 12 (80), 1999, pp. 68-70 (partea a III-a).
27. Viorica Moisuc, *Manualele de istorie de clasa a XII-a reiau ideologia stalinistă și tezele antiromânești ale istoriografiei maghiare*, în „Cotidianul", 1 noiembrie 1999, p. 18.
28. Marius Știucă (sic*!), Liceu, cimitir al audienței mele,* în „Academia Cațavencu", an IX, nr. 50(421), 21 -27 dec. 1999, p. 15.
29. *Noile programe școlare și manualele alternative vor duce la o pregătire insuficientă a elevilor,* în „ Cotidianul" din 14 oct. 1999, p. 14.
30. „Cotidianul" din 18 oct. 1999, p. 14. (Adrian Năstase, despre rușinosul manual de istorie elaborat de Sorin Mitu: „Această lucrare este antinațională, dezvoltând toate tezele istoriografiei maghiare").
31. Pierre de România, *„Fratele trădat"- o armă mediatică,* în „România Mare", 15 oct. 1999, p. 21.
32. Vasile Gionea, *Manualul de istorie, obiect de scandal, rezultat al inconștienței sau al trădării,* în „România Mare", 22 oct. 1999, p. 19. Manole Neagoe, *Manualul de istorie,* în „România Mare", 22 oct. 1999, p. 18.
33. XXX- *Manualele școlare expresia unei neînțelegeri,* în „Curentul" din 26 oct. 1999, p. 12.
34. *Ibidem*, p. 12.
35. Ion Novăcescu, *Andrei Marga a desemnat să îndrepte abominabilul manual al lui Mitu o comisie formată din istorici care susțin demitizarea istoriei românești,* în „Cotidianul" din 22 oct. 1999.
36. Dan Gheorghe, *Ministerul Educației caută o soluție pentru retragerea controversatului manual de istorie,* în „Cotidianul" din 29 oct. 1999.
37. Nicolae Iliescu, *Manualul spiritual,* în „ Cotidianul" din 22 oct. 1999.
38. George Cușnarencu, *Idei nonconformiste pentru o istorie alternativă,* în „Cotidianul" din 22 oct. 1999.
39. Cristian Preda, *Acuz* !, în „ 22 ", an X, nr. 42 (504), 19 – 25 oct. 1999, p. 1.

40. Gabriel Andreescu, *Rezistență, drepturile omului și societatea civilă în manualele de istorie de clasa a XII-a,* în Ibidem, p. 8.
41. Cecilia Tohăneanu, *Istoria – un discurs interpretativ și plural,* în Ibidem, p. 11.
42. Zoe Petre, *Umbra lui Ceaușescu la Cozia*, în Ibidem, p. 3.
43. Mihaela Dumitru, *Dialog cu acad. Dan Berindei, președintele secției de științe istorice a Academiei Române,* în „ Examene", an IV, nr. 173, 25-31 oct. 1999, p. 5.
44. Mihail Constantinescu, *Programa de istorie promovează o aberație. Manualele o amplifică .Deci, ce e Ungrovlahia?,* în Ibidem, p. 4.
45. Mihaela Dumitru, *Ibidem*, p. 5.
46. I. Petrescu, *Noile cărți de istorie se opun miturilor naționale*, în Ibidem, p. 4 și p. 6.
47. Dragoș Moraru, *„Le monde diplomatique" avertizează:când bacul sacrifică istoria, elevii pierd îndemânarea limbii și obiceiul gândirii* ; Roxana Frosin, Gabriela Manea, *Absolvenții liceelor americane sunt în mare parte analfabeți*, în „ Cotidianul" din 14 oct. 1999, p. 14.
48. Trei variante (după „ Le Monde ", 14 februarie 1998), în „Dilema", an VI, nr. 269, 27 mai- 2 apr. 1998, p. 16 (număr special cu tema „Istoria și Geografia").
49. *Ibidem*, p. 16.
50. Viorica Moisuc, *Manual unic în cinci variante. Manualele de istorie de clasa a XII-a reiau ideologia stalinistă și tezele antiromânești ale istoriografiei maghiare,* în „ Cotidianul", an IX, nr. 2500, din 1 noiembrie 1999, p. 18.
51. Viorica Moisuc, *Ibidem*, p. 18.
52. Ion Gherman, *Manualul de la Humanitas lovește în basarabenii și bucovinenii înstrăinați*, în „ Cotidianul", an IX, nr. 2500, 1 nov. 1999, p. 14.
53. *Nenorocire premeditată, Adresare către organele puterii de stat a Ucrainei și obștimii ucrainene în chestiunea înălțării unui al doilea monument lui Mihai Eminescu în orașul Cernăuți*, în „ Cotidianul ", 1 nov. 1999, p. 14.
54. *„ Magyar Kisebbseg": România nu-și va putea rezolva problemele decât dacă se federalizează*, în „ Cotidianul ", 1 nov. 1999, p. 2.
55. Laura Ciobanu, *55 de deputați au inițiat o moțiune simplă care cere retragerea autorizației pentru manualul de istorie al lui Mitu*, în „Cotidianul" din 5 nov. 1999.
56. Laura Ciobanu, *Patru țărăniști se pregătesc să fugă de pe lista de semnături a moțiunii dedicate manualului lui Mitu*, în „Cotidianul" din 9 nov. 1999.
57. Laura Ciobanu, *Puterea și-a obligat parlamentarii să se retragă de pe lista celor care cer anularea autorizației acordate manualului Mitu*, în „Cotidianul" din 16 nov. 1999.
58. Cristina Zărnescu, Dragoș Moraru, *Continuă protestele față de manualele de istorie,* în „Cotidianul"din 29 nov. 1999 ; C. Tăut, *Manualul de istorie al Editurii Sigma este revizuit,* în „România liberă" din 17 decembrie 1999.
59. Tudor Opriș, *De ce s-a scos de la bacalaureat* „ Scrisoare a III-a" ?, în „ Examene ", an IV, nr. 174, 1-7 nov. 1999, p. 3.
60. Silviu Alupei, *Numărul securiștilor și al informatorilor, o mare enigmă*, în „România liberă", serie nouă, nr. 2930, 11 nov. 1999, p. 2.
61. Gabriel Catalan, *Ce-i învățăm pe copiii noștri* ?, în „ Dosarele istoriei ", an IV, nr. 12(40) 1999, pp. 59-61.
62. Mircea Suciu, *Stalinism sub egida MEN ?,* în „Dosarele istoriei ", an IV, nr. 12(40), 1999, pp. 63 – 64 .

63. Lucian Boia, *Mitul este o mare credință și nu putem trăi fără o credință..*, în „Examene”, an V, nr. 6 (188), 7-13 febr. 2000, pp. 12-13.
64. „Cotidianul”, 7 martie 2000, p. 11 (Academia Română își spune cuvântul cu privire la manualul de istorie de clasa a XII –a apărut la Editura Sigma).
65. Emilian M. Dobrescu, *Românografia, Bilanț și perspective*, București, Editura Compania, 2000, p. 186.
66. *Ibidem*, p. 186. Vezi și Nicu Ploscaru, *Odiseea unei licitații ilegale*, în „Almanahul Tribuna învățământului 2000”, pp. 75-81.
67. Rodica Chelaru, *Enervare fără folos*, în ”Dilema”, an IX, nr. 435, 29 VI- 5VII 2001, p. 11.
68. „Historia”, an VIII, nr. 78, iunie 2008, pp. 14-15.
69. *Ibidem*, p. 15.

BIBLIOGRAFIE

1. LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

1. Andreescu, Gabriel, Molnar Gusztav, Problema transilvană, Iași, Polirom, 1999, 216 p.
2. Aurescu, Bogdan, Avanscena și culisele Procesului de la Haga : memoriile unui tânăr diplomat, București, Monitorul oficial R. A., 2009, 256p.
3. Boia, Lucian, Istorie și mit în conștiința românească, București, Humanitas, 1997, 310 p.
4. Bruhis, Mihail, Rusia, România și Basarabia. 1821, 1918, 1924, 1940, Chișinău, Editura Civitas, 1992, 362 p.
5. Constantiniu, Florin, De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu, București, Editura Enciclopedică, 2007, 520 p.
6. Constantiniu, Florin, O istorie sinceră a poporului român, București, Editura Univers Enciclopedic, 1997, 592 p.
7. Constantinescu, Radu, 100 de istorioare cu istoricii Epocii de Aur, Iași, Editura Fides, 1997, 256 p.
8. Dobrescu, Emilian M., Românografia, Bilanț și perspective, București, Editura Compania, 2000, 256 p.
9. Georgescu, Vlad, Politică și istorie, București, Humanitas, 1991, 168 p.
10. Ivanov, Leonte, Imaginea rusului și a Rusiei în literatura română 1840 – 1948, Chișinău, Editura Cartier, 2004, 288p.
11. Mitu, Sorin, Geneza identității naționale la românii ardeleni, București, Humanitas, 1997, 440 p.
12. Miturile comunismului românesc (sub direcția lui Lucian Boia), București, Editura Nemira, 1998, 376 p.
13. Moldoveanu, Petre, Cum se falsifică istoria, Baia Mare, Casa de presă și editură „Gutinul”, 1991, 48p.
14. Mungiu-Pippidi, Alina, Transilvania subiectivă, București, Humanitas, 1999, 256 p.
15. Negru, Elena, Politica etnoculturală în R. A. S. S. Moldovenească (1924 -1940), Chișinău,
16. Editura Prut Internațional, 2003, 204 p.

17. Negru, Gheorghe, Politica etnolingvistică în R. S. S. Moldovenească, Chișinău, Editura Prut Internațional, 2000, 132 p.
18. Pop, Ioan-Aurel, Istoria, adevărul și miturile, București, Editura Enciclopedică, 2002, 392p.
19. Țugui, Pavel, Istoria și limba română în vremea lui Gheorghiu-Dej. Memoriile unui fost șef de Secție a CC al PCR, București, Editura Ion Cristoiu, 1999, 304p.
20. Ungheanu, Mihai, Românii și „tâlharii Romei ”, București, Editura Phobos, 2005, 444p.
21. Verdery, Katherine, Compromis și rezistență, București, Humanitas, 1994, 384 p.
22. Zamfirescu, Dan, Războiul împotriva poporului român, București, Editura Roza Vânturilor, 1993, 368 p.

2. PERIODICE

Adevărul, 1999
Academia Cațavencu, 1999
Aldine (supliment, România liberă), 1998
Arhiva(supliment, Cotidianul), 1992
Cotidianul, 1995 – 2000
Curentul, 1999
Dilema, 1997 – 2001
Dosarele Istoriei, 1999
„ 22 ”, 1999 – 2005
Examene, 1999 – 2000
Historia, 2008
Jurnalul Național, 2005
Lumea Magazin, 1999
Meridian, 1993
România liberă, 1999 – 2008
România Mare, 1999
Ziarul Lumina, 2009
Ziua, 1999

IV. RECENZII

RECENZIE LA „HAŞDEU ŞI IORGA. CULTURĂ ŞI CIVILIZAŢIE TRADIŢIONALĂ” DE GHERASIM RUSU TOGAN

Prof. Dr. Gheorghe Râncu
Preşedinte Filială, Câmpina a SŞIR
Director Colegiul Tehnic Forestier
Câmpina

Gherasim Rusu Togan s-a apropiat de opera celor doi savanţi, dată fiind formaţia sa etnografică şi folcloristică, dublată de o reală acribie introspectivă asupra culturii populare româneşti. Prin volumul de faţă autorul este pus în faţa unei dificile întreprinderi, în contextul monumentalităţii formaţiei celor doi, ca: istorici, enciclopedişti, etnografi şi etnologi, profesori şi iniţiatori de şcoală, curente şi reviste, publicişti şi editori, oratori şi critici, literaţi şi creatori de noi domenii în planul culturii naţionale şi nu numai.

Incursul pe care şi l-a propus Gherasim Rusu Togan impune ca volumul său să fie parcurs pe îndelete, nu ca o lectură rapidă de roman de după - amiază, ci ca un studiu amănunţit şi abisal asupra căruia trebuie să te apleci, cuantificând o bogată sursă de informaţie, de cunoaştere şi în mod special de a înţelege planul analizei propuse. Este la fel de veridic, cel puţin din perspectiva noastră, că autorul nu şi-a propus să le analizeze contribuţia adusă la cunoaşterea culturii poporane de la noi, punându-i pe cei doi savanţi comparativ faţă în faţă, cât mai ales de a se apropia dintr-un unghi cât mai favorabil, şi anume cel al complementarităţii lor.

Totul este pus într-o formulă interogativă: dacă Haşdeu n-ar fi existat, Iorga nu ar fi fost atât de mare prin vastitatea operei sale. De aici şi o constatare ce trebuie înţeleasă în prezentarea lui Haşdeu şi a lui Iorga, ca apărători ai neamului românesc, ca doi străluciţi combatanţi în planul frontului istoriografic cu detractorii istoriei românilor.

Etnograful câmpinean surprinde corect prin studiul său, că prin cercetările şi lucrările scrise cei doi enciclopedişti şi-au adus o mare şi reală contribuţie la umplerea acelui „vid, gol istoric”, de cca. o mie de ani, ce corespunde fenomenului marilor migraţii euro-asiatice de la începuturile evului mediu şi până la explozia obştilor săteşti româneşti spre statalitate. Cei doi istorici demarează analizele lor de la sat (obşte),

înţeles nu ca o entitate bazată pe relaţiile de rudenie, ci pe raporturile de muncă şi de creaţie anonimă în planul coexistenţei etnice, în raportul direct economic, social, lingvistic, cultural şi religios, dar şi militar cu alogenii veniţi în spaţiul carpato – danubiano - pontic.

Se completează astfel un tablou veridic asupra psihologiei şi mentalului românesc din care au descins: munca, omenia şi ospitalitatea, răbdarea, rezistenţa şi toleranţa mai ales faţă de străini. În planul etnopsihologiei româneşti s-au activat în adstrat (contactul şi influenţele străine mulate pe coloana vertebrală a românilor), cu precădere în evul mediu şi epoca fanariotă a ceea ce reprezintă şi astăzi: necinstea, hoţia şi şmecheria, diminuarea empatiei etnice şi toate completate de lene, dezbinare, credulitate - delăsare – laşitate, mergând până la lipsa respectului faţă de lege, faţă de muncă şi faţă de celălalt (n.n.).

Autorul surprinde acea melancolie optimistă specifică românului, mai ales în planul ajutorului divin, aflat într-o implacabilă aşteptare, decât în şi prin directa implicare în modelarea propriului destin etnic. De altfel, el îi încadrează în curentul autohtonist, cu precădere pe Haşdeu, în timp ce la Iorga se adaugă o tendinţă preeuropenistă, specifică românilor din perioada interbelică.

Cei doi titani ai culturii româneşti s-au apropiat de cultura populară venind dinspre perspectiva unei cercetări istoriografice. Folclorul şi etnografia anonimă, atât în plan individual, cât şi colectiv, au devenit instrumente în abordarea continuităţii româneşti.

Haşdeu şi Iorga, consimte autorul, s-au intersectat puţin în contemporaneitatea lor: în timp ce magul de la Câmpina era la apusul carierei, Iorga se afla în plină ascensiune. În vreme ce B.P.Haşdeu a excelat aproape în toate (etnologie, etnografie, folclor, lingvistică, literatură şi istorie), Nicolae Iorga a excelat în istoria globală, căreia i-a subsumat folclorul şi artele populare. Gherasim Rusu Togan apelează corect la afirmaţia lui G.Călinescu, care referindu-se la Haşdeu reliefa că, acesta a izbutit aproape peste tot, pentru ca despre Iorga să afirme că a fost minor în fiecare activitate, dar măreţ prin vastitatea operei sale. În vederea explicării culturii moderne româneşti cei doi au abisat până la izvoarele ascunse ale culturii poporane, manifestând o pasiune romantică, dar şi cu accente pozitiviste faţă de tot ce a fost şi este românesc.

Completându-l pe autor, am continua că Haşdeu, ca filosof al istoriei, a fost atras şi a excelat în spaţiul cosmogonic românesc, căutat în toate formele culturii populare, pentru ca Iorga, mai pragmatic, să fie personalitatea de cea mai mare mărime, ce şi-a propus să stabilească şi să explice relaţia/raportul dintre spiritul teoretic al românului şi simţul

aplicativ, practic. Aceasta explica obstinenţa cu care Iorga s-a aplecat asupra descrierii meşteşugurilor la români, despre extraordinara capacitate de împrumut, de preluare spre formele tradiţionale ale existenţei sale.

Exegeţii, indiferent de ce parte a baricadei comparative s-ar afla, au sesizat structura contradictorie la cei doi în raportul dintre rigurozitatea ştiinţifică, dar şi aplecarea spre fabulaţie atunci când argumentele lipseau (cu precădere la Iorga din perspectiva noastră). Este la fel de adevărat, însă, că în vasta lor operă cei doi s-au axat pe triada depistare – cercetare - editare, în care liantul era dat de interpretarea datelor, supuse metodei comparatiste.

Fin observator şi cunoscător al operei lui B.P.Haşdeu, profesorul Rusu afirmă despre savantul de la Câmpina, că a fost primul gânditor român ce a cercetat cultura populară pe baza unei metodologii ştiinţifice. Demersul haşdeian începe de la fondul anonim, de la cultura nescrisă, oraliană, de la cutumele ce intră în mit şi rit, îmbrăcate într-un ezoterism complementar, de la credinţele păgâne la creştinism. Haşdeu a excelat remarcabil în planul mitologiei carpatiene, transcendând spre filologie şi filosofia limbajului. La Haşdeu, limba este principalul instrument de descifrare a misterelor unui popor, depăşindu-şi prin aceasta nu doar înaintaşii, cât şi pe majoritatea urmaşilor săi. A parcurs aproape toate compartimentele lingvisticii moderne, lăsându-şi amprenta creatoare în fiecare dintre ele. S-a aplecat cu o remarcabilă acribie asupra teoriei straturilor, atât în plan etnic, cât şi în plan lingvistic, autorul volumului de faţă considerându-l un geniu de o „înspăimântătoare vastitate", „ca o conştiinţă cu uşile deschise".

Din perspectiva lui Gherasim Rusu Togan rezidă şi faptul că, până la Haşdeu nimeni nu a abordat folclorul în manieră ştiinţifică, el fiind şi întemeietorul etnopsihologiei şi a etnologiei comparate, definind folclorul ca o operă anonimă a colectivităţii. Profesorul şi scriitorul consemnează la fel de corect: dacă D.Cantemir este părintele etnografiei româneşti, B.P.Haşdeu este adevăratul ctitor şi iniţiator al cercetării ştiinţifice a folclorului. Autorul este preocupat în explicaţiile date în a surprinde preocupările haşdeiene asupra substratului dacic, ca autohtonist el reîntorcându-se la dacism prin doină, frunza verde, datini şi obiceiuri, prin basm, mit şi căutarea elementelor păgâne ce au transcendenţa în creştinismul mioritic. La Gherasim Rusu Togan, magul de la Câmpina este evocat şi ca un vizionar, ca un veritabil sociolog care, plecând de la chestionarele începute, prefigurează şi construieşte profilul psihologic al românului.

Noi am completa, că în 2003 România a aderat la Convenţia internaţională de salvgardare a culturii tradiţionale şi a folclorului ca parte componentă a patrimoniului universal. Precizăm, doar, că România a intrat în patrimoniul universal prin ritualul căluşului şi prin doină, şi că de aici un merit, ca piatră de temelie, i-a aparţinut lui B.P.Haşdeu.

Continuându-şi demersul, Gherasim Rusu Togan se opreşte la Nicolae Iorga, ca la cel mai prolific autor de cărţi, studii şi articole (peste 6000, n.n.). Iorga a fost sedus de folclor, susţine autorul, nu doar ca un cercetător remarcabil, cât mai ales în explicarea substratului traco-geto-dacic şi a zestrei specifice cu care s-a intrat şi s-a ieşit din complexul proces al romanizării. Deşi s-a apropiat de lumea satului şi din perspectivă sămănătoristă, Iorga a legat intrinsec şi corect transhumanţa de formele simple de locuit la români, implicând în descrierile sale, obositor de amănunţite, câteodată, habitatul de la stână şi casă, insistând pe ornamentaţia interioară şi exterioară, pentru a finaliza cu biserica, portul, ornamentaţia ţesăturilor, meseriile, meşteşugurile, uneltele şi nu în ultimul rând cu simbolistica iconografică. De fapt şi autorul este surprins la Iorga de această insistenţă a descrierilor până la detaliu. Faţă de B.P.Haşdeu, Nicolae Iorga a pus un deosebit accent şi pe aspectele de viaţă economică şi socială, construind imaginea vieţii cotidiene la români, ca nimeni altul, până astăzi. Ca etnolog şi etnopsiholog, N.Iorga leagă şi explică viaţa arhaică a lumii medievale de viaţa cotidiană, ca argumente indubitabile ale continuităţii româneşti.

Folcloristul câmpinean face în volumul său şi o scurtă incursiune în lumea basmului, completându-i pe cei doi savanţi în planul naşterii basmului ca mit, a circulaţiei şi a interferenţei cu celelalte şcoli europene, reliefând la Iorga asiduitatea cu care acesta a urmărit periplul basmului din India şi Orient în general, prin Bizanţ şi Europa, sesizând impactul creaţiei şi al vieţii, ca o confruntare inevitabilă dintre bine şi rău, de la zoroastrismul mazdaisto-persan şi până la feţii-frumoşi, zmeii şi zânele din basmele româneşti.

Autorul sesizează şi faptul, că faţă de Haşdeu, Iorga a acordat un real interes faţă de Biblie şi circulaţia cărţii religioase la români, dar mai ales, că savantul de la Vălenii de Munte, prin implicarea în viaţa politică a trecut de pe poziţiile autohtonismului spre cele ale unui europenism, instalat în preajma declanşării celui de-al doilea război mondial la mulţi intelectuali români.

Abordându-şi volumul din perspectiva palierului culturii şi al civilizaţiei tradiţionale la români, Gherasim Rusu Togan era firesc să nu acorde spaţiul necesar şi pentru poziţiile celor doi savanţi din perspectiva

raporturilor interetnice. Este de fapt vorba despre antisemitism, înţeles la cei doi nu în forma manifestărilor violent fizice, cât mai ales a unei critici aduse evreului de pe poziţii intelectualiste şi creştin-ortodoxe. Dacă la Eminescu, teama faţă de evreu era înţeleasă ca una specifică societăţii româneşti moderne, de la jumătatea sec. al XIX-lea (creşterea lor numerică şi concurenţa adusă capitalismului autohton), la Haşdeu, antisemitismul său se explică prin tinereţea petrecută în mediile ruseşti şi polono - ucrainiene. Într-o scrisoare remisă lui Lazăr Şeineanu, Haşdeu mărturisea că a fost şi a rămas un antisemit. În 1866, în „Studiu asupra iudaismului" B.P.Haşdeu scria, învinuindu-i pe evrei: că nu muncesc, nu produc, dar în schimb se înmulţesc şi se îmbogăţesc, împrăştiind seminţele corupţiei şi ale mitei. Critica adusă lui Haşdeu pentru convingerile sale antisemitice, manifestate doar în plan ideatic şi în nici un caz în plan fizic, ni se pare o injusteţe evidentă din partea unor autori de după 1989, ce au excelat prin interpretările lor subiective şi nefondate, decăzute din planul etic al abordărilor ştiinţifice.

La Iorga, situaţia este oarecum diferită. Istoricul Oldson afirma că antisemitismul lui Iorga a fost de o eleganţă diferită. La Iorga şi la Haşdeu, ca de altfel la majoritatea românilor, antisemitismul a îmbrăcat o haină religioasă, generată de tradiţiile specifice bisericii, dar mai ales ortodoxismului românesc. De fapt, la Iorga, în al doilea deceniu interbelic, antisemitismul său s-a diluat, el opunându-se conceptului rasial şi violenţei susţinute de Garda de Fier.

Actuala societate românească, atentă sau nu la disputele existente, la unele acuze ce se aduc unor mari şi foşti intelectuali români, nu are, încă, creionată o poziţie bine stabilită. De aici şi numeroase abordări şi critici ce umbresc opera unor mari creatori, printre care şi cei trei menţionaţi în rândurile de faţă. Credem că este necesară punerea sub lupa cercetării şi a acestor aspecte ce îşi aşteaptă răspunsul din partea publicului larg. Mentalul postdecembrist, şi din nefericire abordările mai multor autori, consacraţi prin studiile lor au supus criticii şi demitizării activităţii şi operelor unor mari personalităţi ale culturii româneşti din sec. al XIX-lea şi al XX-lea.

Nu putem încheia recenzia noastră fără a recomanda cu toată seriozitatea lecturarea volumului ieşit de sub peniţa scriitorului şi folcloristului Gherasim Rusu Togan, ca o contribuţie deosebită la exegeza făcută operelor lui Haşdeu şi Iorga, precum şi a complementarităţii dintre cultura populară şi cea cultă.

RECENZIE LA „TINEREŢEA. CĂTĂNIA. RĂZBOIUL” DE GHERASIM RUSU TOGAN

Prof. Dr. Gheorghe Râncu
Preşedinte Filială, Câmpina a SŞIR
Director Colegiul Tehnic Forestier
Câmpina

În preambulul volumului, autorul mărturiseşte că dedică această carte memoriei tatălui său, Moisă, ca de altfel şi sutelor de mii de români morţi, mutilaţi şi dispăruţi în cele două războaie mondiale.

Scriitor, poet şi eseist, dar mai ales consacrat în planul etnografiei, etnologiei şi al folcloristicii româneşti, Gerasim Rusu Togan şi-a propus un parcurs al trecerii destinului bărbătesc, şi nu numai, prin triada prin care feciorul (tinereţea) ajunge la maturitate, trecând prin vicisitudinile existenţiale ale cătăniei, războiului, ale înstrăinării sau ale depământenirii. Autorul aduce în prim plan un bazin important al creaţiei populare, cel materializat prin: cântecul de cătănie şi de război, cântecul deştărării sau al înstrăinării, scrisorile şi jurnalele de front, precum şi interviurile realizate printre veteranii prahoveni din cel de-al doilea război mondial. Construit ca un sumar al destinelor umane, volumul se deschide ca o completare la ceea ce scria, încă de la sfârşitul sec. al XIX-lea B.P.Haşdeu, că sorgintea unei literaturi se află în gura poporului, sau L. Blaga despre veşnicia poporului român care s-a născut şi persistă prin lumea satului, ca o arhivă neinstituţionalizată a unui popor (n.n.).

Deşi consacratul căutător de folclor abordează cătănia ca pe o instituţie de tip medieval, tot el abisează în plan ritualic, iniţiatic, până la nedeia dacică, trecând prin maialul, lătureanul şi căluşarul ca sărbători în care tema centrală este pregătirea feciorilor pentru marea întâlnire cu viaţa, cu confruntarea ridicării la oaste sau la război. În faţa „sfatului oamenilor buni şi bătrâni” – areopagul obştii săteşti la românii evului mediu – tinerii sunt iniţiaţi în arta întrecerii în luptă sau exerciţii fizice, ca vechii elini ai anticelor olimpiade. Comunitatea susţine şi însoţeşte participarea feciorilor, adăugând şi lătureanul ca implicarea tinerilor şi din alte sate în bătătura maialului, ca o solidaritate între comunităţile romaniilor de vale. Căluşarul transpune prin dansul iniţiatic pregătirea feciorului pentru a intra în tagma bărbaţilor, ca o transpunere prin mişcări în planul tematic al solidarităţii oşteanului pe câmpul de luptă, atunci când fiecare depinde de implicarea celuilalt/celorlalţi.

Căluşarul, ca şi întreaga comunitate, se teme de iele, de răul ce poate fi doar intuit, de aceea în plan cromatic tânărul poartă cămaşa destinului, în care roşul şi negrul se întrepătrund pe fundalul albului (culoarea purităţii, a nepăcatului), ca o cromatică a sângelui şi a morţii. Autorul surprinde revolta prin blestem, atât al feciorului, cât şi al comunităţii, al grijei ancestrale a celui plecat dintre ai săi faţă de rosturile vieţii, implicit faţă de ogor, cal, plug şi car într-o unicitate şi o succesiune repetabilă şi implacabilă a trăirilor, fie că este vorba de cătănia secolelor al XV-lea – al XIX-lea, dar şi a celor două războaie mondiale din veacul trecut.

Gherasim Rusu Togan remarcă tonalităţile jeluitoare ale cântecului de cătănie, în care începutul este întotdeauna însoţit de blestem, dublat de cel al celui ridicat la oaste, de cel al mumei, tatălui sau al rudelor. Cântecul de cătănie este încărcat de sentimentul mioritic al presimţirii inevitabilului sfârşit, ca o rupere de viaţa anterioară. Blestemul nu are ca ţintă doar soarta, cât mai ales statul, cel care-i frânge destinul, viaţa de tihnă din mijlocul comunităţii.

Iniţierea tinerilor pentru a intra în tagma bărbaţilor era, de fapt, o obligativitate pentru întreaga comunitate masculină. Această constatare îşi are acoperirea în lumea realului medieval românesc. Astfel, pe baza informaţiilor existente, istorici şi sociologi români estimează că Moldova lui Ştefan cel Mare (1457-1504) ar fi numărat peste 300.000 de suflete. Dacă extragem numărul femeilor (biologic cu 1/3 mai mare decât cel al bărbaţilor), al bătrânilor şi al copiilor, cei care nu puteau fi ridicaţi la oaste, ne rămân cca. 40.000 de bărbaţi, fapt ce corespunde izvoarelor medievale ce atestă pentru oastea cea mare şi steagurile boiereşti acest număr.

Revolta ca trăsătură dominantă este sugestiv redată prin:

„Înălţate împărate/ Nu mă înstrăina departe, / Tu ştii rându tunului/ Eu ştiu rându plugului”.

Cântecul de cătănie, ca şi cel de război, scrisorile şi jurnalele de front sunt cântecul de unul singur, ca o trecere dinspre imanenţa vieţii spre transcendentul sacru al nefiinţei, nu ca o plecare pe termen scurt, ci ca o desprindere totală faţă de tot ceea ce a fost. Tocmai din această perspectivă, cântecul de cătănie este un cântec de jale.

În sumarul căutărilor sale, ca fântânar al folcloristicii româneşti, Gherasim Rusu Togan readuce în actualitate cântecul înstrăinării sau aşa cum autorul îl denumeşte, drept cântec al depământenirii, al deţărării. Este abordată drama ruperii de cei dragi, de casa cu părinţi, a disperării şi a revoltei celui care pleacă pentru a se întâlni cu soarta pe alte meleaguri,

ca o soluţie a binelui pentru ai săi. Înstrăinatul are sămânţa îngropată în glia satului, dar ea înflorind şi uscându-se pe alte meleaguri. De fapt, prin cântecul înstrăinării se intră într-un alt capitol existenţial, cel al românilor de pe cuprinsul monarhiei dualiste austro-ungare (1867-1918), forţaţi prin legile antiromâneşti: Trefort (1879) şi Apponyi (1907), de lipsa de pământ, de lipsa drepturilor primare, dar şi de cele naţionale, din cauza datoriilor, a perioadelor de recesiune şi de recolte slabe, pentru a pleca spre tărâmul făgăduinţei – America.

Înstrăinarea, abordată ca fenomen general, a cuprins la români mai multe valuri de emigrări: primul val, 1867-1914, cel de-al doilea din perioada interbelică, al treilea în şi după cel de-al doilea război mondial – incluzând aici şi perioada comunismului, pentru ca ultimul val să debuteze după 1990.

Statisticile recente, cu toată subiectivitatea lor, relevă existenţa în S.U.A. şi în Canada a peste 1, 1 milioane de români. Cunoscuta publicaţie „Telegraful român" reliefa pentru perioada 1889-1914 emigrarea a peste 135.000 de români din Transilvania, Maramureş, Banat şi Bucovina, din care 21.000 de români s-au repatriat în 1920, pentru a scădea la 8.000 în 1921. În 1902 era atestată prima biserică românească în S.U.A., în timp ce primul episcop desemnat de B.O.R. a fost Policarp Moruşcă.

Majoritatea covârşitoare a românilor plecaţi provenea din rândul ţărănimii, urmând pauperii urbani, intelectualii şi preoţii. Unul dintre primii plecaţi, înaintea primului val, a fost preotul Samuil Damian despre care se păstrează şi o interesantă corespondenţă cu politicianul şi fizicianul american Benjamin Franklin. Doar în plan informativ îl menţionăm şi pe românul George Pomutz, ajuns general în timpul războiului de secesiune (1861-1865).

Gherasim Rusu Togan urmăreşte şi surprinde în ciclul înstrăinării calvarul depământenirii, a imposibilităţii adaptării şi a imboldului repatrierii. Surprindem o mândrie naturală în prejudecata autorului, că desţăraţii şi-au păstrat identitatea, că şi-au crescut şi educat copiii în conştienţa românească a existenţei. Doar sugestiv redăm prin aceste pagini:

„Plânge-mă, maică cu dor / Că ţi-am fost vrednic fecior, / De m-am dus în ţări străine/ Unde nu cunosc pe nime, /Numai frunza şi ierbuţa/ Şi ce mi-a mai scris măicuţa, / Să mă usce pe-aici dorul/ Dac-am vrut să-mi sparg ulciorul/ Să trec balta cu vaporul".

Sau:

„Americă, bătu-te-ar focul/ Mi-ai schimbat rostul şi locul, / Cu dolari m-ai amăgit/ Şi iată-mă pribegit, / M-aşteaptă-n poartă copiii/ Să mă-ntorc din dealul viii/ Dar eu m-am dat vântului/ La capătul pământului”.

Autorul în sumarul periplului asupra cântecului de cătănie, de război şi de înstrăinare se opreşte, insistând şi asupra scrisorilor de război, unele în versuri, altele sub forma jurnalului de front, incluse în drama Răsăritului şi încheiate în amăgitoarea nădejde a reîntoarcerii la vatră, la cei dragi, la ogor şi la plug. Ele sunt reale mărturii ale prezenţei militarilor români în infern, şi nu întâmplător Gherasim Rusu Togan în epilogul volumului său deplânge soarta cimitirelor româneşti, ale crucilor prăbuşite şi ale mormintelor neîngrijite. Este uitarea neamului? Personal am răspunde că nu, amintind doar pentru anul 2012, desfăşurarea la Cluj al celui de-al nouălea festival al cântecului de cătănie.

Tabloul general al mărturiilor despre infernul românesc de peste Nistru este completat şi de cântecele de iertare şi de rămas bun, de cele ale Stalingradului şi ale blestemelor înălţate în eterul stalinist, ca şi cele peste 20 de interviuri strânse, mărturii autentice de la veteranii celei de-a doua conflagraţii mondiale, proveniţi din judeţul Prahova. Sunt biografii încărcate de suferinţă a unor bărbaţi, trecuţi astăzi de 85-90 de de ani, uitaţi de semenii lor în albia existenţialului postbelic, a comunismului şi a anilor de după 1990.

Volumul nu se putea încheia fără o scurtă introspecţie şi asupra regimului comunist, abordat de autor ca o acţiune barbară de decapitare a lumii rurale, ca o pelagră conştient aruncată de comunişti asupra credinţelor, datinilor şi ritualurilor la români. Salvarea spiritului românesc, al anonimului individual sau colectiv în actul creaţiei folclorice este, de altfel, şi scopul cercetărilor necontenit întreprinse de Gherasim Rusu Togan, volumele şi articolele sale fiind nu numai o dovadă, dar şi o reală contribuţie (confirmată de Uniunea Scriitorilor, de critici şi diverşi autori) adusă în lumea scrisului despre ceea ce a fost, este şi va fi neamul românesc.